

KOROŠKI

fužinar

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXIX

Ravne na Koroškem, 25. januarja 1979

Št. 1

LETO 1979 —
LETO OTROKA

— . —
VKLJUČIMO SE
Z DEJANJI

Srečno
1979

Gregor Klančnik

V drugem polčasu srednjeročnega plana 1976-80

Združene so slovenske železarnice uspešno sklenile svoj prvi petletni plan 1971 do 1975. Porastle se proizvodnja, produktivnost in akumulativnost. Uresničevanje petletnega plana 1976 do 1980 zaostaja. Leto 1979 bo za ta plan usodnega pomena. Prihodnost, ki je v plemenitih jeklih, lahko oblikujejo le železarji sami.

Težave so nas pred dobrim desetletjem pripeljale do skupnega načrtovanja in lepjenja ladje slovenskega železarstva. Prepričani smo bili, da jih bomo združeni lažje premagovali. Tisti, ki so nas od strani opazovali, so bili prepričani, da bomo ob prvem viharju doživeli brodolom. Sposobni brodarji so se zato umaknili in usoda je hotela, da sem moral stopiti na krmilo in neizkušen iskati prehod skozi čeri, ki so nam stalno pretile. Tudi vetrovi nam niso bili naklonjeni in le sprotne krpanju se lahko zahvalimo, da je naša ladja ojačana zaplula v varnejše vode.

Ponižnega in skromnega me je rodila Meselova domačija v Mojstrani. Sestre so me vodile skozi meščansko šolo ter zatem skozi tehniško srednjo šolo in ta me je pripeljala v železarstvo. V poletju leta 1932 so me gospodje Kranjske industrijske družbe na Jesenicah prvič sprejeli, in to na počitniško prakso. Šest tednov sem iz Mojstrane s kolesom prihajal na ših in pri mojstru Dovjaku navijal elektromotorje. Za delo, ki sem ga vestno opravljaj, nisem dobil niti ficka. Takrat sem prvič globoko ponižan zapustil železarno. In to se mi je zgodilo še naslednje poletje. Sestri, natarikici, sta financirali tudi to moje delo.

In vendar sem bil presrečen, ko sem bil po dveh letih iskanju dela za stalno sprejet v železarno. Tekmovanju na smučeh se moram največ zahvaliti. To mi je krepilo ponos in odprlo tudi vrata tovarne. Še sanjalo se mi ni, kakšna bo zatem moja pot v slovenskem železarstvu.

Začel sem pri proizvodnji cevi, nadaljeval s konstruiranjem metalurških naprav in po osvoboditvi sem bil vodja splošnega sektorja železarne Jesenice, potem direktor železarne Ravne in na koncu generalni direktor Slovenskih železarn. Vedno sem si želel, da bi obstal na obrežju, tok pa me je brez ozira na osebno počutje sam nosil naprej. Najteže je bilo takrat, ko me je odtrgal od rojstne grude.

SLOGA DAJE USPEHE

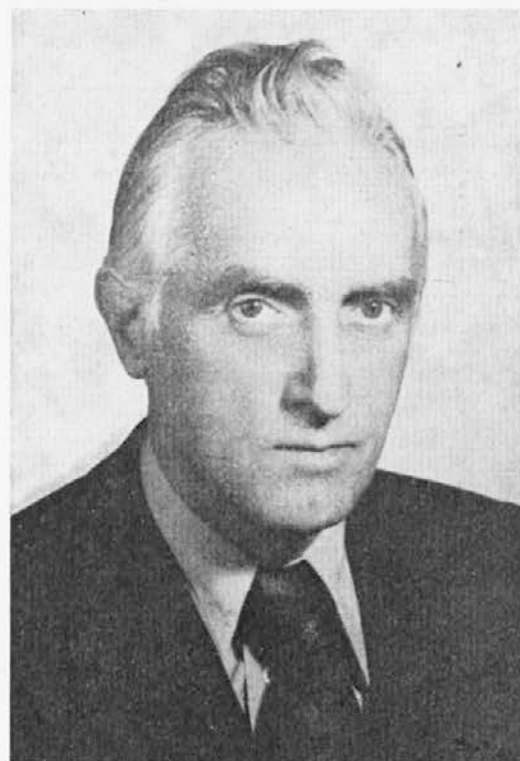
Železarnice Jesenice, Ravne in Štore so vsa leta po osvoboditvi poslovno sodelovale. Tudi pretok drugih informacij je bil stalen, kar je delno vplivalo tudi na usklajevanje razvoja in poenotenja notranjega obnašanja. To pa ni bilo dovolj za iskanje optimalne poti napredka slovenskega železarstva. To in poslabšanje ekonomskega položaja vseh treh železarn v letu 1967 je rodilo in razvilo zahtevo po združitvi železarn Jesenice, Ravne in Štore v enotno proizvodno tvorbo.

Že v pripravljalnem obdobju združevanja so direktorji železarn sestavljali koordinacijski odbor, ki je že prevzel vlogo

usklajevanja proizvodnih programov in enotnejšega nastopanja na tržišču ter zlasti skladnejšega razvoja proizvodnih zmogljivosti. To je tudi rodilo zamisel, da bi se vsi proizvajalci jekla združili v enotno podjetje. Ta ambicija se je pokazala neustvarljiva, po uspešnem referendumu pa smo 30. septembra 1969 končno dosegli prvi, sicer krajši, pa vendar pomemben korak za usodo našega železarstva — sklenitev pogodbe o ustanovitvi Združenega podjetja slovenske železarnice.

Začetki skupnega življenja železarn Jesenice, Ravne in Štore so bili težavni. Vezala nas je sorodnost, proizvodne vezi pa so bile predvsem prijateljsko čustvene in le skromno tudi posledica medsebojne ekonomske odvisnosti. Ko sem prevzel krmilo tako skrpane ladje slovenskih železarn, smo bili brez stalne posadke, brez strokovne službe na sedežu združenega podjetja. Nosilci in usmerjevalci vseh skupin in medsebojno usklajenih akcij so bili poslovni delavci železarn in njihovi strokovni sodelavci. Kljub tako skromnemu začetku pa so bili prav v prvem obdobju združenih železarjev doseženi največji uspehi.

Pravočasno, v prvem letu skupnega poslovanja — leta 1970, je bil izdelan srednjeročni plan razvoja za obdobje 1971 do 1975. Kljub temu, da sta bila zvezni in republiški družbeni plan sprejeta šele sredi tega petletnega obdobja, so slovenske železarnice uresničevale dinamiko in cilje svojega plana. Sanirale so finančno stanje, postale kreditno in reproduktivno sposobne, povečevale so proizvodnjo, dokončale za-

Gregor Klančnik

čete investicije, odpravljale ozka grla in vstopile v novo, obsežnejše razvojno obdobje. Rezultati tega srednjeročnega obdobja so dokaz uspešnega starta Združenega podjetja slovenske železarnice.

Petletni plan za obdobje 1971 do 1975 so združene železarnice Jesenice, Ravne in Štore dosegle takole:

	1970	1975	Indeks
— surovo jeklo (ton)	630.309	795.008	126,1
— blagovna proizvodnja (ton)	527.450	704.111	133,5
— realizacija (mio din)	1.527	6.428	420,9
— izvoz (000 \$)	9.406	28.357	301,5
— akumulacija bruto (mio din)	137,2	964	702,6
— poslovni sklad (mio din)	897,3	4.093,3	456,2
— število zaposlenih	11.563	13.827	119,5
— povprečni OD	1.335	3.667	274,7

Iz teh podatkov se vidi, da so v tej petletki slovenske železarnice postale večje, produktivnejše, donosnejše, konkurenčnejše in bogatejše. To pa ni bil edini resnično velik uspeh tega srednjeročnega obdobja.

Pomemben je bil tudi uspeh na področju naložb — dokončane so bile investicije po 47. natečaju ter zgrajeni novi obrati proizvodnje in predelave jekla v vseh treh železarnah. Napredovanje združenega podjetja je pritegnilo pozornost in leta 1973 so se slovenskim železarnam pridružile še predelovalne delovne organizacije: Veriga Lesce, Plamen Kropa, Tovil Ljubljana, Žična Celje in Metalurški inštitut Ljubljana. Tako so Slovenske železarnice dosegle v preteklem srednjeročnem obdobju pomemben proizvodni poslovni skok, spremenile svojo fiziognomijo in se iz horizontalnega zdru-

ženega podjetja preoblikovale v horizontalno-vertikalno sestavljeno organizacijo združenega dela z znatno povečanim obsegom proizvodnje, poslovanja in zaposlenih.

Leta 1975 je razširjena organizacija združenega dela Slovenske železarnice postala največja v Sloveniji in dosegla 7,5 milijarde dinarjev realizacije, in to od izvoza 38,7 milijona dolarjev, zaposlenost pa je porasla na 16.460 delavcev. Vedeti je treba, da so ta razvoj železarnice dosegle izključno z lastnim prizadevanjem, saj v naši republiki jeklarska proizvodnja nima velike podpore. Večkrat se sicer sliši očitek, da so dobile železarnice za ženitev doto v obliki državnega kapitala. Leta 1971 so bile res deležne 51 milijonov dinarjev sredstev v obliki dolgoročnega kredita, državni kapital v obliki posojil, vloženih v

razne objekte Slovenije, največ v železarne in (z republiškim zakonom preko Skupnosti izdelave in predelave jekla) za razvoj črne metalurgije, pa učinkuje šele v sedanjem petletnem obdobju. Pokrival bo okrog 5 % predvidenih naložb sedanjega petletnega obdobja. Poslovni uspehi, rast proizvodnje, akumulativnosti in osebnih dohodkov v srednjeročnem obdobju 1971 do 1975 Slovenskim železarnam niso bili podarjeni, dosegle so jih z lastnim prizadevanjem.

DELOVNI ELAN JE POPUSTIL

V srednjeročnem obdobju 1976 do 1980 nam proizvodnja ne gre tako dobro kot v prejšnjem petletnem obdobju. Ohrabreni po uspehih v letih 1971 do 1975 smo hitro in prvi med sodi v naši republiki oblikovali predlog samoupravnega sporazuma o temeljih srednjeročnega plana proizvodnje in razvoja Slovenskih železarn za obdobje 1976—1980 in ga po opravljeni samoupravni poti sredi leta 1976 s podpisovanjem dokončno verificirali. Pri izvrševanju pa se je zataknilo že na startu.

Vsa prizadevanja naše samoupravne družbe, da bi dosegla dinamičen razvoj ob stabilnem gospodarstvu, rast proizvodnje ob zadržani inflaciji in zmanjševanje bre-

men gospodarstva, so do sedaj ostala brez uspeha. Mlini inflacije in bohotenja administracije meljejo najučinkovitejše. To se je pokazalo zlasti v letu 1976, ko naj bi na vstopu v novo petletno obdobje vključili kvalitetne dejavnike gospodarstva.

Poskus, da se z zaostreno kreditno-monetarno politiko stabilizira gospodarstvo, je povzročil zastoj v stopnji rasti proizvodnje, povečani izvoz pa je le delno nadomestil premajhno domačo prodajo. Kaže, kakor da bi bili stabilizacija in dinamična rast gospodarstva med seboj skregani, ena noče obstati ob drugi, kar pa je prav poseben fenomen, le inflacija se ob obeh redi. Zaradi denarnih problemov se je leta 1976 zmanjšala investicijska poraba in z njo tudi proizvodnja kovinske industrije ter poraba izdelkov Slovenskih železarn. Res da so v tem letu tudi Slovenske železarne povečale izvoz na 44,6 milijona dolarjev ali za 15 %, kar pa ni občutno nadomestilo padca porabe doma, ekonomsko pa je dodatno poslabšalo položaj. In tako v prvem letu sedanjega petletnega plana nismo dosegli napredka in tudi izboljšanje v letu 1977 Slovenskih železarn ni pripeljalo v tirnico srednjeročnega plana. V prvih dveh letih obdobja 1976—1980 smo dosegli naslednje:

	1975	1977	Indeks
— surovo jeklo (ton)	795.008	779.402	98
— blagovna proizvodnja (ton)	740.841	759.310	102,5
— realizacija (000 din)	7.464.806	8.549.169	115
— izvoz (000 \$)	38.750	39.798	103
— akumulacija bruto (000 din)	1.074.829	1.012.104	94
— poslovni sklad (000 din)	4.493.732	6.996.256	156
— število zaposlenih	16.460	17.247	105
— povprečni OD na fiz. zaposlenega	3.657	4.829	132

V fizičnem obsegu je proizvodnja dve leti stagnirala in rast realizacije je bila kljub inflaciji skromna. Bruto akumulacija, ki je v petletnem obdobju 1971 do 1975 porastla za 7-krat, je v prvih dveh letih novega petletnega plana nominalno padla za šest, realno pa vsaj za 25 %. Le število zaposlenih smo pridno povečevali in stalež dvignili za 5 % ter tako produktivnost, merjeno z blagovno proizvodnjo, znižali za 2,5 %. Tudi željo, da bi v tretjem letu našo ladjo Slovenske železarne naravnali v smer srednjeročnega plana, smo le delno uresničili. To kaže zaključek prve polovice petletnega obdobja.

V dveh in pol letih srednjeročnega obdobja 1976 do 1980 so Slovenske železarne izdelale 1.958.278 ton surovega jekla in za dinamiko petletnega plana so zaostale za 4 %; dosegle so 1.867.287 ton blagovne proizvodnje in zaostale so za 6 %; dosegle so 103.995.246 dolarjev izvoza in za planom so zaostale za 30 %. Le pri povečevanju števila zaposlenih smo bolj učinkoviti in smo na najboljši poti, da bomo že v letu 1979 dosegli stalež, predviden za konec petletnega obdobja.

Glavni razlogi za zaostajanje v dinamiki rasti proizvodnje v sedanjem petletnem obdobju so:

— zapoznelo sprejemanje sistema družbenega planiranja in družbenih planov federacije ter republike

— pomanjkljivo prizadevanje za izkoriščanje obstoječih proizvodnih potencialov ali slabitev delovne in tehnološke discipline

— zaostajanje pri planiranih investicijskih naložbah v osnovna sredstva.

To pomeni, da obstajajo objektivni in subjektivni razlogi zaostajanja v dinamiki rasti proizvodnje v srednjeročnem planu Slovenskih železarn.

Veliko truda je bilo vloženega v usklajevanje organiziranosti z zakonom o združenem delu. Delovne organizacije so dobile nove samoupravne sporazume o združitvi tozdov in delovnih skupnosti, sozd pa nov sporazum o združitvi delovnih organizacij v Slovenske železarne. Sprejeta je bila vrsta drugih dokumentov, ki urejajo odnose notranjega življenja, odnose do zunanjih organizacij združenega dela, združenj in samoupravnih interesnih skupnosti. Vsi usmerjevalci našega obnašanja pa na žalost še niso dali primernih učinkov v materialni proizvodnji. Redna prisotnost na delu je samo od leta 1977 padla za 1 %, odsotnost pa je narasla že na 22 %, kar pomeni, da jih od 100 delavcev redno dela le 73 zaposlenih.

Največji problem uresničevanja srednjeročnega plana pa je zaostajanje pri naložbah v razširjanje in posodabljanje proizvodnih zmogljivosti.

V prvi polovici petletnega obdobja so Slovenske železarne realizirale le okrog 1,7 milijarde din ali 33 % za celo obdobje predvidenih naložb. Največje zaostajanje je pri naložbah v jeklarne. Povprečna kasnitev investiranja za dinamiko plana znaša okrog leto, pri jeklarnah pa celo dve leti. To je bil tudi razlog, zakaj smo republiškim organom predložili znižanje predvidene proizvodnje surovega jekla v letu 1980 od milijon na okrog 900.000 ton.

Kljub takemu stanju pa obstaja možnost, da z enoletno zakasnitvijo dosežemo vse glavne cilje sedanjega srednjeročnega obdobja. Železarna Štore bo dosegla planirano zmogljivost surovega jekla in povečano

— zapoznelo sprejemanje spremljajočih dokumentov — dogovora o razvoju črne metalurgije in dogovora o olajšavah za prioritetne dejavnosti

Ko nas je obiskal predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije

proizvodnjo valjev, na Ravnah bo v novi jeklarni vpeljana ponovna tehnologija in razširili bodo pretapljanje jekla pod žlindro, povečali bodo kovačnico, zgradili novo livarno in uresničili nekaj razvojnih projektov v predelavi jekla. V železarni Jesenice bo ob rekonstrukciji žične valjarne, naprave za neprekinjeno litje, uvedbe vakuumske tehnologije in nekaj spremljajočih naložb v energetiko ter ekologijo razširitev jeklarne, ki omogoča plemenitenje proizvodnega programa celotne tovarne,

preložena v prihodnje petletno obdobje. Naložbe v predelovalne delovne organizacije ne bodo zaostale za planom, zaostala pa bo njihova preorientacija proizvodnje na vrednejše izdelke.

USMERJANJE NA PETLETNI PLAN

Po stagnaciji prvi dve leti smo v tretjem letu srednjeročnega plana želeli doseči novo rast proizvodnje in poslovanja.

Gospodarski načrt za leto 1978 smo tako uresničevali:

	Načrt	Izvršitev	Indeksi	
			načrt izvršitev	izvršitev 1978/77
— surovo jeklo (ton)	807.250	785.000	97,2	100,7
— blagovna proizvodnja (ton)	822.526	790.762	96,1	104,1
— realizacija (mio din)	10.401	10.900	104,5	127,6
— izvoz (000 \$)	54.684	38.777	71,0	97,4
— število zaposlenih	17.936	17.665	98,5	102,4

V primerjavi z letom 1977 so Slovenske železarne napredovale v proizvodnji in produktivnosti dela, v letni prodaji ali realizaciji so prvič prebile zvočni zid deset milijard dinarjev, niso pa presegle pomembnih postavk gospodarskega načrta v blagovni proizvodnji in izvozu.

Ekonomskih učinkov Slovenskih železarn za leto 1978 še ni mogoče podati, ker jih bo odkril šele zaključni račun. Na podlagi devetmesečnega obračuna pa že lahko sklepamo, da se je ekonomski položaj vendarle izboljšal.

Po neto dohodkovni meri, ki kaže učinkovitost poslovanja, organizacija združene dela pa je normalno poslovno učinkovita, če doseže vrednost 1,00, je sozd Slovenske železarne od leta 1977 napredovale od 0,83 na 0,99 ali za 19 %. Med vsemi delovnimi organizacijami je na prvem mestu

železarna Ravne, ki je dosegla 1,37 neto dohodkovne mere, na drugem mestu pa je Toval z rezultatom 1,26. Vse druge DO Slovenskih železarn so z neto dohodkovno mero pod 1,00; pomembnejše pa je gibanje. Razen Verige in Plamena, ki sta zdrknili pod 1,00, so vse ostale delovne organizacije napredovale, kar pomeni, da smo s finančnimi rezultati poslovanja v letu 1978 lahko zadovoljni. Nobena delovna organizacija Slovenskih železarn ne bo breme družbe, poslovne izgube tozgov: hladne valjarne Jesenice, traktorske tovarne Štore in proizvodnje sidrskih verig v Lescah pa bodo sanirane znotraj delovnih organizacij.

Po ekonomskih kazalcih je torej najboljše poslovala železarna Ravne. V preteklem letu je ta delovna organizacija dosegla naslednje:

	1977	1978	Indeks 78/77
Surovo jeklo (ton)	202.563	207.000	102,2
Blagovna proizvodnja (ton)	142.522	138.800	97,4
Realizacija (mio din)	2.300	2.780	120,9
Izvoz (000 \$)	19.618	16.200	82,6
Število zaposlenih	4.671	4.935	105,7
Poprečni OD (din)	5.161	6.440	124,8

Tudi ti kazalci pričajo o poslovnem uspehu železarne Ravne. Res je, da blagovna proizvodnja po tonaži ni porastla, pomembnejše pa je, da se je zboljšala struktura in s tem vrednost proizvodnje. Dobri poslovni rezultati se v železarni Ravne zrealizirajo tudi v rasti osebnih prejemkov in celotne življenjske ravni kraja, kjer si je čelno pozicijo med delovnimi organizacijami Slovenskih železarn še utrdila.

Leto 1979 je za uresničevanje srednjeročnega plana odločilnega pomena. Intenzivirati se mora delo na investicijskih projektih petletnega plana, pospešiti izdelavo dokumentacije in investicijska dela na projektih, ki se že uresničujejo. To bo delno nadomestilo izgubljeni čas, najteže pa bo v železarni Jesenice, kjer za jeklarno

osnovni koncept razvoja še ni dogovorjen. Pospeševanje razširjene reprodukcije ne sme zavreti izrabe sedanjih proizvodnih zmogljivosti. Radi se namreč izgovarjamo, da proizvodnja ne raste, ker še ni agregatov, ob tem pa na obstoječih ne dosegamo tistega, kar smo dosegli že v prejšnjem srednjeročnem obdobju. Jeklarna železarne Jesenice je v letu 1978 celo za 6 % ali za 29.000 ton surovega jekla zaostala za dosežkom iz leta 1975, kar kvari sliko proizvodnje jekla celotnega slovenskega železarstva. Drugače pa je v blagovni proizvodnji, kjer je ta železarna občutno povečala proizvodnjo in vplivala na rast celotnega sozda.

Gospodarski načrt Slovenskih železarn za leto 1979 predvideva:

		Indeks 79/78
surovo jeklo	815.000 ton	103,8
blagovna proizvodnja	821.207 ton	103,8
realizacija	13.402 mio din	124,3
izvoz	65.610 tisoč \$	169,1
število zaposlenih	18.211	103,0

Usoda prihodnosti izdelave in predelave jekla v Slovenskih železarnah je v rokah železarjev samih. Znan je razvoj jugoslovanskih železarn, ki bo omogočal proizvodnjo okrog 7,5 milijona ton jekla navadnih kvalitet. Vemo, da za železarno Nikšič ter slovenske železarne ostane le proizvodnja kvalitetnih in plemenitih jekel. Visoko vredna jekla z večstopenjsko predelavo so za slovenske železarje edina pot v prihodnost. Cel svet se giblje v smer ozke specializacije, ki je pogoj kvalitete, produktivnosti in konkurenčnosti, zato se ji tudi mi ne moremo odreči.

Za ozko specializirane izdelke iz plemenitih jekel je domače tržišče preozko, zato jih je nujno potrebno izvažati, in to po možnosti končne izdelke. Proizvodnja jekla v Sloveniji se mora odlikovati po ekonomičnosti, produktivnosti in uspešnem nastopanju na zunanjih tržiščih. Na tako naravnost nas obvezujejo: srednjeročni plan sozda, dogovor o temeljih družbenega plana 1976—1980 in resolucija SR Slovenije za leto 1979. Ta usmerjenost mora biti vključena tudi v dogovor o razvoju jugoslovanske črne metalurgije do leta 1985.

Dragi železarji!

Moja izpoved me bremeni s tistim, kar kljub dobri volji in prizadevanju zaradi premajhne učinkovitosti nismo dosegli. Epidemije izvirnega greha, da vse slabosti prekrijemo s ceno, se nismo znebili. Razgaliti se je treba in z lastnim znojem speljati terapijo in okrepil se bo organizem vseh delovnih organizacij.

To ne pomeni, da je dediščina le zvrhan koš problemov. Sozd je vendar znatno bogatejši, kot je bil ob rojstvu. Ima brevir — samoupravni sporazum o združitvi, trasirano pot do leta 1980 in v kratkem bo dobil še statut; ima svojo interno banko, najbolj urejen način združevanja sredstev, spodbujanje uravnovešanja zunanjetrgovinske bilance, urejuje celoten sistem blagovnega prometa in snuje inženiring. Ima akte in kažipot, le uveljavljati jih je treba, zmanjševati zaposlovanje in združeno energijo usmeriti na cilje srednjeročnega plana, ki v ozadju že kaže obrise lepše prihodnosti slovenskega železarstva.

Železarna Ravne, kjer sem vložil največ svoje dobre volje, je na najboljši poti, da tudi po produktivnosti postane enakovredna tujim konkurentom. Načelo, da plemeniti proizvodnjo v lastnem sklenjenem krogu od surovega jekla do visokovrednih izdelkov, bo v prihodnosti prinašalo še boljše plodove. Poleg modernizacije jeklarne, širjenja kovačnice ter jeklolivarne ta delovna organizacija že snuje pomembne razvojne projekte pnevmatskega orodja, kovanih valjev, nerjavečih ventilov, rezalnega orodja in strojev, ki bodo razširili pot

Kaj pričakujete od leta 1979

smo vprašali nekatere občane na odgovornih položajih v vseh krajih naše občine. Vsem tistim, ki so nam odgovorili, se za odgovore najlepše zahvaljujemo.

Urednik

Rudi Vrčkovnik,
predsednik SO Ravne

ZA ZAVZETO SODELOVANJE

V novem letu pričakujem od vseh delovnih ljudi in občanov še bolj aktivno in zavzeto sodelovanje pri izvajanju sprejetih nalog v temeljnih samoupravnih organizacijah in skupnostih v občini in naši širši družbenopolitični skupnosti. Naloge v naših planih, programih in v resolucijah so zahtevne in odgovorne za vse nosilce. Uresničitev le-teh pa sloni na nas vseh. S sporazumevanjem in dogovarjanjem, ob aktivni udeležbi vseh organiziranih subjektivnih socialističnih sil bomo lahko usklajevali osebne, skupne in družbene interese in sprejemali odločitve, ki bodo skladne z možnostmi in potrebami ter v interesu delovnih ljudi in občanov. Pričakujem, da se bodo tudi v prihodnjem letu še naprej razvijali in poglobljali samoupravni in družbenoekonomski odnosi in da bo vpliv delavcev in vseh delovnih ljudi in občanov pri vseh družbenih odločitvah še večji.

Izmed mnogih nalog, ki jih bomo imeli v občini v prihodnjem letu, bi rad izpostavil le eno, za katero sem prepričan, da je zelo pomembna za nas vse in od vseh nas bo odvisno, ali jo bomo uresnili ali ne, to je: sprejeti na referendumu po krajevnih skupnostih odločitev za nov samopriskpevek in v TOZD nov samoupravni sporazum za združevanje sredstev iz dohodka TOZD za gradnjo objektov družbenega standarda v naših krajevnih skupnostih. Le z združenimi sredstvi iz samopriskpevka in iz dohodka TOZD bomo lahko zgradili potrebne objekte družbenega standarda. Pričakujem, da se bomo v prihodnjem letu v vseh krajevnih skupnostih in TOZD ter drugih samoupravnih skupnostih odločili in nadaljevali z našimi skupnimi prizadevanji, ki so bila doslej zelo uspešna,

žlahtnim jeklom železarne Ravne na svetovna tržišča.

Ko je krmilo slovenskega železarstva prešlo na nov, sveži rod, se iskreno zahvaljujem vsem delavcem za tovariško in plodno sodelovanje v poslovanju, za prijetne ure na srečanjih, pohodih, nastopih in tekmovanjih. Užitek je biti med vami.

Z željo, da bi se Slovenske železarne v prihodnje bolj strmo vzpenjale na Olimp kvalitete proizvodnje ter predelave jekla, železarna Ravne pa nosila zastavo žlahtnih jeklenih izdelkov, želim vsem delavcem in svojcem zdravo in uspešno novo leto 1979.

tudi v naslednjem petletnem obdobju. Le z združenimi močmi in sredstvi bomo lahko realizirali naše potrebe v krajevnih skupnostih in občini.

Vsem delovnim ljudem in občanom želim srečno in uspešno novo leto 1979.

Rudi Vrčkovnik

Gvido Klac,
predsednik ISSO Ravne

GRADIMO ČLOVEKA VREDNO ŽIVLJENJE

Nekoč so dejali, da če le ne bo vojne, kuge in lakote, pa bo že vse dobro. Danes v času elektronike in revolucije v biologiji ter informatiki, ima navedeni ljudski rek drugačno vsebino in pomen. Še posebej težke so njegove posledice, ki pa smo jim žal vse prevečkrat priče, ko pride do sporov in vojn med posameznimi državami ali znotraj njih.

Zato je prav, da smo realisti in da se predvsem učimo iz velike knjige zgodovine, kjer na koncu ugotovimo, da so leta le enote za merjenje »dolžine« obstoja vesolja, našega osončja in predvsem življenja na naši Zemlji. Vsem nam, ki živimo danes, pa so leta veliki skoki v kratko odmerjenem času in v prostoru človeškega življenja.

Ker se tega dejstva že močno zavedamo, delamo proti koncu vsakega leta pregled uspehov in neuspehov v našem osebnem življenju, predvsem pa to organizirano napravimo tam, kjer neposredno družbeno delujemo — v delovni organizaciji, krajevni skupnosti, občini, republiki in državi. Ta pregled dela uporabimo za to, da vidimo, kje moramo naše načrte razvoja popraviti, dopolniti oziroma spremeniti.

Poleg načelnih sprememb, ki so navadno dolgoročnega pomena, se moramo v teku enega leta osredotočiti na reševanje čisto določenih problemov, s katerimi se srečujemo vsak dan in jih imamo vedno pred očmi, pa tudi takih, ki jih morda niti ne opazimo, so pa bistvenega in dolgoročnega pomena za naš bodoči razvoj.

Mislím, da navkljub nujnosti zakonov narave, ki povzročajo različna gledanja na reševanje problemov, vsi težimo k temu, da bi postalo naše življenjsko okolje tako, da bi kar najbolj zadovoljevalo hotenja in želje človekovega obstoja in razvoja. Išče mo in se usmerjamo torej v človeka vredno življenje, osvobodeno vsakega izkoriščanja. Že zdavnaj so ljudje ugotovili, da je za uresničitev te optimalne formule življenja bistven pogoj delo in njegovi rezultati. V naši neuvrščeni samoupravni socialistični federativni državi pa smo pod vodstvom tovariša Tita ugotovili še več — pogoj temu je predvsem *samoupravno svobodno združeno delo!* Šele v družbi, v kateri lahko vsak delavec sam in skupaj z drugimi osveščeno in zavestno odloča o pogojih in rezultatih svojega živega in minulega dela, smo naredili zgodovinski korak naprej v razvoju človeške družbe.

Od čisto načelnih in usmeritvenih vprašanj družbenoekonomskega razvoja naše občine bomo morali v tem letu uresničevati predvsem naslednje dogovore:

— spoštovati tudi na republiški ravni sprejeto *politiko dinamične gospodarske rasti v stabilnejših pogojih*. To pomeni, da ne smemo pozabljati na že pred leti sprejeto politiko **STABILIZACIJE** gospodarstva;

— da bomo čim več ustvarili, in to na račun večje produktivnosti dela (rast družbenega proizvoda v občini naj bi bila okrog 8 %). To je eden najpomembnejših pogojev našega nadaljnjega uspešnega razvoja. Samo z večjo produktivnostjo dela in z izboljšanjem kvalitete izdelkov bomo lahko dosegli tudi večji izvoz, ki je že v tem letu, še bolj pa bo v prihodnjem obdobju temeljna in nujna usmeritev našega gospodarstva. Vedno bolj se namreč uresničuje napoved, da bo zagotovljen obstoj in razvoj predvsem tistim proizvodnim organizacijam združenega dela, ki so sposobne uspešno izvažati tudi na zahtevna tuja tržišča. V zvezi s tem bi še posebej poudaril, da se bomo morali bolj zoperstavljanju stanju, ki prevladuje v naši državi, da smo po številu prijavljenih patentov uvrščeni na rep evropskih držav, medtem ko smo s številom odkupljenih tujih licenc za najrazličnejše potrebne in tudi nepotrebne izdelke in postopke na samem evropskem vrhu. Lastno inovacijsko, izumiteljsko in razvojno-raziskovalno dejavnost moramo neprestano in odločno krepiti. Znanosti moramo dati večjo vlogo in pomen;

— urediti razmerja v zvezi z nagrajevanjem po rezultatih in pogojih živega in minulega dela ter uresničevati v ustavi in zakonu o združenem delu zapisano in zavestno sprejeto družbenoekonomsko vlogo TOZD;

— hitreje in učinkoviteje reagirati na vse vrste informacij v našem ožjem in širšem okolju;

— da ne bomo porabljali več kot ustvarimo. Mislim predvsem na usklajenost osebnih, skupnih, splošnih in ostalih oblik porabe.

Poleg teh nekaj načelnih bistvenih stališč in domen je veliko manjših problemov in želja, ki jih bomo s skupnim dogovorom in hotenjem uresničevali v tem letu. Poudaril bi še naslednje:

— načrtovati, pospeševati ter realizirati je treba tudi take programe investicijskih vlaganj v gospodarstvo, ki bodo dajali več delovnih mest za zaposlovanje žena in delovnih invalidov. To so predvsem programi s področja visoke finalizacije jekla, svinca in lesa, programi v papirništvu, elektroniki itd.;

— za ostarele občane moramo v občini več narediti. Ni in ne sme nam biti dovolj gradnja domov za ostarele. Večina ljudi se pač najbolje počuti doma, v krogu svojih najbližnjih. V vseh krajevnih skupnostih naj bi se skupaj z zdravstvenimi domovi pričeli dogovarjati o negi ostarelih občanov na domu. To seveda pomeni ustanovitve patronažne službe in gerontološkega dispanzerja na ravni občine, kjer se bodo lahko ostareli občani zdravstveno in socialno oskrbovali. To tudi pomeni, da bomo uresničevali načelo gerontologije, ki želi *dodajati življenje letom* (ne obratno, kot je večinoma danes — da dodajamo le leta življenju)!

— nadaljevati z gradnjo stanovanj tako v družbeni kot v zasebni lasti. Še posebej moramo vzpodbuditi večje zanimanje za družbeno organizirano zasebno gradnjo. V naši občini je namreč razmerje med številom stanovanj v družbeni in zasebni lasti bistveno višje kot v večini občin v Sloveniji. Za uresničitev te naloge so potrebni napori urbanistov in ostalih načrtovalcev stanovanjske in poselitvene politike v občini.

Držati pa se bomo morali na republiški ravni sprejetega načela, da je potrebno zasebno gradnjo locirati na obrobna in kmetijsko manj zanimiva področja, pa čeprav bo zato komunalno urejanje zemljišč manj prikladno in dražje. Jasno nam mora biti, da bomo ravninske površine v naši občini, ki še niso poseljene, še kako potrebovali za bodoči razvoj industrije in ostalih pomožnih dejavnosti kot tudi za gradnjo blokovnih naselij in objektov za splošno družbene potrebe.

Prav bi bilo, da bi začeli razmišljati o večji uporabi določenih kvalitativnih izolacijskih materialov pri gradnji objektov. Še posebej tistih, ki bi jih lahko pridobivali in predelovali kar v občini (diabaz). Tudi v akcijo za izkoriščanje sončne energije bi se lahko vključili!

— odločiti se bomo tudi morali, kako in kje naj zgradimo nekatere ključne infrastrukturne objekte v občini. Tu mislim predvsem na prostore banke, pošte, zavarovalnice, občinske stavbe, prostore družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih interesnih skupnosti itd. Preden se bomo dokončno odločili, bi bilo prav, da se temeljito razgledamo naokoli, da nas ne bi naša »majhnost« spet preveč potlačila. V letošnjem letu bomo imeli veliko dela s pravo občinskega prostorskega plana.

— poskušati na področju trgovine, obrti, gostinstva in turizma napraviti odločilni korak k posodabljanju in razširitvi vseh vrst ponudbe in zadovoljevanja potreb občanov. Do izraza bo morala priti močnejša povezanost posameznih nosilcev razvoja omenjenih dejavnosti. Bistveno vlogo pri reševanju teh težav imajo potrošniški sveti v krajevnih skupnostih, ki pa še vedno niso našli oblik in metod svojega dela.

Turizem naj bi se usmeril v popolnejše zadovoljevanje delavčevega in občanskega prostega časa. To pomeni, da je potrebno poleg dobrih gostinskih in športno rekreacijskih dejavnosti še posebej močno vključevati kulturne prireditve.

Gvido Kacel

Kar se tiče obrti, pa bo potrebno poiskati take oblike in metode, da bomo lahko določeno storitveno obrt (čevljarji, šivilje, krojači...) celo subvencionirali;

— z našimi rojaki onkraj meje moramo okrepiti sodelovanje. Še posebej moramo delovati v smeri naše neuvrščene zunanje politike, da bo tudi večina v Avstriji spoznala, da je aktivno obmejno sodelovanje vedno le v korist obeh narodov;

— v letošnjem letu se bomo ponovno odločali o uvedbi krajevnih samoprispevkov! Navkljub težavam, ki so ponekod pri realizaciji referendumskih sredstev bile (kje jih pa ni?), lahko že danes ugotovimo, da je ta oblika zbiranja sredstev dala velike uspehe v vseh krajevnih skupnostih! Prepričan sem, da so šole, vrtci, telovadnice, vodovodi, asfaltirane ceste in ostali objekti, zgrajeni s pomočjo teh sredstev, popolnoma upravičili in potrdili naš ZA v letu 1974 (podrobna analiza uresničevanja referenduma je objavljena v gradivu za 6. sejo vseh zborov občinske skupščine). S tem smo pri gradnji nekaterih infrastrukturnih objektov vsaj deloma ujeli korak z drugimi razvitimi občinami v Sloveniji ter hkrati zagotovili uspešnejši in zdrav razvoj naših otrok.

Da pa bomo prišli na višjo raven, moramo še veliko zgraditi (seveda, če nam bo rast družbenega proizvoda dopuščala). Še vedno nam manjkajo vrtci, šole, telovadnice. Povezati bo potrebno vodovodno omrežje v občini, v večjih krajih začeti priprave za namestitve čistilnih naprav na kanalizacijo ter dograjevati toplovodno omrežje. Urediti je treba stara krajevna jedra, urediti in modernizirati cestno

omrežje. Več moramo napraviti za ohranjanje kulturne dediščine itd.

Pred nami je še velika naloga, ki jo bo potrebno reševati tudi v republiškem merilu — razširitev in asfaltiranje ceste Črna — Šentvid — Šoštanj!

— veliko več se bomo morali vsi skupaj posvečati tudi problemom naših mladih. Kaj smo sploh naredili za rešitev vprašanja mladinskih klubov?

Sicer pa, ko začnemo razmišljati o potrebah in hotenjih, teh ne zmanjka. Res pa je, da na »majhne«, toda za vsakdanje življenje še tako potrebne stvari in odnose tudi radi pozabljamo. Celó čisto navaden nasmeš nam ob preobilici dela vse prevečkrat splahni z obraza. Dogaja se celo, da se niti pogovoriti več ne znamo, čeprav vemo, da je že to, da znamo in hočemo drug drugega počeno poslušati, največ pri reševanju vsakdanjih problemov našega življenja in razvoja.

In na koncu bi dejal, da predvsem pričakujem in želim, da bomo leto 1979 živeli srečno in uspešno ter da bomo skupno in vsak zase uresničili večji del nalog, ki smo si jih pogumno zastavili. Probleme, ki bodo nujno ob tem delu nastajali, pa da bomo razumno in tovariško najbolje reševali.

SREČNO NOVO LETO 1979!

Franč Pudgar,
predsednik obč. sind. sveta
ZSS Ravne

UVELJAVITI MORAMO SPREJETA NAČELA

Leto 1979 je pred nami; pred nami so nove naloge in želje. Kot predsednik občinskega sveta ZSS bi želel, da bi v letu 1979 delo v vseh sindikalnih organizacijah bolj zaživelo in da bi sindikalno delo občutili v vseh samoupravnih enotah.

Zveza sindikatov kot najširša razredna družbenopolitična organizacija mora z množično politično aktivnostjo svojih članov prispevati k temu, da se bo uveljavil njihov, družbenoekonomski in politični položaj, kakršnega določata ustava in zakon o združenem delu. Njihova vloga se mora nenehno potrjevati v sleherni TOZD in v vseh oblikah združevanja v krajevni in samoupravni interesni skupnosti.

Ustava, zakon o združenem delu in drugi sistemski zakoni zagotavljajo delavcem pravico in dolžnost, da z združenim delom ustvarjajo in pridobivajo dohodek, ki ga kot del družbenega dohodka samostojno in odgovorno razporejajo: ne le za osebne potrebe in za razvoj svoje temeljne organizacije, temveč ga skupaj z drugimi delavci združujejo za hitrejši razvoj materialne podlage dela, za dviganje družbene produktivnosti dela in za uresničevanje skupnih in splošnih družbenih potreb v občini.

Z razvojem družbenoekonomskih odnosov in političnega sistema socialističnega samoupravljanja postajamo vse bolj sami odgovorni tudi za hitrejši materialni razvoj družbe, za svoj osebni in družbeni standard ter za socialno varnost vseh delovnih ljudi v naši družbi.

S svojo dejavnostjo in stališči morajo torej sindikati prispevati ne le k utrjevanju

Franc Pudgar

družbenoekonomskega položaja delavcev, temveč tudi k njihovi odgovornosti za smotrno gospodarjenje in upravljanje z družbenimi sredstvi. V procesu samoupravnega odločanja se izražajo, oblikujejo, usklajujejo in rešujejo vsa vprašanja in interesi delavcev. Sindikati morajo upoštevati potrebe in interese delavcev, v politični dejavnosti jih morajo soočiti z drugimi skupnimi interesi. Družbena narava upravljanja s sredstvi in družbena narava dohodka se morata odraziti tudi v samoupravnih odločitvah. To je edina pot za krepitev samoupravnega položaja delavcev in za premagovanje še vedno zaznavnih protislovij, ko hočejo o družbenih zadevah namesto delavcev ali v njihovem imenu odločati posamezniki oziroma skupine.

Sindikati so vse manj organizacija, ki skrbi predvsem za socialne pravice delavcev in za varstvo njihovih samoupravnih pravic, ampak čedalje bolj postajajo neposredna politična sila delavcev, ki omogoča uresničevanje njihove celovite družbene vloge in odgovornosti v TOZD ter v drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih.

Še naprej moramo utrjevati tako družbeno vlogo zveze sindikatov. V njej se mora krepiti množična aktivnost delavcev, da bodo mogli oblikovati svoja politična stališča o vseh vprašanjih, ki so pomembna za njihovo delo, življenje in razvoj.

Pri delu OO ZS morajo sodelovati vsi člani, ne le peščica funkcionarjev. Le tako bomo lahko uresničevali naloge in stališča, ki jih je sprejel 9. kongres Zveze sindikatov Slovenije.

Želim, da bi v letu 1979 v svetu vladal mir, da bi lahko vsi narodi razvijali svojo politiko v miru in blaginji za boljši jutrišnji dan.

Vsem delovnim ljudem in občanom občine Ravne na Koroškem želim mnogo zdravja in zadovoljstva v letu 1979.

Ivan Močnik, predsednik OO ZZB NOV Ravne Z OPTIMIZMOM V LETO 1979

Vsakokrat, ko se poslavljamo od starega leta, vstopamo v novo z željami, da bi bilo (še) bolj uspešno za nas, za naše najbližje, za družbo, v kateri živimo, in za človeštvo nasploh. Da bi bilo srečno in veselo, vzklikamo drug drugemu ob stiskanju rok, malokdaj smo z željami za dobro drugih tako radodarni kot ravno v dneh pomlajevanja leta — in na malokatero želje in obljube tako hitro pozabimo.

Kajti želje človeka niso vedno v skladu s stvarnimi možnostmi, z vsakdanjostjo, katere oblikovalci smo mi sami in od katere mnogokrat veliko zahtevamo, ne da bi bili pripravljeni zanjo dovolj žrtvovati.

Naša vsakdanjost je revolucionarna preobrazba družbe, proces, ki vodi k osvoboditvi človeka, v družbo svobodnih proizvajalcev. Pot, ki smo jo izbrali, je danes stvarnost, mimo katere ne moremo, zato je potrebno sodelovanje slehernega člana naše družbe. Potem zastavljeni cilji ne bodo obstajali le na papirju, ampak jih bomo uresničili. Sami od sebe se namreč ne bodo.

V zadnjih tridesetih letih smo dosegli ogromen napredek, startne pozicije za vstop v novo leto smo si zgradili sami. Zato lahko pričakujemo nadaljnji razvoj samoupravnih odnosov, predvsem razvoj delegatskega sistema kot ogrodja našega družbenega življenja. Prihodnje leto seveda ne bo prineslo končnih rešitev, bo le nujen člen v neustavljivem procesu nastajanja novih in boljših družbenih odnosov.

Ne gole želje in pričakovanja, temveč le zavzeto delo nas bo popeljalo po začrtani poti.

Proces podružbljanja politike zahteva tudi boj proti zastarelemu. Nasprotniki našega sistema namreč ne stojijo križem rok, svojo dejavnost pa dostikrat skrivajo tudi

Ivan Močnik

pod plaščem samoupravljanja. Nerealno bi bilo pričakovati, da v prihodnje podobnih poskusov ne bo več; posebno nevarni so glede tega nosilci tehnobirokratskih interesov. Ti nočejo razumeti, da jih je čas prehitel in da so postali zavora napredku v medčloveških odnosih. Ko se bojujemo proti takim težnjam, se hkrati zavzemamo za dosledno uresničevanje načel ustave in zakona o združenem delu, ki zagotavlja nadaljnjo krepitev vloge in položaja delovnega človeka v vseh oblikah njegove samoupravne družbene organiziranosti ter odločanja. Zavzemajmo se za vsa bistvena vprašanja razvoj demokratičnih odnosov na podlagi socialističnega samoupravljanja! Predvsem mladim ne sme biti vseeno, kaj se v družbi dogaja, kajti od njih je odvisna naša prihodnost, ki jo lahko gradimo le na delu in poštenih medčloveških odnosih. Naše oči morajo biti uprte v prihodnost. Preseči moramo ozke interese in biti pripravljeni graditi temelje za lepše življenje generacijam, ki prihajajo za nami. Ne sme nam biti žal denarja za graditev vrtcev, šol, kulturnih domov, cest..., za odpiranje novih tovarn z novimi delovnimi mesti, skratka za napredek. Žal je med mnogimi našimi ljudmi še vedno čutiti pomanjkanje interesa za tovrstne investicije, še vedno so mnogi naravnani samo na osebni standard. Naša naloga v prihodnje je pomagati odpraviti takšne poglede na življenje in s tem okrepiti zavest v samoupravni kulturi med vsemi delovnimi ljudmi, da bodo lahko resnično sami razpolagali z ustvarjalnim dohodkom in ga tudi smotrno porazdelili.

Smernice za naš razvoj so dovolj jasne, od delovnih ljudi je odvisno, kdaj bodo prevedene v življenje. Posebno borci z veseljem gledamo na napredek družbe, za katero smo se borili med NOB in ji v borbi ostali zvesti vse do danes. Zato trdno stojimo ob strani njenemu razvoju ter njeni ohranitvi. Zato se zavzemamo tudi za razvoj naše ljudske obrambe in družbene samozashite. Ne trdimo, da smo v tridesetih letih zgradili idealno družbo, nasprotno, skupno z mlajšimi generacijami smo pripravljeni premagovati ovire in nadaljevati revolucionarni proces, ki naj privede do resnične osvoboditve človeka.

V leto 1979 lahko — kljub pomanjkljivosti — vstopimo optimistično razpoloženi, s prepričanjem, da bomo ob njegovem koncu lahko ugotovili, da smo že za korak naprej. Korak, ki se bo nadaljeval v naslednjem.

Zdravko Fajmut, predsednik OK ZSMS Ravne PRED MLADIMI VELIKO NALOG

ZSMS že vse od ustanovitve sodeluje pri graditvi samoupravne socialistične družbe.

Po IX. kongresu si je mladina predvsem prizadevala okrepiti organizacijo, zlasti v organizacijsko-političnem smislu. Novi organizacijsko-politični koncept ZSMS je sicer potrdil sposobnost vključevanja mladih ljudi v družbeno življenje in sodobne razvojne procese v naši družbi, premalo

pa smo storili za kadrovske in akcijske krepitve naše organizacije.

Zaključne razprave o kongresnih dokumentih na zadnji seji občinske konference so pokazale vrsto pomanjkljivosti tako v organizacijskem kakor v vsebinskem delovanju mladih v naši občini.

Oglejmo si nekaj podatkov o mladih pri nas.

V občini Ravne na Koroškem živi več kot šest tisoč mladih od 14. do 27. leta, občinska konferenca ZSMS pa jih združuje 3480, od tega 2087 mladincev in 1392 mladink.

Socialna struktura članstva ZSMS je naslednja:

a) delavska mladina	1437 ali 41,29 %
b) kmečka mladina	30 ali 0,86 %
c) srednješolska mladina	1295 ali 37,21 %
d) študentska mladina	300 ali 8,62 %
e) ostali (osnovne šole)	417 ali 11,98 %

V krajevnih skupnostih se v ZSMS vključuje 686 ali 19,71 % mladih, od tega v mestnih KS 357 ali 52,04 % in v primestnih 329 ali 47,96 %.

Občinsko konferenco ZSMS sestavlja 64 osnovnih organizacij, od tega 36 v združenem delu, 15 v krajevnih skupnostih in 13 v vzgoji in izobraževanju. Osnovne organizacije so delegatsko povezane s svojimi področnimi konferencami in z OK ZSMS. OK ZSMS ima naslednje organe:

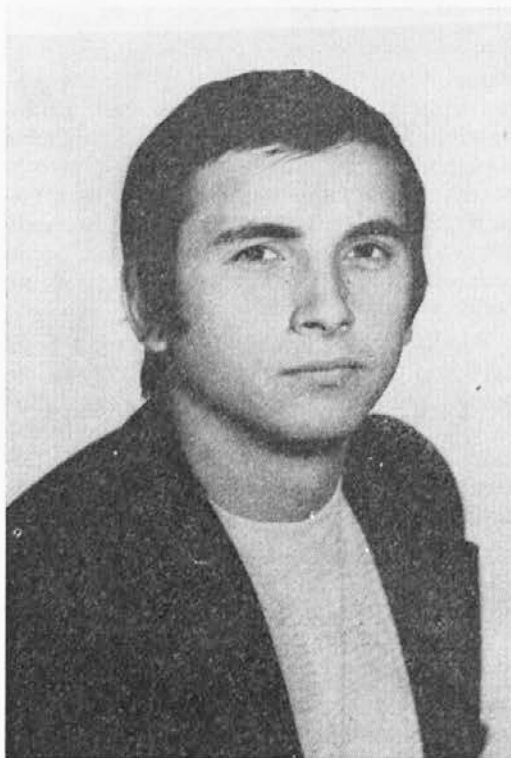
1. OK ZSMS — najvišji organ ZSMS v občini
2. sekretariat — politični aktiv OK ZSMS
3. predsedstvo — izvršilno politični organ
4. nadzorni odbor
5. komisije pri predsedstvu OK ZSMS in
6. področne konference (KMD, KMVI, KMKŠ)

Poleg stalnih komisij so lahko imenovane tudičasne, delo med OO ZSMS pa usklajujejo koordinacijski sveti OO ZSMS, kot na primer v železarni Ravne, Šolskem centru, Gimnaziji in v rudniku Mežica.

V kraju usklajuje delo med OO ZSMS krajevni svet OO ZSMS, ki edino v KS Mežica še ni ustanovljen.

Naše delovanje je bilo neučinkovito, ker organi OK niso delali. Tako niso delovale področne konference, ker so bile vse seje nesklepčne in smo vedno znova iskali rešitve v menjavi kadrov. Prav tako niso delovale komisije pri predsedstvu OK (izjema je le komisija za SLO in DS), katerih glavna naloga je, da usmerjajo delo na posameznih področjih in pripravljajo gradivo za razprave o vseh odprtih vprašanjih za predsedstvo OK ter za seje konference. S takim delom nismo bili več sposobni izpolnjevati nalog, ki smo si jih zadali v novi resoluciji. Tako tudi ne moremo uspešno reševati vprašanj naše samoupravne družbe, se pravi vprašanj, za katera smo kot mlada generacija življenjsko zainteresirani. Rešitev za tako stanje prav gotovo ni v ponovnem menjavanju kadrov, saj bi s tem problem samo preložili. Zaradi tega je komisija za idejnopolično delo pripravila celovit program idejnopoličnega usposabljanja za vse članstvo, s čimer želimo trajno rešiti kadrovske problematiko in odpraviti idejnopolično nesposobnost, ki

je glavni vzrok za našo slabo dejavnost. Usposabljali bomo mlade v vseh področnih konferencah ter pripravljali tudi pionirje za sprejem v našo družbenopolitično in vzgojno organizacijo. Na vseh šolah bodo to obravnavali v okviru mladinskih ur. Mladi v združenem delu in mladi v krajevnih skupnostih pa se bodo usposabljali na izobraževalnih sestankih. Gradivo bomo pripravili člani predsedstva sami, center za obveščanje in propagando ga bo v obliki biltena izdal, predavatelji po OO pa bodo mladi sami. Z načrtnim usposabljanjem bomo prav gotovo povečali idejnopolično sposobnost celotnega članstva, na ta način pa pričakujemo tudi večjo učinkovitost v skupščinskem in samoupravnem sistemu.

Zdravko Fajmut

Dobro se zavedamo, da ZSMS v naši občini še ni frontna organizacija mladih, predvsem zato, ker ne aktivira celotnega članstva. Delovati moramo tako, da bodo vsi mladi v ZSMS videli svojo organizacijo, v kateri se bodo lahko enakopravno samoupravno sporazumevali in reševali svoje probleme. Na vključevanje mladih v osnovne organizacije bo prav gotovo vplivala razširitev in popestritev interesnih dejavnosti v krožkih na šolah in ponovno delovanje klubov v KS. Te dejavnosti pa bomo idejno in vsebinsko obogatili. Skrbeli bomo za neposreden stik vodstva občinske konference z vsemi osnovnimi organizacijami.

Prostovoljnemu delu mladih na mladinskih delovnih akcijah dajemo poseben poudarek. Sodelujemo na zveznih delovnih akcijah, letos pa bomo tudi organizator brigade BRATSTVO IN ENOTNOST. V tej brigadi bodo poleg mladih iz naše OK sodelovali še mladi iz desetih pobratenih in prijateljskih občin iz drugih republik. To je prav gotovo lepa prilžnost za krepitev bratstva in enotnosti. Presenetljiva pa bo prav gotovo novica, da smo pripravili tudi še program lokalnih delovnih akcij. Organizirali smo že posvet s tajniki krajevnih

skupnosti in predstavniki izvršnega sveta skupščine glede možnih delovišč. Nameralamo pa se pogovoriti še s predstavniki SIS za kulturo, SIS za telesno kulturo in SKIS. Že sedaj pa je jasno, da so možna delovišča: pri obnovi Vorančevega doma, Kefrovega mlina, pri urejevanju parka telesne kulture na Ravnah, pri urejevanju vodovoda za osnovno šolo na Strojni itd. Lokalne delovne akcije bodo v vseh krajevnih skupnostih. Imeli bomo dve kategoriji brigad, in sicer brigado celotne občine, ki bo opravljala dela, pomembna za vse občane, in brigade krajevnih skupnosti za opravljanje del v posameznih KS.

Glavne pridobitve, ki jih bomo s tem dosegli, pa so:

- razvijanje delovne zavesti in ljubezni do domovine,
- spodbujanje za prostovoljno delo,
- idejnopolično usposabljanje brigadirjev,
- pridobivanje izkušenj za republiške in zvezne delovne akcije,
- pomoč pri razvoju vseh krajevnih skupnosti, kar naše delo ekonomsko upravičuje.

S tem bomo prav gotovo dokazali vsem občanom, da je ZSMS zrela in samostojna družbenopolitična organizacija, ki ji je glavni interes poglobljati naše samoupravne odnose, razvijati bratstvo in enotnost med narodi in kar največ prispevati k razvoju naših družbenopolitičnih skupnosti in SIS.

Mladi nismo socialistično naravnani zato, ker smo rojeni v socialistični samoupravni Jugoslaviji, ampak zato, ker samo v tem sistemu vidimo napredek in razvoj vseh naših narodov in narodnosti, vidimo možnost za svoboden in enakopraven položaj vseh delovnih ljudi in občanov in samo v nadaljnjem razvijanju tega sistema vidimo vse možnosti osvoboditve človeka od vseh vrst izkoriščanja. Ker smo organizacija s takimi cilji, upravičeno nosimo ime Zveza socialistične mladine. Ker pa je edino z nadaljnjim podružbljanjem naše koncepcije SLO in DS možno takšno ureditev tudi varovati in jo obdržati, bomo tudi temu področju posvetili veliko pozornost in delovali tako, da bodo vsi želeli sodelovati v SLO in DS.

Da bo delovanje ZSMS zares množično, bo morala tudi ZK spremeniti vsebino delovanja v naši občini. ZK mora svoje mlade člane usposobiti za vključitev v ZSMS, oziroma mladi komunisti morajo delovati povsod tam, kjer mladi organizirano delujejo, za kar jih obvezuje tudi resolucija VIII. kongresa ZKS.

V letu 1978 je bilo v razne samoupravne interesne skupnosti vključenih precej mladih, žal pa večina teh ljudi ne deluje organizirano v OO ZSMS, torej nas tam tudi ne morejo ustrezno zastopati. Temu problemu bomo posvetili posebno pozornost na problemski konferenci, kjer bomo ocenili uspešnost svobodne menjave dela, ocenili bomo prispevek mladih in pritegnili v naše vrste vse tiste mlade ljudi, ki so v delegacijah slučajno, oziroma zaradi slabe kadrovske politike v prejšnjem obdobju.

Naloge posameznih področnih konferenc pri OK ZSMS Ravne:

Mladi v združenem delu

Delo je prav gotovo osnova našega samoupravnega sistema, saj so z njim pogojene ekonomske in politične osnove samoupravljanja. Zato se bomo še nadalje zavzemali za večjo produktivnost in s tem za stabilizacijo našega gospodarstva. Vse to pa zahteva od mladih, da smo dobri delavci in dobri samoupravljalci. TOZD mora postati tisto mesto, kjer bomo stvarno odločali o pridobivanju in delitvi dohodka. Tam se moramo zavzemati za takšno svobodno menjavo dela, ki bo omogočala skladen razvoj gospodarske in negospodarske dejavnosti. Pri tem nam mora biti jasno, da je od uspešnega gospodarjenja odvisno tudi uspešno delo v naših samoupravnih interesnih skupnostih. Dobro delo samoupravnih interesnih skupnosti pa prav gotovo vpliva na rast družbenega proizvoda, saj so bile prav zato ustanovljene. S pomočjo delegatskega sistema bomo delovali tako, da ne bomo samo uporabniki teh dobrin, ampak bomo pomagali pripravljati programe SIS, saj bodo le tedaj to tudi naši programi. Ob tem spoznanju bomo prav gotovo lažje in hitreje sprejemali posamezne samoupravne akte.

V TOZD moramo prav mladi začeti odkrivati vzroke abstentizma, saj je ta pojav med mladimi najbolj razširjen, vsi pa vemo, da izostajanje z dela zelo slabo vpliva na gospodarske rezultate.

Izobraževanje in usposabljanje ob delu je naslednji problem, s katerim se moramo odločno spoprijeti. Boriti se moramo proti takemu nenačrtnemu izobraževanju, kakršnega imamo sedaj, saj to je v večini primerov beg iz proizvodnje in ne služi izboljšanju proizvodnega procesa in povečanju produktivnosti, s tem pa tudi ne rasti družbenega proizvoda. Tovrstnih vprašanj je še nič koliko. Rešili pa jih bomo le, če bomo navzoči v vseh organih samoupravljanja v TOZD in DO. Ne smemo se zadovoljiti le s tem, da dosežemo določen odstotek oziroma število. Naše delegate moramo za uspešno delo tudi primerno usposobiti.

Mladi v krajevnih skupnostih

Delo OO ZSMS v krajevnih skupnostih je vse preveč ločeno od organov krajevnih skupnosti in KK SZDL. Dosedaj smo gojili le športno ali zabavno dejavnost, manj ali zelo malo pa so se OO vključile v politično življenje v KS. Zaradi boljše povezave med OO, družbenimi organizacijami in društvu, ki vključujejo mlade, se bomo organizirali v akcijsko obliko povezovanja, in sicer v krajevnih svete ter krajevne konference. Tako bomo enotno nastopili pred organi KS in KK SZDL in lahko bomo sodelovali pri razvijanju osnovne družbenopolitične skupnosti. V OO pa moramo pričeti z vzgojnim delom, s čimer bomo preprečili nadaljnje širjenje mladoletnega prestopništva.

Mladi v izobraževanju

V konferenco so vključeni mladi na osnovnih, srednjih, višjih in visokih šolah. Prva ugotovitev je, da premalo sodelujemo s pionirji, da jih ne pripravljamo za sprejem v ZSMS. Pionirjem in pionirski organizaciji bomo posvetili večjo pozor-

nost, saj so ravno mladi iz pionirskih vrst osnova in kadrovska baza za ZSMS in zato je nujna tesnejša povezava med pionirsko in mladinsko organizacijo. Če smo lahko že sedaj delno zadovoljni z dejavnostjo, ki se odraža v različnih oblikah dela na osnovnih in srednjih šolah, pa vsekakor ne moremo biti zadovoljni s kluboma koroških študentov v Mariboru in Ljubljani. Kluba združujeta mlade z celotne koroške regije in verjetno zato ni prave povezave z OK. Kluba bomo poskušali reorganizirati, tako da bomo imeli klube naše OK. Študentje bodo na tak način neposredno povezani s svojo občino in s TOZD, katerih študenti so. Sproti bodo spremljali problematiko v našem gospodarstvu in problematiko samoupravljanja. Na tak način se bodo usposabljali za vključitev v delo po študiju.

Glavna akcija KMVI pa mora še nadalje temeljiti na uveljavljanju ZSMS pri utrjevanju samoupravnih odnosov, uveljaviti moramo delegatske odnose v ZSMS in v skupščinskem sistemu, ter utrditi samoupravni položaj učenca in študenta v šoli. V tem smislu se bomo zavzemali za reformo vzgojnoizobraževalnega sistema, to je preosnove današnje osnovne šole v celodnevne šole, in za preobrazbo srednjega in visokega šolstva v usmerjeno izobraževanje, vendar ob nujnem sodelovanju združenega dela in mladih v njem.

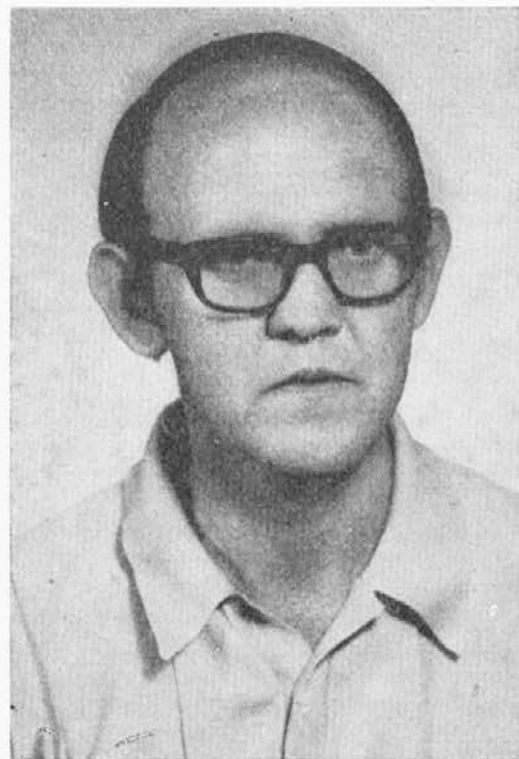
Živimo v času, ko mladi ne morejo več izbirati poklicev samo po svojem zanimanju, ampak bodo morali spoznati, da je za nadaljnji razvoj naše družbe potrebno izbirati med poklici, ki so v interesu celotne družbe.

Nakazal sem nekatere smeri našega delovanja, vendar izpolnjevanje nalog ne sme biti stvar posameznikov v OK, postati mora interes vseh mladih in celotne družbe z ZK na čelu.

Vlado Strahovnik,
predsednik skupščine SIS
za izobraževanje Ravne

POSTOPNO UVAJANJE CELODNEVNE ŠOLE

Pri vstopu v novo leto se navadno vedno vprašamo, kaj je bilo uspešno v preteklem letu, in kujemo načrte, kaj vse bomo uresničili v nastopajočem letu. Tako ne razmišljamo samo doma, v krogu svoje družine, ampak nas kot samoupravljalce zanima tudi uspešnost v okolju, kjer ustvarjamo, živimo ter sodelujemo pri načrtovanju in uresničevanju ciljev za boljši jutrišnji dan. Prav gotovo vseh želja ni mogoče uresničiti čez noč, čeprav bi marsikje želeli napredovati hitreje, pa naj gre za gradnjo stanovanj, komunalno ureditev, gradnjo vrtcev, šol, zdravstvenih domov, kulturnih domov, športnih objektov in ne nazadnje investicij v gospodarstvu za pridobitev novih delovnih mest ter večje zaposlenosti. Vendar so vse te želje stvarne le pri uspešni gospodarski dinamiki razvoja pri ustvarjanju družbenega proizvoda. Cilje in naloge za doseg skladnega družbenogospodarskega razvoja smo določili v srednjeročnem programu razvoja občine za obdobje 1976—1980. Ob analizah uresničeva-

Vlado Strahovnik

nja v že pretečenih letih, stanja dosedanjega razvoja ter ocen možnosti razvoja oblikujemo naloge in ukrepe za uresničevanje skupnih interesov družbenoekonomskega razvoja v letu 1979. Pri tem imajo posebno mesto družbene dejavnosti, za katere smo v novembru sprejemali anekse k samoupravnim sporazumom o temeljnih planov SIS za obdobje 1976—1980 v letih 1979 in 1980. Delegati in delegacije posameznih SIS so obravnavali in na skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti sprejeli predloge ter jih posredovali v obravnavo in potrditev delavskim svetom v TOZD.

Ena od pomembnih družbenih dejavnosti je vzgoja in izobraževanje, ki sodi na prioriteto področje družbenega razvoja v tem srednjeročnem obdobju. Pravilna in kvalitetno zastavljena politika izobraževanja in vzgoje, predvsem mladih, ima neposreden vpliv na razvoj in uspešnost gospodarstva. Občinska izobraževalna skupnost poudarja v srednjeročnem obdobju pomen solidarnosti med šolami in skuša vsaj delno izenačiti prostorske pogoje ter opremljenost šol. Že v letu 1977 je bila iz sredstev samoprispevka zgrajena nova podružnična šola na Lokovici, kjer je bil po vselitvi storjen prvi skromen korak pri organizaciji celodnevne osnovne šole. V istem letu smo začeli načrtovati in tudi graditi objekt osnovne šole na Ravnah. Glavni delež sredstev je zagotovila skupaj s kreditnimi sredstvi železnica. Čeprav z manjšo zamudo in neučakani, smo si lahko občani ogledali za dan republike objekt, v katerem je že živelo vzgojno in izobraževalno delo osnovnošolske mladine. Če k temu dodamo še telovadnico ob osnovni šoli Mežica, ki je skoraj polovico časa izkoriščena v šolske namene, potem lahko govorimo o bistvenem izboljšanju pogojev vzgoje in izobraževanja osnovnošolskih otrok naše občine. Seveda pa investicijska dejavnost, izvršena v preteklih dveh letih, še zdaleč ni zagotovila vseh potrebnih in enakih pogojev. Po srednjeročnem programu ostaja še nerešen problem podružničnih šol Strojna, Šenta-

nel, Koprivna in Podpeca, zunaj programa pa Kotlje, telovadnica v Črni, rešitev prostorskih problemov posebne osnovne šole in glasbene šole na Ravnah, kar pa sega že v programsko obdobje po letu 1980, vendar je prav, da o teh investicijskih nalogah razmišljamo že danes.

Namenoma poudarjam pridobitve in izboljšanje pogojev izobraževanja, ki so osnova za uspešno vzgojo in oblikovanje bodočih tvorcev samoupravne socialistične družbe. Prav ta uspeh naj bo vzpodbuda za pozitivne odločitve združenega dela, ko razporeja sredstva za družbeno dejavnost tudi za investicije v izobraževanju. V letu 1979 se izteka samoprispevek in novi referendum po krajevnih skupnostih naj potrди zavest, da bomo imeli tisto, kar bomo ustvarili sami, da vsaj naše mlade generacije ne bodo prikrajšane za vse tisto, za kar so bile naše matere in očetje ter deloma tudi mi.

Pri tem je pomembno opozoriti, da so sredstva svobodne menjave dela po samoupravnih sporazumih in vsako leto potrjenih aneksih družbenih dogovorov za srednjeročno obdobje namenjena izključno redni dejavnosti posameznih SIS, v tem primeru izobraževanju. Iz teh sredstev, ki se obračunavajo iz bruto osebnih dohodkov, torej ni mogoče iskati virov investicijske dejavnosti, ampak kvečjemu vire za modernizacijo vzgojnoizobraževalnega procesa, za štipendiranje kadrov, za dokvalifikacijo učnega osebja, za oskrbo brezplačnih učbenikov, šolo v naravi, podaljšano bivanje itd.

Kaj torej pričakujemo v letu 1979? Masa sredstev za občinsko izobraževalno skupnost je v primerjavi z letom 1978 povečana z indeksom 1,11, kar je v skladu s srednjeročnim programom razvoja in znaša 68 milijonov dinarjev. Sredstev za tako imenovani enotni program je 60 milijonov, 8 milijonov dinarjev pa nam ostane za program dogovarjanja v občini. K enotnemu programu so uvrščena sredstva za normalno, po zakonu o osnovni šoli vsakemu zagotovljeno obvezno izobrazbo, ki omogoča tudi dokončanje OŠ odraslim, ki se šolajo na Delavski univerzi. V enotni program so zajeta tudi sredstva za vzajemnost in skupne naloge, ki se zbirajo pri republiški izobraževalni skupnosti. Teh sredstev je nekaj več kot 3 milijone. Izračunati je bilo potrebno dodatna sredstva za stroške za šolo na Javorniku. Pri tem je potrebno poudariti, da je materialna plat šolstva še vedno v slabem položaju, saj so možni materialni izdatki le nekaj nad 10 odstotkov glede na redno dejavnost in osebne dohodke. V ostalih občinah v Sloveniji pa dosegajo vrednost do 15 odstotkov in tudi več. Zelo so se z novimi objekti povečala sredstva za amortizacijo, ki se mora obračunavati po minimalni amortizacijski stopnji ter za prevoze šolobveznih otrok, ki jih bo potrebno plačevati s sredstvi iz programa za dogovarjanje. V program dogovarjanja so za leto 1979 vnesene dejavnosti, ki so bile sprejete že leta 1976, vendar so se v letih 1977 in 1978 izvajale v okrnjenih oblikah zaradi pomanjkanja sredstev. Potrebno je formirati 3 nove oddelke podaljšanega bivanja, do leta 1980 pa omogočiti vsem učencem brezplačne učbenike. Ta akcija bo še posebej uspešna, če bo uspešna organizacija oddajanja učbenikov ob koncu šol-

skega leta in ob sočasnem obnavljanju fonda za nakup novejših. Prav tako je pomembno izvajati šolo v naravi, ki je v letu 1978 ni bilo, omogočiti učencem brezplačne obvezne ekskurzije. Poleg koriščenja dela amortizacijskih sredstev se bo interesna skupnost še posebej zavzemala za modernizacijo pouka, predvsem učil in drugih učnih pripomočkov. Z ustvarjanjem pogojev za celodnevno osnovno šolo v naši občini daleč zaostajamo celo v Sloveniji, saj je vanjo vključenih le 0,7 odstotka otrok. V februarju bo vanjo vključenih 6 razredov, jeseni še 3 razredi, v letu 1980 pa zopet 3 razredi. Vsako leto naj bi se vanjo vključili po 3 razredi. Na ta način bi bilo do konca leta 1980 vključenih v COŠ 10 odstotkov otrok, kot je tudi predvideno v srednjeročnem obdobju.

Ob programu za dogovarjanje zavzema posebno mesto postavka kolonija ali letovanje šolskih otrok. Vsi vemo, da bo le-ta letos, morda še prihodnje leto, v Karigadorju, za naprej pa ne vemo, kako bo. Občinska izobraževalna skupnost nikdar ni imela zadostnih sredstev za trajnejšo rešitev, to je, za odkup potrebnega zemljišča. Poskusi v zadnjih dveh letih so tak odkup skorajda onemogočili, saj urbanizacija v občini Buje predvideva povsem drugačne hotelske turistične objekte na sedanjem mestu letovanja. Prostor pač najemamo s pogodbami za leto ali dve in če ga bodo urbanizirali, možnost organiziranega letovanja šolske mladine odpade. Vsekakor je to opozorilo, da je potrebno iskati nove rešitve, čeprav so le-te mnogo težje, saj je primerno zemljišče ob severnem Jadranu že težko dobiti. Ob tem pa družbi verjetno ne sme biti vseeno, ali bomo v okviru občine v prihodnjih letih še imeli organizirano letovanje otrok ali ne!

Vzgoje in izobraževanja ni mogoče obravnavati povsem ločeno od drugih družbenih dejavnosti, ne mimo združenega dela. Pomembno je predvsem sodelovanje z interesnima skupnostma za kulturo in telesno kulturo (še posebej pri postopnem prehodu na celodnevno osnovno šolo).

To poglobljeno sodelovanje se mi zdi še posebej pomembno za čim racionalnejšo porabo sredstev v družbenih dejavnostih, še posebej, če upoštevamo tudi na drugih področjih stvarne potrebe za celovit razvoj socialistične samoupravne družbe.

Janez Mrdavšič,
predsednik skupščine SIS za kulturo
Ravne

1979 — KULTURI NAKLONJENO LETO

Poklicno in ljubiteljsko se ukvarjam predvsem z dejavnostmi, ki zahtevajo veliko tihega kolektivnega in individualnega dela, katerega sadovi dozorevajo počasi in so redkokdaj tudi zunanje poudarjeno opazni. Prav zato se bojim, da ne bom mogel pisati predvsem o stvarih, ki bodo postale v letu 1979 vsem otipljiva resnica, temveč zlasti o tistem, kar želim, da bi se uresničilo, poglobilo in še bolj kot doslej dejavno zaživel.

Poklicno delam v šolstvu, ki je doživelo po vojni veliko pomembnih sprememb.

Enotna osemletna osnovna šola je v načelu izravnala izobrazbeno raven velike večine mladih ljudi, jim v marsičem izenačila pogoje za nadaljnji študij in jim s tem na široko odprla vrata v življenje. Vrsta srednjih šol jim je omogočila različne študijske usmeritve, gimnazija pa je odpirala svojim maturantom vrata tudi v smeri, ki bi jim ostale brez nje nedosegljive.

Janez Mrdavšič

Ko zdaj nadaljujemo s preobrazbo šolskega sistema, mislim, da se moramo nenehno zavedati vseh posledic in se odgovorno izogibati vsem prenapljenim odločitvam. Težiti moramo za tem:

— da bi šole v reformiranem šolskem sistemu resnično uspešno zadovoljevale potrebe našega gospodarstva po kadrih vseh vrst;

— da bi v skladu s potrebami gospodarstva in sposobnostmi posameznikov čim večje število občanov lahko tudi ob delu doseglo čim višjo stopnjo izobrazbe;

— da pa bi mladim ljudem vendarle ustvarjali tudi možnosti, da bi lahko brez večjih težav uresničevali svoje ustvarjalne sposobnosti na čim širšem področju zelo razvejanih dejavnosti, čeprav nekatere pri nas niso razvite.

Sicer pa bi morale (ne glede na usmeritev) vse šole dajati učencem tako družbenopolitično ter splošno kulturno razgledanost in znanje, da bi se lahko zares dejavno vključevali v vse procese samoupravnega odločanja; da bi znali izrabljati prosti čas ne le za obnavljanje ob delu porabljenih moči, temveč tudi za to, da bi vsebinsko bogatili svoje življenje in se nenehno oblikovali v kar se le da vsestransko zaožrožene osebnosti, ki bi jim bila kultura nepogrešljiva sestavina bivanja in medsebojnih odnosov.

Take pa bodo naše šole lahko postale le z zavestnim in odgovornim prizadevanjem vseh, ki bodo kakorkoli odločali o tem, še prav posebno pa vseh nas, ki bomo dogovorjene zamisli v praksi uresničevali — tudi že leta 1979.

Ljubiteljsko se ukvarjam s kulturo, ki ima na Ravnah in v vsej Mežiški dolini že dolgo in močno tradicijo. Temu ustrezajo tudi njeni rezultati. Kažejo se v številu in številčnosti instrumentalnih sestavov, pevskih zborov, gledaliških, folklornih in drugih skupin, v številu njihovih nastopov in v zavirljivi kakovosti nekaterih izmed njih...

Torej smo lahko z obsegom in kakovostjo nekaterih kulturnih dejavnosti v občini zadovoljni, kar pa ne pomeni, da ni mogoče kulture še bolje organizirati, kadrovsko okrepiti in se še naprej zavzemati za izboljšanje prostorskih, gmotnih in drugih pogojev za kulturno delo.

Prepričan sem, da bo leto 1979 kulturi naklonjeno. V tem prepričanju me potrjuje več sprejetih sklepov in stališč.

Že naša ustava opredeljuje kulturo kot neodtujljivo pravico in dolžnost slehernega delovnega človeka. Razglašajo jo za sestavino njegovega življenja, za področje, na katerega mora vplivati in ustvarjalno prispevati k njegovi rasti. Akcija Komunističnega človeka, delo, kultura je tudi pri nas poglavitna zanimanje za kulturo, okrepila čut dolžnosti do nje ter rodila nekaj sklepov, ki nas še zmeraj obvezujejo. Tudi republiški in zvezni kongresi vseh naših osrednjih družbenopolitičnih organizacij so jasno izrazili svoj odnos do kulture ter zadožili svoje članstvo in forume s povsem določenimi nalogami. Prepričan sem, da bomo sledili njihovem pozivu, naj bolj kot doslej preidemo od besed k dejanjem, kar bo imelo vsekakor pozitivne posledice tudi za kulturo.

Prav zato delavci v kulturi pričakujemo, da bodo resnično obveljali dogovori, sprejeti ob prvem občinskem referendumu, in bo v naslednjem obdobju najprej prišla na vrsto kultura, ki v sedanjih prostorih, namenjenih kulturni dejavnosti, prav gotovo ne more zadovoljivo opravljati poslanstva, ki ji ga nalagajo ustava, zakoni, resolucije in priporočila.

Delavci v kulturi pričakujemo tudi to, da se bodo v letu 1979 temeljne organizacije združenega dela in krajevne skupnosti v občini tako organizirale, da bodo lahko po svojih organizatorjih kulturnega življenja ter delegacijah za kulturo bistveno vplivale na kulturno politiko in prakso, saj bodo njihovi predlogi za sestavo kulturnega programa izražali resnične interese delovnih ljudi in občanov.

Delovne organizacije s področja kulture bodo hotele in znale svoje delo načrtovati in organizirati tako, da se bodo še bolj kot doslej vključevale v oblikovanje in izvajanje občinskega kulturnega programa.

Občinska zveza kulturnih organizacij ter njena strokovna združenja in odbori bodo imeli poleg drugega pomembno vlogo ne samo pri oblikovanju programov, temveč tudi pri njegovem izvažanju. Z načrtnim gojenjem različnih kulturnih dejavnosti v občini in z organiziranjem gostovanj bo lahko pokrivala velik del kulturnih potreb v dolini, s tem pa omogočala članstvu svojih društev in skupin koristno ljubiteljsko dejavnost.

Svoje kulturne potrebe bodo seveda načrtovali tudi šole. Z njimi vred bodo ponudile javnosti svoje kulturne dosežke, ki jih bodo pripravljene vključiti v skupni program.

Tako zbrane potrebe in želje, a tudi prijava kulturnih dosežkov vse občine, bodo predstavljale solidno podlago za dokončno oblikovanje programov v delegatski skupščini kulturne skupnosti. Pri njih sestavljanju bo vsekakor treba upoštevati še širše družbene interese in obveznosti ter nove dejavnosti, ki jih ne kaže zapostavljati. Zlasti mislim na filmsko vzgojo in razne oblike klubske dejavnosti, ki bi verjetno pritegnila zlasti mladino.

Dogovor za zagotovitev gmotne podlage tako sprejetega programa bo gotovo potekal drugače kot dosedanja usklajevanja.

Zavedam se, da je vse to v enem samem letu neuresničljivo, prepričan pa sem, da bomo vsaj del dolžnosti, ki smo jih prevzeli, uresničili že v letu 1979. Pri tako demokratično zasnovanih dejavnostih pa je lahko uspeh že kar precejšen, če vsak v akcijo vključen člen stori vsaj nekaj. Pa sem prepričan, da bomo, saj smo vendar sklenili, da bomo zares prešli od besed k dejanjem?!

Bo pa kulturna akcija v naši občini leta 1979 vendarle dala tudi dva povsem konkretna rezultata. V prvi polovici leta bo končana obnova zunanosti Kefrovega mlina, jeseni pa bomo odprli prenovljeno Prežihovo bajto in odkrili spomenik Vorancu.

Kefrov mlin se je vpisal v zgodovino našega revolucionarnega delavskega gibanja, ker sta bila tam leta 1923 in 1926 drugi in tretji kongres SKOJ; ko so ravenški komunisti opravili »generalne vaje« revolucionarnosti.

Prežihova bajta bo s spominsko zbirko postala osrednji cilj ekskurzij in posameznikov, ki bodo sledili potem Prežihovega življenja. Spomenik velikemu revolucionarju in pisatelju bo stal nekje na Preškem vrhu, kjer ga bo pač mogoče nevisljivo vključiti v naravno okolje.

Na dan otvoritve obnovljenega Kefrovega mlina naj bi bilo ob njem vsaj srečanje naših občanov, otvoritev obnovljene Prežihove bajte, spominske zbirke in odkritje spomenika pa naj bi bila ena izmed republiških proslav, posvečenih šestdesetletnici Zveze komunistov Jugoslavije.

Jože Boštjan,
tajnik KS Prevalje

ZA SAMOPRISPEVEK

Ob koncu leta napravi vsak gospodar obračun svojega dela, pregleda, kaj je napravil in česar ni. Kot krajan in prebivalec krajevne skupnosti Prevalje v mislih delam bilanco o opravljenem delu in o nalogah, ki bi jih morali opraviti v prihodnjem letu. Vem, da vseh želja in potreb ni mogoče uresničiti v enem letu. Pričakujem in želim, da bi se sodelovanje in s pomočjo vseh delovnih ljudi, organizacij združenega dela in družbenopolitičnih organizacij v letu 1979 uresničili naslednji načrti:

— Delegati krajevne skupnosti in samoupravnih interesnih skupnosti naj ustvarjalno sodelujejo v krajevni samoupravi ter zastopajo in prenašajo interese delovnih ljudi in občanov v svoje delegacije. Vsak delegat pa naj o stališčih in sklepih seznanja svojo sredino, kjer je bil izvojen.

Jože Boštjan

— Delegati iz organizacij združenega dela naj postanejo tesna vez med krajevno skupnostjo in organizacijo združenega dela, tako da bo sodelovanje med krajevno skupnostjo in organizacijo združenega dela učinkovito. Le na ta način bomo s skupnimi močmi reševali probleme v krajevni skupnosti za blagor delovnih ljudi.

— Družbenopolitične organizacije naj vzpodbujajo delegate pri njihovem izobraževanju in dolžnostih v delegatskem sistemu.

— Za ustanovitev novih krajevnih skupnosti v Šentanelu in na Lešah naj se volilci odločajo na referendumu, da se bo krajevna samouprava približala krajanom v teh naseljih.

— Vaška odbora Dobja vas in Lukovica naj se še bolj utrdita in bolj sodelujeta s krajevno skupnostjo. V naselju Strojna naj ustanovijo vaški odbor, da bodo lahko prebivalci tega naselja sodelovali pri načrtovanju razvoja svojega kraja.

— Ker le s solidarnostjo lahko izboljšamo naše življenje v kraju, želim in kličem vsem prebivalcem krajevne skupnosti, da s ponovnim »DA« za podaljšanje krajevnega samopriskpevka pokažejo svojo zavest in solidarnost, da bomo skupno ustvarjali lepše življenje v krajevni skupnosti. S ponovnim krajevnim samopriskpevom bomo dokončali že začeto gradnjo družbenega doma na Prevaljah in uredili zadeve, za katere se bodo odločili krajanje — program bodo sprejeli pred referendumom.

— Problem otroškega varstva je v kraju izredno pereč. Da bi delno ublažili to stanje, si želim, da bi v letu 1979 zgradili nov otroški vrtec.

— Želim, da bi se uresničila dolgoletna želja otrok in prosvetnih delavcev o gradnji šole na Strojni in v Šentanelu. Morali pa bi začeti misliti tudi na razširitev osnovne šole na Prevaljah.

— Prevalje so komunalno zelo slabo urejene, zato je nujno, da dokončamo ka-

nalizacijsko omrežje, javno razsvetljava in asfaltiramo stranske ceste.

— Veliko občanov živi v izredno slabih stanovanjskih razmerah. Želijo si, da bi se izboljšale. Zato bi morali vzpodbuditi intenzivno družbeno gradnjo stanovanj.

— Občani pričakujejo, da bo v letu 1979 dokončno tekla čista Meža in tako postala iz mrtve spet živa reka. V zadnjem času opazamo prizadevanje za izboljšanje zraka, vendar se stanje še ni bistveno spremenilo. Problem bomo dokončno rešili šele s toplovodom, zato bi morali v letu 1979 z združenimi močmi in ob podpori organizacij združenega dela začeti graditi toplovod na Prevaljah.

Prebivalci kraja pa naj vsak po svojih močeh prispevajo za čistočo in lepši zunanji videz kraja.

— Število prebivalstva v krajevni skupnosti iz leta v leto narašča, zato si želim, da bi trgovske delovne organizacije, kljub nekaterim objektivnim težavam, poskrbele za še boljšo oskrbo prebivalstva.

— Turisti, ki obiskujejo našo Koroško, bi se verjetno radi ustavili na Prevaljah, vendar se odpeljejo mimo zaradi premajhnih in zastarelih gostinskih lokalov, ki jim ne morejo nuditi tistega, kar si želijo. Ne samo turisti, tudi domačini bi včasih radi posedeli v bolj urejenih gostilnah. Imamo pa v naši krajevni skupnosti nekaj kmetov, ki si prizadevajo privabiti turiste in izletnike s pestro ponudbo domačih specialitet in s prenočitvami. Prav bi bilo, da bi se tem vzgledom pridružili še drugi kmetje.

— Na Prevalje se priseljuje vedno več upokojencev in ostarelih občanov. Te osebe večkrat nimajo svojcev za pomoč, zato bi bilo nujno ustanoviti organizirano pomoč ostarelim.

— Prebivalci našega kraja znajo ceniti našo socialistično ureditev in prizadevanje za lepše življenje, zato naj bosta vseljudska obramba in družbena samozaščita skrb vseh krajanov, da postaneta sestavni del naše vsakdanje dejavnosti.

— Vsem krajanom, ki so kakorkoli prispevali k razvoju kraja, se prisrčno zahvaljujem in kličem še k nadaljnjemu sodelovanju. Vsem želim srečno in uspešno leto 1979!

MISLI

Skromnost je edini sijaj, ki ga lahko damo slavi.

Cahrls Duclos

Čeprav nisi rojen v siromašni kolibi, bo di kljub temu skromen, takrat boš kot lotosov ovet, ki raste izven močvirja.

Japonski pregovor

Skromnost je stvar inteligence.

Mića Danojlić

Bodimo skromnejši po dejanju kot med njegovim ustvarjanjem.

Shakespeare

Ni dovolj biti skromen: za to je treba imeti razlog.

Voltaire

Alojz Krivograd

Parlamentarne volitve leta 1931 v Mežiški in Dravski dolini

Diktatura kralja Aleksandra I., ki je bila v bistvu diktatura združene jugoslovanske velike buržoazije, ni rešila od 6. januarja 1929. leta naprej nobenega perečega vprašanja v državi. Gospodarska kriza je čedalje bolj pritiskala. Vsi družbeni razredi so bili nezadovoljni, ker režim ni bil sposoben reševati vedno bolj perečih socialnih in gospodarskih vprašanj. Odpor proti diktaturi je rasel tudi zaradi političnega in nacionalnega zatiranja. Nujnih gospodarskih vprašanj ni bilo mogoče reševati brez kreditov iz inozemstva. Tuji kapital, predvsem francoski, pa je bil pripravljen dati posojila le pod pogojem, da vladar preneha z absolutizmom.¹

Zaradi vsestransko neugodnega položaja se je kralj odločil izdati 3. septembra 1931. leta oktroirano, t. j. vsiljeno ustavo, s katero je uzakonil skupščino z dvema zboroma, s poslansko zbornico in senatom. Vladar je obdržal vso oblast, saj je sam imenoval vlado, ki mu je bila podrejena in odgovorna. Zakon o volilnih imenikih je izšel že 7. septembra, 10. septembra pa zakon o volitvah v skupščino. Volitve je režim izvedel 8. novembra istega leta. Bile so nenavadne in si jih bomo ogledali na primeru takratnega dravogradskega okraja, ki je obsegal Mežiško in Dravsko dolino, vključno z Breznom in Kaplo na Kobanskem. To območje je bilo razdeljeno na 28 občin. Katere občine so bile v okraju, je razvidno s tabele volilnih rezultatov. Seveda so bile majhne in siromašne in povrh popolnoma nesamostojne, kajti za vsako najmanjšo stvar je bil pristojen okrajni glavar. Občinske zadeve so marsikje urejali nesposobni župani, ki so bili itak le orodje okrajnih glavarjev, ne pa izvršni organi občinskih odborov.

Volitve so organizirali državni organi: banovine in okrajni glavarji. Pri tem so se naslanjali na občinske župane, učitelje, orožnike in na imovitejše sloje. Saj je bilo med predsedniki volilnih odborov v okraju Dravograd 47,8 % županov in učiteljskih upraviteljev,² ostali pa so bili posestniki in svobodni poklici. Orožništva so natanko spremljala predvolilno kampanjo in sproti obveščala okrajnega glavarja.

Da so bili za režim kot volivci posebno dragoceni državni uradniki, se vidi iz dopisa banovinske uprave »vsem vodstvom osnovnih, srednjih in strokovnih šol, vsem državnim in banovinskim zavodom«. Kajti v dopisu je rečeno: »Naročam vam, da osebno poskrbite, da bodo vsi tamošnji uslužbenci vpisani v volilni imenik občine, v kateri imajo volilno pravico.«³

Zakon o volilnih imenikih je določal, da so ostali brez pasivne in aktivne volilne pravice vsi aktivni častniki, podčastniki in vojaki, dalje tisti, ki so v stečaju in oni, ki so pod »skrbstvom«.⁴ Pravico voliti so imeli samo moški, stari nad 21 let. Da so žene dobile volilno pravico na našem ozemlju šele med NOB, je tako splošno

znano. Kandidirati so smeli le starejši od 30 let in sicer tisti, ki so govorili in brali službeni jezik. Po ustavi pa je bil službeni jezik srbsko-hrvatsko-slovenski. Državnim uradnikom ni bilo dovoljeno kandidirati.

Po volilnem zakonu je bilo določeno na volišču javno in ustno glasovanje. »Volivec glasuje za listo javno, s tem da imenuje njenega nosilca in srezkega... kandidata. To se mora vpisati v poseben seznam...«⁵ Zakon dalje predpisuje, da lahko nastopi le državni kandidat in na njegovo listo se vežejo okrajni kandidati, ki morajo zbrati najmanj 60 podpisnikov. Državni kandidat je postal kraljevi človek general Pera Živković, član bivše velesrbske Narodne radikalne stranke⁶ in takratni predsednik vlade. V našem okraju sta se vezala na njegovo listo inž. Franjo Pahernik, veleposestnik iz Vuhreda, in dr. Vinko Rapotec, predstavnik socialistov. Pred Rapotcem je vložil kandidaturo Janko Tavčar, lesni trgovec iz Maribora in bivši vodja radikalov (Narodne radikalne stranke). Vemo, da je zanj zbiral podpise vuzeniški učitelj Karel Vollmeier⁷ in da je moral umakniti kandidaturo. Zakaj se je umaknil, nam deloma pojasni poročilo banovinski upravi: »Njega bi volili vsi tukajšnji Nemci, dočim vlada v njihovih vrstah napram srezskemu kandidatu inž. Paherniku kot nacionalistu nekako nerazpoloženje.

Mesto Tavčarja je prijavil kandidaturo odvetnik dr. Rapotec Vinko iz Maribora s Topolovcem Antonom s Prevalj kot namestnikom.

Izgleda, da se bodo socialisti zaradi dejstva, da je na listi njihov somišljenik, udeležili volitev v mnogo večji meri, kakor se je prvotno domnevalo.

Ostane nam le vprašanje, zakaj bi Nemci volili Tavčarja, ali je morda bil nemčur. Drugič, zakaj bi bilo za režim slabo, če bi bil Tavčar izvoljen s pomočjo nemških glasov? Glede udeležbe socialistov na volitvah so bili predstavniki oblasti upravičeno optimistični, saj je dr. Vinko Rapotec v pomembnih industrijskih središčih zbral visok odstotek glasovalcev v primeru z nasprotnim kandidatom, sicer ob nizki volilni udeležbi od 29 do 55 %. Zanj je glasovalo v Mežici 50,20 %, na Muti 70,68 %, na Prevaljah 82,62 % in na Ravnah 85,50 % volilnih udeležencev.⁸

Oglejmo si, kaj se je dogajalo na terenu vse do 8. novembra, t. j. do dneva volitev. Orožniška poročila⁹ izpred volilnega časa navajajo, da so bili v vseh občinah zanesljivi župani, torej so se strinjali z režimom. Težave so bile le s tremi. Hotuljskemu županu so guštanjski orožniki očitali pijančevanje in malomarnost, župana z Gornje Vižinge Mihaela Palka so označili kot nezanesljivega. O županu iz Radelj pa pravi orožniško poročilo naslednje: »Župan občine Marenberg (Radlje) je Wrentschur Siegbert, pripadal je bivši nemški stranki¹⁰ ter kot Nemec ni povsem zanesljiv.

Povsem zanesljiv bi bil sedanji podžupan Praprotnik Štefan iz Marenberga... Druge zanesljive osebe razen drž. uradnikov tukaj ni.

Z ozirom, ker ima župan Wrentschur velik vpliv na vse ostale Nemce v Marenbergu in sploh v Dravski dolini, ne bi bilo priporočljivo, da se istega za sedaj zameni — ker sem prepričan, da bi v slučaju zamene tega župana ni eden od Nemcev v Marenbergu in okolini ne prišel na volišče. Ako pa ostane po dosedanem, izgleda, da se bodo tukajšnji Nemci udeležili volitev.»

Iz tega poročila in tudi drugih dokumentov je razvidno, da so bile v Radljah in drugih krajih Dravske doline dokaj specifične politične razmere zaradi tukajšnje nemške narodne skupine. V Dravski dolini je bilo po ljudskem štetju iz leta 1931 jugoslovanskih državljanov nemškega materinega jezika komaj 3,23 %, v Radljah 10,82 %, na Muti 6,66 %, in v Vuzenici 2,32 %, v ostalih krajih Dravske doline 1,19 %, v Mežiški dolini pa 1,57 %.¹¹ Da je bil takratni režim do sicer maloštevilne nemške narodne skupine nezaupljiv, je razumljivo tudi zato, ker je bila gospodarsko močna, z razvito narodno zavestjo in sovražnim odnosom do večinskega slovenskega življa. Videti pa je, da je oblastem šlo le za število glasov na volitvah. V seznamu županov dravograjskega okraja¹² je Wrentschur označen kot zanesljiv človek. Drugi tak nepripravljen je župan tolstovrške občine Dominik Kotnik, ki so ga ravenski orožniki imeli za zanesljivega, vendar je na zgoraj omenjenem seznamu označen kot nezanesljiv in namesto njega je zapisan Robert Jamšek.

Oblast je posvetila tako skrb županom zategadelj, ker bi morali biti glavni steber v predvolilnem boju, a v mnogih primerih te vloge niso odigrali, kot bomo še videli. Poglejmo še, v katere bivše stranke so bili včlanjeni takratni župani v Mežiški in Dravski dolini.

Od 28 županov jih je kar 15 oziroma 53,6 % pripadalo bivši Slovenski ljudski stranki (SLS) — to je klerikalni, 7 oziroma 25 % Samostojni demokratični stranki (SDS),¹³ 3 ali 10,7 % Socialistični stranki Jugoslavije¹⁴ (SSJ) in po eden Samostojni kmečki stranki¹⁵ na Ojstrici, Narodni radikalni stranki v Mežici in nemški stranki v Radljah. Klerikalni župani so bili porazdeljeni po vsem okraju, medtem ko so pristasi bivše Samostojne demokratične stranke županovali le v Dravski dolini na pohorski strani (Anton na Pohorju, Janževski vrh-Orlica, Vuzenica, Ribnica na Pohorju in Vuhred) in v Dravogradu. Župan v Vuhredu je bil inž. Franjo Pahernik, najprej član Samostojne kmečke stranke in pozneje se je vključil v SDS, sedaj pa je bil okrajni kandidat na Živkovičevi državni listi. Pristasi SSJ so bili na čelu občin v Črni, na Ravnah in na Muti.

Druga značilnost, ki jo je razbrati iz že omenjenega seznama županov, je ta, da je okrajni glavar ocenil za najbolj zanesljive župane tiste, ki so bili pristasi SDS, SSJ in Narodne radikalne stranke, medtem ko so bili župani klerikalne stranke (SLS) označeni nekako še zanesljivi in nekateri nezanesljivi.

To si lahko razložimo le s tem, da je vodstvo SDS na Slovenskem sodelovalo s

Osnovna šola Prevalje. V. razred 1926 — učitelja Karl Doberšek in Miloš Ledinek.

kraljevsko vlado in nekateri člani so bili tudi v vladi. Torej je bila v Sloveniji na oblasti SDS, oziroma po starem povedano liberalci, SLS, oziroma klerikalci pa so bili v opoziciji. Zato so bili pristasi SDS tudi v naših krajih nosilci režima, torej najbolj zanesljivi, klerikalci pa v opoziciji in najmanj zanesljivi, kar se je pokazalo tudi v predvolilni kampanji. Izjema je bil prevalski župan Franc Lahovnik, ki je bil v klerikalni stranki in je veljal za najbolj vdanega režimu, kar so mu verjetno narekovele razredne koristi, saj je bil eden izmed najbogatejših kapitalistov v Mežiški dolini.

Če upoštevamo strankarsko in socialno pripadnost županov, lahko ugotovimo, da se je režim tudi v naših dveh dolinah nanašal na pripadnike starih strank in imovitejših slojev. Saj so župani v gorskih občinah pripadali kmetom, v dolinskih pa kapitalističnim elementom ali konservativnim pristašem SSJ, ki niso imeli veliko skupnega s socialistično miselnostjo.

Poznamo nekaj poročil akcijskih volilnih odborov,¹⁶ iz katerih vzemo marsikaj zanimivega. Iz Ribnice na Pohorju so 7. oktobra poročali: »Med dosedanjim delom se je opazilo, da se bodo bivši pristasi SLS od volitev abstinirali, medtem ko se bode delavstvo večinoma volitev udeležilo. Nemško misleči najbrž tudi ne bodo šli na volišče.«

Šolski upravitelj pri Antonu na Pohorju, Drago Žolger, je 9. oktobra poslal na okraj bolj optimistično poročilo: »... razpoloženje napram volitvam je razmeroma ugodno.« Tak optimizem je morebiti pripisati dejstvu, da je bil predsednik akcijskega volilnega odbora župan Martin Vinšek, pristasa bivše SDS. Poročilo iz Kotelj, ki ga je napisal učitelj Adolf Sokol, pravi drugače: »Dne 7. oktobra 1931 so se v občini pobirali podpisi za srežskega kandidata, in sicer je nabral v občini Kotlje šolski upravitelj Adolf Sokol 12 podpisov, g. Matija Gradišnik v Guštanju 14 podpisov... Mnogo strank je podpise brez motivacije kratkoma odklonilo. V splošnem vlada v Kotljah veliko nerazpoloženje napram volit-

vam. Kakor je slišati, s strani kmetskega ljudstva ne bo posebnega odziva pri volitvah 8. novembra. V svrhu ustanovitve krajevnega akcijskega volilnega odbora smo vabili za 9. oktober v Kotljah vplivnejše volivce, kateri se pa sploh niso odzvali. Prišli so samo 3 in še ti samo iz ene družine poleg sklicateljev... Vsi navzoči so prišli... do zaključka, da bo pri nas radi splošne abstinence volilno-propagandno delo zelo težavno in brez pravega ploda, ker se odtegujejo delu vsi tisti, ki so pri prejšnjih volitvah bili glavni propagatorji. Masa je teh navajena in je v političnih zadevah vsem drugim nezaupljiva.« Tako iz Kotelj. Poročila ni potrebno pojasnjevati.

Vprašati se pa le moramo, od kod nezanimanje za volitve in že mesec pred volitvami napovedi, da kmečki ljudje in pristasi SLS ne bodo šli na volitve. Ko je bil izdan volilni razglas, se je sestala tako imenovana opozicija, predstavniki nekaterih bivših strank in tudi SLS (dr. Anton Korošec) ter so sklenili, da se volitev ne bodo udeležili. Na Slovenskem so klerikalci začeli s protivolilno agitacijo in v ta namen so izdali tudi letak. V takratnem dravograjskem okraju so pripravili tako agitacijo v Koprivni in v Kapli na Kobanskem, to je razvidno iz dokumentov. Da je agitacija potekala tudi po drugih občinah, lahko le ugibamo, kajti do sedaj še ni dokazov. Najbolj so bili sumljivi duhovniki in orožništvo jih je stalno nadzorovalo. O njih niso imeli kaj drugega poročati kot to, da so pasivni in rezervirani, ali kvečjemu to, da ne bodo šli volit. Kajti že zadržanje duhovnikov je močno vplivalo na ljudi, predvsem na kmečke.

Poglejmo letak,¹⁷ ki ga je podpisal dr. Anton Korošec, zaplenili pa so ga v Koprivni: »Slovenci! Dne 8. novembra ne gremo volit!

Dr. Maček in Svetozar Pribičević sta s proglasom od 15. oktobra pozvala vse svobodoljubne Hrvate, da se volitev ne udeležijo. In Hrvatje držijo s svojimi voditelji!

Voditelji srbskih strank (Aca Stanojević za radikale, Ljuba Davidović za demokrate, Jovan Jovanović za zemljoradnike) so

sklenili že takoj isti dan, ko je izšel volilni zakon, da njihovi pristaši, ki štejejo večino srbskega naroda, ne gredo volit!

Muslimani pod vodstvom dr. Spaha ne gredo volit!

Mi Slovenci torej tudi ne gremo volit!

Pri sedanjih volitvah kandidatov ni postavilo ljudstvo, ampak general Živković. Na volivce se vrši strašen pritisk od strani vlade. Niti pri volitvah, niti v parlamentu ne bo prišla do izraza svobodna volja naroda. Poslanci ne bodo odgovorni ljudstvu, temveč vladi.

Slovenci, Hrvati in Srbi, 8. novembra ne gremo volit! Mi hočemo svobodo v Jugoslaviji in zato svobodne volitve! Mi hočemo take poslance, ki si jih bomo sami postavili!

Mirno in samozavestno bomo čakali, da napoči dan, ko se vrne politična svoboda. Vse grožnje in obljube, kakor tudi vse neresnične vesti, ki se trosijo okoli o meni in drugih voditeljih, nas ne morejo omajati.

Noben zaveden Slovenec 8. novembra ne bo šel na volišče! Vsi svobodoljubni Slovenci bomo ostali doma!

Dr. Anton Korošec

Tako bomo lažje razumeli nadaljnji potek dogodkov in čedalje hujši odpor proti volitvam. Že 10. oktobra je moral priznati okrajni glavar v situacijskem poročilu¹⁸ banovinski upravi naslednje: »O kakem večjem zanimanju ali razpoloženju za volitve dosedaj zbog premale agitacije in vsled velikih gospodarskih neprilic ne more biti govora.« Ta trditev je točna. Predvolilna agitacija je bila izredno skromna ali pa je ponekod sploh ni bilo. To si lahko razložimo le s tem, da so bili za agitacijo zadolženi akcijski volilni odbori, župani, učitelji in za tiste čase maloštevilni intelektualci. Vsi ti pa so bili večinoma nasprotni in zato nedejavni. Istočasno pa je hudo pritiskala gospodarska kriza. Dalje pravi poročilo: »V Guštanju, Prevaljah, Mežici, Muti in Črni je mnogo industrijskega prebivalstva, katerega se bo dalo pridobiti le potom podjetij in je v tem oziru od vseh ravnateljstev podjetij obljub-

ljena čim izdatnejša pomoč s tem, da se bo delavstvu udeležba pri volitvah nujno priporočala.

V splošnem pa ima baje delavstvo, kakor tudi somišljeniki bivše SLS parolo, da se volitev ne udeleže.

Iz navedenega je videti, da je oblast poizkušala pritiskati na delavce preko podjetij. Ali so posamezna podjetja v tem smislu ukrepala, iz razpoložljivih dokumentov ni razvidno. Kako je bilo z delavci, oziroma s pripadniki bivše Socialistične stranke Jugoslavije (komunisti so bili takrat v naših krajih popolnoma razbiti), ni znano. Iz omenjenega poročila je slutiti, da bi med delavci morebiti bila kaka tajna protivolilna agitacija. Za to je bilo treba imeti dokaze.

Okrajni glavar se nadalje zavzema, da bi prišli v okraj dobri govorniki, in jim priporoča: »...morajo seveda poznati kmečke potrebe, zlasti pa težave obmejne prebivalstva, ki je povsem brez denarja, prodaja za smešno nizke cene, kupuje drago in ki je razočarano vsled poviškov cen tobaka, sladkorja, moke itd.« S tem je priznal težak gospodarski položaj prebivalstva pri nas. Toda dobrih govornikov ni bilo.

Čez 7 dni je bilo poslano še eno situacijsko poročilo,¹⁹ ki nam še temneje oriše predvolilno stanje, zato ga kar navedimo: »Čast mi je poročati, da se položaj glede bližajočih se volitev izza mojega zadnjega poročila ni izpremenil.

Zanimanja za volitve do sedaj še ni opaziti, že zaradi tega ne, ker se še niso pričeli prirejati javni shodi in sestanki.«

Omenja, da je imel kandidat inž. Franjo Pahernik predvolilni zbor 18. oktobra na Muti. To je bil prvi tak shod v okraju, poročila o njem nisem našel. Dalje je zapisano:

»Poročila od poedinih krajevnih akcijskih odborov niso preveč optimistična, upajo pa, da se bo položaj zboljšal, ker bo propaganda in agitacija čim dalje jačja.

Pri delavstvu v Prevaljah je silno slabo učinkovala objava tukajšnje Ilirske premogokopne družbe, da bo s 15. oktobrom pla-

čevala polovico mezde, z 31. decembrom t. l. s plačilnimi boni.«

Tako neugodno politično razpoloženje in težko gospodarsko stanje so priznavala uradna poročila nekaj tednov pred volitvami.

Ohranila so se orožniška poročila²⁰ o predvolilnem razpoloženju iz vseh občin. Poslana so bila od 23. do 25. oktobra. Na osnovi njih bomo poizkušali prikazati predvolilne razmere v obeh dolinah. Za vse občine je skupno, da je bilo kmečko prebivalstvo rezervirano in da bo volitve v glavnem bojkotiralo. Enake ugotovitve so veljale za ostale člane bivše SLS. Vedeti moramo, da so večino članov v tej stranki predstavljali kmetje. Pomembno je bilo, kako se bo zadržala duhovščina, ki je bila steber SLS, t. j. opozicije, ki je volitve bojkotirala. Vsa poročila govorijo, da so bili duhovniki rezervirani, za nekatere so vedeli, da ne bodo šli volit, npr. za vuhreškega. Za duhovnike na Ravnah, v Kotljah in Libeličah je ocenjeno, da so se zadržali negativno. Tudi to je res, da so take ocene tudi subjektivne in niso nujno točne.

Poročila govorijo, da so bile agitacije proti volitvam samo v Koprivni in na področju orožništva na Remšniku. Orožniki v Črni so bili obveščeni in so tudi ugotovili, da je dobil župnik v Koprivni Ivan Hojnik po pošti že znane letake s podpisom dr. Antona Korošca, ki jih je dal 4. novembra Francu Brodniku, po domače Verdelu, 40 letakov pa njegovemu sinu Francu Brodniku, ki jih je delil kmetom in delavcem ter jih lepil na javnih mestih. Še dvajset takih letakov pa je moral župnik izročiti orožnikom. Vsi trije so bili predani sodišču.²¹

Kot olajševalno okoliščino je komandir orožniške postaje v Črni navedel naslednje: »...se poroča, da so obdolženci pri odmeri kazni oziravredni z ozirom na dosežanje nekaznovanosti, in pa ker se niso zavedali, da je razširjanje protivolilnih letakov bilo zabranjeno, ker so bili mišljenja, da je tudi pri teh volitvah kakor prejšnjih svobodna agitacija dovoljena.

Vsi obdolženci posedujejo nekaj premoženja, ali z obzirom na današnjo gospodarsko krizo bi iste občutne kazni zelo prizadele.«²²

Kakšne so bile posledice take agitacije, nam spregovori orožniško poročilo²³ iz Črne dne 9. novembra: »Sporoča se, da ob priliki včerajšnjih državnih volitev v občini Koprivna celokupni občinski odbor z županom in tajnikom ostal v volilni abstinenci, ker se nobeden volitev ni udeležil... od 115 volilnih upravičencev glasovalo komaj 19.«

Drugi tak primer protivolilnega delovanja je bilo opaziti v občinah Remšnik, Brezno in Kapla. Orožniško poročilo z Remšnika pravi sledeče: »Agitacija u svem treh opštinama se sastoji za i protiv izbora. Kako se je doznalo, se je agitacija protiv izbora vršila sa doposlanjem nekih pisama sa pozivom, ne idemo voliti, koje so bile sa potpisom Korošec Antona u ime sviju združenih bivših političkih stranaka. Takove dostave su dobili samo potpuno zanesljivi pristaši bivše SLS. Ali nijednog takvog poziva vključujući prizadevanju nisam mogao dobiti.

Inače se vrši agitacija samo sa medjusobnim pogovaranjem pojedinaca, kakovih se-

Tihožitje

stanaka tajnih ili javnih se dosada ni doznalo.

Navedeno poročilo omenja letak dr. Antona Korošca, ki smo ga že navedli, to pa nam lahko služi za dokaz, da so letake resnično razširjali na območju orožniške postaje Remšnik. Taka protivolilna agitacija pa je morala potekati po vsem okraju, saj o tem priča tudi majhna volilna udeležba. V poročilu pa je razpoloženje ljudi v zgoraj omenjenih občinah opisano takole: »Razpoloženje naroda prema izbranim srezskim kandidatima je u svih treh navedenih opštinama posve mlačno, pa se o tome niti ne govori, več je osečati neko zamolklost.«

Poročilo iz Radlje²⁴ pravi: »V občini Marenberg (Radlje) je ljudstvo slovenske narodnosti precej dobro razpoloženo za bližajoče se volitve. Očividno se bodo tudi uglednejši Nemci udeležili volitev, ker imajo upanje, da dobe v Marenbergu svojo paralelko.« (V šoli razred z nemškim učnim jezikom.) Dalje je še navedeno: »Prebivalstvo v občini Vuhred je zelo dobro razpoloženo za volitve, ker so v občini že od nekdaj zavedni Slovenci in narodnjaki — po večini pripadniki bivše SDS. Pričakuje se, da se bo v tej občini udeležilo 90—95 % volilcev.« To se je res zgodilo, saj je prišlo na volišče 91,66 % volilnih upravičencev; kaj je temu vzrok, je težko reči.

Naj še omenimo poročilo iz Mute in Vuzenice.²⁵ Za Muto pravi: Prebivalstvo je večinoma nemškega mišljenja in nekaj zavednih Slovencev. Dejansko je na povečanem ozemlju občine Muta iz leta 1933 živelo leta 1931 178 jugoslovanskih državljanov nemškega materinega jezika, kar znese le 6,66 %.²⁶ Ljudsko štetje je bilo namreč izvedeno 1931. leta, združitev manjših občin v večje pa leta 1933. Ti podatki so preračunani za večje občine, ker so jih objavili šele 1939. leta v publikaciji Splošni pregled dravske banovine, ki je izšla v Ljubljani. Pod pojmom prebivalstvo »nemškega mišljenja« gre za Slovence, ki so hoteli postati Nemci. Temu so se nagibali revnejši slovenski ljudje, ki so bili odvisni od nemških delodajalcev.

Večina delavcev je pripadala SSJ, nekaj izmed njih pa je bilo »nemških nacionalcev«. Dalje zveemo, da je bilo v Gortini nekaj ljudi »nemškega mišljenja«, Slovenci se pa ne zanimajo za volitve. V Vuzenici je bilo le nekaj nemških prebivalcev. Za vuzeniško občino navaja še naslednje: »Kar se tiče volitev, so se odločili skoraj vsi bivši demokratje (torej pripadniki SDS op. A. K.) za udeležbo pri volitvah. Za udeležbo so se odločili tudi Nemci, in sicer radi tega, da bi dosegli nemške šole, socialisti se še niso odločili, pač pa se bodo odločili jutri, 25. X., ko bodo imeli shod, pristaši bivše SLS pa se še niso odločili, odnosno pri njih zanimanja za volitve še ni opaziti.«

Zgoraj navedene trditve, da so se odločili Nemci za volitve zato, da bi dosegli svoje šole in druge narodne pravice, so točne. Kajti vodstvo nemške narodne manjšine v Jugoslaviji je v nekaterih vojvodinskih okrajih postavilo 4 svoje kandidate na Živkovičevi državni listi in pozvalo nemške volilce, naj se volitev udeleže. Nemci so za protiuslugo pričakovali, da bo vlada ugodila njihovim nacionalnim zahtevam.²⁷

Da bi socialisti zborovali 25. X. v Vuzenici, ni nobenega dokaza. Poročilo še doda-

4. razred osnovne šole v Guštanju leta 1937

ja, da je »... socialistično delavstvo iz Mute in Vuzenice izjavilo, da bode, ako bo volilo, glasovalo za ... dr. Rapotca«, demokracijo pa za inž. Pahernika. Za Nemce pa ni znano, za koga se bodo odločili. Za volitve so agitirali le državni uslužbenci od hiše do hiše.

Najbolj značilni del orožniškega poročila s Prevalj navedimo kar dobesedno: »V območju občine Prevalje je narod, osebno uradništvo in delavstvo za izbore, medjutim ko kmetijski stan, koji slednji je po večini pripadnik bivše SLS, drži se bolj rezervirano in se povečini ne bode udeležilo izborov, ker so poedinci mišljenja, da itak je bezkoristno, ker doslej se stanje ni popboljšalo, več za vsake volitve znatno poslabšalo.« Da se stanje na Prevaljah do volitev ni spremenilo, pove podatek, da sta prišla na volitve le dva kajžarja in en kmet,²⁸ kajti vsi ostali volilci so bili iz vrst delavcev, uradnikov in ostalih poklicev.

Iz Črne so poročali, da se pripadniki bivše SLS sploh niso zanimali za volitve. Delavci se niso strinjali z javnimi volitvami, ker so bili odvisni od pripadnikov te ali druge bivše meščanske stranke, »... zbog toga se bude tudi izvajala abstinenca.« Za Koprivno so predvidevali 15 glasov, torej je bila ugotovitev pravilna, na volitve je prišlo 19 ljudi. Za volitve so ustno agitirali člani Sokola kraljevine Jugoslavije, v katerega so stopili nekateri člani bivših strank, med njimi tudi socialisti. To poročilo, poslano 24. oktobra, zagotavlja, da ni nobene protiagitacije, torej orožniki še niso nič vedeli o protivolilni dejavnosti v Koprivni.

Če sledimo predvolilnim dokumentom v časovnem zaporedju, moramo omeniti dopis banske uprave okrajnim načelnikom²⁹ z dne 28. oktobra. Uvodoma pravi, da morajo vsi državljani delati za »skupno korist«, ki jo predstavlja jugoslovanska država, in nadaljuje: »V prvi vrsti se morajo tega zavedati vsi javni uslužbenci pri upravi javnih cest, ki tvorijo važen faktor v narodno-gospodarskem pogledu celokupne države. Iz navedenih razlogov vabim gg. sreske načelnike ..., da opozore na držav-

ljansko dolžnost posebej vse državne in banovinske cestne nadzornike, dalje cestarje in cestne pomožne delavce (težake in voznike) ter podjetnike in dobavitelje za cestne namene v svojem območju s pozivom, da se zanesljivo udeleže volitev v narodno skupščino dne 8. novembra t. l. ... Tem bolj pa je dolžnost javnih nameščenec, kakor tudi onih, ki imajo direktne koristi od javnosti, da ne samo pri volitvah dokažejo, da so dobri državljani, temveč da tudi pred volitvami z živo besedo in pojasnili nepoučenim delajo na to, da bo izid volitev dne 8. novembra t. l. za Slovence kar najbolj časten. Kdor ne bi šel volit ali kdor bi s svojim zadržanjem oviral druge, da ne bi šli volit, se ne bo mogel smatrati za dobrega državljana.«

Ni znano, kaj je storilo v tem smislu okrajno glavarstvo na Prevaljah (tam je bil sedež okraja Dravograd). Vidne so pa posledice njegovih akcij, kajti skoraj vsi javni funkcionarji, vzdrževalci cest, dobavitelji gramoza, cestni uslužbenci in delavci, razen posameznih izjem, so šli na volišče.³⁰ Vse do 18. oktobra, kot govore poročila, ni bilo nobene prave predvolilne kampanje, kajti šele tega dne sta bila prva predvolilna sestanka v okraju, in sicer v Vuzenici in na Muti, kjer je govoril kandidat inž. Franjo Pahernik. Obeh zborov se je udeležilo po 40 ljudi. Za 25. oktober pa so bili napovedani sestanki za Črno, Mežico, Ravne in Kotlje.³¹ Poznamo le poročilo o sestankih na Ravnah in v Kotljah, ki ju je 1. novembra priredil drugi kandidat dr. Vinko Rapotec.

Predvolilni sestanki so že stekli. Vredno si je pogledati situacijsko poročilo okrajnega glavarja, ki je nastalo sredi predvolilne kampanje dne 29. oktobra.³² Najprej se pritožuje, da se položaj glede volitev ni bistveno popravil. Na podeželju je precejšnja apatija in nezanimanje, čemur je predvsem vzrok »le ena državna kandidatna lista«. Ponovno jadicuje, da ni dobrih govornikov. Ostali del poročila verodostojno dokazuje, kako so sodili na okrajnem glavarstvu: »Nepopravljiva škoda je tudi dejstvo, da onih 378 oseb, ki so bili 1. 1919

izropani po Volkwehru (Avstrijske prostovoljne enote, ki so za nekaj časa zasedle Mežiško dolino v času bojov za slovensko Koroško, op. A. K.) in katerih uradno ugotovljena škoda znaša 55.6701,37 zlatih kron, še ni prišlo odškodnine.

V tem oziru je osobito slabo vplival govor srežskega kandidata za Slovenj Gradec, dr. Vošnjaka, v katerem je v nedeljo, dne 25. oktobra na Otiškem vrhu izjavil, da je znašala vojna odškodnina 3 milijarde dinarjev, katero so prejeli vojni oškodovanci v južnih krajih naše države, dočim je bilo za Slovenijo določenih 50 milijonov, ki so bogvekam izginili.

Odbor vojnih oškodovancev za Mežiško dolino je v preteklem letu napravil 64 raznih prošelj, toda vse brez najmanjšega uspeha. Mnogo vojnih oškodovancev je na robu gospodarskega propada, rubijo se jim premičnine in nepremičnine, a oni ne prejmejo od države ničesar.

Tako se sprašujejo, zakaj so bili Slovenci, ako bi bili nemškutarji ali Nemci, bi jih Volkwehr ne izropala.

Trinajsto leto že čakajo na državno pomoč, a je ne pričakajo...

Pri takih razmerah je na ljudi skoro nemogoče prepričevalno vplivati, ne glede na to, da so taka dejstva najboljše ozračje za protiagitacijo.

Jaz naredim s svoje strani vse, kar je mogoče, pridobivam posameznike, govorim županom in drugim vplivnim osebam, toda ali jih tudi prepričam, pa ne vem.

Naj se pomaga Mežiški dolini, naj se zaceli stare rane in ljudstvo bo rade volje storilo svojo dolžnost.

Končno omenim še to, da je davčna uprava prav te dni razposlala na občine pozive glede izterjevanja zaostalih davkov.

Zvišanje cen raznim življenjskim potrebščinam, moki, kruhu, sladkorju in tobaku, panika na denarnem trgu, brezposelnost, nepovračilo vojne škode, izterjavanja davčnih zaostankov ravno sedaj v volilni dobi, vse to so činjenice, ki mečejo svoje sence na 8. november.

Ta dokument nam razgrne takratne gospodarske razmere v naši dolini in zato lažje razumemo, zakaj tak odpor proti volitvam. Avtor poročila je priznal nepoštenost državnih oblasti, saj je, npr. glede vojne odškodnine, bila vsaka prošnja zaman. Ali so podatki glede vojne odškodnine točni, ni bilo možno preveriti.

O predvolilnih »turnejah« obeh kandidatov v dravograjskem okraju sem našel le nekaj poročil.³³ Uradni predstavnik okraja Pavel Jezernik je poročal o shodih v Libeličah in Dravogradu, ki sta bila 31. oktobra. V obeh krajih je govoril inž. Franjo Pahernik. Misel je razvijal takole: Težki časi zahtevajo skupno sodelovanje vseh slojev, da bi uredili gospodarstvo. Ljubezen in spoštovanje do države je tisto, »radi česar sem sprejel kandidaturu, ako ravno vem, da bom moral svoje gospodarstvo zanemarjati, če bom izvoljen.« Dalje se je zavzemal, da je treba ublažiti gospodarsko krizo, ki je zajela ves svet. Čutila pa jo najbolj obrtniki in kmeti. Pojasnjeval je položaj v Španiji in na koncu pozval udeležence, ki jih je bilo v Libeličah 30, v Dravogradu pa 60, naj gredo na volitve.

Zvečer je nastopil v Dravogradu in govoril o istih vprašanjih. Med govorom se je oglasil neki Hölzl, čevljar iz Dravograda, z besedami: »To so prisilne volitve, to je diktatura.« Oglasil se je tudi Klančnik, kmet z Dobrove, ki je zahteval od kandidata, naj mu pojasni, zakaj so dobili železničarji in drugi državni uradniki strogi nalog, da morajo voliti. Zaradi tega je prišlo do prerekanja in Hölzla so odstranili, ker je bil menda pijan. Nato je kandidat pojasnil, da so volitve svobodne, da bi lahko nastopila tudi opozicija, pa ni bila enotna. Ljudstvo pa ima možnost izbrati svoje kandidate. Kot je videti, Pahernik ni imel nobenega stvarnega programa in je opravil vse s splošnimi frazami.

Isti uradni predstavnik je poročal o predvolilnih sestankih na Ravnah in v Kotljah, ki sta bila 1. novembra. Vodio ju je drugi kandidat dr. Vinko Rapotec. Na

Ravnah je bilo 70 udeležencev. Obrazložil je svetovno gospodarsko krizo in predlagal, da bi bilo potrebno ustanoviti organizacijo za pobijanje draginje, treba bi bilo znižati davek in odpraviti kuluk (brezplačno delo pri vzdrževanju komunalnih naprav, npr. cest.) »Za tako delo pa je nujno potrebno sodelovanje naroda, v prvi vrsti pa delavstva, katerega je 80 %.« K besedi se ni oglasil nihče.

Zvečer se je ob spremstvu Luke Juha odpravil v Kotlje, kjer ga je pričakalo le 11 ljudi. Opustil je govor in jim »v prijateljskem pogovoru razložil pomen volitev posebno za kmeta«. Za vzgled jim je predložil močne kmečke zadruge na Danskem. Pojasnjeval jim je vsebino že citiranega letaka dr. Antona Korošca in dejal, naj mu ne nasedejo in naj gredo voliti.

O drugih prevolilnih zborovanjih nisem našel poročil. Znano pa je, da je moral inž. Franjo Pahernik na Prevaljah govoriti 30 poslušalcem in to državnim uslužbencem, medtem ko je imel njegov protikandidat 60 udeležencev. V Trbonjah in Vučenici je 5. novembra poslušalo dr. Rapotca 25 oziroma 30 državljanov. Ti sestanki so bili slabo obiskani, od 11 do 70 ljudi, najštevilnejša udeležba je bila na Ravnah.

Preden preidemo k obravnavi volilnih rezultatov, naj omenimo tudi, kot domačo zanimivost za Kotlje, tole: Okrajni glavar dr. Lovro Hacin je bil obveščen, da je Brnikov hlapec pripovedoval, da bodo ljudje z orožjem branili dostop na volišče in s tem preprečili volitve. Zaradi tega je ukazal zastražiti volišče, kar je gotovo neugodno delovalo na hotuljske volivce.

Po opisu predvolilnih razmer v okraju Dravograd si oglejmo volilne rezultate z dne 8. novembra (glej razpredelnico volilnih rezultatov).

Osnovne značilnosti teh volilnih rezultatov so naslednje:

1. Volilna udeležba v okraju je bila komaj 32,42 odstotna. Izmed 272 takratnih okrajev v Jugoslaviji je dravograjski prišel na 260. mesto. Tako se je naš okraj uvrstil med zadnjih 12 okrajev z najnižjo volilno udeležbo v državi, torej med tiste, kjer se je prebivalstvo najbolj upiralo tem nedemokratskim volitvam. V dravski banovini, oziroma na takratnem slovenskem ozemlju brez Primorske, je med takratnimi 25 okraji prišel po udeležbi na 22. mesto. Nižja volilna udeležba je bila v okraju Slovenj Gradec (29 %), Šmarje pri Jelšah (27,4 %) in Konjice (26,4 %). Za primerjavo naj povemo, da je bila volilna udeležba v državi 64,5 %, v dravski banovini (Sloveniji) 52 % in v dravograjskem okraju 32,4 %.³⁴

2. Volilna udeležba v kmečkih občinah, kjer so bili župani pripadniki SLS, je dosegla komaj od 7,48 % (Kotlje) do 29,28 % (Prevalje). Kandidata dr. Vinko Rapotec in inž. Franjo Pahernik sta bila dokaj izenačena v tej skupini, saj je prvi prejel 49,55 %, drugi pa 50,45 % glasov.

Vzroke za nizko volilno udeležbo je iskati v tem, da je večina volivcev spoštovala navodila svojega strankinega voditelja dr. Antona Korošca, češ, volitve je treba bojkotirati. Nekaj je k temu prispevala še tiha protivolilna agitacija ali vsaj pasivno zadržanje duhovnikov. Tisti, ki so šli na

Zima

volitve iz kakršnegakoli že razloga, so bili v dilemi, za koga oddati glas, kajti oba kandidata sta bila njihova strankarska in idejna nasprotnika, zato tudi približno enako število glasov za oba kandidata.

V tej skupini občin imamo nekaj izjem, kjer so se volivci obnašali drugače, kot bi pričakovali. V večini občin je socialist dr. Vinko Rapotec dobil manj kot polovico oddanih glasov. V Šentanelu se je namreč odločilo za volitve le 17 ljudi, toda vsi so glasovali za zgoraj imenovanega kandidata. Na Tolstem vrhu je dobil 74,47 %, v libuški (Holmec) občini 94,12 % in na Prevaljah 82,62 % glasov. Zakaj so se volivci v prvih treh izrazito podeželskih občinah tako odločili, ni možno natančno ugotoviti. Ali je šlo za tako ostru nasprotja med liberalci in klerikalci, da so se raje odločili za socialista, ali pa so bili ti volivci delavci in so glasovali za svojega predstavnika. V vseh teh občinah je bila volilna udeležba zelo skromna, kot smo že večkrat rekli. Delavci so se pač uklonili režimskemu pritisku. Na Prevaljah so šli volit samo trije kmetje, vsi ostali so bili delavci in uradniki.

3. Kandidat bivše SDS inž. Franjo Pahernik je dobil v kmečkih občinah, kjer so bili župani iz vrst SDS torej kandidatovi strankarski somišljeniki, 91 % oddanih glasov. Socialistu Rapotecu je ostalo le 9 % glasov. Iz te skupine izstopa le Kapla, kjer je Pahernik res dobil 56,52 % glasov, toda volitev se je udeležilo komaj 8,15 % volilnih upravičencev. Tudi v tej skupini občin je bila volilna udeležba dokaj skromna, in sicer le 36,45 %.

Če pogledamo posamezne občine, bi bilo zanimivo vedeti, zakaj se je volitev udeležilo več kot polovico volivcev v treh pohorskih občinah (Anton na Pohorju — 52,48 %, Vuzenica — 56,40 % in Vuhred — 91,66 %), v ostalih dveh, prav tako pohorskih (Ribnica na Pohorju in Janžev vrh-Orlica) pa 24,82 %. Toda brez podrobne raziskave na to vprašanje ne moremo odgovoriti.

4. V tako imenovanih industrijskih občinah, kjer so bili župani iz bivše SSJ (Mežica je izjema, tu je županoval predstavnik NRS), je bila volilna udeležba naslednja: Črna 45,50 %, Ravne in Tolsti vrh 37,55 %, Mežica 33,62 % in Muta s Primožem nad Muto 55,55 %. V vseh naštetih občinah, razen na Muti, je bila volilna udeležba izpod 50 %, vendar veliko večja kot v kmečkih občinah. V teh občinah je pobral večino glasov dr. Vinko Rapotec (54 %), inž. Franjo Pahernik pa 46 %. Kaže pa, da volivci niso cenili niti enega niti drugega kandidata. Dokaj nizka volilna udeležba tudi v teh občinah priča, da prebivalci niso bili za volitve, kajti delavci in pripadniki ostalih skupin so klonili pred režimskim pritiskom. V Črni, izrazito rudarski občini, je socialist Rapotec dobil komaj 25,74 %, Pahernik pa 74,25 % glasov; zakaj je tako, ni mogoče reči, ne da bi razčlenili domače razmere.

Posebnost so bile Radlje, kjer je bil nemški župan in kjer je živel izmed vseh občin v okraju Dravograd največ Nemcev. Po ljudskem štetju leta 1931 je bilo v občini od 2133 prebivalcev 231 nemško govorečih jugoslovanskih državljanov,³⁵ ki so, razumljivo, imeli volilno pravico. Čeprav

Narava — čista in lepa

se je nemška narodna manjšina v Jugoslaviji, tako tudi v Dravski dolini, odločila za volitve, da bi za protiuslugo dobila privatno nemško učiteljske v Vojvodini in ostale narodne pravice,³⁶ ki jih je upravičeno zahtevala, s svojimi volivci ni prišla do veljave niti v Radljah niti v kaki drugi občini. Volilna udeležba v Radljah skupaj z Zgornjo Vižingo je dosegla 36,20 %. Socialist Rapotec je v samih Radljah dosegel le 15,06 %, Pahernik pa 84,94 %. Slovenski in nemški prebivalci so torej glasovali po razrednem načelu. Radlje so bile kmečka občina z majhnim številom delavcev. Nemci so predstavljali najimovitejši sloj. Seveda ni znano, ali so nemški volivci upoštevali navodila svojega vodstva.

Po vsem tem, kar smo povedali, se moramo nujno vprašati, kakšno predvolilno duhovno hrano je nudil državljanom takratni tisk. Volilni razglas vlade,³⁷ ki ga je izdala 26. septembra, so objavili vsi časopisi, tudi klerikalni. Tako so razglas lahko brali tudi somišljeniki opozicije (na Slovenskem pristaši SLS). V razglasu je bilo med drugim zapisano: »Tako je mogel šestojanuarski režim z uspehom dovršiti svoje poslanstvo. Njegovo poslanstvo je bilo v tem, da vrne našemu narodu slovo in notranji mir, da odpravi najhujše napake in nedostatke v naši upravi, da združi vse, ki hočejo delati in ki verujejo v napredek in da uvrsti našo novo državo in narodno življenje na ideji našega popolnega edinstva... V novi ustavi, prepojeni z jugoslovansko mislijo, so začrtane in bistvene poteze nacionalne in državne politike. Na podlagi tega programa naj se združijo k sodelovanju vsi, ki ljubijo svojo državo in žele dobro domovini. S svojim ukazom o razpisu volitev nudi Njegovo Veličanstvo kralj celokupnemu našemu narodu priliko za to sodelovanje. Dne 8. novembra t. l. bodo volitve v Narodno skupščino, ki bo... nadaljevala na oživitvorenju načel jugoslovanske nacionalne in državne politike.« Nazadnje je v razglasu še povedano: »Ape-liramo na vse državljane, ki so dobre volje, da aktivno pomagajo pri končni ureditvi naših razmer in popolnem uresničevanju

velike ideje v jugoslovanskem, nacionalnem in državnem programu. Ta ideja ne pozna ne plemenskih, ne verskih niti nekdanjih političnih razlik.«

Ni potrebno posebej razlagati, da si v razglasu sledijo le prazne politične fraze. Iz njega veje duh unitarizma. Poudarja poslanstvo diktatorjev, ki so prevzeli oblast 6. januarja 1929. leta. Torej ni govora o konkretnem programu, ki bi nakazoval reševanje perečih vprašanj tistega časa. Kajti to so bila leta velike gospodarske krize, ko je bilo gospodarstvo v zastoju, velika brezposelnost, prezadolženost kmečkega prebivalstva, politično in nacionalno brezpravje itd. Vse to se je odražalo v naših krajih in ta razglas ni mogel navdušiti delavskih in kmečkih volivcev.

Liberalni časopisi, kot so bili Slovenski narod, Jutro in mariborski večernik »Jutra«, so vodili bučno predvolilno kampanjo, ponavljali ideje volilnega razglašala, razpredali prazne fraze v tem smislu, da režim uspešno uresničuje jugoslovansko idejo že od 6. januarja 1929 dalje in da potrebuje pomoč množic, da bi bil še uspešnejši. Slovenski narod (7. X. 1931) je na primer zapisal, da ni več strankarskih preprirov in da volivci svobodno izbirajo svoje kandidate. Toda nikjer ni bilo zapisano, da so kandidate morala potrditi sodišča, tako da so prišli v poštev le za režim zanesljivi ljudje. Dalje trdi, da se tako uveljavlja enakopravnost vseh jugoslovanskih plemen. Isti časopis vidi enakopravnost v tem, da sta nemška in madžarska narodna manjšina postavili svoje kandidate na državno listo Petra Živkovića. Seveda je Peter Živković kot nosilec kandidatne liste in kot predsednik vlade potreboval volivce. Obe narodni manjšini, zlasti nemška, sta računali, da bosta z volilno udeležbo izsilili nekaj narodnih pravic.

Tudi drugi liberalni časnik Jutro (3. X. 1931) je ugotavljal, da ni bilo nikoli večje svobode pri izbiri kandidatov kot takrat. Druga dva časopisa na Slovenskem, ki sta trobila v isti propagandni rog, toda ne s tako silo, sta bila Mariborer Zeitung in Deutsche Zeitung iz Celja, glasili nemške

Prvi sneg

narodne manjšine na Slovenskem, ki ju je bralo le neznatno število ljudi. Nemška narodna manjšina je predstavljala v okraju Dravograd le 2,50 % prebivalcev, v takratni dravski banovini oziroma v Sloveniji brez Primorske pa 2,16 %

Ta hrupna predvolilna propaganda je dosegla le liberalno usmerjene bralce in Nemce. K pripadnikom nemške skupine moramo prišteti še nekaj nemčurjev, ki so gotovo brali nemški tisk. Kljub vsemu so vsi skupaj v našem okraju predstavljali manjši del volivcev.

Medtem pa bralci klerikalnega Slovenca (to je bila večina podeželskih volivcev) in socialistične Delavske politike (večina delavskih volivcev) niso bili deležni nobene predvolilne propagande. Oba časopisa sta o volitvah vztrajno molčala in objavljala le tisto, kar je bila uradna dolžnost. V Delavski politiki, ki je bila takrat edini delavski list na Slovenskem, je najti le dva omembe vredna zapisa. V prvem naroča delavcem, naj se pobrigajo, da se bodo vpisali v volilne imenike, čeprav ni jasno, ali bodo lahko volili ali ne.³⁹ V drugem zapisu, po volitvah 11. novembra, pa je izrazila dvom v izvoljeno predstavniško telo: »... narodna skupščina, če hoče biti pravična, mora ščititi vse državljane enako in če nimajo enakih pravic, mora delati na tem, da dobe vsi enake pravice.« Zadržanje obeh časopisov je gotovo prispevalo k nizki volilni udeležbi v okraju.

Nazadnje še pogledimo, kaj pravijo poročila orožniških postaj in volilnih odborov o volitvah v posameznih občinah. Obласти so namreč hotele vedeti, kdo izmed državnih uradnikov, občinskih odbornikov, občinskih nameščencev, članov okrajnega cestnega odbora, dobaviteljev gramoza in cestnih delavcev ni šel volit. V ta namen je okrajni načelnik poslal vprašalnik⁴⁰ vsem volilnim odborom.

Vsa orožniška poročila zatrjujejo, da so volitve potekale mirno, brez incidentov in da so bili orožniki oziroma gasilci po nepotrebnem na straži, kot npr. v Kotljah in v Vuzenici. Drugo, o čemer poročajo, je, da so le delavci in uradniki šli na volitve. Orožniško poročilo iz Črne pravi: »Glaso-

vanja so se udeležili večinoma delavci, uradniki in civilni nameščenci, medtem ko so kmetje večinoma ostali v abstinenci...« Dalje dodaja, da je volilna udeležba še kar precejšnja, »kar se na prvi izgled ni pričakovalo.« Orožniško poročilo⁴¹ za Koprivno pravi naslednje: »Sporoča se, da ob priliki včerajšnjih državnih volitev v občini Koprivna celokupni občinski odbor z županom in tajnikom ostal v volilni abstinenci... Župnik Ivan Hojnik, ki vrši posle občinskega tajnika in sploh on vodi občino, se je aktivno udeleževal v protiagitaciji, zato je od 115 volilnih upravičencev glasovalo komaj 19. Tej slabi udeležbi je kriv župnik Hojnik in župan Janez Polanšek, ki skupno delujeta kot opozicionalca. Župnik Hojnik je pustil med kmete in ostale volilne upravičence dan pred volitvami razdeliti in na javnih prostorih nalepiti letake s podpisom izdajalca dr. Korošca, ki poziva na volilno abstinenco...«

Župan občine Koprivna Janez Polanšek je do dne volitev kazal voljo in tudi izjavil, da bode glasoval. Na dan volitev pa kakor že omenjeno tega ni storil, glasovati tudi nista hotela oba člana volilnega odbora, Franc Keber in Franc Kaker.«

Navedimo po občinah, kdo izmed zgoraj navedenih skupin ni šel na volitve:

V Mežici izmed občinskih odbornikov:

1. Pratnekar Anton, kmet, Onkraj
2. Logar Peter, rudniški restavrator, Takraj
3. Vevar Štefan, rudniški jamomerec, Mežica
4. Hornböck Janez, župnik, Mežica
5. Pratnekar Maks, kmet, Onkraj
6. Lednik Ivan, poslovodja v I. delavskem konzumnem društvu, Mežica
7. Šumah Jožef, kmet, Onkraj
8. Veselko Leopold, kmet, Onkraj
9. Pučnik Jakob, kmečki sin, Takraj
10. Pikalo Ivan, rudar, Takraj

Izmed dobaviteljev gramoza: Gerdej Jožef, kmet, Onkraj in Buchner Franc, voznik gramoza, Takraj.

V občini Libuče (Holmec):

Občinski odborniki:

1. Gerdej Ludvik, Dolgo brdo
 2. Hamun Jurij, Lom
 3. Jedlovčnik Jakob, Dolgo brdo
 4. Krof Jurij, Lokovica
 5. Zdove Franc, Lokovica
 6. Aleško Gašper, Dolgo brdo
- Vsi so bili kmetje.

V občini Prevalje:

Občinski odborniki: Kralj Matevž, Kugovnik Jurij, Hribernik Andrej, Plešivčnik Josip, Riepl Matej, Uranc Josip, Merkač Jernej, Križnik Josip, Libnik Jakob, Glinik Ivan, Vidali Ivan in Hribernik Ivan. Od kmečkih ljudi pa so prišli volit samo en kmet in dva kajzarja.

Iz občine Šentanel je navedel predsednik volilnega odbora, učitelj Ludvik Grafenauer, samo župnika Ivana Kupčiča, da ni izpolnil državlanske dolžnosti. Težko je verjeti, da bi bili med tistimi 17 udeleženci vsi volilni upravičenci iz omenjenih skupin. Predsednik volilnega odbora jih kratko malo ni navedel.

V občini Kotje — občinski odborniki:

1. Ivartnik Florijan, po domače Pavšer, Podgora
2. Herman Franc, po domače Horvat, Kotlje
3. Hudopisk Anton, po domače Mihev, Preški vrh
4. Kos Blaž, po domače Zg. Pratnekar, Brdinje
5. Lesjak Alojz, po domače Pavel, Brdinje
6. Pratnekar Jurij, po domače Protič, Brdinje
7. Trup Anton, po domače Kotnik, Podgora

Član okrajnega cestnega odbora Lečnik Ferdo, Nadovžnik, Preški vrh ter dobavitelj gramoza Jenš Mina pd. Pirkhof in Gostenčnik Vinko, Renar, oba v Podgori.

Trup Anton in Ivartnik Florijan sta tudi podpisala poročilo.

V občini Dravograd Gnamuš Franc, najemnik v Dravogradu in občinski odbornik.

V občini Ojstrica:

Občinski odborniki:

1. Božič Ivan, kmečki sin, Sv. Duh
2. Brod Franc, kmet, Veljka
3. Gostenčnik Ivan, kmečki sin, Vič
4. Kobolt Pongrac, kmečki sin, Gorce
5. Korat Štefan, kmečki sin, Gorce
6. Mory Franc, kmečki sin, Vič, župan
7. Očko Ivan, kmet, Gorce
8. Pešl Anton, kmet, Kozji vrh
9. Tavzelj Simon, kmečki sin, Sv. Duh
10. Zehner Martin, gozdar tvrde Hirschler

Pripadniki ostalih skupin, za katere se je zanimal okrajni glavar, so volili.

V Vuzenici niso volili trije občinski odborniki in župan Mravljak jih je opravičil, vsi ostali iz omenjenih skupin so opravili svojo volilno dolžnost.

V občini Muta se nista udeležila volitev Franc Hurt in kaplan Albert Pravst.

Občina Primož nad Muto:

Občinski odborniki:

1. Breznik Franc, kmet, Primož nad M.
 2. Dobnik Aleš, kmet, Primož nad M., župan
 3. Črešnik Aleš, kmet, Jernej nad M.
 4. Ledinek Ivan, kmet, Primož nad M.
 5. Štahr Peter, kmet, Primož nad M.
 6. Uršnik Jurij, kmet, Primož nad M.
- Glasovali so le trije občinski odborniki.

V občini Radlje so volili vsi občinski odborniki z županom vred in vsi tisti, za katere se je zanimala oblast.

V občini Zgornja Vižinga:

Občinski odborniki:

1. Mozer Peter, kmet, Trije kralji
2. Partl Franc, kmet, Zg. Vižinga
3. Pečoler Ivan, najemnik, Trije kralji
4. Poročnik Franc, kmet, Trije kralji
5. Rat Rudolf, kmet, Trije kralji
6. Ravnikar Lovro, kmet, Sv. Janež
7. Ternik Simon, kmet, Sv. Janž
8. Valant Martin, kmet, Zg. Vižinga
9. Valtl Gašper, kmet, Trije kralji
10. Verber Ludvik, kmet, Zg. Vižinga

Vsi ostali so se volitev udeležili.

V občini Primož na Pohorju se volitev niso udeležili župan Peruš Alojz in občinska odbornika Anton Knez in Ivan Gnamuš. Vsi trije so bili kmetje s Primoža na Pohorju.

V občini Ribnica na Pohorju:

Občinski odborniki:

1. Kogelnik Ivan, delavec, Ribnica na Pohorju
2. Kotnik Andrej, kmet, Ribnica na Pohorju
3. Skočir Anton, kmet, Hudi kot
4. Zapečnik Josip, oskrbnik v Hudem kotu

V občini Janževski vrh — Orlica:

Občinski odborniki:

1. Iršič Ivan, kmet, Janževski vrh
2. Kac Josip, župan, Janževski vrh
3. Kozjak Franc, kmet, Janževski vrh
4. Miklave Josip, kmet, Orlica
5. Osrajnik Karel, kmet, Orlica
6. Podlesnik Dominik, tesar, Janževski vrh
7. Pušnik Ciril, kmet, Janževski vrh
8. Pušnik Ivan ml., lesni trgovec, Orlica
9. Ros Gregor, delavec, Orlica
10. Sgerm Rudolf, kmet, Orlica
11. Uran Anton, kmet, Janževski vrh
12. Urnaut Mihael, kmet, Janževski vrh

Pripadniki ostalih skupin so se volitev udeležili.

Občina Brezno:

Javni funkcionarji:

1. Fajs Maks, veleposestnik, Javnik, občinski odbornik
2. Ferik Josip, občinski mitničar, Brezno
3. Grum Peter, kmet, Brezno
4. Hribnik Viktor, veleposestnik, I. občinski svetovalec
5. Rebernik Ožbolt, kmet, Javnik, občinski odbornik

»Umetnija«

6. Rižnik Ivan, kmet, Brezno, občinski odbornik

7. Sagaj Marko, župnik, član krajevnega šolskega odbora Brezno

8. Tacer Franc st., kmet, Javnik, občinski odbornik

9. Vezonik Ožbolt, kmet, Javnik, občinske odbornik

Občina Kapla:

Občinski odborniki:

1. Adam Franc, po domače Zajsnik, Spodnja Kapla
2. Adam Ivan, po domače Šranger, Zgornja Kapla
3. Hartman Ivan, po domače Klemen, Spodnja Kapla
4. Koprivnik Peter, po domače Pušnik, Zgornja Kapla
5. Pavlič Martin, po domače Holcman, Spodnja Kapla
6. Robnik Peter, po domače Stajan, Zgornja Kapla
7. Štelcer Anton, po domače Močnik, Zgornja Kapla
8. Štruc Ivan, po domače Macajh, Spodnja Kapla
9. Urlaub Anton, po domače Črešnik, Spodnja Kapla
10. Wraber Franc, po domače Prekl, Spodnja Kapla
11. Wraber Ludvik, po domače Gracej, Spodnja Kapla

Vsi navedeni so bili kmetje.

Občina Remšnik:

Volili so vsi državni uslužbenci, celoten občinski odbor pa se je volitev vzdržal.

Občinski odborniki so bili naslednji: Cigler Jakob, Golob Simon, Grögl Maks, Grum Josip, Hartman Anton, Helbl Lovrenc, Jerič Matevž, Kaiser Konrad, Koležnik Josip, Koren Aleš, Krelj Anton, Marhl Gregor, Marhl Josip (organist), Martini Jakob, Pavlič Vid (župnik), Plevnik Anton, Vinšek Ferdo in Volmaier Anton. Vsi so bili kmetje, doma z Remšnika.

Med zgoraj navedenimi osebami je bilo 96 kmetov (75,59 %), 7 duhovnikov (5,51 %), 11 delavcev (8,67 %) in 13 pripadnikov ne-

znanih poklicev (10,23 %). To pa je dodatni dokaz, da so se volitvam uprli predvsem kmetje, ki so bili še najbolj gospodarsko samostojni. Večina tistih, ki so bili odvisni od države oziroma delodajalcev, so se uklo-nili in dali glas za režim. Tako tudi tisti, ki bi lahko bili gospodarsko kakorkoli oškodovani, npr. dobavitelji in vozniki gramoza.

Za zaključek lahko ugotovimo:

1. Volitve so bile zelo nedemokratske in so služile le temu, da bi uzakonile in utrdile kraljevo diktaturo.

2. Volitve so organizirale oblasti, posluževale so se predstavnikov vseh strank, ki so delovale do 6. I. 1929, in vseh slojev.

3. Volilna kampanja se je začela v naših krajih tik pred volitvami in je bila zelo pomanjkljiva. Videti je, da vsi tisti, ki so bili za njo zadolženi, niso bili kdo ve kaj vneti.

4. Volilna prizadevanja je spremljal vsestranski režimski pritisk.

5. Opozicija, ki jo je pri nas predstavljala SLS oziroma kmečko prebivalstvo, je bila zelo uspešna s svojo tiho protivolilno propagando.

6. Volilna udeležba je bila zelo nizka. Kmetje so skoraj popolnoma bojkotirali volitve. V dokajšnji meri pa tudi delavci.

7. V veliki volilni vzdržnosti kmečkega prebivalstva ne smemo videti izključno samo vpliv Koroščeve klerikalne stranke, ampak upornost kmetov, ki so jo povzročili nedemokratski režim, poslabšanje gospodarskega položaja zaradi gospodarske krize, neučinkovitost parlamentarizma in druge nadloge, ki so izhajale iz takratnih družbenih razmer. Precejšen del kmetov in tudi drugih ljudi pa se na sploh ni zanimal za politična vprašanja.

Opombe:

¹ Pregled zgodovine Zveze komunistov Jugoslavije, Ljubljana 1963, str. 136.

² Pokrajinski arhiv Maribor, fond okraja Dravograd (za naprej: PAM, f. o. D. 1931), Seznam akcijskih odborov sreza Dravograd, ovoj 5931—31.

³ PAM, f. o. D. 1931. Prepis dopisa banovinske uprave, ovoj 5931—31.

⁴ Zakon o volilnih imenikih, Službeni list Dravske banovine 1931, 9/1125.

RAZPREDELNICA VOLILNIH USPEHOV

Tek. št.	Volišče	Število volivcev v volišču	Občina	Skupaj		Glasovalo za kandidata							
						dr. Rapotec				inž. Pahernik			
				št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
1.	Anton na Pohorju	141	Anton na Pohorju	74	52,48	0	0			74	100,00		
2.	Brezno	216	Brezno	28	12,96	1	3,58			27	96,42		
3.	Črna	734	Črna	334	45,50	86	25,74			248	74,25		
4.	Šentanel	182	Šentanel	17	9,34	17	100,00			0	0		
5.	Dravograd	532	Dravograd Ojstrica	159	29,88	2	1,25	2	1,66	157	98,75	118	98,34
6.	Gortina	255	Gortina Pernice	48	18,82	3	6,25	3	9,37	45	93,75	29	90,13
7.	Guštanj — Ravne	639	Guštanj Tolsti vrh	240	37,55	200	83,00	165	85,50	40	17,00	28	14,50
								35	74,47			12	25,53
8.	Ribnica na Pohorju	729	Ribnica na Pohorju Janžev vrh — Orlica	181	24,82	36	19,89	9	8,91	145	80,11	92	91,09
								27	33,75			53	66,25
9.	Kapla	282	Kapla	23	8,15	10	43,48			13	56,52		
10.	Koprivna	115	Koprivna	19	16,52	0	0			19	100,00		
11.	Kotlje	227	Kotlje	17	7,48	5	29,41			12	70,59		
12.	Libeliče	241	Libeliče	71	29,46	13	18,30			58	81,70		
13.	Libuče (Holmec)	182	Libuče	34	18,68	32	94,12			2	5,88		
14.	Radlje	627	Radlje Zg. Vižinga	227	36,20	46	20,27	25	15,06	181	79,73	141	84,94
								21	34,42			40	65,58
15.	Mežica	675	Mežica	277	33,62	139	50,19			138	49,81		
16.	Muta	441	Muta Primož nad Muto	245	55,55	161	65,71	147	70,67	84	34,29	61	29,33
								14	37,38			23	62,17
17.	Prevalje	963	Prevalje	282	29,28	235	82,62			49	17,28		
18.	Primož na Pohorju	101	Primož na Pohorju	22	21,78	0	0			22	100,00		
19.	Remšnik	374	Remšnik	18	4,81	2	11,11			16	88,89		
20.	Trbonje	174	Trbonje	45	25,86	13	28,89			32	71,11		
21.	Vuhred	120	Vuhred	110	91,66	0	0			110	100,00		
22.	Vuzenica	445	Vuzenica	251	56,40	19	7,57			232	92,43		
	Okraj Dravograd	8395		2722	32,42	1018	37,40			1704	62,60		

⁵ Zakon o volitvah narodnih poslancev v narodno skupščino, Službeni list Dravske banovine 1931, 55/1133.

⁶ To je bila srbska veleburžoazna stranka, ki je imela organizacije tudi na Hrvaškem in Slovenskem. Dokumenti označujejo vse stranke kot bivše in tudi mi jih bomo, to pa zato, ker so bile prepovedane z uvedbo kraljeve diktature leta 1929.

⁷ PAM, f. o. D. 1931, Dopis Vollmeierja okrajnemu glavarju, ovoj 5931—31.

⁸ PAM, f. o. D. 1931, Razpredelnica volilnih rezultatov, ovoj 5931—31.

⁹ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 5931—31.

¹⁰ To je bila Partei der Deutschen des Königreiches der Serben, Kroaten und Slowenen (Nemška stranka kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev), ustanovljena 17. XII. 1922.

¹¹ Splošni pregled Dravske banovine, Ljubljana 1939, str. 6—7.

¹² PAM, f. o. D. 1931, ovoj 5931—31.

¹³ SDS je nastala takole: Ob nastanku stare Jugoslavije so bili liberalci na Slovenskem organizirani v Jugoslovanski demokratiški stranki. Nekoliko pozneje je prišlo v stranki do razcepa. Starejša generacija je osnovala 19. I. 1923 svojo Narodno napredno stranko, mlajša pa je šla v Samostojno demokratiško stranko, ki jo je vodil Svetozar Pribičević. V njo je bil vključen del srbske buržoazije in je bila druga najmočnejša v državi. Narodna napredna stranka pa se je 23. IV. 1924 združila z Narodno radikalno stranko.

¹⁴ SSJ je nastala 18. XII. 1921, ko so se v njo združili tisti konservativni delavci, ki se ob nastanku KPJ niso opredelili za revolucionarne ideje.

¹⁵ Ta stranka je nastala 1. VI. 1919 in naj bi bila kmečka, dejansko pa je ostala le privesek »liberalnih krčmarjev, prekupcev in verižnikov«. Podatki v opombah 13, 14 in 15 so vzeti iz razprave Metod Mikuž, Razvoj slovenskih političnih strank v stari Jugoslaviji, Zgodovinski časopis 1955, št. 1—4, str. 107—137.

¹⁶ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 5931—31.

¹⁷ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 7198—31.

¹⁸ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 5931—31.

¹⁹ PAM, f. o. D. 1931, Koncept poročila, ovoj 5931—31.

²⁰ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 5931—31.

²¹ PAM, f. o. D. 1931, Orožniško poročilo okrajnemu glavarju, 8. nov., ovoj 7198—31.

²² PAM, f. o. D. 1931, ovoj 7198—31.

²³ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 7198—31.

²⁴ PAM, f. o. D. 1931.

²⁵ PAM, f. o. D. 1931, Koncept poročila orožniškega narednika iz Vuzenice Franca Cebula okrajnemu glavarju z dne 21. X. 1931, ovoj 5931—31.

²⁶ Splošni pregled dravske banovine, Ljubljana 1939, str. 6—7.

²⁷ Deutsche Zeitung, 22. X. 1931, št. 85, str. 1, izhajala v Celju.

²⁸ PAM, f. o. D. 1931, Poročilo volilnega odbora s Prevalj, ovoj 5931—31.

²⁹ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 5931—31.

³⁰ PAM, f. o. D. 1931, Poročilo volilnih odborov, ovoj 5931—31.

³¹ PAM, f. o. D. 1931, Poročilo okrajnega glavarja banovinski upravi, ovoj 5931—31.

³² PAM, f. o. D. 1931, Koncept poročila, ovoj 5931—31.

³³ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 321—31.

³⁴ Jutro 1931, št. 260—262 (10. XI.—12. XI.); Slovenec, 10. XI. 1931, št. 526. Ti podatki so neuradni. Ali so bili kdaj objavljeni uradni podatki, mi ni znano.

³⁵ Splošni pregled dravske banovine, Ljubljana 1939, str. 6—7. Ti podatki veljajo za povečano občino Radlje, kamor je bila leta 1933 vključena tudi občina Zgornja Vižinga in sta imeli skupno volišče.

³⁶ Deutsche Zeitung, 22. X. 1931, št. 85, str. 1, izhajal v Celju.

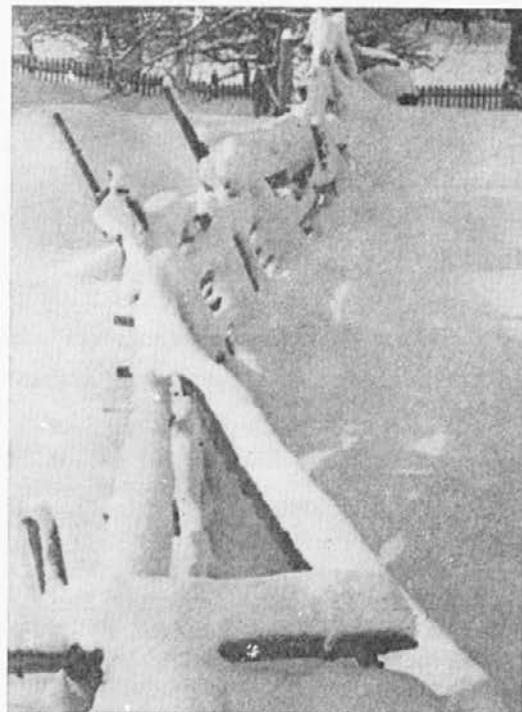
³⁷ Slovenec, 27. IX. 1931, št. 219 a, str. 1.

³⁸ Deutsche Zeitung, 22. X. 1931, št. 85.

³⁹ Delavska politika, 12. IX. 1931, št. 73, str. 3.

⁴⁰ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 5931—31.

⁴¹ PAM, f. o. D. 1931, ovoj 7198—31.

Ščemeča belina

Miroslav Osojnik

TRIDESET LET ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE RAVNE NA KOROŠKEM

Ravenski gimnaziji je bila študijska knjižnica vsa leta zvesta družica. In ravenski grad — najprej prvi dom gimnazije, nato hram knjižnega bogastva — je izgubil zamolklo temno patino turobnih spominov na tlačanov upognjeni hrbet in na valptov bič. Živa beseda branih knjig je z njegovega imena postrgala stare sledi mahov, lišajev ter srobota in mu vtisnila pečat modrosti in pridih blagosti. Svetloba mladih zavzetih obrazov je nenehno mladila njegovo, že skoraj pol tisočletja staro lice, na katerem se pozna gotika prepleta s potezami klasicizma. Študijski knjižnici ga je izročil v uporabo in v upravo njen ustanovitelj — skupščina občine Ravne na Koroškem.

Skoraj iz nič so vzniknili bogati knjižni fond! Prve knjige, vpisane v inventarne knjige, so bile iz profesorske knjižnice; širila se je z darovi osrednjih slovenskih knjižnic (Maribor, Celje, Ljubljana), dopolnjevala z nakupi v knjigarnah in antikvariatih; množila z obveznimi izvodi, ki jih prejema po zakonu. V jubilejnim letu bo v njenih inventarnih knjigah vpisanih že blizu stotisoč knjig!

Otroci kmetov in delavcev so bili njeni prvi zvesti gostje. Željni znanja in polni vere, da bodo tako laže in uspešneje izgrajevali svojo socialistično domovino in dostojno služili družbi, so si v tihih in prostiranih bralnicah širili obzorja znanja in spomina.

Trideset let je doba, ko otrok doraste v zrelega moža! Tudi knjižnica je rastla in utripala s časom. V prvih letih bolj humanistično usmerjena, je vse bolj prisluhnila toku in ritmu časa, — in zdaj žanje sadove: Tisk — časnik, časopis, knjiga — je še danes njeno najučinkovitejše in najpomembnejše izobraževalno sredstvo. Njena naloga je, da zbira, hrani in strokovno obdeluje knjižno in sorodno gradivo; še posebej domoznansveno gradivo koroške krajine, in to gradivo daje v uporabo. Kot matična knjižnica pospešuje knjižničarstvo na tem območju in opravlja vlogo informacijskega centra v občini. Smotrno izgrajevanje knjižnega fonda je tudi danes njena prva in najpomembnejša naloga:

— študijski oddelek zaobjema bogato paleto tehtne literature od filozofije, naravoslovnih ved in umetnosti, zgodovine književnosti in jezikoslovja do zemljepisa in zgodovine;

— marksistični oddelek je poživil zanimanje za naše družbeno izobraževanje: tu so zbrana vsa temeljna dela družboslovja od marksizma, samoupravljanja, politične ekonomije in sociologije do ustav in zgodovine naše narodnoosvobodilne borbe;

— v časopisnem oddelku je več kot 630 slovenskih, 50 srbskih, hrvaških ter makedonskih in 45 tujih časnikov in časopisov;

— tu so še posebne zbirke: rokopisna, slikovna in fotografska.

Čas brzi na svojih krilih naprej, listine in dokumenti pa pričajo o naših začetkih! Taka je ustanovna listina študijske knjiž-

nice, ki jo je leta 1949 izdal okrajni ljudski odbor (tedaj Dravograd):

Okrajni LO Dravograd
Poverjeništvo za prosveto
Štev.: 152/1

Predmet:

Dravograd 3. 3. 1949

Okrajni ljudski odbor v Dravogradu
izdaja na osnovi člena 28 splošnega zakona
o ljudskih odborih

o d l o č b o

o ustanovitvi Študijske knjižnice
na Ravnah

1. člen

Ustanovi se Študijska knjižnica za dravograjski okraj s sedežem na Ravnah in z naslovom »Študijska knjižnica na Ravnah«.

2. člen

Svoje naloge Študijska knjižnica opravlja s tem, da

- a) nabavlja in izposoja knjige ter časopise po predpisih knjižničnega reda;
- b) vodi čitalnico s priročniki;
- c) daje nasvete o strokovni literaturi;
- č) prireja bibliotekarske tečaje in razstave knjig;
- d) priskrbi dela, ki jih sama nima, iz drugih študijskih knjižnic;
- e) vodi kartoteko vsega knjižnega gradiva, zbranega v strokovnih in znanstvenih knjižnicah, v knjižnicah državnih uradov, ustanov in podjetij svojega okraja ter zbira podatke tudi o znanstvenih knjižnih zbirkah, ki so v zasebnih rokah.

3. člen

Študijska knjižnica prevzame knjižne zaloge:

- a) gimnazije na Ravnah,
- b) neslovanske v javnih knjižnicah okraja.

4. člen

Svoje knjižne zaloge izpopolnjuje Študijska knjižnica:

- a) z nakupom;
- b) z zamenjavo knjig po posredovanju Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani;
- c) z darovi.

5. člen

Študijska knjižnica se vzdržuje iz proračuna OLO, dotacij in podpor.

6. člen

Delo študijske knjižnice nadzira tričlanski nadzorni odbor, ki ga postavi OLO sporazumno z Ministrstvom za prosveto LRS.

7. člen

Uporaba študijske knjižnice je brezplačna. Če pa nastanejo pri izposojanju stroški (poština, ovojina itd.), jih plača izposojevalec. Za poškodbo izposojenih knjig je odgovoren izposojevalec.

8. člen

Knjižni red predpiše nadzorni odbor na predlog upravnika.

9. člen

Ta odločba velja z dnem 3. II. 1949

Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Za okrajni izvršilni odbor
Pov. za prosv. in kult.:
(Simončič Vojko l. r.)

Tajnik:

(Skrlovnik Ivo) l. r.

Danes, zakoreninjena v času in prostoru, opravlja študijska knjižnica svojo dejavnost posebnega družbenega pomena po načelu svobodne menjave dela. Posebna samoupravna telesa vodijo in usmerjajo neposredno izmenjavo informacij in knjižnične dejavnosti po treh širokih, z letnim pro-

Naše Ravne

Jože Kert

Ob 25-letnici radioamaterskega kluba „Malgaj“ Ravne na Koroškem

Četrto stoletje lahko v zgodovini človeštva predstavlja pomembno ali pa tudi nepomembno obdobje. V razvoju tehnike pa predstavlja zadnje četrstoletno obdobje, obdobje velikih tehničnih napredkov, večjih kot vsa tisočletja pred tem. Zlasti hitro je napredovalo brezžično telekomuniciranje, npr. — prenos signalov, govora, slike, pisane besede. Brez teh dosežkov tudi na drugih področjih tehnike ne bi dosegli takih rezultatov, kot smo jih dosegli. Naj omenim samo vstop v kozmos, prve korake na Luno, ki smo jih gledali samo sekundo pozneje, ko je bila izrečena beseda astronavta Armstronga: Majhen korak za človeka, toda velik korak za človeštvo.

Požrtvovalni radioamaterji so veliko prispevali k razvoju elektrotehnike, posebej še elektronike. S pomočjo tega razvoja je **poraslo, splošno blagostanje človeštva**. Večina izumiteljev v elektrotehniki je bilo amaterjev ali pa slabo plačanih znanstvenikov, ki so zopet izhajali iz vrst ljubiteljev te tehnike. Pripomogli so k nadaljnjim odkritjem elektro in radiotehnike.

Z iznajdbo izmeničnega toka v prejšnjem stoletju (Nikola Tesla) je bila prižgana zelena luč k napredku brezžičnega prenosa električne energije oziroma elektromagnetnega valovanja. Menim, da je redka veja tehnike toliko pripomogla k napredku gospodarstva, kulture in znanosti kot le-ta. Informacije, ki so se včasih prenašale z enega dela zemeljske oble do drugega, dolga desetletja se danes prenesajo istočasno s posredovanjem brezžičnih signalov. Brezžično se upravljajo sateliti, ki imajo vse telekomunikacijske naprave za prenos vseh mogočih zvez z enega na drugi kontinent in celo iz vesolja. Odkrivajo različne pojave na zemeljski obli, ki so bili v preteklosti skriti in že večkrat usodni za človeštvo. Tako lahko rečemo, da lahko tudi brezžični prenosi prispevajo k utrjevanju

nju miru v svetu. V primeru vojne, ki si je nihče ne želi, pa so nam lahko zopet v veliko pomoč. Prav naša družba, ki je na čelu tistih, ki si prizadevajo za miroljubno reševanje vseh spornih vprašanj (kar smo že večkrat dokazali), pa se mora pripravljati tako, da bi v primeru kakršnegakoli nasilja nasproti nam rešila sebe s tem, da bi se v skladu z našim konceptom splošnega ljudskega odpora branila do končne zmage. Prav v tem pogledu je radioamaterstvo ena od zelo pomembnih dejavnosti. Radioamaterstvo ni samo »hobi«, kot ga nekateri poenostavljajo. Menim, da radioamaterske dejavnosti ne moremo primerjati z zbiranjem značk, serviet, žličk, avtomobilčkov itd. Res je, da je tudi naša dejavnost privlačna in skoraj bi lahko trdil, da tisti, ki se prične z njo ukvarjati, v njej tudi ostane, če pa kdaj preneha delati, se v večini primerov ponovno aktivira.

Nobena koristna dejavnost pa ne bi bila uspešna, če ne bi bila organizirana. Zato se je tudi radioamaterska dejavnost, ki se je razvijal iz vrst vezistov NOB, **organizirala pred 32. leti**. (V našem kraju — bolje rečeno v naši občini, se je organizirala pred 25 leti. V občini poudarjam zato, ker se je naš klub ustanovil v letu 1953 na Prevaljah in takrat se je tudi vključil v zvezo radioamaterjev Slovenije, s tem pa posredno v Savez radioamaterja Jugoslavije. Ko proslavljamo četrstoletno delovanje radioamaterjev Raven in bližnje okolice, ki smo organizirani v radioamaterskem klubu »Malgaj«, bom napisal nekaj več o njegovem nastanku, delovanju in o naših načrtih.

Četrto stoletje je za nas zelo pomembno obdobje. Kot pionirji na tem področju smo prešli tak zgodovinski razvoj, kakršnega generacije za nami ne bodo mogle več. To poudarjam zato, ker je to mogoče doseči le v obdobju, ko je človek prisiljen sam razmišljati, ustvarjati, in ko pomeni vsak njegov uspeh velik prispevek k razvoju tehnične kulture. Eden naših starejših amaterjev, Mitja Šipek, je v zadnjem Koroškem fužinarju zapisal, da je pri šentanelškem župniku pred vojno videl radijski sprejemnik, ki je imel še elektronke, ki so bile podobne malim pivskim steklenicam.

S takimi ali vsaj podobnimi elektronkami je pričel naš radioklub pred 25 leti. Nekaj nas je bilo takih, ki smo se zanimali za radiotehniko. Večina nas je bila v JLA vezistov in smo imeli veselje do brezžičnega telekomuniciranja. Toda kako to doseči doma, brez ustreznih primopredajnih naprav? To nam ni bilo jasno. »Ne bo problema — le volje,« nas je navdušil naš najstarejši član Zdravko Vezjak, ki se je prvi na našem območju pričel ukvarjati s to dejavnostjo. Pripovedoval nam je o svojem oddajniku. Navdušil nas je z novico, da ima zvezo z amaterji v svetu. Govoril nam je: »Avstralijo dobim, kadar hočem,

da o Amerikancih ne govorim,« itd. Povalbil nas je na svoje podstrešje, da bi nam to »čudo« pokazal. Pričakovali smo strašni primopredajnik s čudovitimi antenami, ker smo bili navajeni na naprave v JLA. Ob vstopu v njegovo podstrešno sobo je bila prva beseda: »Pazi, da ne narediš kratkega stika.« Komaj je to izrekel, že je počilo. Bili smo v temi, toda le nekaj sekund in varovalka je bila popravljena. Ogledovali smo se naokrog, da bi zagledali oddajnik. Bili smo prav zmedeni in molčeči, kajti oddajnika nismo videli. Vsako vprašanje pa bi lahko vzbudilo pri njem sum, da se a to prav nič ne razumemo.

Sprejemnik smo takoj spoznali, saj je bil predelan vojaški sprejemnik. Ko smo ga le vprašali po oddajniku, je Zdravko kar precej glasno odgovoril: »**Kaj ste slepi, da ga ne vidite?!**« Res, bilo je nekaj na mizi, nekaj pod mizo in nekaj na stolu, na kavču in na tleh. Velike elektronke, večje od pivskih steklenic, so ležale na mizi, bile so vojaškega izvora, gorele so tako močno, da se je od tega grela cela soba. No ta je pa dobra, smo menili — kako pa je mogoče s to »kramo« dobiti zvezo, in celo z Avstralijo. Bilo pa je res, v nekaj sekundah nam je Zdravko to dokazal. Takoj potem pa nam je razložil, da brez vstopa v radioamatersko zvezo ne bomo smeli oddajati, četudi bi si napravili zlate oddajnike.

Sklep o ustanovitvi radio kluba smo sprejeli še isti dan.

S pomočjo Zdravka in sekretarja Radioamaterske zveze Slovenije, Ota Hudečka, smo morali opraviti še nekatere formalnosti in klub je zaživel. Krog simpatizerjev

gramom knjižnice določenih konceptih:

— Študijsko središče ZKS za Koroško vodi in usmerja družbenopolitično izobraževanje posameznikov,

— Delavska univerza Ravne usmerja izobraževanje samoupravljalcev na delovnem mestu,

— Odbor za knjižničarstvo pri ZKO Ravne na Koroškem skrbi za izvajanje širokega splošnega izobraževanja.

Tako se je Študijska knjižnica Ravne na Koroškem razvila v Koroško osrednjo knjižnico z usposobljenim strokovnim kadrom in z razvejanim ožiljem splošnoizobraževalnih krajevnih knjižnic, njihovih podružnih enot in izposojevališč, ki jih strokovno in organizacijsko usmerja matična služba knjižnice, vodijo pa izkušeni in požrtvovalni volonterji.

3. februarja 1979 se bo zaokrožilo trideset njenih let.

Mir

se je hitro širil. Volje do dela je bilo vsak dan več. Ves prosti čas smo vložili, da smo v kratkem času napravili 5 W oddajnik, ki smo ga štirje komaj zanesli v novi klubski prostor v hiši, kjer je sedaj KS Prevalje. Delo na kratkovalovnem območju je steklo. Število operaterjev je raslo.

Precej jih je še danes aktivnih, druge bi rad povabil k ponovnemu sodelovanju. Glas in signal naših amaterjev se je širil po vsem svetu. Prihajale so QSL karte iz mnogih držav. Raslo je število diplom, ki so jih prejemale naši operaterji iz vseh držav. **To da besede ni bilo konec.** Želeli smo se tudi med seboj pogovarjati.

Zopet se oglašajo Zdravko! Napravili bomo ultra kratkovalovne primopredajnike. Malo smo se spogledovali, kako, s čim, kdaj itd. Dela so bila kmalu razdeljena — organizacija je stekla. Delali smo pozno v noč. Brez pravih instrumentov, z zastarelimi cevmi, s 120 voltnimi anodnimi baterijami, saj je bila vsaka težka več kot 5 kg. Akumulatorji so nam delali preglavice, bili so stari in so se hitro praznili. Tako smo morali zveze opravljati hitro, ker je vsak kar na začetku povedal: »Bodi kratek, akumulator mi že crkuje!«

Uspehi (za takratne razmere, se razume) so bili fantastični. Iz različnih krajev naše doline smo dosegali zveze celo čez državno mejo. Naj omenim, da je bila prva UKV zveza med Jugoslavijo in tujo državo med našim amaterjem YU 3 CW (Zdravkom in OE 8 PE Emilom Piskernikom). Resnici na ljubo povedano, sta se tedaj bolj dobro videla kot slišala. Saj sta stala oba na Holmcu, eden na eni, drugi pa na drugi strani državne meje. Tu sta si uglasila frekvenco! Počasi sta se odmikala in nato res vedno bolj slišala kot videla.

To sicer ni najvažnejše — zgodovinsko pomembno dejstvo je, da je bila to prva zveza med Jugoslavijo in neko tujo državo na področju UKV. Nato smo izdelali tri pare UKV primopredajnikov. Delovali so zadovoljivo. Športniki so predlagali, da bi tudi smučarska tekmovanja izvedli z UKV startom. Ker tak start po predpisih za resna tekmovanja ni bil dovoljen, smo najprej pričeli s prenosom neuradnih podatkov. Začeli smo z vmesnimi podatki pri tekih na dolgo progo, nato pa na sindikalnih tekmovanjih. Prvi prenos je bil UKV start veleslaloma elektricarjev ŽR na Ošvenovem travniku. Potek tega tekmovanja pa je opisal že Šipek v zadnjem Koroškem fužinarju. V letu 1956 smo prvič prenašali veleslaloma z Uršlje gore po UKV.

Prenos smo priključili na kavarniško ozvočenje, tako da ga je slišala množica občanov, ki se je zbrala na ploščadi pred Domom železarjev. Zvočniki so bili tako močni, da jih je spiker Peter Mihelač slišal nazaj na Uršljo goro. Uspehi z UKV oddajniki so rasli do take mere, da so bili pozneje tudi uradno dovoljeni starti na UKV. To je trajalo le kratko časa, ker so kaj kmalu prešli na elektronsko merjenje časa.

Nastopilo je novo obdobje. Začelo se je šušljati, da bodo tudi v Jugoslaviji kmalu uvedli televizijo. Saj so se v Ljubljani o tem že kar resno pogovarjali. Televizija v Avstriji je bila že na pohodu. Gradnja relejne postaje na Korici se je že pričela. Kaj pa mi, smo se spraševali. Zdravko je ponovno prišel na idejo, da bi raziskali teren, od koder bi bila UKV zveza z Ljub-

ljano najugodnejša, da bi lahko predlagali, kje postaviti relejno postajo, ker nam je bilo jasno, da neposredno iz Ljubljane do Raven ne bo šlo. V poštev pride Uršlja gora ali Peca. Treba pa je dokazati. Toda kako? Prenesti vse aparature na vrh in od tam vzpostaviti zvezo je edina rešitev. Naprave pa so bile težke. Tega sami ne bomo zmogli. Na pomoč so nam priskočili obmejni organi v Dravogradu ter nam dali na voljo dva vojaka in osla. Toda ti trije so vzdržali samo do Luž, nato pa nas je eden od vojakov na kolenih zaprosil, naj ga spustimo nazaj, ker odgovarja za osla, ni pa gotov, da bo le-ta vzdržal do vrha in nazaj. Snega je bilo do pasu in razumljivo je bilo, da tako dalje ne gre več. Nadaljevati smo morali pač z domačimi nosači. Meritve — s skromnimi instrumenti — in vzpostavljenja zveza z Ljubljano so pokazale, da je Uršlja gora res najugodnejša, toda ne vsa, ampak natanko tam, kjer sedaj stoji oddajnik »Plešivec«.

Na vrhu tedaj še ni bilo elektrike. Zato smo bili močno zaskrbljeni, kako bomo strokovnjake pri Radiu Ljubljana prepričali o tem, da bi bilo smiselno ravno na tem vrhu postaviti oddajnik, ki bi pokrival naše območje in še območje naših zamejcev, na katere tudi nismo pozabili. Bližala se je 2. redna letna skupščina Radioamaterske zveze Slovenije in predlagali so, da bi bila na Ravnah. Ponudbo smo radi sprejeli, saj smo se zavedali, da bomo organizaciji kos in da bodo na tej skupščini tudi najvišji predstavniki tehničnega oddelka Radia Ljubljana. Članom skupščine in tudi našim občanom smo želeli napraviti presenečenje. Nekdo je predlagal, da bi na vrhu Uršlje gore postavili pretvorne antene brez napajanja in brez ojačevalnikov. Te bi omogočile sprejem TV signala tako, da bi zgornja antena sprejemala signal avstrijske televizijske pretvorne postaje na Šeklju, spodnja antena, ki bi bila obrnjena proti Ravnah, pa bi signal oddajala. Izdelali smo načrte za tak stolp in obe anteni. Hitro smo ga dobili, vendar je bil izdelan po ameriškem sistemu 600 vrst. Predelali smo ga na evropski sistem ter ga postavili v kot restavracije Doma železarjev. Veliki stolp z več sprejemnimi antenami je oznanjal, da je na pohodu televizija, o kateri so bili ljudje samo bežno seznanjeni.

Ko so bili stolp, antene in sidra pripravljene, smo se kar spogledali, kako bomo to prenesli na vrh. Eden se je oglašil: »Če so lahko na vrhu postavili cerkev, bomo pa še mi to ropotijo.« Dogovorili smo se za dan, ko bomo krenili iz doline na vrh. Zopet nam je pomagala vojska z oslom, toda tudi tokrat samo do Luž — naprej ni šlo. Začelo se je tudi mračiti. Toda mi smo vztrajali, prevzeli smo ves tovor nase in nadaljevali pot proti vrhu. Vseh podrobnosti ni moč naštet, toda kljub vsemu je bil pohod zanimiv.

Ko smo prispeli na vrh, je bila kočja do prvega nadstropja v snegu. Toda iznajdljivost naših članov je prišla ponovno do izraza in že čez 30 minut smo bili že na toplem ter postreženi s čajem. Prav tedaj je vstopil planinec Zdenko Štern s Prevalj, ki naj bi nas pričakal v zakurjeni koči. Ni verjel, da bi tako hitro prenesli tako težo sami na vrh. Naslednji dan smo v gosti megli, z vidljivostjo komaj enega metra,

Križanje na večernem nebu

pričeli postavljati drog z antenami. V koči smo si vse smeri na drogu zarisali tako da so se smeri anten ujemale z našo zamisljo. Z Ravnami smo imeli vzpostavljeno le UKV zvezo, ki je delovala brezhibno, tako da smo našim svojcem lahko sporočili, da smo srečno prispeli na vrh. Dan pozneje je bila otvoritev televizije na Ravnah.

Bilo je kratko predavanje o pomenu in načinu prenosa slike na daljavo, o možnostih prenosa slike in o pomenu vmesnih oddajnikov. Sledil je prenos TV programa iz Avstrije. Slika je bila precej snežna, z manjšo refleksijo, ton je bil zelo dober in navdušenje je bilo na višku. **Danes take slike ne bi nihče gledal.** Takratne zahteve so bile skromne. Ljudem pa smo povedali, da se bo to znatno izboljšalo. Pričelo se je novo obdobje, obdobje televizije.

Tudi drugi dan se je nabralo polno ljudi. Kavarna je kar lepo iztržila. V času skupščine (to je bil tretji dan) je še vse delovalo kot na začetku. Delegati skupščine radioamaterske zveze so bili presenečeni nad uspehom, ki smo ga dosegli z enostavnimi antenami na Uršlji in z doma izdelano sprejemno anteno. **To pa ni trajalo dolgo.** Po nekaj dnevih nam je naš planinec **Franc Telcer sporočil**, da nam je vihar vse **železje razmetel po skalovju.**

Predstavniki Radia Ljubljana, inženirji Milavec, Pipan, Rojc in Miha Pavlič so zvedeli za naša prizadevanja in obljubili so nam pomoč v prizadevanjih, da bi na Ravnah lahko gledali našo televizijo. Postavili bodo oddajnik na Uršlji gori, vendar moramo na vrh gore speljati daljnovod visoke napetosti.

Formirali smo odbor za elektrifikacijo Uršlje gore. Daljnovod je bil s pomočjo DO našega kraja zgrajen v dobrem letu. Povrhu smo udarniško potegnili še visokonapetostni kabel in s tem prispevali še svoj delež h gradnji oddajnika.

Predstavniki RTV Ljubljana so držali besedo in zgradili oddajnik. Danes gledamo na Ravnah in v vseh krajih naše občine barvno sliko, ki se ne razlikuje od tiste,

Proti Rimskemu vreću

ki jo gledajo v Ljubljani. Imamo dva TV programa in 2 UKV programa.

Tudi ob tem delu kluba ni bilo ustavljenosti. Operatorji so si kupovali nove aparature. Delo na kratkovalovnem območju je napredovalo. V klub smo povabili mlajše amaterje, ki so po večmesečnem tečaju uspešno opravili potrebne izpite za primopredajo. Tehnika je napredovala tako hitro, da se z doma izdelanimi primopredajniki ni bilo več možno kosati z drugimi amaterji v svetu. Bilo je potrebno kupiti nove, toda, žal, drage aparature. Nekateri so to storili kaj kmalu, nekateri pa so morali denar zbirati po kapljicah. Za klub smo kupili nov primopredajnik. Raslo je tudi število zasebnih amaterskih postaj, tako da imamo v našem kraju glede na število prebivalcev po nepreverjenih podatkih največje število licenciranih postaj v SRS, ki uspešno delajo in dosegajo zelo dobre uspehe.

Danes imamo 40 članov, od tega 31 aktivnih operatorjev. Razpolagamo s klubskim kratkovalovnim primopredajnikom in z dvema UKV primopredajnikoma v klubu. Zasebnih kratkovalovnih in UKV postaj imamo (aktivnih) 18. Mimo teh ima še 13 amaterjev dovoljenje za postavitve postaj, nimajo pa ustrezne postaje ali pa jo imajo v popravilu. Trenutno pride ena postaja na 803 prebivalce. V Sloveniji imamo registriranih 800 postaj in pride na 2255 prebivalcev ena postaja.

Delo na UKV področju je zelo živahno. Na UKV dela 11 postaj, ki so po večini tudi premične. Naši amaterji opravijo letno v povprečju 5000 zvez z amaterji vsega sveta. Za vsako zvezo odpošljemo lepo QSL karto kot uradno potrdilo zveze.

Diplome prihajajo z vsega sveta. Le-te so ponos vsakemu radioamaterju in tudi našemu prelepemu kraju, saj je na vsaki naši kartici, ki jo pošljemo v svet, vtisnjen tudi kraj Ravne. Mnogi amaterji z vsega sveta obiskujejo naše amaterje in s tem

spoznavajo našo dolino, na katero smo vsi ponosni.

Pred tremi leti — to je na dan rojstva naše republike, smo ponovno dosegli velik uspeh kluba. Postavili smo prvi UKV pretvornik v Jugoslaviji, ki dela na amaterskem obsegu. Pretvornik je montiran na Uršlji gori in nam omogoča zvezo z ostalimi kraji Slovenije, s sosednjo Hrvaško in sosednjo Avstrijo skoraj do češke meje. Preko njega smo tudi prvi javili v Ljubljano, kje je epicenter potresa leta 1976, ko je streslo Posočje in Furlanijo. Informacijo smo poiskali s kratkovalovnim oddajnikom in to vest prenesli preko relejne postaje YU 3 UHI v Ljubljano. Nekaj minut potem, ko smo to sporočili, se je pojavil napovedovalec na ekranu in to vest sporočil javnosti — demantiral je vsa prejšnja poročila o epicentru nekje v morju blizu Jonskega zaliva. Naša vest je bila točna skoraj na KM. O tem uspehu je bila čez nekaj dni večminutna oddaja na valu 202 Radia Ljubljana. Pretvornik bomo v kratkem zamenjali z novim.

Vsa leta smo bili aktivni in še naprej bomo. Pridobiti moramo še več mlajših članov, kajti naše moči počasi pešajo. Sodelovati moramo z združenim delom v naši občini. Stiki s sosednjimi radioklubi so dobri. Z našo pomočjo je bil v Slovenj Gradcu ustanovljen radioklub, ki sedaj uspešno dela. Tudi v Dravogradu bomo s pomočjo vseh družbenopolitičnih organizacij in odseka za narodno obrambo pomagali ustanoviti svoj klub.

Dobre stike imamo tudi z avstrijskimi amaterji. Posebno še s tistimi, s katerimi imamo zveze preko UKV releja na Uršlji gori, YU 3 UHI in s tistimi, ki delajo na 80 m območju KV. Naša srečanja so bila pogosta in vedno prisrčna, navzoči so bili tudi na našem jubilejnem zboru.

Z doseženimi uspehi smo lahko zadovoljni, vendar nas samozadovoljstvo ne sme uspavati, temveč nas mora spodbuditi k še uspešnejšemu delu. Izpolniti moramo pri-

mopredajne sekcije na KV in UKV področju. Vključili bomo amatersko televizijo in razvijali teleprintersko mrežo.

Z najmlajšimi moramo pričeti graditi enostavne aparature in tiste, ki jih zanima, počasi vključevati v primopredajne sekcije. Zainteresirati moramo naš pedagoški kader — delno smo to že storili, da bi na vsaki šoli ustanovili radioamaterski krožek.

Brez razumevanja organizacij združenega dela in pomoči družbenopolitičnih organizacij bi naše delo ne bilo tako uspešno.

Vsem, ki se veselite četrtsotletnega jubileja kluba se za vaš trud pri razvoju našega kluba iskreno zahvaljujemo.

Radioamaterji se zahvaljujejo vsem delovnim organizacijam, predvsem železnici Ravne, ki jih je vsa leta materialno in moralno podpiral. Zahvaljujemo se tudi občinskemu odseku za narodno obrambo, ki se je vseskozi zavedal, kako se lahko radioamaterji uspešno vključijo v splošno ljudsko obrambo ter nam je dodeljevala prepotrebna finančna sredstva. Še bi lahko našteval delovne organizacije, ki so kdaj pa kdaj priskočile na pomoč. Hvala lepa, saj stari pregovor pravi, da kdor pravi čas da — dvakrat da.

Upravni odbor radioamaterskega kluba je na seji dne 19. 12. sklenil, da najzaslužnejšim delovnim organizacijam podeli pismo priznanje, ki naj bo skromna zahvala, da danes sploh še obstajamo. Priznanja bodo prejeli tudi najzaslužnejši člani našega radioamaterskega kluba.

Jernej Krof

ŠOLA NA LOKOVICI

Enkrat pa je le resnica,
zgradi se šola Lokovica;
v bližini mojega je doma,
kamor svojstvo moje roma.

Bral sem novi zdaj Fužinar,
postal pomožni sem kovinar;
sliko sem tam našel njeno,
ki ji bom poslal oceno.

Hiša je na lepem kraju
na deželi, kot v gaju;
že v jeseni al spomladi —
pojejo učenci radi.

Matematika, igrišče
telovadba in smučišče.
Glasba vam je že vodnica,
za likovnega je resnica.

Samostojno še učenje,
v slovenščini še govorjenje.
V družbi vaši ubogljivost,
pa v ničemer nevoščljivost.

Kar sem tukaj vam opisal,
sem na kratko le orisal —
od šole te priljubljene
last holmeške mladine vse.

Ignac Zdovec

Iz življenja in trpljenja Baštejeve domačije

Na Lokovici pri Prevaljah stoji stara kmečka domačija tik ob državni meji. To je tista Baštejeva domačija, ki je med drugo svetovno vojno preživela toliko grozote in obupa, trpljenja in gorja kot malokatera družina blizu in daleč.

V letu 1941, ko je okupator zavzel našo domovino, je bil gospodar te kmetije na orožnih vajah. V Črni na Koroškem, na položaju blizu kmeta Matvoza, je bila enota razformirana in vsi jugoslovanski vojaki so bili prepuščeni sami sebi. Veliko bežečih vojakov so ujeli Nemci; iz ujetništva so se vrnil domov v letu 1943 in še pozneje. Kmet Baštej-Franc Zdovec — je imel srečo, da so mu dobri ljudje pri Matvozu dali civilno obleko; z njo se je nekaj dni po napadu sovražnika srečno vrnil domov.

Že kar prve dni okupacije, ko je sovražnik pričel izseljevati zavedne in napredne slovenske družine, je Baštejevi družini pretela velika nevarnost. Na spisku sovražnika so bili med drugim tudi bivši koroški borci za severno mejo. Med temi borci je bil tudi Franc Zdovec. Baštejeva domačija je bila po krivičnem plebiscitu dodana na avstrijsko stran. Družina je zahtevala, da hoče biti v Jugoslaviji, tako je bila čez 6 mesecev državna meja preložena. Prav zaradi tega je bilo še bolj nevarno, da bodo Nemci te družine izselili.

V letu 1941 mi je bilo 17 let. Spominjam se, kako smo v strahu opazovali vojaške kamione, natovorne z ljudmi, izseljenimi družinami iz Mežice, Prevalj in drugod. Težki motorji so brneli in peli svojo melodijo, ko so vleкли izseljence po holmških klancih navzgor proti Pliberku. Naša družina je bila pripravljena na najhujše na preganjanje. Vendar se nam ničesar ni zgodilo.

V letu 1942 so Nemci začeli zbirati slovenske fante, da jih uvrstijo v svoje vrste. Takoj po naboru, bilo je 13. januarja 1943, so morali k vojakom vsi, rojeni leta 1923 in 1924. Med temi fanti sem bil tudi jaz, najstarejši sin Baštejeve družine. V letu 1942 še v našem kraju nismo vedeli za partizane. Samo slišali smo, da se v hribih bojujejo slovenski prostovoljci, ki so jih Nemci imenovali »banditi«. Bili smo pred odločitvijo. Ali se podati v negotovost, v visokem snegu iskati partizane in se jim pridružiti, seveda, če jih najdemo, in na ta način spraviti v nesrečo svoje domače, ali pa, da gremo v nemško vojsko in od tam pobegnemo k partizanom. Tako starši ne bodo prizadeti. V prepričanju, da bo druga možnost boljša, smo šli v nemško vojsko.

Za zavedno slovensko družino, je bil hud udarec, da je moral njihov sin oditi v sovražno vojsko. Toda to je bila tedaj edina rešitev.

Ko sem bil v nemški vojski, so me domači v pismih tolažili, da bo vojna kmalu končana, in da se na Slovenskem zbira prostovoljna vojska ter zadaja Nemcem velike udarce. Zdaj sem šele začutil dol-

žnost, da se tej vojski čimprej priključim in pomagam osvoboditi svojo domovino.

V francoskem mestecu Kolmar, kjer smo bili v kasarni, je bilo veliko Slovencev. Dogovorili smo se, ko pridemo domov na dopust, da vsi pobegnemo k partizanom. Žal pa so bili med nami izdajalci in naše namere so prijavili komandi. Ko je prišel čas dopusta, so domov izpustili samo avstrijske in nemške vojake, nas Slovence pa so razdelili na kmete in ostati smo morali na dopustu v tujini. Takoj po končanem dopustu pa so nas poslali na rusko fronto.

Na ruski fronti so nas Slovence razdelili: na sto nemških vojakov po enega Slovence. Na fronti sem srečal med Nemci poštene ljudi in komuniste, ki so me sprejeli kot svojega najboljšega prijatelja. Jaz sem jim pripovedoval o partizanskem vojskovanju v Jugoslaviji, medtem ko so ti ljudje dobivali točne informacije o stanju celotnih front. Domenili smo se, da bomo skupno pobegnili na rusko stran in se od tam bojevali proti Nemcem. Tudi ta načrt nam je spodletel, ker nas je izdala neka Ukrajinka, s pomočjo katere smo hoteli navezati stike z rusko armado.

Vse je kazalo, da nas bodo postrelili kot vojne saboterje. Bilo je v romunski Besarabiji pri Jasi 3. aprila 1944. Tega dne se je pričela močna ruska ofenziva in takrat sem pobegnil z ruske fronte z nekim Dunajčanom. Po 40 dnevnem potovanju med ranjenci po transportih, kjer je bilo najbolj varno, sva pripotovala do poljske meje. V neki ambulanti v Romuniji nama je pomagal neki romunski vojaški zdravnik s tem, da nama je dal mavec na zdrave ude. S to prevaro sva dopotovala do bolnice v

Nemčiji in od tam sva takoj pobegnili, preden bi naju odkrili. V maju 1944. sem se srečno vrnil domov. Ker nisem imel zveze s partizani, sem se nekaj dni potikal doma, nato sem se teden dni skrival pri kmetu Stropniku in od tam s pomočjo Jožefe Stropnik dobil zvezo s kurirji TV 32. Ta kurirska zveza je bila ravnokar postavljena in je potekala čez reko Dravo na Svinjo planino, kjer je bila četa komandirja Boja.

V tej kurirski četi sem ostal dva meseca. V nekaj dneh sta se nam pridružila moja dva mlajša brata Mirko in Jakob Zdovec. Tako smo bili od Baštejeve družine kar trije sinovi v partizanih. Da so zakrili sled pred Nemci, je oče tega dne priredil domačo zabavo. K Bašteju je prišlo mnogo ljudi od blizu in daleč. Zvečer, ko je bilo najbolj veselo, so stopili v hišo partizani. Mobilizirali so moja dva brata, z njima ravnali na videz zelo surovo in vsem obiskovalcem pri Bašteju so prepovedali, da bi pred jutrom zapustili hišo. Naslednji dan je šel oče na policijo prijaviti partizane, da so mu odvezli dva sinova. Na policiji so bili o tem že obveščeni. Še več, policiji je bilo prijavljeno, da je bilo tega dne pri Bašteju več sto partizanov. Istočasno je policija v Libužah obvestila mojega očeta, da so sprejeli obvestilo s fronte, da so Rusi ujeli Ignaca Zdovca. To sporočilo je nekaj dni zatem prišlo tudi z ruske fronte na očetov naslov. Ta zadeva o mojem ujetništvu je pripomogla, da so Nemci dajali našo družino za vzgled ostalim ljudem, ki niso imeli koga v nemški vojski.

Vsi trije Baštejevi sinovi so bili dva meseca na kurirski postaji TV 32 na območju Holmca. Konec meseca julija 1944

Baštejeva hiša danes

so nas Nemci z večjo ofenzivo pregnali in umakniti smo se morali v štab Vzhodnokoroškega odreda v Solčavo. Po hujših bitkah v okolici Črne, Koprivne in Bistre, od 10. do 20. avgusta 1944, so mene odredili v Belinovo četo, ta je šla 1. septembra 1944 na Svinjo planino. Brat Mirko je bil dodeljen nazaj h kurirski četi TV 32 na območje Holmca, Šmarjete in Komeljna h komandirju Dominu. Mlajšega brata Jakoba pa so poslali v podoficirsko šolo na Dolenjsko.

V Baštejevi družini je bilo več otrok. Tri moje sestre, stare od 9 do 12 let, so pridno pomagale doma očetu in materi pri delu. Poleg tega so bile povezane s kurirsko četo komandirja Domina in pozneje s kurirsko četo K 17, ki jo je vodil komandir Ožbi Fajmut. Vse tri sestre so bile v mladinski organizaciji vse do osvoboditve. Sodeloval je tudi oče Franc Zdovec, saj so pri Bašteju zbirali hrano za borce, sanitetni material in celotna družina je sodelovala z obveščanjem na območju Holmca s Štefanom Kraljem in Karlom Štrikarjem. Na avstrijski strani pa so sodelovali z družino Apovnik in z družino Skok na Senčnem kraju.

Dne 12. oktobra 1944 je bila napadena kurirska četa TV 32 na Komelju pri Pliberku. V tem boju so padli vsi kurirji Dominove čete razen Jurija Bojanoviča, ki je sedaj v Vojniku, in Franca Goloba iz Mežice. Padel je tudi Baštejev sin Mirko Zdovec. Po vojni smo ga prekopali na pokopališču v Šmarjeti pri Pliberku. O usodi mene in mojega brata Jakoba domači niso vedeli ničesar.

V mesecu marcu leta 1945 so k Bašteju prišli trije nemški ranjenci iskat hrane. Nemški sanitetni vlak z ranjenci je bil zaustavljen v železniškem predoru zaradi napadov partizanskih avionov. Te vojake so zapazili naši kurirji iz K 17 in jih takoj napadli. Na begu sta v bližini Baštejeve hiše padla dva ranjenca, tretjega pa so partizani ujeli. Še istega dne je prišla k Bašteju nemška policija in je vse kazalo, da bodo policisti vso Baštejevo družino postrelili in hišo zažgali. Takrat je Baštejevo družino rešil samo tisti ujeti nemški ranjenec, ki je policistom povedal, da je Baštejeva družina pri tem dogodku popolnoma nedolžna. Temu ranjenemu nemškemu vojaku so verjeli in zaradi tega se Baštejevimi ni zgodilo nič hudega.

Nepopisno veselje je prinesla pomlad in mesec maj. Toda to veselje je Baštejevi družini čez nekaj dni zagrnila črna zavesa. Ko je 9. maja 1945 prispelo sporočilo, da je vojna z Nemci za vedno končana, se je strah v srcih Baštejevih spremenil v nepopisno veselje. »Svoboda!« Mladina na Holmecu je organizirala mitinge in ob kresovih se je slišala partizanska pesem dolgo v noč. Nihče ni slutil, kakšna nevarnost preti že po končani vojni kraju Holmec. Čez nekaj dni se je razvila težka borba na Poljani in vsa Baštejeva družina je bežala z mesec dni starim dojenčkom v gozd blizu Libuč. Ko so se vrnili domov, so začele prihajati večje skupine ustašev, ki so nadaljevali pot proti Pliberku. Teh zločincev se je na Gmajni nabralo več tisoč in venomer so prihajali drugi. Dne 15. maja 1945 pa je k Bašteju prišlo več ustašev v opoldanskem času. Moja mati Helena je bežala z malim otrokom h kme-

tu Stropniku, ker se je na Gmajni pripravljal velika bitka. Oče in vse tri hčerke — Ivanka, Rezika in Katka — so ostali doma. Ta skupina ustašev je obkolila hišo in dva izmed njih sta začela zasliševati mojega očeta. Kje ima svoje tri sinove? V kakšno čast so kurili kres ob koncu vojne in kje ima skrite partizane? Začela sta s hišno preiskavo in očeta nista izpustila od sebe. Ob preiskavi so ustaši pobrali ves živež in drugo. Zahtevali so, da morata starejša hčerka Ivanka in oče z njimi. Oče se je temu uprl, češ, kaj so zagrešili otroci. Prišlo je do medsebojnega obračunavanja in v tem trenutku so vse tri hčerke pobegnile. Ustaši so za njimi sicer streljali, toda na srečo so pobegnile do kmeta Stropnika, kjer je bila že mati z malim otrokom. Takoj so vsi skupaj zbežali naprej do kmeta Škofa, kjer je bilo že nekaj partizanov. Iz zasliševanja očeta in hčerk je bilo razvidno, da jih je nekdo izdal in tako hotel poriniti Baštejevo družino v smrt.

O usodi mojega očeta Franca Zdovca pa ni vedel nihče. Takoj, ko so se ustaši predali partizanom, so domačini s Holmca začeli iskati mojega očeta. Našli so ga čez dva dni v gozdu blizu kmeta Apovnika ležati mrtvega v grabnu. Nanj je bilo namevano suho vejevje. Na truplu so našli sledove velikega mučenja, odrezali so mu spolne organe in ga ustrelili v tilnik.

Takoj so ga prepeljali na dom in tam položili na mrtvaški oder.

Jaz sem sodeloval v bojih na Poljani in v zasedi proti ustašem v Libučah, ta trenutek pa sem bil v Prevaljah. O smrti očeta mi je sporočil Karel Štrikar. Takoj sem odjezdil domov. Ne morem pozabiti obupa svojih dragih ob prihodu na dom. Posebej najmlajše sestre Katice, ki je v obupu kričala: »Umorili so nam ustaši našega ljubelega atana!«

Bolečino ob izgubi očeta mi je nekoliko olajšalo drugo — veselo presenečenje: v zibki sem našel mesec dni starega brata.

Pepca Radušnik-Kokal

REVOLUCIONAR S TOLSTEGA VRHA

Opisati želim življenje bajtarske družine s Tolstega vrha, v kateri sem kot enajsti otrok privekala na svet meseca marca 1910 in dobila ime Pepca. Pri naši hiši se je reklo pri »Lampretu«. Moj oče Franc Kokal, rojen 1852, je bil prvi nezakonski sin Kokalove Treze. V tedanji dobi se revno dekle ni smelo poročiti na bogato kmetijo, čeravno so ljubezenske vezi narekemale drugače. Tako sta gojila Lampretov sin Tomaž in moja babica Treza Kokal močna ljubezenska čustva, skozi dolgo dobo, medtem pa se jima je rodilo sedem otrok, ki jih je nezakonska mati težko redila. Morali so kmalu v rejo k drugim družinam in okusiti grenak kruh brezdomca. Moj oče je šel za pastirja h Kancu pod Uršljo goro. Ostal je pri njih do odsluženja vojaškega roka, potem pa si je našel delo v železarni grofa Thurna v takratnem Guštanju, na današnjih Ravnah. Stanoval pa je še vedno pri Kancu in v prostem času jim je še pomagal na kmetiji, tako dolgo, dokler si ni ustvaril svoje družinsko gnezdo, ko se je poročil z mojo materjo Amalijo Šteharin, ki mu je rodila dvanajst otrok.

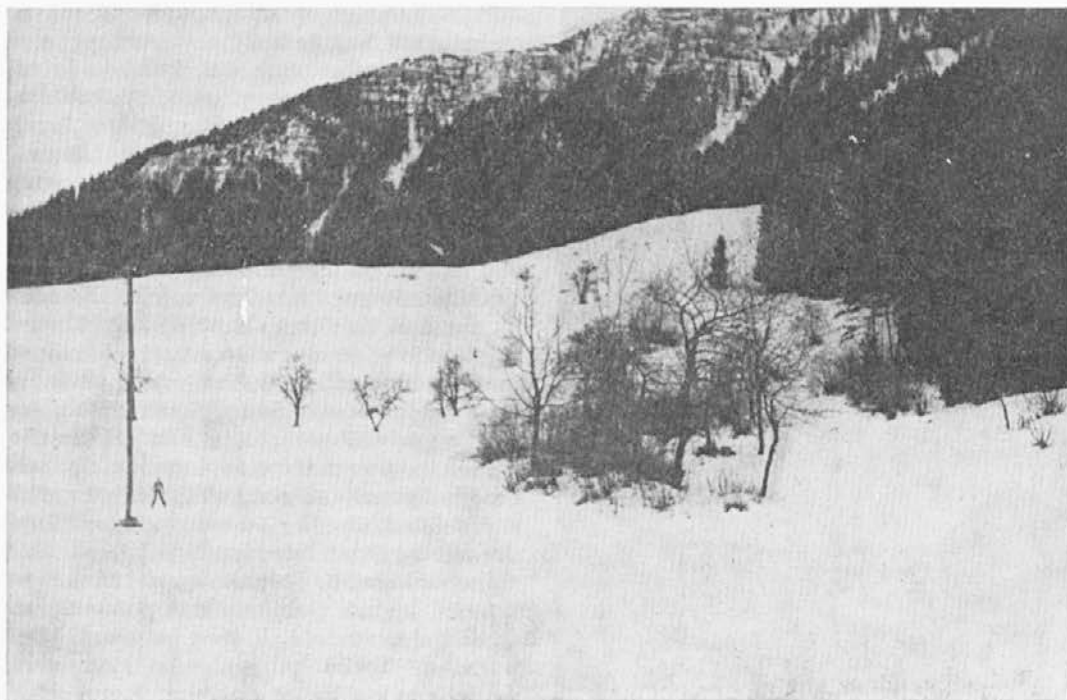
V takratnih bajtarskih in delavskih družinah je bilo povsod dosti otrok in tudi dosti revščine. V skromnih bajtah je bila poleg črne kuhinje — dimnice — le še večja soba, »hiša« imenovana, ki jo je krasila lončena peč; ta je bila polno zasedena poleti, prav posebno pa še pozimi, ko smo se otroci skobacali nanjo in se greli, jedli (če je bilo kaj jesti) in sladko zaspali. Poleg »hiše« so imeli starši svojo spalnico, kjer sta bili dve postelji s slamnjačama, na katerih smo se stiskali najmlajši otroci, večji pa so spali v hlevu ali na skednju.

Kljub vsej revščini smo odraščali in prišel je čas, ko smo morali v šolo. Še danes

se spominjam tistih časov, saj so bili bridki, toda vseeno smo jih preživeli, več lačni kot siti, bosi in slabo oblečeni, brez vsakega perila, le vrhnja oblačila smo imeli in pozimi nas je zeblo, ko smo gazili sneg po bregu navzdol proti trgu, v hram učenosti. V šolo smo prišli brez vsakih šolskih potrebščin. Včasih smo si od trških otrok kaj izprosili, da smo se sploh vključili v šolski pouk, ali pa smo si morali vse zapomniti, kar nam je učitelj razlagal in vlival v naše otroške buče. Toda pisati, brati in računati smo se le naučili, preden smo zapustili šolske klopi. Kam pa sedaj? Zelo sem si želela izučiti se za šiviljo, toda ubogo bajtarsko dekle pri iskanju učnega mesta pač ni imelo sreče. Morala sem iti s trehuhom za kruhom, in to na hribovsko kmetijo, ko mi je bilo 14 let. Ko sem prišla na delo, je tam že bila prav tako mlada dečva, Elica Gruber, in še neka starejša ženska. Vse tri smo težko opravljale dela na hribovski kmetiji brez vsake mehanizacije. Vse delo je bilo ročno, žetev, mlačev, košnja, okopavanje, in ker ni bilo hlapca, smo morale opravljati tudi živino. Delale smo 16 ur ob slabi hrani in ob mesečnem plačilu 100 dinarjev. Toda mladostno razpoloženje in petje nam je krajšalo in slajšalo še tako težke delovne razmere.

Po nekaj letih tega službovanja na hribovski kmetiji sem začela iskati delo v dolini. Šla sem za deklo na Prevalje, v Slovenj Gradec, Maribor in Konjice, naposled pa na grad grofa Thurna. Vse povsod sem bila delovno živinče, izkoriščana do kraja, saj je meščanska buržoazija malega, revnega človeka vsestransko prezirala in poniževala kot manjvredno rajo.

Iz vsega mojega dotedanjega službovanja sem odnesla le nekaj kuharskih veščin,

Ošven čaka

ki sem jih pa potrebovala, ko sem se zaposlila na gradu grofa Thurna v domačem kraju. Na to službeno mesto sem stopila že z velikimi izkušnjami iz prejšnjih zaposlitev in postala sem bolj korajžna. Nisem se pustila več tako izkoriščati, pač pa sem si delo nekako porazdelila in si izboljšala delovne in življenjske razmere. Že mi je življenje potekalo znosnejše, ko so prišle nepredvidene skrbi in težave.

Kot je znano, se je po prihodu iz italijanskega ujetništva leta 1919 vrnil Lovro Kuhar-Prežihov Voranc, ki je zbral okoli sebe ves napredni delavski razred v Mežiški dolini in organiziral revolucionarno-delavsko-napredno gibanje. Naloga vseh organiziranih članov je bila pridobiti čimveč delavcev za delo in program komunistične partije in Skoja. Lovro Kuhar je bil povezan s centralnim komitejem KPJ, ki je bil ta čas na Dunaju. Tam so že tiskali marksistični propagandni material, ki je bil organizaciji nujno potreben, kajti le s tiskom se je širila naša revolucionarna dejavnost v državi. Iz ilegalnega tiska je bil razviden program in cilj komunistične partije, ki je za ceno življenja pristopila k načrtu — osvoboditi delavski razred iz krempljev kapitalističnega in fašističnega vladajočega režima. Ta pa je svoj višek dosegel v letu 1929 s šestojanuarsko diktaturo, ko so začeli množično zapirati in preganjati vse napredno misleče državljane. Ta gonja je kmalu zajela tudi Mežiško dolino, kjer je bil revolucionarni duh že čvrsto ukoreninjen.

Ves ilegalni tisk, ki je prihajal z Dunaja v obmejne kraje, je bilo treba čim prej spraviti čez avstrijsko-jugoslovansko mejo. To delo so opravljali člani partije in Skoja, med njimi tudi moj brat Ivan Kokal-Imre. Nekoč, ko je moral prenesti čez mejo večjo količino ilegalnega tiska, se je domislil nekaj posebnega. Zgodaj zjutraj je šel s svojo harmoniko pod okno tovarniškega direktorja in muzicalarja vesele poskočne polke toliko časa, da je na okno privabil svojega direktorja, ki je še na pol v spanju zavpil: »Kokal, 14 dni ne smeš na delo, ker si me z muziko prebudil v teh zgodnjih urah!« Pa še orožnike je o tem

motenju nočnega miru poslal k njemu na zaslišanje. No, napravil mu je veliko uslugo, ker mu je dal 14 dni dopusta, ki ga je krvavo potreboval, da je lahko polagoma znosil vso literaturo, poslano z Dunaja v Celovec, Pliberk in Labod, po ilegalnih kanalih v domovino. Poleg literature pa je bilo treba čez mejo prepeljati tudi naše ljudi, katerim so bili orožniki vedno za petami. Tudi v takih akcijah je sodeloval moj brat. Bil je izredno pogumen, zaveden, spreten hitro je reagiral in tako mnogo prispeval k uresničitvi ciljev, ki jih je imela partija.

Mnogo paketov ilegalnega tiska je moj brat skrnil pri meni v Pliberku, kjer sem službovala. Grof Thurn je namreč poleg graščine v Guštanju posedoval tudi grad v Pliberku, kjer smo se navadno zadrževali le pozimi. Nekoč sem dala v grofovski avto večji paket in prosila, naj ga izroči mojemu bratu, s pripombo, da so v njem note, ki jih moj brat nujno potrebuje za tovarniško godbo, kjer je tudi on igral. Brat je prejel paket nedotaknjen.

Umazano perilo s pliberškega gradu so vozili na grad v Guštanj, da se je tu pralo in likalo. Tudi to priložnost sem izrabila, tako da sem med umazano perilo skrila kako pošto za mojega brata. Tudi s hrano sem pomagala, kadar je prišel brat čez mejo lačen in žejen, ali pa mi je koga poslal s kakim naročilom. Vedno sem imela v shrambi kaj skritega za naše fante, da so se pri teh nevarnih akcijah do sitega navedli, saj so se skrivoma plazili po gozdovih na meji. Včasih so kar po cel dan čakali skriti v grmovju, da je šla patrolja mimo, in ko je bilo ozračje popolnoma čisto, so šli dalje. Čez mejo so spravili ogromno ilegalnega tiska, toda nekoč je imel moj brat veliko smolo. Ko je že prinesel večjo količino v nahrbtniku, ga je srečal drvar, ki je bil zaposlen v grofovskih gozdovih in sta se z bratom dobro poznala. Ta drvar je imel svojo bajto tik ob meji. Ob tem srečanju pa mu je pomagal nesti tisti težki nahrbtnik v skrivališče (zapuščena uta gozdnega delavca), ko je oba zagledala drvarjevo ženo. Ta pa je prizor opisala orožnikom, ki so na kraju našli le še snopič letakov.

Zgodaj zjutraj naslednjega dne so že prihruli orožniki s Prevalj in iz Guštanja in z njimi seveda drvarjeva žena, Hudobnica po priimku. Ko so vstopili v izbo, je Hudobnica vrgla bratu na posteljo tisti snopič letakov. Orožniki so ga izvlekli iz sobe ter ga gnali v sosednjo izbo, kjer je bolan ležal naš oče. Pred njegovimi očmi so ga pretepali, da je bolni oče milo prosil: »Pustite ga, kaj mu hočete, hudiči!« Prebrskali so celo bajto in vso okolico, brata zasliševali in vmes pretepali, da je bil ves zabuhel. Že so ga vklenili in ga hoteli odpeljati, ko je sestra Malka pripravila nekaj kosila, da bi se pred odhodom še doma dobro okrepčal. Prigovarjala je orožnikom, naj ga razklenejo, da se bo še najedel. Res so ugodili prošnji sestre Malke in ko je brat že vse pojedel, je skočil skozi vrata, jih še zaklenil za seboj in tako pridobil dragocene minute, da je zbežal po bregu navzdol, prečkal železniško progo in reko Mežo ter se pogljal navzgor do Kurtnika. Ker je bil v sami srajci, je snel pri Kurtnikovih jopič in že je bežal dalje v šmohorski gozd. Na šmohorsko cerkev je napisal: »Adijo moj ljubi domači kraj!« Nadaljeval je pot do graščine (grad je bil med zimo vedno zaprt, saj je grof Thurn pozimi prebival v pliberškem gradu); vedel je, da bo tam varno skrivališče, ki mu ga bodo omogočili njegovi tovariši: Golob, Šater in Radušnik. Vsi so bili obveščeni in pripravljeni, da ga rešijo pred orožniki. Z vrvjo so ga spustili v grajsko klet in mu nosili hrano. Hrano so nosili iz kantine, saj mu je lastnica Mihelečeva, ki je vedela o bratovem begu in skrivališču, rada pomagala. Na begu pa se je Ivan močno prehladil in zato je pokašljeval. Brat Ivan se je v grajski kleti skrival nekaj dni. Doma pa so orožniki stražili hišo, če bi se le od kod pojavil. Ko je moral moj drugi brat Gustl v gozd za hišo po drva, si je spotoma poživigaval. Orožniki so menili, da ve, kje je skrit brat Ivan, in da ga z žvižgom kliče. Brata Gustla so potem orožniki odpeljali na orožniško postajo v Guštanj, da bi ga tam z zasliševanjem prisilili, da bi povedal, kje se skriva brat Ivan. Toda Gustl je trdil: »Če me ubijete, ne vem, kje je.« Nato so ga osuvali in izpustili. O vsem dogajanju na domu in okoli njega je bil brat Ivan sproti obveščen. Ker so orožniki pričeli iskati še bolj poostreno, se je moral odločiti za beg čez mejo. Po nekaj dnevih skrivanja v grajski kleti se je ponoči podal proti Libeličam. Tam je v gozdu skrivoma opazoval patroljo in takoj ko je kaj začulo, se je vrgel v grmovje in se skrnil. Plazil se je po trnju kar po trebuhu, da je bil ves popraskan in umazan. Tak je prispel na bližnjo kmetijo, ko je sonce že močno pripekalo. Malo si je oddahnil, poiskal je motiko, si jo vrgel na ramo in po polju mimo libeliške cerkve jo je mahnil čez mejo, kjer je na neki njivi začel kopati, kot da ima polje tudi na oni strani. Ko je videl, da je varno prekorajčil mejo, da ni nikogar za njim, se je nekoliko odpočil. Živci so mu tako odpovedali, da je bruhal. O vsem tem mi je pripovedoval, ko se je ves izčrpan oglasil pri meni na pliberškem gradu. Tu sem ga skrila v sobo najinega rojaka Kolarja, ki je bil prav tako uslužbenec pliberškega gradu. Nekaj dni sem ga negovala, da si je opomogel. Kolar mu je dal svojo

Na Ošvenu

obleko, saj je bila njegova vsa razcapana in umazana. Po nekaj dneh je mogel nadaljevati pot v Železno Kaplo, na javko, kjer je dobil nadaljna navodila za potovanje v Celovec. Tu se je zadržal nekaj dni, dokler ga niso napotili na javko na Dunaj, nato v Berlin, kjer se je sestal s Prežihovim Vrancem. Prejel je rdečo pomoč in vse potrebne dokumente za pot do Moskve. Brat Ivan mi je od vsepovsod pošiljal pošto, da sem lahko obveščala domače o njegovem potovanju in življenju v tujini.

Jeseni leta 1936 pa je prišlo sporočilo, da gre brat Ivan kot prostovoljec v špansko državljansko vojsko. Na potovanju iz Sovjetske zveze v Španijo se je ustavil v Celovcu z namenom, da bi se tam še srečal z domačimi. Takoj ko je prišlo to sporočilo iz Celovca, sem se odločila, da pojdem na to srečanje z bratom, da ga vidim po štirih letih zopet živega. S fronte se morda ne bo več vrnil. Ker ni bilo več časa za urejevanje potnega dovoljenja, sem se na to pot do Pliberka podala kar peš. Ljubezen do brata je premagala vse težave in ovire. Od Pliberka do Celovca pa sem se vozila z vlakom, ki je vse prepočasi vozil, saj sem se želela čim prej srečati z bratom Ivanom. Ko je vlak le prisopihal na celovski kolodvor, sem vsa navdušena hitela po peronu, da poiščem brata. Ivan pa se je skrival in opazoval, kdo od domačih bo prišel na to srečanje, kajti vedel je, da bo nekdo goto-

vo prišel. Ko me je opazil, je prihitel k meni in me stisnil, obema je pritekla solza veselja in sladkega presenečenja, da sva za hip ostala brez besed. Sele, ko sva se umirila, sva spregovorila. Povedala sem mu vse o domačih, da sem se poročila, o življenju v Guštanju, o njegovih znancih, saj ga je vse to zanimalo. Rekel je: »Vesel sem vseh novic, najbolj pa sem vesel tebe, da si prišla, saj je bila to moja velika želja, da, preden odidem v negotovost na bojno poljano, vidim še koga od domačih, mu stisnem roko v pozdrav, saj mi bo to lajšalo vse težave prihodnjih dni. Nato sva odšla k rojaku Viliju Skonšku, ki je imel mesarijo v Celovcu. Lepo naju je sprejel in naju prenočil. Naslednji dan sva se z bratom Ivanom poslovila za dolgih 9 let.

Oglašal se nam je od vsepovsod, kamor ga je zanesla vojna vihra, iz Madrida, Barcelone in drugod. Sporočil nam je tudi žalostno vest, da je ranjen v nogo. O dogajanjih na vojnem bojišču smo bili obveščeni po radijskih valovih, saj smo pazljivo poslušali radio Beromünster, ki je oddajal poročila v nočnih urah.

Po dolgem presledku se nam je brat Ivan oglašil zopet iz Moskve. Višek družinske sreče pa je bil dan, ko se nam je leta 1945 vrnil domov, skoraj celih 14 let starejši in močno obogaten z življenjskimi izkušnjami.

Položili so ga na tla v veži. Mama so moledovali, naj ga nesejo v kuhinjo, a je eden Nemcev ubranil, češ, kuhinja je topla, to ranjencu ne bi prijalo. Spet so mama vprašali, če mu smejo prinesiti kave. Smeli so. A Lado je je zaužil le žlico ali dve. Odkimal je, ne more. Stali smo krog njega, precej Nemcev in mama med njimi. Bili so blede kot papir. Vprašali so policiste, kdo ga je ustrelil. »On«, so drugi pokazali na nekega mladega vojaka. Nemščina mami ni šla dobro. Tako bolj »tolkli« so. Pa vseeno so se zmenili z njimi. »An mvaad je mvaadega ustrielov, an mvaad je mvaadega ustrielov,« so ponovili slovensko, potem so počasi prevedli v nemške besede. Jokali so, potem so v ta dogodek povezali našega Francija. Stopili so k ranjencu, svetlolasemu Ladu Porijevemu. Okrogla brada, svetle, lepe mladostne polti, na licih srage od bolečin, nad ustnicami redek, svetlikajoč mehak puh, značilen pojav doraščajočega mladeniča. V srcu pa groza. Ujeti partizan. Težko ranjen. »An štak mvaat poub kne vie ka je politika. Koma živet je začev, bogi taki starši, jes kr na Francija spomenem, ko sromak tuj ne vie, ka je vojska pa politika. O ooo, ti o lubi buoh, kk čudno je koj.« In spet so to prevedli v nemščino.

Policisti so mamo gledali. Najbrž jih je gani, vsak je pomislil na svoj dom; tam na tisti naši dolgi, stari, temni lopi.

»Saj mu ne bo hudo, tak, ki je ranjen, bo pa v lacaret prišel,« so mamo potolažili v nemščini. Dež je rahlo rosil. Neki policist je bil brez pelerine. Pogrnjena je bila čez ranjenčeve prsi. Čez čas jo je eden privzdignil, da bi pogledal po krvavitvah. Mladenič na nosilih je bil do pasu pod pelerino — gol.

Z lastno srajco je bil zasilno obvezan. Krogla iz policistove puške mu je prebila pljuča. Na obvezi, ki je bila blede krvava, se je nabirala rožnata pena. Ob vsakem izdihu so rožnati mehurčki vztrepotali.

Ta rana je bila vidna na prednji strani prsi, blizu srca. Spet so ga pokrili s pelerino. Ramena so bila pa le gola. Grela jih je le bolečina.

»Teto sem šov objiskat. Micko Aberšek pri Macigoju, so me pa partizani ujeli, nisem jim mov ujit,« je partizan Lado imel dober izgovor. Bil je pa le nekaj dni partizan, ko je s skupino zašel v nemško zasedo pri Obretanu. Pozneje je nekdo pripovedoval:

Pri Obretanu so Lada zanesli v kuhinjo. Policist ga je stražil vso noč. Oče Obretan, ki je tudi bedel vso noč, je sedel nasproti Ladu. Policist je proti tretji uri ponoči za hip zadremal. Ladijeva brada se komaj opazno zgane. Migljaj na vratu, da bi jih oče Obretan odprl. Zunaj vse zastraženo. Polno policistov vsepovsod. Velika količina izgubljene krvi iz ranjenih pljuč. Domačija bi se izpostavila še v večjo možnost najhujšega.

Komaj opazno je Obretan, oče devetih otrok, zganil z glavo tisti — ne...

Nemški vojak je nehal dremati in kinkati — ali pa hliniti dremavico. Kdo ve.

Zjutraj so Obretanovega očeta vzeli Nemci s seboj, da poišče najbližjega vozniaka za prevoz ujetega, ranjenega partizana.

S konji in kolesljem je prišel Ravnjakov Martin. Vedno je kar gorelo z njegovega

Mici Kotnikova

Rožnata pena na Ladovih prsih

»O ooo, lubi bouh, ka pa kej nesejo,« so naši mama zavpili neko jutro, mogoče je bilo ob sedmi uri mogoče ob osmih. Pozajtrkovali smo že. Rahlo je rosilo. Jutro je bilo hladno. Mogoče so bili jesenski dni. Verjetno je bilo to v času, ko se je partizanstvo že močno zasidralo pod našo Uršljo goro. Ob maminem kriklu smo skočili k oknu. Policija je prihajala od zgornje stra-

ni na naše dvorišče. Štirje so spredaj nosili na ramenih nosila. Z nosil so do kolen višje noge, oblečene v hlače in čevlje.

Otroci z mamo smo stekli iz hiše. Mama so kot vedno v skrbi za vsakogar, pobarali policiste, kaj se je zgodilo. Odgovorili so, da nosijo mladega partizana — ranjenca, mama pa so vprašali, če lahko ranjenca zanesajo v hišo.

obrazu. Tisto jutro pa je bil tudi Martin brez rdeče barve na licih. »V Makijevem lesu bo zaseda, ujetega ranjenca bodo rešili.« Takšna tajna vest je prispela v sosesko. A pot je vodila mimo Makijevega lesa. Bila je že začetek transporta v taborišče Dachau. Mrzle stene barak, stradanje, groza, obup. Ni si upal pomisliti, da se bo kdaj vrnil tja gor pod Makijev les.

Vrača se Lado. S praga Lagoječe hiše upre pogled gor v Makijev les. Zaseda. Rešitev. Bledi »furmanov« obraz. Drugače se je obrnila stran njegove usode. Velika želja in mlada moč z železno voljo sta premagali gorje obljubljenega »lacareta«.

Drobni prsti Ladovih fantkov so pobirali »špinglne, čveplne, gruške pa japke« pri Vagojetu, teta Rozka jim je postregla s šalčko smetane, z maslom, s sirom. Tu so se posladkali s sladkim moštom pa s »strdjo«, pa koliko lepega je na Malkinem domu ob uju, tetkah, bratrančkih.

Še vedno je mimo Vagojeta speljana cesta. Lepša je, bolj široka, bolj gladka in manj strma. Ko bi bil takrat Lado v naprej vedel, da se bo prav po tej cesti vrnil, da bo tu gori našel dekle, ob katerem mu bo lepo...

Ladovo izrezano podobo vidimo v njegovih sinovih: Lojziju, Vladu, Bernardu.

Toplota Malkinega doma in ljubezni se odraža v značajih njunih sinov.

Vaše dolge, temne lope ni več. V mojem spominu pa je še vedno živa podoba nosil na tleh, na njih pa ranjenec nežnega obličja, čez katero se lepijo zdaj drhtavica, zdaj znoj. Pred njim pa globok prepad z morečo negotovostjo.

O negi v »lacaretu« bo Lado sam povedal, ali pa mogoče sploh ne bo? Spomini na prežeco smrt so včasih komu pretežki, da o njih raje ne govori.

ševno prizadete osebe: glede na družbeno-ekonomske možnosti naše družbe smo kmalu po vojni začeli intenzivno usposabljanje lažje duševno prizadete osebe — na posebnih osnovnih šolah; od njih je bilo po končanem usposabljanju mogoče pričakovati ekonomski efekt, torej je to usposabljanje upravičeno tudi s stališča proizvodnje. Usposabljanje srednje duševno prizadetih oseb pa se je pričelo bolj razvijati v zadnjih 10 do 15 letih, torej v času, ko so ekonomske možnosti naše družbe dopuščale širši socialno-humani pristop.

Tako prizadete osebe smo najprej usposabljali v šolskem obdobju — to je delovno usposabljanje. Danes pa se pri skupnostih otroškega varstva že razvijajo oblike predšolskega usposabljanja; najnovejša oblika pa so delavnice s posebnimi pogoji, ki predstavljajo zaključek usposabljanja in dela v celostnem pristopu k obravnavi srednje duševno prizadetih oseb.

Srednje duševno prizadete so tiste osebe, ki se niso sposobne šolati; njihov intelektualni potencial je znižan do takšne stopnje, da ne morejo slediti šolskemu programu, da torej, kot rečemo, niso učljivi. Nesporno pa je njihova učljivost izražena v drugačnem smislu: sposobni so pridobiti, po večletnem usposabljanju, delovne tehnike in privajenosti, se socializirati, razviti osnovne zakonitosti komuniciranja. Razvitje teh sposobnosti pa pomeni možnost vključitve v delavnico s posebnimi pogoji.

Delavnica s posebnimi pogoji je poseben socialni zavod, ki sprejema srednje duševno prizadete osebe v varstvo, v nadaljnje usposabljanje in na delo.

Protektivna funkcija prevladuje nad produktivno, to pomeni, da v delavnici ni vse podrejeno in prirejeno delovnemu procesu: delo je le sestavni del življenja in dela v delavnici, pri tem pa je potrebno upoštevati še varstvo, prosti čas, rekreacijo. Normalno je in tudi pravilno, da se bodo vsi v delavnici usmerili v to, da bodo tudi nekaj naredili. Pri tem pa bodo morala biti vedno v ospredju osnovna pedagoška in andragoška načela: delo mora biti prirejeno omejenim sposobnostim varovancev; načelo individualizacije, ki mora biti v delavnici na prvem mestu, narekuje, da je delo prilagojeno posameznikovim sposobnostim, tako glede vrste kot tempa dela.

Ker je delavnica socialna ustanova, se njene naloge ne omejujejo samo na zagotavljanje zaposlitvenih možnosti, ampak segajo tudi v varovancevo okolje, kjer živi potem, ko opravi svoje delovne dolžnosti. Gre predvsem za to, da je treba varovancu omogočiti primerne življenjske razmere, da imajo možnost socialne participacije v vseh dejavnostih, za katere so sposobni.

Kljub temu, da varovanci nimajo statusa delavca in da so v ospredju specifične zahteve, mora delo v delavnici teči po določenem delovnem programu, pravice in dolžnosti določa delovni red, delo se nagrajuje, tedenska delovna obveznost je približno 42 ur, varovanci imajo pravico do dopusta itd.

Težnja po čim večji podobnosti z rednimi delavnicami lahko samo krepi tiste sestavine zaposlitve, ki delujejo najbolj združevalno — idealni cilj pri razvijanju

Marjan Lačen

Delavnica s posebnimi pogoji

Pred dnevom republike sta občinska skupnost socialnega skrbstva Ravne na Koroškem in Zavod za delovno usposabljanje mladine v Črni odprla delavnico za srednje duševno prizadete osebe v Črni na Koroškem. Delavnica ni pomembna ekonomska pridobitev za našo občino, glede na svoje materialne razsežnosti je celo dokaj skromna in če bi šlo za kako drugo populacijo oseb, bi šla otvoritev mimo nas skoraj neopazena.

Ker pa gre za pridobitev, namenjeno osebam, ki so dolgo časa bile in so delno še na stranskem tiru družbenih prizadevanj, pozornost, ki jo pripisujemo tej otvoritvi, ni pretirana.

Zakona o socialnem skrbstvu in o usposabljanju in zaposlovanju invalidov kot eno osnovnih nalog občinskih skupnosti socialnega skrbstva predvidevata skrb za duševno prizadete osebe, ki se niso sposobne same vključiti v življenje in delo. Poskrbeli naj bi za njihovo zaposlitev. Z zadovoljstvom in ponosom lahko ugotovimo, da je naša občina za Ljubljano, Maribor, Celje in Škofjo Loko peta v Sloveniji, ki je uresničila to določilo zakona. S tem smo dokončno osmislili prizadevanje pri usposabljanju srednje duševno prizadetih oseb.

Zelo bežen pogled nazaj nam prikaže, kako se je razvijala družbena skrb za du-

Črna na Koroškem

delavnic s posebnimi pogoji naj bi namreč bil, da bi se le-te razlikovale od običajnih delavnic le v tistih neizogibnih vidikih, ki so posledica specifičnih sposobnosti varovancev.

Izhajajoč iz navedenih spoznanj in zaradi potreb smo pred dobrima dvema letoma začeli resneje razmišljati o ustanoovitvi delavnice s posebnimi pogoji.

Skupnost socialnega skrbstva je ob izrednem prizadevanju, za kar gre še posebno priznanje tajnici skupnosti Zofiji Volčanšek, zbrali potrebna sredstva za odkup stavbe ter za njeno adaptacijo; večino sredstev za opremo delavnice pa je prispevala Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije. Da bi bili stroški poslovanja delavnice kar najnižji, je skupnost le-to predala v upravljanje zavodu v Črni.

V delavnico, ki je začela poskusno delati 2. novembra 1978, je vključenih 10 varovancev; do konca letošnjega leta pa naj bi jih bilo že okoli 15. Delavnica lahko sprejme največ 25 varovancev. To pomeni, da bi po podatkih mednarodne zdravstvene

organizacije o številu duševno prizadetih in po analizi, ki je bila narejena v občini, lahko vključili večino srednje prizadetih oseb v občini Ravne na Koroškem.

Stavba delavnice, ki je enonadstropna, nam omogoča to problematiko reševati zelo perspektivno. Vse izkušnje namreč kažejo na to, da v teh delavnicah prej ali slej nastane problem varstva, oziroma vodenja v času, ki ga varovanci preživijo izven delavnice.

Dobro ohranjeno stanovanje v drugem nadstropju nam daje možnost (če bo potrebno, seveda) urediti sobe za približno 6 do 8 varovancev.

Ko smo začeli govoriti o nastajanju delavnice, smo se dogovarjali, da bi bila delavnica za celotno koroško regijo. Vendar se o tem nismo mogli sporazumeti in tako je občinska skupnost socialnega skrbstva Ravne začela sama reševati ta problem. Glede na precejšnjo razsežnost koroške regije je to najbrž pravilno. Še vedno pa obstaja možnost povezovanja, in sicer v smislu dislociranih enot v vsaki občini. Ob razvijanju koncepta delavnice, ob njenem

nastajanju, danes in verjetno še v prihodnje, bodo nekateri razmišljali o smotrnosti delavnice. Jasno je, da takšna delavnica ni in nikoli ne bo produktivna, da gre torej pri tem za vlaganje vseh nas v nekaj, kar postavlja naš javno deklarirani socialno-humani pristop do vsakega človeka na preizkusni kamen.

Lahko bi napisali še veliko besed o humanizmu, a naj zadostuje ena sama, živa in resnična primerjava:

— moški, težko mu je določiti leta, zgrbljen v kotu kuhinje, čaka le na svoj obrok hrane, od časa do časa pride iz njega le grgrajoč glas, v posmeh in kruto zabavo vsem na ulici — verjetno je življenje marsikatero živali bolj osmišljeno;

in: — fant, ki se zjutraj spravlja na delo v delavnico, tu aktivno preživi večji del dneva med svojimi vrstniki. Popoldne gre na obisk k stricu in mu s ponosom in zadovoljstvom pove: »Jaz hodim v službo, tako kot ti.«

Pri obeh osebah gre za približno enako diagnozo — mislim, da je vsaka dodatna beseda nepotrebna.

mag. Andrej Fajmut

Bukvice za družino

(knjižnica za službenike ali posle)

Sestavek »NAŠ DELAVNIK NEKOČ«, ki ga je napisal Ivan Modrej in je bil objavljen v 4. številki Koroškega FUŽINARJA, me je spodbudil, da k tej temi tudi sam prispevam delež, s katerim bi svoji in mlajšim generacijam bolj približal delovna razmerja, ki so vladala v še ne tako oddaljeni preteklosti.

K pisanju me je vzpodbudilo tudi to, da letos praznujemo 33 let, odkar so se delovni ljudje Jugoslavije na novembrskih volitvah leta 1945 z veliko večino izrekli za republiko. S tem se je tudi pravno pričela graditev samoupravnega socializma ter medsebojnih odnosov, kakršne imamo danes, ko so tako lepi, da jih pogosto ne znamo dovolj ceniti.

Letošnji december pa ni pomemben samo kot zadnji mesec v letu velikih jubilejev, kongresov ter drugih zgodovinskih dogodkov v domovini in po svetu, temveč tudi po tem, da moramo delovni ljudje na vseh področjih našega dela in življenja uskladiti medsebojna razmerja z ZAKONOM O ZDRUŽENEM DELU in ZAKONOM O DELOVNIH RAZMERJIH. V vseh temeljnih organizacijah združenega dela, v državni upravi in drugod, kjer pač delavci združujemo delo, smo ali pa še sprejemamo »Pravilnik o delovnih razmerjih«, s katerim se v skladu z zakonom dogovarjamo o naših pravicah in obveznostih. Razprave so običajno zelo razburljive, predvsem o poglavjih, ki obravnavajo naše pravice, ker se nam jih zdi vedno premalo, poglavja, kjer so zapisane naše dolžnosti, pa bi najraje kar obšli, saj se nam včasih zdijo kar odveč.

Vendar ne mislim pisati o tem, kaj bi radi imeli več, kaj manj, ali so takšne razprave, ko želimo več pravic, manj pa

obveznosti, umestne ali ne, temveč o dejstvu, da se lahko v naši samoupravni socialistični družbi sami o vsem najprej dogovarjamo, potem pa šele zapišemo naše dogovore v zakone in pravilnike.

Še naši starši so morali sprejemati postavbe in pravilnike, ki so bili bolj spisek strogih obvez kot pa kakršnihkoli pravic.

V jeseni sem zaradi službenih opravkov obiskal skoraj vse kmetije v gornji Mežiški dolini. Med temi obiski mi je na neki kmetiji prišla v roke precej porjavela knjižica, ki je napisana v nemškem in slovenskem jeziku, njen slovenski naslov pa je: BUKVICE ZA DRUŽINO (knjižica za službenike ali posle) — vsled družinske postave od 30. januarja 1857. leta (v nemščini Dinstbotenbuch). To je »delovna knjiga«, ki jo je takratna uprava izdala poslom (deklam in hlapcem) in s katero so se nato lahko zaposlili na kmetih oziroma pri zasebnikih.

Knjižica je bila izdana 29. aprila 1875. leta na Prevaljah in ima vpisane vse osebne podatke o poslu ter potrdila in karakteristike (trajanje službe, delo, ki ga je opravljal, zvestoba, spretnost, marljivost in navade) za vsa leta do 1890. V knjigi je tudi zapisano, da je oseba, ki je bila lastnik te knjižice, umrla 6. septembra leta 1925.

Vendar vse to ni toliko pomembno kot pa »Izpisek iz družinske postave«, ki je napisan v knjižici in ki opredeljuje medsebojne pravice, oziroma ga lahko imenujemo kar takratni »PRAVILNIK O DELOVNIH RAZMERJIH«.

Da bi lahko primerjali današnje razmere s takratnimi, podajam celoten

IZPISEK IZ DRUŽINSKE POSTAVE

§ 1.

Službena pogodba dobiva svojo moč ali veljavnost z zadavom (aro ali likofom), katerega gospodar ali službodajnik preda ali službenik vzeme. Zadav ne sme presegati dvanajstega dela v denarjih ali penzih izgovorjenega letnega plačila, in se sme to v plačo vračunati.

§ 4.

Ako je kaki službenik od več službodajnikov zadav (aro ali likof) vzel, je on dolžan pri tistem gospodarji v službo stopiti, od katerega je najprej zadav ali likof vzel.

— Ostalim službodajnikom, ako oni za prevzeto službo niso znali, je službenik dolžan prejet zadav ali likof nazaj dati in dokazljivo škodo povernoti.

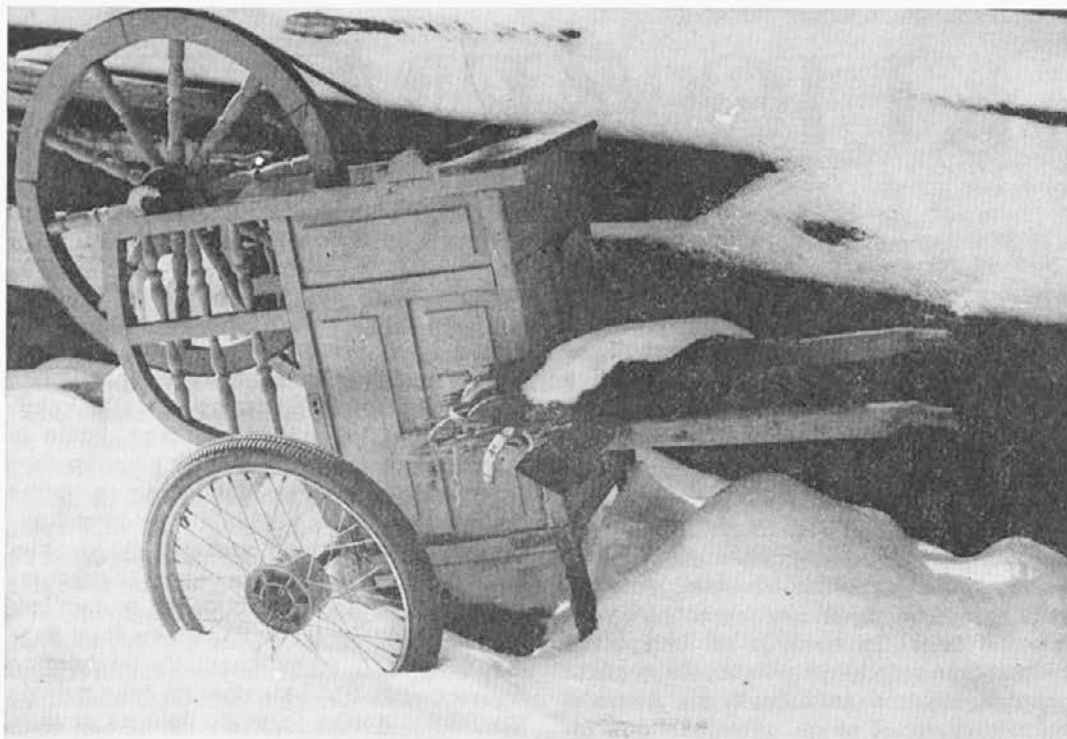
Verh tega se more primerno kaznovati (kaštigati, štrafati). Ako se je pri tem doprineslo kako djanje, katero je po kazenski postavi prepovedano, se službenik po tej postavi kaznuje (kaštiga).

Službodajnik, kateri je znal za prevzeto službo, se tudi primerni kazni ali kaštigi podvrže in zgubi pravico do predanega zadava ali likofa, vendar pa mora posel likof nazaj dati, kateri se potem v občinsko denarnico (§ 43.) dene.

§ 8.

Ako službenik neče službo nastopiti, se ima po okoljščinah kaznovati (kaštigati, štrafati), in ako službodajnik želi, tudi prisiliti, da v službo stopi celo s prisilnimi sredstvi.

Vendar zmore gospodar v tem primerjeli od pogodbe odstopiti in terjati, da se mu verh nazaj danega zadava ali likofa tudi s tim storjena škoda poverne.

Za rafudo ali muzej

Ako je poslu zavoljo nezadolženih dolgočasnih zadržkov nemogoče v službo stopiti, mora gospodar z nazaj danim zadržkom ali likofom zadovoljen biti. Ako pa zadržek samo kratek čas terpi, je posel dolžen službo nastopiti, če gospodar to hoče, kadar je zadržek odpravljen.

§ 9.

Službeni čas terpi glede na tiste službenike, kateri so za kmetovavska dela najeti, celo leto, glede na druge posle pa tri mesece. Ta odločba se vendar sme premeniti po posebnem dogovoru; takšen dogovor pa se mora skleniti v pisni pogodbi ali pred občinskim predstojnikom, sicer nič ne velja.

§ 10.

Službenik je gospodarju dolžen pokorščino, marljivost, zvestobo, spoštljivost, pazljivost in resničnost.

Službenik se mora proti gospodarjevi rodovini priljudno obnašati, s svojimi sosluzbeniki zastopno živeti, in se zderževati vsega prepira (vjedice), ogovarjanja in opravljanja svojega službodajnika in njegove rodbine.

On se mora podvreči hišnemu redu, kakoršnega gospodar terja. Povelja, opomene in graje svojega gospodarja mora on pohlevno sprejemati.

§ 11.

Službenik je dolžen vse dela, ktere je v pogodbi prevzel, kakor tudi vse, ktere so v pogodbi po pravici in pameti zapopadene, po gospodarjevi volji na tenko in dobrovoljno opravljati. Prepire med službeniki zastran tega, kateri izmed njih ima kako delo ali kako službo opravljati, razsojuje vselej samo gospodarjeva volja.

Tudi tisti službenik, kateri je le za nekatere opravila najet, mora po gospodarjevi volji prevzeti tudi druga opravila, kadar so k temu najeti posli zadržani po kaki bolezni ali po drugačnem zadržku, ali kadar druge okolščine, postavim: nedolžljive poljske dele to silno terjajo.

Službenik se ne sme nikolj dela ogibati po odpravljenih praznikih (svetki). Po nedeljah in drugih zapovedanih praznikih se morejo opravljati navadne hišne opravile, kakor tudi tiste dela, ktere, se brez nevarnosti ne morejo odlagati.

Obiskovanje božje službe pa se za tega voljo ne sme zanemarjati.

§ 12.

Službenik ne sme brez gospodarjevega privoljenja njemu izročenih opravkom kakemu drugemu prepuščati. On ne sme brez gospodarjevega dopuščanja v lastnih opravkih od doma oditi in se tudi nikdar več časa muditi, kakor mu je bilo dovoljeno.

Službenik ne sme proti gospodarjevi prepovedi ali celo nobenega obiskovanja katerih ljudi nikdar prepustiti in pod kaznijo (kaštigo) mu je ostro prepovedano, brez gospodarjevega dovoljenja koga prenočiti.

§ 13.

Službenik se more ogibati vsake zapravlivosti v obleki, v veseljah in vsem, kar nije primerno njegovemu stanu, in gospodar ima pravico poslu takšno zapravljanje prepovedati.

§ 14.

Službenik more pri vsaki priložnosti za hasek (korist) svojega gospodarja skrbeti in se truditi, kar mu je mogoče, da se kvar in škoda od gospodarja odverne.

Posebno mora službenik previdno ravnati z ognjem in lučjo, ne sme tobaka kaditi v skednjih in parmah, hlevih ali štalah, v podstrešjih ali podih ali v drugih ognjonevarnih prostorih, in v take torišče tudi ne z odkrito lučjo hoditi.

Ako zapazi, da sosluzbeniki gospodarja pri čem vkanijo (goljufajo), kaj onezvestijo ali vkraadejo, mu je to ovaditi dolžen.

Za storjeno škodo je službenik odgovoren po odločbah občnega deržavlanskega zakonika.

Za prekane (goljufije), onezvestenje in tatvine se ima z njim po kazenski postavi ravnati.

§ 15.

Ako gospodar ne ve in ne dovoli, ne sme službenik svoje obleke in perila in kar še ima, hraniti zunaj hiše, pri kateri služi. — Službenik mora prepustiti, da v njegovi in kakega svedoka navzočnosti gospodar preišče njegove škrinje, kernire ali druge shrambe.

§ 16.

Službenik je pri svojem izstopu iz službe dolžen vse, kar je v njegovi skerbi, vodbi ali shrambi predano ali drugače zapupano bilo, gospodarju po redu izročiti, in ako gospodar to terja, pred odhodom njemu pokazati.

Glede na službeno obleko, tako imenovano livrejo, velja, ako se nije kaj druga dogovorilo, sledeče: Po preteku celega leta dohaja izstopivšemu službeniku cela livreja, obstoječa iz suknje, persluka, hlač, šolnjev, nogavic in klobuka; kateri pa na pol leta izstopi, tistemu dohaja tako imenovana mala livreja, namreč hlače, šolnji in nogavice.

Do gala-livreje ali kar službodajniki ne dajo vsako leto, temveč po svoji volji narejati, nima izstopivši službenik nikake pravice. Tistemu, ki je iz vzrokov, v § 28. naštetih, zunaj predpisanega odpovednega časa iz službe bil odpuščen, ne dohaja od livreja nič.

Oblastnija ima po primerjenem sprevidu razsoditi, ako bi glede na livrejo prebir navstal.

§ 17.

Službenik postane z nastopom službe člen hišne družbe, toraj pride pod posebni nadgled gospodarja.

Gospodar ima svoje službenike k lepe-mu (nrvnemu) in poštenemu zadržanju doma in zunaj doma napeljavati, in gospodar ima za tega voljo kakor tudi zavoljo obderžanja hišnega mira in reda in zavoljo dosege potrebne pokorščine pravico posluževati se pri domačem strahovanji ostrejših sredstev za zmerno, službenikovemu zdravju neškodljivo vižo, kadar resne opombe, grajanja ali drugo posvarjenje z lepega nič ne izda. Ta pravica do hišnega strahovanja pa se nikoli ne sme razširiti na gerdo ravnanje s službenikom, da bi se tepeni poškodoval na životu, sicer se bode z gospodarjem ravnalo po kazenski postavi.

Službodajnik je posebno dolžen službenika priganjati, da po nedeljah in praznikih k službi božji hodi.

§ 18.

Gospodar ne sme službeniku več in težjih opravil nalagati, kakor jih on po svoji moči opravljati zmore.

§ 19.

Gospodar mora službeniku pogojeno plačilo o pravem času vročiti. Ako se nije izrečeno nič pogodilo zastran tega, kakšno in kolikšno plačilo bode, se mora plačilo po tistem kraju za ravno tisto verstvo službenikov navadno dajati.

Darila in zapitki, ktere je gospodar o posebnih časih ali pri posebnih prilikah ali večkrat dal, enkrat mu ne nalagajo dolžnosti, jih zmiraj dajati.

Plačilo se vročuje, ako nije plačilo čas izgovorjen, po obrokih (brišth), v vsakem kraju navadnih in ako takih nije, četrt-

letno (vsake kvatre) pri celotnem službenem času, sicer pa mesečno vselej po preteku.

§ 20.

Hrana, ktera službeniku gre, more biti zdrava in zadostna, prepovedani so posebni pogoji zastran tega, kakoršna hrana naj bo in koliko.

Obleka in perilo, kadar je kaj takega izgovorjeno, se more službenikom primereno dajati. Obleka in perilo, ki je samo za lišp (gizdo), ali nije za službenike, se ne sme pogoditi.

§ 21.

Kadar službenik zbolí, mora gospodar skerbeti za njegovo postrežbo in ozdravljenje, in plačane stroške sme le onda od plačila odtrgati, ako je službenik svoje bolezni sam kriv.

Kadar bolezen več kakor štiri tjedne terpi, se po preteku tega časa s službenikom, ako se iz službe izpusti (§ 28. pod št. 11) in ako nima premoženja, tako ravna, kakor z drugim siromakom, ki zbolí in nije v nobeni službi, in torej se more kaj takega občinskemu predstojniku o prachu na znanje dati.

§ 22.

Kadar se dokaže (zviža), da je službenikove bolezni gospodar kriv, mora on brez kratenja pravice do odškodovanja, ktero še posel verh tega ima, izklenivno skerbeti za postrežbo in ozdravljenje, in od prislužka se ne sme nič odtergati.

§ 23.

Gospodarju je dano na voljo bolnika alj v svoji hiši preskerbovati, alj ga v kaki javni (očitni) napravi, ali v drugem kraju nastaniti, ako je to brez nevarnosti za bolnika mogoče.

§ 37.

Družinske bukvice (knižica za službenike) so javne pisma. Kdor jih ponaredi ali prenaredi, ali kdor za svoj uspeh (dobiček) se posluži bukvic drugega družinčeta, ali kdor svoje bukvice drugemu službeniku za tak namen prepusti, se bode kaštigal po kazenski postavi.

Tako je bilo zapisano v družinski postavi in mislim, da se bo vsakdo, ki je skrbno prečital vse opisano, zamislil in potrdil zaključek pisanja Ivana Modreja, ko je zapisal:

»Na to velja pomisliti zlasti tedaj, ko včasih že kar neodgovorno vzdihujemo za deviško nedotakljivostjo našega podeželja, pri čemer idealiziramo kruto preteklost in bedo prav na tem podeželju.«

Jernej Krof

K NOVEMU LETU

Kaj bi vam za novo leto

pisal še za naš Fužinar?

Ko nastopa dvajset deveto,
postal je pravi zgodovinar.

Voljo imam še do življenja,

rad še pišem za Fužinar.

Za pesem zmanjka ne mišljenja,
list nas stane samo dinar.

Voščim vsem za novo leto:

v zdravju, miru in v slogi,

da bi bilo vam gor vzeto,

naj žive človeški krogi!

Mitja Šipek

KLIC ZEMLJE

(Iz zbirke »Križa«)

Prihod Nemcev je vas sicer nekoliko stresel, prav posebno pa se ni spremenila. Eni so se odločno opredelili proti okupatorju, toda še preden so rekli karkoli, so že utihnili. Drugi so po tihem soglašali v upanju, da se bo sedaj izpolnilo vse to, kar so zadnja leta pred vojno različni znani in neznani prišleki obljubljali, večina pa je čakala vdana v božjo voljo.

Riečnik sicer ni bil za Nemce, ni pa bil niti proti, saj je bil vzgojen v duhu staro-jugoslovanskega nauka, da bodi pokoren vsaki oblasti, ki pride, ker je pač vsaka poslana od boga. Ta nauk je bil že kar nekakšna zapoved, ki jo je vtepala v glave posvetna in prav tako cerkvena gospoda. Riečnikovi otroci so že odraščali, pravzaprav je bil le še najmlajši sin odvisen od očeta in kmetije, vendar ga je Riečnik videval le ob počitnicah, ko je kmetijska šola, kamor ga je bil poslal, mirovala. Pa še tedaj se je večji del potepal in se družil z gosposkimi, doma pa je le redko prijel za delo, čeprav mu je bilo namenjeno posestvo, potem ko se je izkazalo, da je Štef prestopil k barabi. Po nekaterih kravalih in sramotah se je Štef s svojim skaženim obrazom umaknil v kraj, zaposlil se je v holmškem premogovniku, ki je tiste čase še deloval. Domov skoraj ni prišel niti za veliko noč, niti za božič, ko je bila navada, da se je zbirala cela družina, pa če je bila še tako razpetena po svetu. Starega Riečnika je vse to potrló in je bil ves upognjen, nasršenih obrvi in pretirano siv, ni se nasmehnil živemu človeku. Tudi med ljudi ni zahajal, razen ob nedeljah, ko je po stari krščanski navadi redno obiskoval rano mašo. Po maši je mežnar pred cerkvijo oglašal vse zapovedi in prepovedi, ki jih je v minulem tednu izdala oblast, zato je Riečnik vedno budno pazil na oglase in se zadrževal na sejmišču, kakor so temu kraju pravili vse do zadnjega oglasa. Štefovo obnašanje, smrt najstarejšega sina in ponesrečena Štefova ženitev pa so bili zgovorni dokazi, da staremu ne gre vse tako, kot si je začrtal. Ljudje so se potihem nasmihali in so mu po svoje privoščili smolo, saj ni bil kaj prida priljubljen že zaradi pretirane skoposti. Naglas pa mu ni upal nihče ničesar ziniti, saj je še vedno veljal za trdnega kmeta, ki je imel na vasi skoro neomejeno moč. Sedaj se je sključen možak takoj po maši odpravil domov, kjer je stregel živini, postal ob brsteči setvi in tuhtal. Najmlajša hčerka se je že pred leti omožila s knapom in je večkrat na leto prišla z družino pogledat starega. Postarna dekla Nana je še vedno opravljala vsa gospodinjska dela. Stari je sicer močno pogrešal ženino roko in je nekaj let po ženini smrti resno razmišljal o tem, da bi se ponovno oženil, čeprav mu je bilo že krepko čez petdeset. Od kraja se mu je zdelo, da izbira žene ne bo težavna, saj se je še marsikatera mlada prav sladko nasmejala njegovim ponudbam — na pol v šali, na pol zares. Ko pa je dobro premislil, je vsakokrat opustil mi-

sel na ženitev. Ena je bila na slabem glasu, druga ni bila kaj prida za kmečko delo, tretja je imela dva otroka, ki bi ju pripegljala s seboj, vendar mu to ni šlo v račun, čeprav je baba šla na živce še marsikateremu mlademu. Ni ga motilo, da je kakih petindvajset let mlajša od njega, imela je zavidanja vredno postavo in za žensko skoraj premogočno telo. Vendar so se obline bokov tako skladno zlivale z močnimi, naprej štrlečimi prsmi in napetim, visokim čelom, da je njena moč kar preveč samozavestno sijala naokrog. Sosedje so natolcevali vse mogoče treparije, da bo stari gagnil ob njej in zopet drugi, da bo teletino delil s sosedi. Stari pa se je na take marnje smejal češ, toliko je pa že dela na gruntu, da ne bo imela časa misliti samo na treparije, enkrat pa bo tudi sama ostarela in se umirila, to bo pa takrat, ko bo ravno najbolj potreben njene pomoči. S te strani tedaj ni imel pomislekov, motili pa so ga otroci. Kako bi sedaj, v teh letih in po tolikih razočaranjih s svojimi, lahko prenašal direndaj tujih pamžev, pa še erbijó bodo hoteli imeti in če so po njej bodo biki. Ko bodo odrasli, se mu zna primeriti, da ga bo kateri premikastil, ko bo ves betežen in brez moči izročén na milost in nemilost pravzaprav čisto tujim ljudem. Da ga nevesta nima najbolj rada, je bil popolnoma prepričan in se tudi ni zmotil, saj niti sama ni kazala takih občutkov, niti njemu niti okolici. Vsi so bili prepričani, da se mu ponuja pač zato, da bi se vsedla na bogatijo in bila tako preskrbljena sama kot tudi oba njena otroka. Stari je pomalem pričel dojemati vso resnico in previden ter skop, kakor je bil, je lepega dne sklenil razdreti to načrtovano zvezo na veliko veselje svojega najmlajšega sina, ki je v očetovi poroki prav tako slutil finančno polomijado in ji je nasprotoval, kolikor je le mogel. Ko je spredvidel, da se je stari še vedno ne misli zares odreči, si je izmislil daljnosežen načrt. Tudi okroglorita nevesta je začutila, da se ji tla pod nogami majejo in da bodo tako lepo zastavljeni načrti najbolj verjetno padli v vodo. Hotela je na vsak način obdržati zvezo, pa naj stane, kar hoče. Tudi ona je pričela kovati najbolj predrzne načrte. Vedela pa je, da ji je mladi Riečnik najbolj nevaren sovražnik; če bi pridobila njega na svojo stran, bi ji lahko bil najboljši zaveznik. Baba je imela nekaj čez trideset, Riečnikov pa dobrih petnajst let manj. Ni bil sicer babjek kot njegov brat Štef, ni pa mogel zatajiti, da se v njegovih žilah pretaka Riečnikova kri. Kolikor se je kontroliral, se je bolj zaradi družbe, v katero je zahajal in je bila večidel gosposka, zato se s kmetavzi ni rad družil, nekoliko pa ga je opominjala na previdnost tudi Štefanova neslavna zgodovina. Kadarkoli je že prišel domov in našel tam mačeho, ki je že nekaj časa hodila na ogled k Riečniku, ga je popadla strašanska jeza. V istem trenutku pa se je zalotil, kako mu oči visijo na štrlečih prsih rdečelične bodo-

če mačeha. Morda bi jo bil že davno vrgel čez prag, pa se mu je zdelo, da bi roka, ki bi jo v jezi položil na njena krepka pleča, nehote zdrsnila niže in se ustavila na zapeljivih bokih. Zato se je vsakokrat premagan vdal in z zmedenimi mislimi odvihral nazaj v mesto.

Baba je natančno presodila oba Riečnika. Vedela je, da sta oba ogovtna na mlado žensko meso, da pa imata oba popolnoma različne cilje. Sklenila je, da bo zmedo obrnila sebi v prid. Bilo pa je treba ravnati silno previdno, da stari ne bi kaj zavohal. Kadarkoli je bil najmlajši Riečnikov doma in se znašal nad očetom, še bolj pa nad njo, in ni štedil s pikrimi, večkrat pa tudi z žaljivkami, se mu je baba smejala in jemala vse za šalo, čeprav bi ga v silni jezi najraje raztrgala. Vedela je, da mu bo kos, zato se je trudila, da mu je postregla prav tako kot staremu, čeprav še ni bila prava gospodinja pri hiši. Kadarkoli je nesojena nevesta prišla k hiši, se je stara Nana brez besed umaknila. Vedela je, da bi bila vsaka beseda zaman in bi le razkačila starega, tako da bi jo morda postavil celo pred vrata. Potihem je že sklenila, da se bo skušala s starim pogovoriti, da ji zapiše vsaj kot na stara leta. Soseska je bila že navajena, da baba zahaja k Riečniku ob nedeljah, vendar ni nikoli ostala tam čez noč. Tega Riečnik ne bi nikoli dovolil, saj bi se dal v zobe vsej fari, ki je komaj čakala na škandal. Nihče se ni vsajal, če sta bila stari in baba po cele ure sama v bajti, toda bilo je pri belem dnevu, ponoči pa bi bilo kaj takega največji greh. Otroke je pripeljala le redko, ker je opazila, da jim stari ni kaj prida naklonjen, ni pa dvomila, da si bo premislil, ko bo videl, da so otroci tudi za delo, le vpreči bi jih bilo treba, saj je bilo starejšemu že trinajst, mlajšemu pa deset let. Baba se je pričela nekoliko bolj zanimati, kdaj pride mladi Riečnik domov, takrat je nakupila in prinesla tudi ona vse-mogoče dobrote k hiši, pri tem pa vino nikoli ni manjkalo. Čeprav ga ni bilo kaj prida, je bilo vendar redkost v Riečnikovi hiši. Mladi je jel pogosteje prihajati domov, videl si ga celo s koso ali z vilami v rokah ob košnji in za plugom, ko je bilo spravilo krompirja. Tista leta je jelo primanjkovati delovne sile, saj so moški odhajali na sezonsko delo na ceste in številna gradbišča, ki jih je vojni stroj masovno odpiral. Riečnik se ni več obotavljal, temveč je povabil nevesto, da naj tudi med tednom kaj pride na pomoč, pa še mulce naj pripelje s seboj, saj bi eden lahko pasel, drugi pa bi podajal snopje za skladanje v kope in vrsto drugih opravil je čakalo, katere bi taka mularija zlahka zmogla. Nevesta, ki je bila itak priložnostna delavka, odkar ji je mož pobegnil nekam v tujino in se ni več oglasil, je povabilo z obema rokama zgrabila. Kratkoterminalno se je preselila k Riečniku, le da je spala v kamri in ne v družinski spalnici. Čenče so tudi pomalem utihnile in kazalo je, da bo pri Riečniku ovset. Nekateri so pomilovali mladega, češ, odžrla mu bo vso erbiju, mladi pa se je le muzal — prav nasprotno kot pred dobre pol leta, ko je bil skrajno hud na novo mamo. Ljudje so bili prepričani, da sta se s starim pogodila za mastno erbiju in da je mladi zaradi tega pristal na tako zvezo. Stari ni opazil nikakršne spremembe razen tega, da je delo teklo hitreje pri

hiši in da je bil mladi skoraj reden gost doma. Menil je, da se je končno le zresnil in pa, da ga razburkani časi ženejo v varno družinsko zavetje. Mladi je imel povsem drugačne namene. Da bo babo povabljal, je že tako ali tako sklenil, četudi ne bi bila kandidirala za tako mesto, kot je gospodinja ali gospodarica pri Riečniku. Bil je prepričan, da jo bo tako zmešal, da ji bo ušla še tista pamet, ki jo je premogla, menil je, da je prav hudo dosti nima, vsaj v glavi ne. Ko bi babo tako pridobil na svojo stran in ji obljubil čedni delež pri posestvu, bi ona pri starem prav gotovo dosegla, da ji prepíše polovico posestva, ona pa mlademu za ceno ženitve. Določen delež pa bi mu kot sinu itak pripadal od druge polovice posestva. Tako bi si brez truda in še za špas zagotovil Riečnikovo kmetijo, saj je dobro poznal starega, ki ni bil pripravljen prepisati še dolga leta — in se je kruto držal starega kmečkega izreka — ti me ni luč, jaz tebi ključ.

Baba pa je sklepala zopet drugače. Ni dvomila, da bo lahko omrežila mladega razboritega žrebca, da se le ponudi primerne priložnosti. Tako neumna ni bila, da bi si domišljala, da bi jo mladi Riečnik namesto starega oženil, bila pa je prepričana, da bo mladi soglašal s tem, da ostane pri Riečniku in mu postreže kot prava gospodinja, kadarkoli bi prišel k hiši. Postrežba

se je razumela z vsem od pranja, jedače in pijače do postelje. Prepričana je bila tudi, da stari nikoli ne bo zavohal, kam pes taco moli.

Tako so imeli vsi trije svoje namene, eden bolj pretehtane kot drugi in vsak je mislil, da je bolj brihten kot ostala dva. Človek obrača, bog pa obrne, je imel navado reči stari Riečnik in tako se je tudi zgodilo, samo da ni obrnil bog, temveč neumen slučaj.

Počitnice so tekale h kraju. Mladi Riečnik svojega namena še vedno ni uresničil, čeprav je vsak dan oprezal za primerno priliko. Sedemnajsti rojstni dan mu je že potekel, pa še ni imel opravka z žensko, medtem ko so se vrstniki že nekaj let hvalili z doživetji in ocenjevali punce kot kure na tržnici. Največ so sicer lagali, vendar so silno razburjali občutke mladega Riečnika. Sklenil je, da se jeseni ne bo vrnil med sošolce brez izkušenj; nabral jih bo ravno pri bodoči mačehi. Bolj ko se je odmikal čas, bolj ga je burlil pogled na mesnata bedra. Nekega dne, ko so ravno spravljali krompir, je bila nevesta ob lini, ki je vodila v klet, skozi njo so nasipali krompir v temačno klet. To leto je krompir obrodil, da že dolgo ne tako. Z leseno grebljico ga je potiskala čez ogromen kup in pri tem razkoščena čepela nad lino. V kleti pa je mladi Riečnik z drugo grebljico razravnal bo-

Prvi na vasi

Jaznikarjev Zepi

gato krompirjevo žetev po vsem kletnem prostoru, ki mu je bil na razpolago. Brez kakršnegakoli namena se je ozrl proti lini in odrevenel. Mehka sončna luč se je odbijala od belih razkoračenih beder. Nekaj časa je zijal brez besed v to prikazen, nato pa je kot obseden pričel plezati po strmih kupu krompirja, ki se je sproti kotalil pod njegovimi živčnimi kretnjami, da je bilo videti, kot da se zašli planinec bori na strmi planinski polici ob nenehnem kotaljenju grušču, da bi s poslednjimi močmi dosegel rešilni prijem. Po nekaj jalovih poizkusih mu je končno uspelo priplezati do line. Brez pomisleka mu je roka šinila v medbedrje in za trenutek je obstala tam. Na ta trenutek je mačeha čakala. Skrajno mirno in preračunano mu je prišepnila: »Zvečer za ogradam.« Riečnikov ta dan ni opravil pri hiši prav ničesar. Nekako odstopno se je motovilil okoli bajte in se izogibal ljudi. Ni ga bilo h kosilu, še manj pa k večerji, tudi nevesta je nekako živčno postorila to in ono, tako da je celo stari Riečnik opazil sicer malenkostne, pa vendar opazne spremembe v hiši. Najprej je menil, da je kdo zbolel, potem ko je videl, da se čez dan ni nič posebnega zgodilo, je pomislil, da sta se mladi in nevesta sporekla, kar pa ni želel, saj je vendar več kot očitno, da si jo lahko zadrži pri hiši le, če ne bo naletel na prehud odpor proti sinu. Ta vzrok se mu je zdel še najbolj verjeten, zato se je odločil, da se bo s sinom o tej stvari čimprej in temeljito pogovoril. Zdelo se mu je, da je danes ravno primerna prilika, enkrat se itak mora urediti.

Mrak je že padel na zemljo in čudovita mesečna noč poznega poletja je prekrila sadovnjake, vrhovi streh so se lesketali v srebrni mesečini in žabji koncert v bližnjem tajtu je ustvarjal skrivnostno razpoloženje podeželske nočne idile, ki je po eni strani tako pomirjala, po drugi pa dražila do poslednjega živčnega vršička. Še vedno je bila za gospodinjo pri hiši Nana, vendar se je molče vse bolj umikala Riečnikovi nevesti, kadar se ji je zahotelo, da sama

postreže maloštevilni družini. Ta večer je mlada kmalu izginila in odpeljala otroke domov v polrazpadlo bajto na obronku kolesa, kot so imenovali ogromno, kolesu podobno njivo. Mladi Riečnik je izginil že pred sončnim zatonom. Da ni mogel biti daleč, je stari sodil po tem, ker ni vzel svoje prtljage niti za nekaj dni s seboj, kot je imel dosihmal navado. Sam je stari sedel v polmraku ob veliki javorovi mizi in razpletal načrte, jih zavrgel, pa znova brskal po njih. Lotevala se ga je nekakšna panika. Ni vedel, od kod nenadoma ta občutek negotovosti. Zaradi let se mu še ne bi bilo treba razburjati, tudi zdravje mu je za njegova leta dokaj dobro služilo. Dozdevalo pa se mu je, da ga nekdo nenehno ogroža, da išče pri njem dobiček in da ga hoče izriniti na obrobje življenja še prej, preden bo to storilo življenje samo. Nikoli v življenju ni prav občutil ljubezni, ker ga je zmerom prekril pohlep po imetju, sedaj pa, ko so mu priče moči nekoliko pešati in je v življenju doživel nekaj krepkih klofut, se mu je zazdelo, da bi ga le moral nekdo imeti rad. Nekdo bi mu po njegovem moral vračati, kar je on dajal, to pa so otroci. Ko se je tako zalotil pri mislih, ki so bile njemu vse življenje tuje, je na vso grozo opazil, da pravzaprav nikomur ni dal tiste ljubezni, za katero bi lahko sedaj terjal vračilo. Spomnil se je, da je imel nagonsko rad le hčerko in ji je dopuščal marsikaj, kar sinovom ni, zato je veljala za scartljanko. To ljubezen je razumela bolj kot samo po sebi umevno in očetovsko dolžnost, ne pa čustvo. Bila mu je sicer hvaležna za to, nikoli pa mu ni jasno pokazala, kaj misli o njem. Dokler je bila še otrok, je bil itak poslovni tujec v hiši in absolutni gospodar, ki je po strogih patriarhalnih načelih vladal nad svojim kraljestvom. Ko pa je pričela odrasčati in so se pričeli okoli nje sukati fantje, je na odnos do očeta popolnoma pozabila. Imela je dovolj svojih skrbi s fanti, dokler se ni zalomilo in se je morala poročiti, ker je pač bila široka. Ljubezen pri tej zvezi ni igrala vodilne vloge, čeprav ne bi mogli reči, da je sploh ni bilo.

Na fante pa je bil stari že od nekdaj našpičen, ker je preveč videl v vsakem samem sebe. Najstarejši, muzikant, ki je zmrznil, ko se je vračal z lumparije, mu je delal vse svoje kratko življenje le težave, še huje je bilo s Štefom, ki je s svojim obnašanjem družini in hiši nakopal kup sramote. Le najmlajši je bil nekakšno Riečnikovo upanje, da bo delo in garanje, ki ga je prenašal vse življenje, obrodilo vsaj enkrat sad, če že ne stoternega. Toda tudi to upanje je bledelelo, zato ni čudno, če se je stari takorekoč zaljubil v nevesto in se prvič zalotil pri čudnih željah — da bi ga le imel kdo rad. Menil je, da je mogoče čustvo kupiti z denarjem, ni pa opazil, da ravno denar ubija še tisto malo čustva, ki ga je lahko odkril v sebi in še bolj pričakoval od neveste.

V take misli zatopljen je počasi meril pot od hiše do hleva, od hleva do vrta, od vrta do drvarnice pa zopet do skednja, dokler ga ni zvabila srebrna mesečina, da je odrinil vegvasto leso na plotu, ki je omejeval gorico od ostalega sveta, in ozka stezica ga je peljala naravnost v ogrado. Visoka nepokošena trava je šelestela v nočni sapi, toda glasni žabji orkester je to šelestenje popolnoma preglasil. Stari se je ravnokar

nameril dalje proti ozaram, ko je žabji koncert kot na povelje nenadoma utihnil. Zelo razločno sopenje in pridušeni kriki so starega pribili na mesto. »Fej, paudje,« je polglasno zamrmral in se sklanjal, da bi pobral srednje velik kamen z namenom, da ga zaluča v nočno idilo, ko je razcefran oblak ravnokar razkril hladni sijoči lunin obraz in je jeklena srebrna luč planila med trave. Stari je popolnoma razločno spoznal nevestin obraz, ki je spačen od polpotešene pohotnosti silil proti nebu in njene drgetajoče boke, ki so valovali in v sebi utapljali mladega Riečnika, kot mogočno vzburkano morje použije krhko jadrnico, kadar je izpolnjena njena ura. Stari Riečnik se ni ganil, niti ni zaklel, kaj še, da bi zalučal kamen. Neka nadnaravna sila ga je uklenila, da je ostal tam kot skalnat steber in nemočno buljil v ponorelo življenje, ki mu je bilo vse dni suženjsko pokorno, sedaj pa je podivjalo, kot da ga še nikoli prej ni srečal, in ga pustilo na cedilu. Šele ko se je morje umirilo, ko je ladjica izginila brez sledu v njegovih globočinah in ko je galeb je krike utišal lahen nočni vetrič, se je stari predramil. Kot premaganec v boksarskem dvoboju je spustil v pest stisnjene roke ob telesu, se počasi obrnil in se napolnil na polje. Spoznal je, da je prišel tisti čas, ko ne pomeni več kot uveli list, nikomur več potreben, eden izmed milijonov, ujet v plešoč veter, z eno samo pravico, da strohni.

Življenje pri Riečniku se je v marsičem spremenilo. Stari se je še bolj zaprl vase in se ni več zmenil za okolico, niti za posle pri hiši. Mladi Riečnik in nevesta sta starega opazila ta usodni večer šele potem, ko je že odhajal skozi leso. Vedela sta, da ju je zasačil pri grehu, vendar si nista kaj dosti obremenjevala vesti, mladi še sploh ne, saj je na tak nenačrtovan način odpravil najhujšega tekmeca za erbiju. Misli je namreč, da stari ne bo dovolil, da se baba še kdaj prikaže pred njegove oči. Po svoje pa mu je bilo žal, da bi se tako naenkrat nehalo, saj ga je vonj po prepotenem ženskem telesu spremljal na vsakem koraku in ga spravljal v nerazsodnost. Svojo dose-danjo frakarsko družbo je pričel zanemarjati, šola mu je postala deveta briga, prav tako domačija, saj je pričel obiske vidno opuščati, staremu pa se ni upal pogledati v oči.

Baba je še isti večer izginila, ni pa dokončno opustila misli na Riečnikovo kmetijo. Če ne gre s starim, bo šlo pa z mladim, je presodila. Dobro se je zavedala, da je zelenca popolnoma zmešala in ker je poznala njegov kurbirski temperament, je pričela verjeti to, o čemer je še pred kratkim dvomila. Le tega ni mogla reči, kakšna metoda bo najprej užgala. Sama pri sebi je bila prepričana, da bo mladi že čez nekaj dni, če ne že prej, potrkal na okno njene borne izbe. Vsi, oba otroka in sama so prenočevali v enem samem prostoru kot podnajemniki v odročni gruntarski bajti. Mladega bo navzočnost odraščajočih otrok gotovo motila, zato ju bo treba spraviti s poti, vsaj za nekaj časa. Kmalu se je ponudila priložnost, kot je sama ni nikoli pričakovala. Stari Riečnik je sam pri sebi ugotovil, da ima babo pravzaprav rad, zato ga je ta prekršek še toliko bolj peklil, poznalo na se mu je tudi pri delu. Manjkale so krepke ženske roke, katerih se je že takorekoč na-

vadil, pa tudi doraščajoči fantje so postali skoraj nepogrešljivi na kmetiji. Ne da bi dolgo razmišljal, se je lepega dne napotil k prešuštnici in ji omenil svoj predlog, da vzame oba njena otroka v rejo, češ, da se njiju je tako zelo privadil, da bi ju težko pogrešal.

Pri Riečniku je šlo vse rakom žvižgat. Za delo sposobnih ljudi ni imel, bil je sam in stara Nana, ki je za silo opravila gospodinske posle. Mladi Riečnik se je le redko prikazal, pa še to le ob nedeljah. Na nepojasnjeno način se je izmikal mobilizaciji. Šlo itak ni bilo nič, zato je iskal priložnostne zaposlitve kot pisar v najrazličnejših uradih od občine do gradbenega podjetja, kjer mu je prav prišlo tisto malo nemščine, kolikor se je naučil v kmetijski šoli. Vendar ni nikjer obstal. Riečnik naj sploh ni več računal, vendar niti pomisliti ni smel, da bi s takim garanjem pridobljeni grunt ostal brez pravega naslednika. Hčerke so nekaj let zahajale domov, ponavadi kar s celo družino, vendar ob nedeljah, ko so bili možje prosti dela. Prav tako kot armada novopečenih beračev so iskale doma v glavnem kaj za pod zob in ko so nahranile številna usta, so se z »bog lonaj« odpravile proti domu. Riečnik je nekaj časa molče opazoval, kako mu otroci odnašajo izpred ust z muko pridelano letino in je sklenil, da bo ob prihodnjem obisku napel druge strune. Vedel je, da so ženske nezaposlene in bi lahko kaj pomagale na posestvu, vsaj ob najhujši sili, poleti, ko so prezrela polja čakala na srp in jeseni, ko je sadje prezrelo odpadalo in šlo v nič. Eni kot drugi je naravnost povedal, da je pripravljen še naprej sprejemati take obiske le, če bodo prišle tudi med tednom in tudi doma kaj postorile. Ni sicer upal, da bo tak predlog z navdušenjem sprejet, vendarle je mislil, da so ohranile vsaj nekoliko ljubezni do rodnega doma in morda čut odgovornosti do njega, pa se je bridko razočaral. Obe starejši sta jezno odbili ponudbo in se odrekli domačim dobrotam, pa tudi na obiske jih ni bilo več. Grde besede, ki so ob slovesu padale kot dež, bi oprostil obema, starejši in srednji, najmlajši pa, ki jo je imel edino rad, pa ne bi mogel pozabiti grdega obnašanja. Kadarkoli sta prišli k Riečniku prosit starejši dve, je bil nejevoljen, ko pa je na lesi opazil najmlajšo, mu je postalo nekako toplo pri srcu in pri delitvi dobrot ni skoparil kot pri obeh sestrah. Nasprotno, namignil ji je, naj ne hodi takrat kot oni dve, ker pač ne more delati razlike, če so vse tri na kupu, da pa bo primaknil, kadar bo prišla sama s svojo družino. Na srečo najmlajša ni prišla ravno takrat, ko sta bili na obisku sestri in ko so se sprli. Sklenil je, da najmlajši ne bo črnil besede o neljubem družinskem dogodku. Če obe sestri nikoli več ne prideta, mu ni bilo dosti mar. Bosta že našli domov, ko bo sila, se je tolažil, ni pa si mogel predstavljati, da bi ga zapustila še najmlajša, njegov carteljček. Trdno je upal, da predloga ne bo odbila in mu bo tu in tam pomagala, vsaj pri gospodinjstvu, saj je bila hiša popolnoma zanemarjena, ko je Nano prišla še huda naduha in se je sopeč komaj vlačila iz hiše v kuhinjo, za kakršnokoli težje delo pa ni bila več sposobna. Željno je pričakoval njen obisk, obenem pa se ga je bal.

Prišla je nedelja in ni bilo treba dolgo čakati. Veselo poletno sonce je grelo že itak pregret zrak, da je kar brnel in se v vrtincah dvigal visoko pod nebo ter nosil s seboj kosmiče prosojnomodrega dima, ki je silil skozi špranje črne kuhinje. Zagledal je popotnike na lesi. Oba otroka spredaj, starša z nahrbtniki na ramah in košarami v rokah pa za njima. Najmlajši, Drejc, ni mogel dočakati, da se lesa odpre in je splezal čez plot, da bi se čimprej dokopal do tako ljubeznih žab v tajhtu. To je bilo njegovo največje veselje, kadar je prišel k dedeju. Ure in ure je prečepel ob potočku, ki je bil napeljan v tajht, delal mlinčke, obmetaval žabe s kamenčki ali pa jih vlačil za tace na suho. Pri plezanju pa so se izkazale mlade noge prekratke in ošpičen sok se je zataknil za hlače ter jih razparal do pasu. Mlada Riečnikova hči je podedovala mnogo Riečnikovih navad in tudi temperamenta. Bila je razburljiva, gospodovalna in skopa, pri tem pa pretirano občutljiva. Na srečo je dobila dedca, ki je bil njeno pravo nasprotje. Bil je bolj počasen ter je vzel vse za dobro. Včasih se ji je zdelo, da to dela namerno in se je kar zjezila, da se z njim ni mogoče skregati. Toda tak je bil po naravi in prava sreča, da je bil tak, sicer bi nešteto krat letelo v bajti vse na kosce, tako pa je on vedno ublažil prvi sunek in nehoti zavlačeval spor, tako dolgo, da si je žena premislila in odnehala. Nesreča na hlačah jo je v trenutku vrgla iz razpoloženja. Planila je za Drejcem, vendar je bil ta urnejši in jo je ubral v varno dedejevo zavetje. Dedej Riečnik ga je imel od vseh vnukov najrajši. Mali je bil tako dormoten in prebrisan, pa še oči je imel povsem njegove, srnje rjave, da si je nehoti domisljal, da je ta njegov pravi naslednik. Ko je že čisto obupal nad otroki, se je večkrat zalotil pri mislih, da bi zapisal Drejcu. Toda vedno se je ustrašil takih misli. Drejc je še premajhen in njegove polnoletnosti Riečnik ne bo dočakal, najhujše pa je, da se ne piše Riečnik. Da bi pa hiša nosila drugo ime, ko je že več stoletij eno in isto, ne, tega za nobeno ceno ne more dopustiti, tu-

di za ceno ljubezni do vnuka ne. Drugi vnuki so bili nekoliko starejši, vendar mu niso bili tako pri srcu. Zakaj je čutil tako, sam ni vedel. Morebiti se je na vnuke prenašal tisti nepojasneni odpor, ki ga je čutil do vseh otrok, razen do najmlajše hčere. Razen tega so bili nekam samosvoji in nič kaj prijazni z njim, bili so mu skoraj tuji. A kar je bilo najhujše, nobeden ni nosil njegovega priimka. V objemu Drejca se je stari čisto spremenil. Postal je mehak, skoraj otročji in nič podoben pravemu, silnemu vladarju Riečnikove rodbine. Tudi pogled na scartlanko, kot je še vedno imenoval najmlajšo, mu je prinesel nekaj topline v srce, pa tudi z zetom se je kar dobro razumel, ker mu ni nikoli ugovarjal ali pobijal njegovega mnenja. Ostala dva zeta sta bila gospodovalna in mu skoraj nista pustila do besede, če pa že, pa ga nista poslušala. Ko so posedli okrog mize, je Riečnik rahlo zardel. Miza ni bila pospravljena in na njej so bili ostanki jedi še od prejšnjega večera. Da bi nekoliko popravil mučen vtis, je počasi, obotavljaje pričel, da je pač Nana zbolela in da pravzaprav nima nikogar, ki bi skrbel za red v hiši, sam pa v teh letih in pri obilici dela na polju takih reči ne zmore. Če ne bi dobil obiska, niti ne bi opazil nereda in pack na mizi, saj se nikoli v življenju ni vznemirjal zavoljo takih malenkosti. Tako je pač bil navajen, kako bi tudi mogel v stari, razdrapani leseni hiši in črni kuhinji držati vzoren red.

Scartlanka je brez besed odšla v kuhinjo in se vrnila s svežo brisačo ter pobrisala mizo na tistem delu, kjer sta sedela ona in njen mož, kupček ostankov jedi pa je porinila prav pred Riečnika. Starega je nekaj zbudilo globoko v duši. Saj ni dolžna pospravljati, jo je takoj opravičil pri sebi, toda, če se je že lotila, potem naj bi vsaj dokončala, kot je red in navada pri ljudeh. Potem je pomislil, da tudi sam najbrž ne bi drugače storil, in tako je v trenutku pozabil ta spodrselaj, kot je sam pri sebi mislil. Toda to ni bil spodrselaj, bilo je storjeno namerno, tako kot je scartlanka že nekaj časa naklepala. Potem, ko se je erbija po

Prevalje

vseh zgodah in nezgodah pri Riečniku močno zamajala v fantovskih rokah, je pričela razmišljati, kako bi pristavila svoj lonček in vanj nacedila kar največ strdi. Ta trenutek ji je prišel najbolj prav in če Riečnik ne bi začel razkladati svojih načrtov, bi jih začela ona.

Vidiš, Mojca, jo je proseče pogledal, če bi ti imela med tednom kaj časa, pa bi lahko malo pomagala v hiši, saj je tvoj dom, meni bi bilo pa veliko pomagano. Brez poslov ne gre, sam ne zmorem, pa moram najemati delavce, ko pa je čas večerje, si jih skoraj ne upam povabiti v hišo, tako je! »Če mi zapišete,« je hladno odgovorila. Riečniku se je zazdelo, da se mu tla majejo pod nogami. Bil je pripravljen na marsikaj, vendar take nehvaležnosti in predrznosti ne. Še pred nekaj leti bi vzrožil in ji prikopal tako, da bi jo odneslo na gorico, danes pa je ostal nem. Glavo je sklonil tako globoko, da se je s čelom dotaknil kupa ostančkov jedi, in jo objel z obema rokama. Ko jo je čez čas zopet dvignil, so polzele po razoranem licu okorne solze. Računalnik v njegovi glavi je že davno utihnil. Brez misli, čisto mehansko, je butnil nesramnost, ki ni bila nič manjša kot njena. »Ja, zapišem Drejcu, če ga prepišeš na moj priimek.« Kaj takega tudi Mojca ni pričakovala in je obsedela z odprtimi usti. Bilo je videti kot kupčija na živinskem jarmaku in morda bi celo udarili v roke, če se ne bi tisti trenutek dvignil izza mize njen mož. »Imejta vidva vajino avžengo, kjer hočeta, Drejc je moj in bo imel vedno moje ime.« To je izgovoril tako hitro in jasno, kot še nikoli ni izgovoril kakega stavka, pa naj je bil še tako pomemben. Trdih korakov je odšel ven na gorico in sedel na črvivo klop pod košato češnjo. Riečnik in Mojca sta si sedela nasproti kot dve ranjeni zveri, dva Riečnika v borbi za obstoj. Ko sta bila sama, se je Riečniku utrgalo. Ni več tehtal besedi in ni jih jemal iz banke spomina, vrele so mu iz srca, iz globoke rane, ki jo je zasekala vanj ta trda beseda. »A, to sem si zaslužil, ko sem te na rokah nosil od zdravnika do zdravnika, ko si bila še komaj pri življenju, čisto majhna. Nobenega od mojih otrok nisem imel tako rad, pa so si to prav toliko zaslužili kot ti. Zadnje vinarje sem pobral, da sem ti kupoval zdravila, pri tem ko so drugi pili pelinov čaj. Sam sem te previjal in te čedil, ko je tvoja mati ležala bolna. A naj ti še vso to ljubezen sedaj plačam, ali nimaš v sebi nič Riečnikovega ponosa, ali te nič ni sram pred očetom in otroki.« Riečnik bi bil še govoril in razsipal prepolno vedro gorja, če ga ne bi stisnilo v grlu, ter je obnemel sredi stavka. Raztrosil je le tisto, kar je kipele čez rob, prava vsebina je ostala nedotaknjena. Mojca je ostala hladna, neprizadeta, kot stroj. Zdelo se je, da je Riečnikov računalnik pričel delovati v njenih možganih in srce pri tem ni imelo nikakršne vloge. »Ne jaz, vi bi hoteli, da vam vašo ljubezen plačam. Dolžni ste mi jo bili, ker je niste dali naši mami. Za deklo in sužnjo ste jo imeli, da vam je pospravljala in gerala na polju in vam rodila otroke, pri tem ko ste vi hodili po kupčijah in jarmakih. Pa ne samo to, vse sorte je bilo. Kaj pa tisti polbrat, ki ste nam ga utajili, ga izplačali in nagnali čez mejo? Ali mislite, da mi nič ne vemo? Pa ne mislite, da je mama komu pravila, saj si ni upala, bala se vas

je, kot smo se vas vsi bali. Sedaj pa mi pridigate, kako ste me imeli radi. Nikoli me niste imeli radi, sebe ste imeli radi in ker ste v meni gledali sebe, zato se vam je zdelo tako, vsi drugi pa so bili za vas tujci, z mamó vred, ker se ni pisala Riečnik že od rojstva. Da veste, Riečnikov ni več, pa tudi Riečnikove domačije ne. Če hočete vedeti, vzeli vam jo bodo, vas pa izselili, ker ste v španoviji z banditi.« Govorila je z vedno silovitejšim glasom, kar je privabilo Drejca, ki je neopazno obstal med vrati. Riečnik se je napel kot lok in čakal kot spenjena levinja, da se bo pognal na plen. Te zadnje besede so delovale nanj kot hladni tuš. Hladni veter pa je oplazil tudi Mojčino dušo. Ušlo ji je, ni hotela tako silno prizadeti očeta, čeprav mu je imela že dolgo namen nadrobti ajde pod kolena. Da bi Nemci kaj vedeli o zvezah s partizani, na to ni niti pomislila, saj o binkoštnih dogodkih ni vedela ničesar drugega kot to, kar so ljudje pripovedovali o njem in o Štefanu. Oba sta molče čakala, kdo bo prvi planil v ponovni napad. Drejc ni nikoli prej slišal svoje matere tako vpiti, najmanj pa nad dedejem. Z vso silo se je zakadil proti materi in jo potisnil z boka s tako močjo, da je skoraj padla po klop, potem se je oklenil dedeja in pretresljivo jokala. Mojca je vstala, tako kot je včasih vstal Riečnik — po žolčnem prepiru premagana zmagovalka. S silo je hotela odtrgati otroka iz dedevega objema, pa ni uspela. Otrok je vedno glasneje tulil, brcal in praskal. Šele, ko je otrokov oče pristopil k njemu in ga nežno prijel za roko, se je razklenil krčeviti otrokov objem. Potem so odšli. Riečnik je še dolgo gledal za njimi, otrokova glavica pa se je neprestano obračala proti Riečnikovi domačiji, dokler je ni zakril gozd za ovinkom. Hodili so peš kot vedno, vendar se pot ni nikoli tako neznanško vlekla kot danes. Drejc ni nehal hlipati, dokler ga oče ni vsega utrujenega vzel v naročje. Vso pot so molčali. V Mojčini duši pa se je porodil strah, najprej neopazno majhen, potem pa vedno večji in večji in venomer je prišepetaval: Riečnik, Riečnik, Riečnik, tudi Drejc je Riečnik!

Ko se je stari Riečnik otresel najbližjih spominov na ta dan, se je počasi podal na pot. Najprej se je vsedel pred čebelnjak. Tam je vedno rad posedal, posebno pomladne dni, ko so čebele pričele vreti iz panjev. Imel je srednje velik čebelnjak, poln panjev s poslikanimi končnicami. Od dežja in sonca prebičane podobe na porjavelih deskah so ga vedno zazibale v spomine na otroške dni, ko sta z očetom čebelarila in je oče pihal oblake dima v razdražene čebele, da bi se obvaroval pred piki. Ni bil ravno strokovnjak za čebele, čeprav bi bil mogel kot član čebelarskega društva postati napreden čebelar. Ker pa so bili člani, posebno še vodilni, povečini mladi veseljaki in so po sejah popivali in veseljačili, so se mu zamerili. Sam nikoli ni sodeloval pri takih gavdah, čeprav se mu je včasih zahotelo, pa zaradi svoje skoposti ni žrtvoval niti fičnika. Kar tako na tuje stroške pa tudi ni mogel z njimi, saj so ga kot premožnega posestnika venomer nekaj pikali in dražili in ni mogel mimo tega, da ne bi plačal kak dec. Ko pa je zvečer delal bilanco takega dneva, se mu je zazdelo, da bo obubožal. Zato je lepega dne izstopil iz društva. Posledica je bila, da si namesto

starih kranjčev ni omissil modernih žnidaršičev, ki so dajali mnogo večji pridelek. Čebelaril je po svoje toliko, da ni bilo za izgubo. Danes pa ob teh poslikanih panjih ni čutil pravega olajšanja. Venomer mu je zvenela v ušesih Mojčina pridiga, ki je bila na las podobna oni iz neumnih prividov, ko je na binkoštno jutro poslušal Štefove očitke. Pomislil je, da je mrtvi Poldi morda prav tako mislil, ko je čakal na smrt ob kupu drv na Pernači puši. Morda tako mislijo tudi vsi sosede, da ga je zapeljal denar in grunt in da je zavrzel vsako čustvo, ki dviga človeka iznad živali. Obupno se je boril proti takim mislim, vendar se mu je tako prepričanje zadiralo vse globlje v dušo.

Od čebelnjaka se je odpiral čudovit pogled čez vsa polja, ki so v polkrogu obkrožala domačijo. Nekoč so bila skrbno obdelana, počesana kot mladenka, in stoletni gozdovi, ki so mračno gospodovali nad polji, so mu vlivali vedno čudno moč. Vsako nedeljo, če je le imel čas, se je sprehodil po tem kraljestvu in prešteval debla, jih meril in ocenjeval, ta bo imel tri kubike, ta dva, tam v grabnu pa stoje košate smreke, ki imajo najmanj po štiri do pet kubikov. V mislih je računal, koliko bi mu tako drevo vrglo, toda še preden je do kraja izračunal, se je že odločil, da ga letos še ne bo posekal. To je dobra šitlerca in šitlne bo treba prihraniti za nov ruš na skednju, ki se že nevarno maje, pa tudi hišo bo treba prej ali slej obnoviti, ki je tudi do kraja preperela. Leta in leta je pozimi vlačil z volmi težke granitne skale po eno ali dve iz kamnoloma, da bi si zgradil novo domovanje. Te skale so samevale za hlevom in dajale dom vsej mogoči golazni, tudi kak modras se je našel med njimi, zato se jih je Riečnik izogibal.

Sedaj pa so bila polja le napol obdelana, sadno drevje, ki je bilo nekoč vzorno obrezano in očiščeno, je bilo sedaj zaraslo in pokrito z mahom. Ni mogel prenesti tega žalostnega pogleda, zato se je podal na gumno. Aher, ki je bil nekdanj v tem času še vedno poln sene, je sedaj kazal gola rebra na dvorišče, le proti kolovozu, ki je tekel v bližini in koder so hodili ljudje v cerkev, je zatlačil med rante šope sene, da je bilo videti kot stena in bi na prvi pogled mislil, da je pri Riečniku aher še poln. Tam je stala slamoreznica, prastara, na ročni pogon. Nekoč sta jo vsak drugi dan poganjala dva krepka hlapca, da sta narezala suhe krme šestnajstglavi živini, sedaj pa so najeti dninarji enkrat na teden komaj napravili krme za pet glav, kolikor jih je še ostalo v hlevu. Sam ji ni bil več kos, najeti delavci pa so lenuhi in jim ni mar, kako je krma pripravljena. Nekoč se je zadiral nad hlapci, če so naravnali podajni mehanizem na slamoreznici tako, da so bili odrezki daljši kot debelina palca, sedaj pa so ležali naokoli kosmi, petkrat tako dolgi. Smilila se mu je živina, ki mora prežvekovati tako havdo, niso se mu pa smilili ljudje, ki so morali zaradi njegovih kapric ure in ure goniti ta peklenski stroj. Po drugi strani, skop, kot je bil, živini ni privoščil kaj prida sene. »Bulajte slamo,« je vpil, »zato jo pa na kratko zrežite.« Menil je, da je na kratko sesekana slama najmanj tako užitna kot dolge niti sene, vsaj tolažil se je tako, najrajši pa bi živini pokladal kar skoblanje.

Danes se mu je zazdelo vse tako neumno. Zares, čemu tako škripičenje, kdo bo imel od tega korist. Toda na to misel ga je spravila živina in ne ljudje. Stopil je še v hlev, kjer je živina po dopoldanskem krmljenju dremuckala. Kot na povelje je vstala, ko se je Riečnik prikazal na vratih in deset velikih oči se je zapičilo vanj, vendar ne grobo ali neumno. Zdelo se mu je, da so vlažne in dobrohotne. Stopil je med oba vola, ki sta bila namenjena za prodajo. Ogromni telesu sta se razmaknili in Riečnik se je prerinil prav do korita, kjer sta bila privezana. Zazrl se je v velike vlažne oči, z roko pa je oklenil enkrat enega, enkrat drugega. Vroča sapa iz nozdrvi ga je nekako opajala in naenkrat je začutil, da ni več sam. Naenkrat se mu je zazdelo, da ga nekdo le mara in nehoje je pomislil, da deli z njimi usodo. Vrsto let sta garala, vlekla plug, vozila pšenično snopje na gumno, sedaj, ko sta odslužila, pa gresta v smrt, ker pač tako mora biti in je normalno tako. Ta poslednja misel ga je tako pomirila, da je skoraj pozabil na živčne dogodke tega dne.

Mrak je že legal nad vasjo, ko se je odpravil nazaj v hišo. Brez večerje je legel, toda spanec ni in ni hotel priti. Namesto njega so se priplazile črne misli. Dogodki dneva so se razvrščali v parado spominov, za njimi še drugi, potem so prišle besede, hude besede in tista grožnja z gestapom. V polsnu so boljčale vanj velike, vlažne volovske oči, nato pa spet srnjerjave Drejčeve oči, polne solz. Planil je pokonci in sedel na rob slamnjače. Tedaj pa mu je postalo slabo. Zdelo se mu je, da vsa izba visi postrani in se počasi nagiba na eno stran, pa zopet na drugo, kakor v hudi pijanosti. Desna roka mu je postala težka, okorna in na desnem licu je začutil nekakšen hlad. Ko se je hotel prepričati in je z desnico skušal doseči lice, ga roka ni več ubogala. Preplašen je planil pokonci, toda hip za tem je telebnil počez, tudi noga ga je izdala. Zjutraj, ko ga ni bilo iz štibla, je Nana nekaj posumila. Privlekla se je do vrat in ko jih je odrinila, ga je videla na tleh ob postelji s spačnim obrazom in popolnoma brez moči. »Riečnika je zadel božji žvak,« so pričeli poltiho raznašati novico, ko ga je sosed zjutraj odpeljal v bolnico. Živci so popustili pod težo bremena in Riečnik je ostal celih štirinajst dni tam, da je mogel zopet na noge. Njegova bikovska narava je bila močnejša, kot so ljudje mislili. Pomalem je toliko okreval, da je mogel tudi sam prijeti za kako delo in ni minilo pol leta, ko se mu bolezen takorekoč ni več poznala. Nihče ne bi vedel, da se je sploh kaj pripetilo, če mu ne bi ostal znak na obrazu. Usta so bila za spoznanje potegnjena na desno lice in polodprto desno oko je venomer trepetalo. Med tem časom je Riečnik prodal vole in kupil manjše junce, ki pa so bili že sposobni za rabo. Stari Riečnik pa ni bil več tisti kot prej, preden so ga odpeljali v bolnišnico. Nekam topo je gledal predse in postal je silno redkobeseden. Žlahta, ki je menila, da se bo z Riečnikovo boleznijo pričel razpad posestva in bodo lahko prišli na svoj račun, se je zmotila. Hčere so naenkrat pozabile na spor in meni nič, tebi nič so po vrsti prišle na obisk k očetu. Pripravljene so bile tudi kaj počediti. Tudi Rok, Riečnikov najmlajši, se je prizibal od nekod, vendar ne z namenom, da obišče in potolaži očeta, temveč zato, da ne bi zamu-

dil delitve premoženja. Vsi so bili namreč prepričani, da bo stari sedaj naredil oporoko. Nobenega ni bilo sram ga tudi naravnost vprašati, kaj misli. Riečnik pa je vsakega posebej hladno odslovil in ni odgovoril niti na eno vprašanje, niti zlepa, niti zgrda. Teh štirinajst dni v bolnici je Riečnik razmišljal. Možgani so bili popolnoma zdravi, le telo je odpovedalo. Skušal se je zbrati. Z vso korajžo, kolikor je je premoget, je še enkrat prepotoval v mislih vso svojo življenjsko pot. Videl je svoje napače in v srcu tudi priznal, da je pogrešil. Natančno je vedel, da tako ne more dalje. Telesna moč, ki se mu je za vedno izmuznila, in skoraj neomejena oblast, ki je ni bilo več, mu nista mogli biti v oporo in opravičilo za njegovo ravnanje. Vendar se je čutil ogoljufanega, izdanega od lastnih otrok, le to je vedel, da ni zavržen, ker se ga drži bogastvo, kolikor ga je še ostalo. Namesto, da bi se sprijaznil z življenjem in ga gledal takega, kot je ter se skušal spraviti z najbližjimi sorodniki, se je v njem zopet oglasil Riečnik. »Ne, ne dam,« se je zaklel. »Riečnik je še živ in še ima moč.« To je pričel verjeti in je verjel vedno bolj, kolikor bolj se mu je zdravje popravljalo. Odločil se je, da bo začel čisto znova, postavil bo kmetijo na noge in si poiskal nekoga, ki mu je potreben. Sam sebi se je čudil, kako je bilo mogoče, da so ga tako premagala čustva in mu niso prinesla dru-

Ivan Mordej

JAVORSKA KRONIKA

ZAPISKI IZ SPOMINSKE KNJIGE JAVORSKE ŽUPNIJE

Cerkev v Javorju se omenja v listinah že okrog leta 1300. Tedaj je bila še podružnica vikariata (fare) v Črni. Gotovo je bilo Javorje že tedaj precej naseljeno s kmetijami, da so si ondotni kmetje postavili cerkev v čast Marije Magdalene.

Na hribu, visokem 1156 m nadmorske višine, so blizu cerkve, ki jo obkroža obzidano pokopališče, še župnišče in cerkovnikova hiša z gospodarskim poslopjem ter velika kmetija pri »Mežnarju«. Imenovani kmet je gotovo v davnih časih opravljal tudi cerkovniško službo, odtod ime kmetije.

Pri tej kmetiji so imeli do nedavnega tudi gostilno, kjer so radi postregli utrujenim in žejnim popotnikom, ki so potovali mimo. Ob nedeljah po maši pa so se v tej gostilni radi zbirali in se poveselili tudi domačini Javorci.

Na južni strani pokopališča rastejo lepe lipice. Zelo stara je lipa pri vhodu. Pripovedujejo, da so jo vsadili leta 1648 v spomin in zahvalo, ker je bilo tega leta konec tridesetletne vojne 1618–1648.

Leta 1789 je bila cerkev v Javorju povzdignjena v samostojno kuracijo. Kako zanimivi bi bili torej zapiski iz te kronike.

Toda kaj, ko začenja kronist šele z letom 1858.

Hudoval bi se nad predniki, zakaj so izpuščali dobi in seveda dogodke ter razne zanimivosti. Ob teh mislih pa se spomnimo, da tudi mi nismo dosti bolj vestni pri vodenju kronik, čeprav so dogodki današnjih dni še bolj zanimivi.

Kroniko javorske župnije je začel pisati kurat Jakob Piuk leta 1858, to je pred stodvajsetimi leti. Kakor jo je nastavljal on, približno tako so jo vodili vsi nasledniki, kolikor je niso zanemarili.

Biti je moral velik ljubitelj narava in živeti kakor kmet z vremenom, ker je tako vestno

Ko ga zamede

gega kot nehvaležnost in spoznanje, da ga hoče ves svet izrabljati, ves svet brez izjeme. Tako prepričanje je popolnoma spremenilo tok njegovega življenja na poslednji postaji njegove življenjske poti.

zapisoval prav vremenske pojave in vplive na letino.

Začnimo s kroniko: leta 1858 so bili s pomočjo farne skupnosti kupljeni za podružnično cerkev sv. Jošta v Spodnjem Javorju trije novi zvonovi, težki 1044, 510 in 285 kg. Največji dobrotniki teh zvonov so bili: Boštjan Obretan (Permanšek), kmet z Ludranskega vrha, Tomaž Stopar (Mežnar), in Franc Mordej (Dervodel), oba kmeta iz Javorja. Vsak od teh je prispeval 100 goldinarjev, in tako zvonovi pri sv. Joštu ubrano in lepo zvonijo.

Pri blagoslovitvi in dviganju zvonov so Javorce s svojo navzočnostjo počastili: Johan Sredenšek, župnik iz Razborja kot pridigar, župnik Franc Würja iz Belih vod, Janez Dolžan, župnik v Črni, ter domači kurat Jakob Piuk.

Leta 1858 je bila zgrajena cesta na goro sv. Uršule. V tem letu je bilo v Javorju devet rojstev, šest ljudi je umrlo, poročila pa sta se dva para.

Leta 1859 je bilo rojenih devet otrok, umrlo je sedem ljudi in poročil se je 1 par.

Leta 1860 je bila zgrajena cesta mimo Temp-harjeve bajte do St. Vida. Pri gradnji je bilo zaposlenih nad 100 delavcev.

Rojstev je bilo 12, umrlo je 5 ljudi, poročilo se je pet parov.

Leta 1861 je bila zgrajena cesta od Ciganije do Kotnikovega hleva, da so Podgorci svoje rajne laže spravljali do pokopališča pri Magdalenici.

Rojnih 11, umrli 3 in poročeni 4 pari.

Leta 1862: rojenih 10, umrlih 7, poročena 2.

Leta 1863: rojenih 12, umrlih 12, poročeni 3.

Leta 1864: rojenih 13, umrlih 8, poročen 1 par.

Leta 1865 sta pogoreli dve kmečki domačiji, in sicer: pri Jakobu Stoparju, p. d. Mežnarju,

in pri Johanu Pečovniku, p. d. Jovanu, oba sta iz Zgornjega Javorja. Pri prvem je izbruhnil ogenj 27. IX. ob 6. uri zjutraj. Zaradi požara sta bili cerkev in župnišče v veliki nevarnosti.

Pri Juvanu se je vžgalo 29. 9. ob 9. uri dopoldan. Takrat je bila velika suša, da je primanjkovalo vode, zato je bilo ogenj sila težko pogasiti. Polovico cerkovnikov hiše in vežo so leta 1865 pozidali s kamenjem, ker je bil že čisto preperel. Obstajala je nevarnost, da bi se bila hiša podrla ali sesula.

V tem letu je bilo rojenih 8, umrlih 8, poročil se je 1 par.

Leta 1866 so postavili ob cerkovnikovi hiši novo gospodarsko poslopje, ker je bil stari hlev sprhnel in na tem, da se sesuje.

Stroški so znašali 500 goldinarjev.

Rojenih 7, umrlih 9, poročena 2 para.

Leta 1867: rojenih 18, umrlo jih je 6, poročil se ni nobeden.

Pravijo, da je šel volk čez faro.

Leta 1868: Ob Jakobovem se je pojavilo veliko število belih metuljev (kapusov belin), ki so zalegli mnogo jajčec, iz katerih so se zlegle gosenice in požrle vse zelje do korenin.

V tem letu je bilo rojenih 8, umrlo 6, poročilo se je 5 parov.

Leta 1869: Cerkev in župnišče so očistili znotraj in zunaj, naredili so nove lesene polknice na stolpu. To popravilo je stalo 100 goldinarjev. Dne 6. avgusta opolnoči je nastalo veliko neurje. Bliskalo je, grmelno in strela je udarjala, kot bi bil sodni dan. Okoli kmetije Kavnik in St. Vida ter Vrtičke se je utrgal oblak, ki je napravil veliko škodo. Odplavilo je živino, ki je bila na prostem, pri Gutovniku celo težkega vola. Ceste in druga pota pa so bila vsa zasuta s prodrom.

Poškodovalo in odneslo je vse mline in žage.

Bajtarjem v dolini javorskega potoka je nanoslo peska in kamenja na njihove skromne travnike in njivice, ali pa jih je voda trgala. Koze in svinje pa je marsikje v dolini kar odplavilo s hlevi vred.

10. avgusta, bilo je na dan Lovrenca, je zopet pričelo ob 8. uri zvečer deževati in je deževalo neprenehoma celo noč, da so se ljudje v dolini zopet bali enake katastrofe kot 6. avgusta. Naslednji dan pa je pričelo zjutraj snežiti in je nepretrgoma močno snežilo do pol dneva. Ta sneg, ki ga je bilo skoraj 40 cm, je povzročil veliko škodo na žitu, saj ga je potlačil, da je bilo zravnano z zemljo vred.

21. avgusta je prišel škof Valentin Wieser v dekanijo Pliberk, da podeli zakrament birme v naslednjih župnijah: Fara Marija na jezeru — 22. avgusta — Jakob v Mežici — 23. avgusta. V Črni je 24. avgusta najprej posvetil cerkev, ker je prejšnja pogorela v požaru, ki je divjal v Črni leta 1863, da je pogorela polovica vasi od cerkve na javorsko stran do gostilne Brentner (Krule).

Po posvetitvi cerkve je delil zakrament birme. 25. avgusta je birmoval pri Jakobu v Koprivni, kjer je našel ljudi v krščanski veri zelo slabo poučene.

Naslednji dan, 26. avgusta, pa je birmal v Javorju 21 otrok in se je prepričal, da so v veri dobro poučeni.

Po končanem birmovanju otrok je škof blagoslovil sliko, všito na velikem banderu, ki jo je veter pri procesiji na lepo nedeljo julija na drobne cunje raztrgal. Po končanem kosilu ob 15. uri je škof s spremstvom odpoval mimo Ciganije, Jelena, Naravnika peš v Kotljo, kamor so prispeli v mraku; naslednji dan je delil zakrament birme in se popoldne odpeljal iz Guštanja v Celovec.

V njegovem spremstvu so bili: Matej Servicel, škofijski kaplan, kanonik kapitlja Svete, škofijski tajnik, knjigovodja škofijskega sodišča, katehet na nedeljski obrtni šoli, Valentin Bergman, dekan in župnik pri Mariji na jezeru (Prevalje).

V Javorju so bili navzoči tudi župnika iz sosednje dežele Štajerske: Andrej Šurman iz Razborja, Franc Kemne iz Zavodnja, ter Martin Nembon, kaplan iz Črne.

18. oktobra je padel sneg, ki je obležal do srede maja 1870. leta.

Pod snegom so obležali lan, krompir, repa, korenje, nekaterim tudi zelje. Duhovnik ni mogel pobrati »berne« (zbirce), tudi mu niso mogli farani dostaviti drv. Zima je bila izredno huda, pri nekaterih kmetijah so zmrznile male svinje (prašički), ozimna žita so bila uničena.

To leto je bilo za Javorje zelo nesrečno.

Rojenih je bilo 17, umrlo je 12 ljudi, poročilo se je 5 parov.

Leta 1870 je padel prvi sneg že v noči od 27. na 28. avgust na Peci, Raduhi, Olševi, Smrekovcu in na Uršlji gori.

Farna skupnost je imela do sedaj samo lahke in majhne zvonove. Tehtali so 306, 444, 747 kg, skupno 1497 kg. Razen tega je bil veliki zvon počen.

V soglasju s farani Javorja so sklenili naročiti pri ljubljanskem zvonarju Albertu Samassi nove in večje zvonove, ki so tehtali 469, 960, 1638 kg.

Omenjene zvonove je pripeljal voznik Jože Raul, po domače Visjak iz Velenja, dne 2. novembra 1870 ob 7. uri zvečer ob hudem viharju in snežnem metežu iz Celja (tedaj še ni bilo železnice po Savinjski dolini).

Za blagoslovitev teh zvonov je krško škofijstvo določilo dekana in župnika Valentina Bergmana od Marije na jezeru.

Zvonove so blagoslovili 6. novembra ob asistenci duhovnikov Andreja Žurmana iz Razborja, Franca Kemne iz Zavodnja, Martina Grubelnika iz Belih vod in domačega kurata Jakoba Piuka, ter ob veliki udeležbi ljudi in streljanju z možnarji.

Krstni botri tem zvonovom so bili:

1. Jakob Jelen (Močilnik), kmet pod Uršljo goro in cerkveni ključar, ki se je zelo trudil, da so dobili nove zvonove; njegovo ime je zaznamovano na velikem zvonu.

2. Jurij Vrtič (Pestotnik), kmet v Jazbini, njegovo ime je zaznamovano na srednjem zvonu.

3. Franc Grabner (Robnik), kmet v Javorju, njegovo ime je napisano na malem zvonu.

Birmanska botra sta bila:

Johan Konič, kmet v Javorju,
Jakob Šumnik, kmet v Javorju.

Zvonovi so bili krščeni na naslednja imena:

1. Veliki zvon: In honoren St. Jacobi el in honoren St. Marie Magdalena.

2. Srednji zvon: In honoren St. Georgi el in honoren St. Simonis.

3. Mali zvon: In honoren St. Franciscu el in honoren St. Margarethae.

Rojenih 15, umrlih 17, poročen 1 par.

1871. Rojenih 12, umrlih 6, poročena 2 para.

1872. Rojenih 13, umrlih 6, poročeni 3 pari.

1873. Rojenih 13, umrlih 6, poročena 2 para.

1874. Rojenih 7, umrlih 10, poročeni 3 pari.

1875. Rojenih 16, umrlih 7, poročen 1 par.

1876. Rojenih 17, umrlih 6, poročena 2 para.

1878. Rojenih 11, umrlih 11, poročen 1 par.

Nekrolog, ki ga je napisal šele tretji naslednik leta 1878 Jakob Papler: Začetnik teh analov je, kot je razvidno iz matičnih knjig, prispel kot provizor leta 1852. Ob koncu leta 1853 se je dal inštalirati brez vednosti faranov. Za praznik sv. Jožefa leta 1871 je imel oznanjeno mašo ob 10. uri. Ljudje, ki so se omenjenega dne zbrali, ga niso več videli ob oltarju, ampak na mrtvaškem odru. Prejšnji dan se je obril in zvečer legel k počitku. Ob 11. uri ponoči ga je napadel hud kašelj, ki je bil tudi vzrok njegove smrti.

Javorci so na Jožefovo 1871. namesto v cerkvi molili ob telesnih ostankih svojega kurata, ki je z njimi delil veselje in žalost nad 18 let.

Prvi naslednik Jože Strnad je na nepremišljen način vnesel kolekturo (berno) v fasio (priznanje vrednosti), zaradi tega zahteva verski sklad od vsakokratnega provizorja odškodnino 90 goldinarjev. Tudi ta duhovnik je umrl v Javorju 31. julija 1874. Kraj počitka obeh duhovnikov je prikazan na kamniti plošči na javorskem pokopališču.

Jakob Papler je leta 1887 odšel na faro v Strojno. Do septembra 1900 so bili Javorci brez svojega duhovnika. Matične knjige so vodili duhovniki iz Črne, ki so imeli v oskrbi

faro v Javorju. Od leta 1900 do 1947 so zopet pisali kroniko.

Gibanje prebivalstva med tem časom.

1879. Rojenih 10, umrlih 9, poročen 1 par.

1880. Rojenih 15, umrlih 21, poročenih 6 parov.

1881. Rojenih 10, umrlih 7, poročeni 3 pari.

1882. Rojenih 10, umrlih 14, poročeni 4 pari.

1883. Rojenih 16, umrlih 16, poročena 2 para.

1884. Rojenih 20, umrlih 8, poročenih 6 parov.

1885. Rojenih 10, umrlih 13, poročen 1 par.

1886. Rojenih 17, umrlih 11, poročeni 4 pari.

1887. Rojenih 11, umrlih 11, poročen 1 par.

1888. Rojenih 19, umrlih 15, poročeni 3 pari.

1889. Rojenih 8, umrlih 6, poročeni 4 pari.

1890. Rojenih 14, umrlih 7, poročena 2 para.

1891. Rojenih 18, umrli 4, poročenih 5 parov.

1892. Rojenih 14, umrli 4, poročeni —.

1893. Rojenih 22, umrli 3, poročeni —.

1894. Rojenih 18, umrlih 7, poročeni —.

1895. Rojenih 20, umrlih 5, poročeni 4 pari.

1896. Rojenih 14, umrlih 14, poročen 1 par.

1897. Rojenih 18, umrlih 7, poročeni 4 pari.

1898. Rojenih 9, umrlih 10, poročena 2 para.

1899. Rojenih 17, umrlih 12, poročeni 4 pari.

1900. Na večkratne ponovne prošnje pri škofu je bil 1. septembra 1900 nastavljen za provizorja Franc Rozman. Leto pa je bilo nesrečno, ker je padla četrta metra visoka, kot pest debela toča in uničila upanje kmetov — letino.

Rojstev 11, umrlih 10, poročeni 3 pari.

1901. Marca je Franc Stopar, p. d. Mežnar, priskrbel nov križev pot in poravnal vse stroške. Naslikal ga je slikar Vincenc Oblak iz Celja, uokviril pa mizarski mojster Krumpačnik iz Črne. Junija se je pojavila nalezljiva otroška bolezen, ki se je izražala s hudim kašljanjem, bruhanjem in rdečimi izpuščaji. Napadla je skoraj vse otroke do 16. leta starosti, nekateri pa so ji tudi podlegli. Leto je bilo za kmete zelo slabo. Zaradi štirideske oblačnosti in deževja je vse žito, ki je bilo v snopju na polju, vzkalilo in se pokvarilo, da je bilo neužitno za ljudi in živino.

Oktobra je bila ustanovljena podružnična šola, za učitelja je bil nastavljen provizor Franc Rozman. 12. novembra je bil inštaliran kot župnik.

Rojenih 14, umrlih 12, poročenih 6 parov.

1902. Spomladansko vreme je bilo zelo slabo. Za odvrnitev nenehnega sneženja so v maju opravili procesije na Uršljo goro, k sv. Joštu in k St. Vidu.

Na Uršlji gori je bilo 15. maja toliko snega, da je segal do cerkvenih oken.

Na Binkošti je zopet padlo pol metra snega.

Od 25. do 31. avgusta se je v spomin 500-letnice obstoja romarske cerkve sv. Uršule opravljal misijon.

Septembra je Gregor Jelen, gostilničar pri St. Vidu, popravil stranske oltarje v farni cerkvi v Javorju.

Kljub spomladanskemu sneženju je bila lepa letina.

Rojstev 13, umrlih 12, poroke pa nobene.

1903. Po odhodu Franca Rozmana 15. oktobra 1902 k sv. Petru pri Velikovcu je prevzel službo provizorja Franc Božič (domačin iz Črne), prej je bil kaplan v Pliberku.

Rojenih 14, umrlih 8, poročeni 3 pari.

1904. Začetek leta je bil bolj slab, ker je pihal vso zimo južni veter, ki je nasul ogromno snega, kakor niti najstarejši prebivalci ne pomnijo.

Snega je bilo ponekod tri do štiri metre na debelo. Vendar ga je spomladi kmalu vzelo.

Rojenih 15, umrlih 5, poročena 2 para.

1905. 25. maja se je po maši vtihotapil v cerkev nepridiprav in se polastil nabiralnika, ga nesel na Komprejev vrh in izpraznil. Kot so dognali, je šel krast tudi k St. Vidu. Pravici pa je ušel na Štajersko.

Rojenih 10, umrlih 8, poročenih 6 parov.

1906. Cerkevna ključarja sta bila: Ivan Gutovnik, p. d. Gutovnik, in Jurij Klavž, Konič, organist in mežnar pa Jakob Lorenci, ker je prejšnji, Ignac Potnik, zaradi vodenice umrl v Slovenj Gradcu.

Ljudsko gibanje tega leta je bilo naslednje. Rojstev je bilo 16, 10 zakonskih, 6 nezakonskih, umrlo je 6 oseb. Poroke v tem letu ni bilo nobene. Zato zdaj Javorci radi rečejo: »Volk je šel skozi faro.«

1907. Popravilo cerkve sv. Jošta. Zidovje v prezbitariji je bilo nevarno razpokano, streha na zvoniku in nad oltarjem popolnoma segnita. Tla so bila iz navadne prsti. Beljenje cerkve zunaj in znotraj ter razna tesarska in zidarska dela. V prezbitariji so namestili železne palice, da bi strop in stene ne razpadle. Razen udarniškega dela je stalo še 1670 kron.

Zidarska dela je opravil zidarski mojster Kumer iz Soštanja. Streho na zvoniku in delno na cerkvi je popravil Gregor Jelen, v št. Vidu doma. Križ na zvoniku je napravil ključavničarski mojster Božič iz Črne.

Cerkvena ključarja pri Joštu: Matevž Pečovnik, Podkrižnik, Luka Vrtič, Lukež.

Solo v Javorju je obiskovalo okoli 40 otrok, faranov je bilo 370.

Rojenih 10, umrlih 7, poročenih 6 parov.

1908. 4. maja je umrl Jurij Vrtič, Lukež; v testamentu je izročil cerkvama v Javorju in pri Joštu po 200 kron. Kupil je tudi nov mašni plašč in obleko za ministrante. Leto je zelo sušno, kakor najstarejši ljudje ne pomnijo. Po dveh mesecih je bil 4. in 5. julija dež, sena niso kmetje skoraj nič dobili.

Rojenih 8, pet fantov in 3 deklice, umrlih 6, trije moški in tri ženske, poročena 2 para.

1909. Cerkveni ključar Jurij Klavž, Konič, je zaradi pomanjkanja delovne sile odstopil. 3. januarja so izvolili Alojza Potočnika Jedlovčnika, drugi ključar pa je bil Janez Gutovnik. Po njunem prizadevanju so popravili dve svetilnici ob stranskih oltarjih. Popravilo je izvršila dunajska firma Gotvald Franc za 90 kron. Proti koncu leta je bil dokončan potrební vodovod pri Magdalení. Do takrat so uporabljali samo vodnjak. Vodo so napeljali od Tempfarja. Cevi so kupili v Celju v trgovini Merkur Petra Majeliča. Stale so z vsemi potrebščinami 1700 kron. Kopali so v »rabo-to«, deloma pa najeti delavci. 600 kron je plačal kmet Stopar, Mežnar, ostalo pa farani.

Dne 26. maja je bil inštaliran za župnika Franc Božič.

Rojenih 12, umrlih 5, poročen 1 par.

Knjige Mohorjeva družbe je dobivalo okoli 25 naročnikov.

1910. Dne 24. marca, v četrtek pred veliko nočjo, ja zadela sosednji vas Črno velika nesreča. Pri gostilni Geršak je zaradi pomanjkljivo zgrajenega dimnika nastal ogenj, ki se je zaradi močnega vetra naglo razširil in pogorel je zahodni del vasi. Pogorelo je 21 hiš in 39 drugih poslopij. Skodo so ocenili na 300.000 kron.

V Javorju je kupil Janez Gutovnik mrtvaški plašč, ki je stal 90 kron.

Črnski fantje in rudarji pa so za cerkev sv. Jošta kupili rdeče bandero s sliko zaščitnice rudarjev Barbare in mašni plašč. Bandero je stalo 263 kron, plašč pa 178 kron.

Pri Šumniku se je pojavila neka vročinska bolezen, ki je v kratkem času zahtevala v isti hiši tri žrtve.

Umrli je Filip Šumnik, gospodar, kmalu za njim njegov oče Jakob in žena Mojca ter gospodarjev brat Matevž Šumnik, ki je stanoval v Pikovi bajti v dolini.

Septembra so Slovenci priredili romanje v Sv. deželo. Tega romanja se je udeležil tudi župnik Franc Božič.

Rojenih 13, umrlih 6, poročen 1 par.

1911. Novo spovednico so postavili v zakristiji, ker v cerkvi ni bilo prostora.

Pri kmetu Gutovniku jo je v prostem času izdelal Lesjak iz Koprivne.

Dne 20. februarja je umrla Marija Klavž, Konička. Tega leta je bil Franc Božič po osemletni službi premeščen v župnijo št. Danijel nad Prevaljami. Na njegovo mesto je bil imenovan Matej Weis, do tedaj kaplan provizor v Šmarjeti v Rožu. V Javorje je priromal v spremstvu svoje matere ob slabem vremenu 8. novembra.

Rojenih 8, umrlih 7, poročen 1 par.

1912. Od 12. do 15. septembra je bil XXIII. evharistični kongres na Dunaju. Udeležba iz Javorja: Franc Stopar (Mežnar), Peter Smolčnik (Šumnik), Janez Gutovnik, Jože Pudgar in župnik.

Jesen je bila deževna. V začetku septembra je že padel prvi sneg, osemkrat je snežilo, dokler ni obležal.

Rojstev 13, umrlih 7, poročen 4 pari.

1913. Od 23. februarja do 2. marca je bil misijon. Aprila je 20 Javorcev z vlakom romalo na sv. Goro pri Gorici. Spremljal jih je župnik.

Konstantinova slavnost v Črni. 1600-letnica zmage kristjanov. Dne 9. septembra ob 6. uri je bila maša v Javorju. Ob 9. uri so se Javorci zbrali pri Matevževem križu in v procesiji šli v cerkev. Od gostilne Drofenik, kjer je imelo krščansko slovensko društvo svoje zbirališče, se je pomikal sprevod z godbo in novo društveno zastavo.

V cerkvi je govoril Franc Smodej, korni vikar in urednik Mira v Celovcu.

Nato je bilo slavnostno zborovanje pri »Drofeniku«. Igrali so igri: Mlini pod zemljo in Skrivnostna poroka.

Tudi v Javorju je bila naslednjo nedeljo Konstantinova proslava. Obiskali so je Črnjani z zastavo in župnikom Dobrovcem.

Naročnikov Mohorjevih knjig 33, Mira 13, Domoljuba 7 ter nekaj naročnikov Slovenskega gospodarja in Slovenske straže.

Rojstev 10, umrlo je 6 ljudi, poročil se ni nihče.

1914. Izbruh prve svetovne vojne. Zanimivo za poznejše rodove, da je od male župnije z okoli 250 dušami odrinilo na vojsko 42 mož in fantov. Župnika Mateja Weisa so premostili na župnijo Loče, kjer je nadomeščal tamkajšnjega, k vojakom poklicanega župnika. Letina je bila srednje dobra.

Rojenih 12, umrlih 5, poročenih 5 parov.

1915. Zima je začela pritiskati po novem letu, in sicer prav po sibirsko, snega je mnogo.

Zopet je šlo pod orožje in na vojno 12 mož in fantov. Na bojišču v Karpatih sta padla Franc Šumnik in Marko Mordej (Dervodelov sin).

Dne 1. septembra je dobila župnija za pastirja Miha Kusterleta, kaplana v Črni.

Rojena 2, umrli 3, poročen nobeden.

1916. Dne 30. maja je prišel pomagat oskrbovat župnijo Franc Ksaver Meško, župnik pri Mariji na Zilji, ker zaradi preiskovalnega zapora ni smel več nazaj. Ostal je samo do 4. junija. Ker je šel duhovnik Mihael Kusterle študirat na Dunaj višjo poljedelsko šolo za službo ekonomista, je škofijstvo nastavilo Josipa Fejnika, do tedaj provizorja v Malovščah na Zilji. Prišel je 18. novembra.

Letina je bila srednja. Smrt cesarja Franca Jožefa I. Imeli so vigilijsko opravilo in črno mašo.

Konec novembra je padlo poldrugi meter snega. Zaradi snega in mraza otroci niso obiskovali šole.

Tudi župnik je zaradi pomanjkanja drv zmrzoval. Rojstvi 2, umrli 3, poroke nobene.

1917. Mnogo snega in hud mrz. Na prvi spomladanski dan je padlo pol metra snega, naslednji dan je zopet snežilo, da ga je bilo več kot meter. Javorci so šli 24. aprila na Uršljo goro prosit za lepo vreme, bilo jih je 125. Ko se je sneg stopil, je kmalu nastala suša, zopet so šli na goro prosit za dež, nekoliko so bili uslišani. Februarja je faro zadela huda nesreča. Zvonovi, dva od farne, dva od Joštove cerkve, dva od župnosti zapustili svoje mesto v stolpu. Spomladanska suša je posušila travo, namesto 100 do 120 gar sena so ga kmetje dobili le 50 do 60 gar. Živino so morali krmiti s slamo in drevesnim listjem. Iz javorske fare jih je odšlo na vojsko 83, padlo jih je že 17, 6 je bilo ujetih na Ruskem, 11 v Italiji.

S srebrno in bronasto kolajno ter Karlovim križem je bilo odlikovanih 14 Javorcev.

Rojenih 6, umrlih 5, poročen 1 par.

1918. Vlada je začela rekvirirati živino; najprej vole, nato krave in telovje. Zelo hudo je. Kmet daj otroke za vojno, daj žito, volno, maslo, mleko, špeh, sploh vse. Draginja narasla.

Župnijska cerkev v Javorju

Zvedelo se je, da bo nastopil dolžnost v Javorju župnik Ludvik Viternik, dosežanji upravitelj bo premeščen v Apače. Ustanovljena država S. H. S.

Rojstva, umrli in poroke niso več vpisani v kroniko.

1919. Ob koncu aprila so Nemci zasedli Mežiško dolino in jo zopet zapustili 28. maja.

1920—21. Cerkev je poslikal Franc Zaberčnik za 3000 kron.

1922. Se ni zgodilo nič posebnega.

1923. Spomladi so napravili novo ograjo okoli vrta pri župnišču. Vsak kmet je pripepljal late in stebre ter po enega delavca, zato ni bilo stroškov. Dne 1. decembra je bila župnija dodeljena lavantinski škofiji, pod katero je že prej spadala do leta 1860.

Prebivalstvo vedno bolj pojema, ker se seli v nižje kraje, zlasti mladina. Zaposluje se pri rudniku. Ostalo je še približno 280 duš.

1924. Birma 16. junija. Navzočih 10 duhovnikov. Škof dr. Andrej Karlin, dekan dr. Cukala, dvorni kaplan, župniki iz Mežice, Koprivne, Belih vod, Zavodnja, Razborja in kaplan iz Črne. Birmancev 24. Septembra so dobili nov zvon, 300 kg težak, ulivala ga je tovarna Zvonoglas v Mariboru po 64 kron za kilogram. Botri so bili: Alojz Potočnik in žena Malka (Lukeža). Ivan Gutovnik in Helena. Za zvon so darovali vsi farani, največ je dal Lukež. Zvon je blagoslovil Jože Dobrovec, župnik v Črni.

1925. Jeseni so pokrili polovico strehe na župnišču. Kmetje so sklenili, da bodo dajali duhovnemu pastirju, ako ostane, vsako leto »kolekturo«, in sicer vsak 25 kg žita.

1926. V tem letu je napravilo stalno deževje jeseni mnogo škode na poljskih pridelkih. V Črni so bile velike poplave.

1927. Od 6. do 13. aprila je bil v fari misijon.

Pokrili so še drugo stran župnišča ter popravili strelovod in pripravili les za cerkveno lopo. Junija so na novo pokrili mežnarijo in zgradili novo lopo pri cerkvi.

1928. Nič novega se ni zgodilo.

1929. Zima je bila izredno huda. Ljudem so pomrzili razni pridelki, toplomer je kazal zaradi silnih vetrov — 32° C. Popravili so zidove in prebelili zunanjšino župne cerkve.

1930. Kupili so nov tepih za župno in podružnično cerkev. Na Petrovo je dobila cerkev sv. Jošta dva nova zvonova, ki ju je vtila Zvonolovarna Maribor.

Veliki zvon A je težak 487 kg in mali E 112 kg. Stala sta 25.288 Din. Neumorno sta zbirala prispevke cerkvena ključarja Andrej

Stakne (Pukl) in Peter Mordej (Dervodel), ki sta bila botra velikemu zvonu, enako tudi ženi obeh gospodarjev. Malemu zvonu pa je kumoval Alojz Potočnik (Lukež) z ženo Malko. Zvonove je blagoslovil Matej Riepl, dekan na Prevaljah, ob asistenci Vinka Razgorška, župnika v Črni, ter domačega duhovnika Ludvika Viternika.

1931. Dne 31. marca je bilo ljudsko štetje, ki je pokazalo, da se je število duš v župniji pomnožilo za okoli 60 faranov v zadnjih 10 letih.

Vladala je velika stiska za denar, ker so cene pri živini padle za polovico. Enako velja tudi za les. Zima je bila izredno huda, bilo je okoli dva metra snega in veliki zameti, zaradi tega otroci cel mesec niso zahajali v šolo.

Kraja Jazbina in Javorje sta dobila nove hišne številke. Spodnje Javorje spada v župnijo Črna, sega pa do kmeta Počela, medtem ko se začne Zgornje Javorje, ki spada v javorsko župnijo, pri hiši Mrak z novo številko 1.

1932. Pokojni Jurij Klavž je dal njivo, veliko 12 arov, v uživanje župniku kot ustanovno: treba brati vsako leto na petek v postu je treba brati mašo za pokoj Jurija Klavža in rajnih Koničevih mater ter letne prošnje. Njiva ni odpisana in se sedaj nahaja na svetu dr. Ramšaka, je prva ob cesti ob Mežnarjevi meji.

1933. Brezposelnost se je povečala zaradi zastoja v lesni trgovini. Veliko naših bajtarjev se je prej preživljalo z delom v gozdu. Ljudstvo je zelo obubožalo.

1934. Po 20 letih so v župni cerkvi zopet dobili orgle.

Prodali so harmonij in kupili stare orgle v Šentanelu nad Prevaljami. Posredoval je orglarski mojster Janecek iz Mežice, ki jim je dodal 3 registre. Stale so okoli 7500 dinarjev. Orgle bo treba še popraviti. Najprej so zapele na velikonočni praznik. Blagoslovil jih je domači župnik.

1935. Gospodarska stiska traja neusmiljeno dalje. V našem, od prometa tako oddaljenem kraju, je vedno hujša in se čuti tudi v cerkvenem oziru. Ljudje že težko kupujejo potrebno obleko, da bi lahko šli v cerkev.

Začeli so graditi banovinsko cesto od Št. Vidu po Javorju v Črno; vezala bo Šoštanj s Črno.

1936. Brezposelnost se je povečala. Zaradi krize v gospodarstvu je ljudstvo zelo obubožalo.

1937. To leto je toča pobila večini posestnikov vse pridelke na polju. Kriza se je malo omilila, ker je poskočila cena lesa.

V velikih množinah je jeseni nastopil metulj »kapusov belin«, ki je povsod uničil zelje in kolerabo.

1938. Nič pomembnega se ni zgodilo.

1939. 1. septembra so Poljaki imeli z Nemci vojno — 3 tedne, nakar se je začela vojna z Angleži in Francozi.

1940. Kmalu se je začela draginja. Dne 17. aprila 1940 je pogorela hiša pri Kompreju v Zg. Javorju, polovica žita je najemnikom zgorela, ker ga niso mogli pravočasno rešiti.

1941. Ob izbruhu vojne z Jugoslavijo dne 6. aprila so leteli nemški avioni čez Javorje rušit mostove v Zidanem mostu.

Tiste dni so Nemci odgnali vse duhovnike iz Mežiške doline v taborišče. Javorskega župnika so odpeljali že 9. aprila, in sicer v Mengeš pri Ljubljani. 8. septembra 1941 so njega in sedem sobratov izpustili, ker niso bili sposobni za transport na Hrvaško.

Po prihodu v domači kraj se je nastanil na svojem posestvu pod Uršljo goro (Čemernik), odkoder je upravljal župnijo vsa leta vojne; delno tudi Črno.

1941—1945. Med vojno je ljudstvo zelo trpelelo, kajti bilo je med dvojnimi ognjem. Prihajala je nemška policija in partizani, ki so dobili hrano večinoma pri kmetih.

Požgana je bila Kavnikova domačija, gospodar ustreljen. Petričeva domačija požgana, domača hčerka ustreljena, ostala družina izseljena v nemško taborišče.

Pri Lopatetu požgana hiša s prebivalci vred. Zgorela je »Kasijeva vila« pri Št. Vidu. Zad-

nje dni aprila 1945 je pogorela cerkev pri Št. Vidu. V Podgori je pogorelo pri kmetu Jelenu na pobočju Uršlje gore.

1946. V župniji se ni zgodilo nič pomembnega, razen da je bila »ustanovna njiva«, ki jo je uporabljal župnik od Koničevega posestva, odvzeta in izročena z drugim svetom vred organistu.

1947. V vojni 1941—1945 je bilo izseljenih 11 Javorcev: Alojz in Marija ter hčerka Nežka Petrič, Pergovnik, Franc Klavž (Ober), Janez Klavž (Pestotnik), Ludvik Potočnik, Pepca in Ivanka Roženičnik ter župnik. Vrnilo se jih je 10.

V Buchenwaldu je umrl Franc Klavž in v krematoriju so ga sežgali.

Nasilne smrti jih je umrlo 9. Ivan Komprej (Kavnik), Lips Potočnik (Lukežev), Franc Po-

točnik (bivši Čemernik), Micka Petričeva, Luka Poznič in njegov brat ter hlapec (Lopatevci), Alojz Potočnik (Pikova bajta) in kmet Hlevnik (Grabner).

V vojni in borbi jih je padlo 9. Franc Potočnik mlajši, Ivan Bricman, Franc in Ivan Jug, Jožef Osojnik in Hlevškov fant, Naravski, kmet Lautar in Gutovski fant Martin, izmed teh dva v nemški vojski, 7 pa v partizanih. To je bil kar velik krvni davek za svobodo naše domovine Jugoslavije.

Vir: Kronika javorske župnije.

Zahvaljujem se župniku v Črni in upravitelju župnije Javorje Simonu Črešniku, ki mi je omogočil prepis kronike.

Jure Skudnik

20. OBLETNICA PLANINSKEGA DOMA NA PECI

Mineva dvajset let, odkar je bil z velikim trudom, napor, zagnanostjo in ljubeznijo zgrajen nov planinski dom na Peci. Dolga, obenem pa tudi kratka je dvajsetletna doba, ki jo danes obujajo prizadevni graditelji. Kolikor je bilo denarja premalo, so ga nadomestili s prostovoljnim delom, nabiralnimi akcijami, ter starim materialom. Mnogi prizadevni planinci našega in tudi sosednjih planinskih društev so opravili po sto, po tisoč in po več ur prostovoljnega dela. V nabiralnih akcijah so prav vsi kmetje bližnje in daljne okolice darovali potreben les. Posebno so se izkazali kmetje iz Tople. Kmet Mihev je dal dodatno pod ugodnimi pogoji v najem za 99 let zemljišče za stavbo in traso žičnice.

Dolg bi bil spisek vseh darovalcev in udeležencev prostovoljnega dela. Velika je bila materialna pomoč rudnika, finančna od takratne občine v Črni, okraja Maribor in republike po 500.000 din. PZS pa je dodelila kredit tri milijone takratne vrednosti dinarja. Polovico vseh sredstev je fi-

nanciralo društvo samo iz dohodkov svojih nižinskih postojank.

Ko praznujemo 20-letnico dograditve in otvoritve doma na Peci, pa se spominjamo, da mineva tudi 50 let od dograditve prve koče na Peci — torej dva jubileja, toda prva koča je bila požgana leta 1943. Kljub temu, da je bila želja planincev takoj po končani vojni zgraditi novo kočo, to ni uspelo zaradi strogega obmejnega režima. Takrat so začasno preusmerili svojo planinsko dejavnost na Raduho, kjer je bilo leta 1948 zgrajeno skromno planinsko zavetišče. Z ublažitvijo obmejnega režima je leta 1952 sledila gradnja bivača na Peci, in to na temeljnih zidovih nekdanje kapelice. To zavetišče je koristno služilo ves čas poznejše gradnje tega doma. Temeljni kamen za novi dom je bil vzidan leta 1954 z vgrajeno spominsko listino. Material za gradnjo so spočetka nosili z osli, pozneje so ga vozili, dokler ni sredi gradnje ta transport popolnoma odpovedal. Zgradili so zasilno tovorno žičnico na Peco. Sicer so že leta

Dom na Peci

1953 s pomočjo rudnika projektirali žičnico iz doline pri Škrubeju. Izsekali so traso in postavili lesene jambore, a je vse obstalo.

Rudnik je namreč opustil sodelovanje, ker je odstopil od nameranih sledilnih del na pobočju Pece. Sredstev tako za nadaljnjo samostojno gradnjo ni bilo. Izsekano traso so koristno izrabili za gradnjo 2,3 km dolgega daljnovoda. V letu 1964 so obnovili staro, zasilno žičnico, istočasno so podaljšali traso od Mirjan do ceste v Podpeci. Dolgo vrsto let je delovala tudi avtomatska telefonska zveza, sedaj pa, žal, ne deluje več.

V letu 1961 je agilna ekipa — imenovali so se »Matjaževci« — postavila nov bronast

sti spomenik legendarnega kralja Matjaža. Prvi, leseni spomenik, je bil med vojno uničen.

Takšna je torej zgodovina Pece. Upajmo, da bodo sedanji in bodoči rodovi tudi s tako ljubeznijo čuvali in vzdrževali s tolikim trudom zgrajeni dom. Bojazni sicer ni, kajti že sedaj so se izkazali pri obnovi.

Kot obmejna postojanka z mejnimi prehodi čez vrh Pece ima še poseben pomen, da povezuje planince z obeh strani meja, da bi živeli v trajnem sožitju in slogi.

(Povzetek govorov prejšnjega in sedanjega predsednika PD Mežica Jurherja in Goršeta)

Milan Vošank

Poletna doživetja

Tamar, oj Tamar, raj pod Poncami.

Opoldanska vročina se odbija od asfalta, se meša s plini in prahom ter udarja v moje preznojeno telo. Avtomobili drve, šoferji se nasmihajo, mahajo z rokami ali odpelejo mimo s kamnitim obrazom.

»Ko bom imel svoj avtomobil...?!«

Hrup tovornjakov in bližnjega mesta doni v ozračju. Za hip se mi zazdi, da je vse to nora dirka brez konca.

»Ali bom takrat res dober in prijazen do štoparjev?«

Vseeno mi je, kaj se dogaja z mano, okrog mene. Kot o polsnu slišim šumenje kapljic in zavijanje rahlega vetra, ki se mi zariva v brado, lase in pod srajco in je nežen kot ženska roka.

»Preklete, so nesramni ti naši šoferji!«

Sence dreves se pomaknejo nad mene. Tiste strašne vročine ni več, samo težki hribovski čevlji se mi zde še težji.

Zaprem oči in nemočno držim roko proti cesti. Med hrup in šumenje vetra se nenadoma vmeša cviljenje avtomobilskih gum. Odprem oči. Za mano stoji velik rdeč avto. Prograbim nahrbtnik in stečem.

»So pa le še dobri ljudje na svetu. Tudi jaz bom takšen, ko bom imel avtomobil!«

Pozno popoldne se znajdem v Ratečah. Gorski grebeni nad Planico so taki kot vedno: beli, navpični, mogočni in lepi. Bela cesta vodi proti njihovem vznožju. Počutim se kot v pravljici, kot v brezskrbnem svetu, kjer je vedno vse mirno in prijazno. Ljudje sede pred hišami, otroci se pode po prašnem makadamu in zahajajoče sonce pošilja nad valovite travnike in gozdne hrbte rdeče pozdrave. Seno diši v kozolcih in po kolovozni cesti ropota lojtrski voz. Romantika gorske vasi in njenih ljudi se mi zdi kot vesela, lirična poezija.

Na robu vasi opazim znanca, ki popravlja svoje staro vozilo. Ko si od vaščanov izposodita kup orodja, avto le spelje. Medtem, ko motor bolešno hrope v strmino in se na zadnjem sedelu premetavam družno z nahrbtnikom, skušam skozi okence ugle dati čim več novega. Čez ogromne planiške velikanke mi pogled splava do Ponc in se nazadnje ustavi v zatrepu doline, na čudoviti podobi Jalovca in na stebrovju Moj-

strovke. Sami spomini na doživetja, kamorkoli se ozrem.

Končno smo pred kočo v Tamarju. Stoji v prelepi dolini vsenaokrog obdani z grmadami apnenca, oblikovanega v strme stene. Skozi vrhove smrek skušam ugledati markantno steno Travnika. Čez plati v njenem osrednjem delu je speljana Aschenbrenerjeva smer, najtežja v osterjih nad to dolino. Že misel, podati se tja čez, je napeta. Strmina tam zgoraj je tako divja, da se mi zdi plezanje po nji skoraj nemogoče. Pa vendar je že mnogo navez prišlo čez, iskalo in našlo je tam del svojih alpinističnih hotenj. Prišel sem, da bi to steno skupaj s prijateljem Frančkom preplezal.

Pogled, vaje v gorah le snežišč, sten in grebenov, se mora ob koči najprej srečati z množico glasnih in razvajenih turistov. Šele nato lahko prisluhneš vrisku gornika visoko na uhojenih poteh ali pod robom

stene. Šele nato lahko pogledaš in prisluhneš razpenjenemu potoku, ki dere iz votline sredi Ponc.

Ob robu gozda, ob šotoru, ugledam znana obraza Janete in Marka. Po verandi koče se mogočno sprehaja debeli oskrbnik Perko. Tu je tudi nekaj tržiških plezalcev. Že kar v navadi je, da si ob takih večernih priložnostih privoščiš steklenico piva.

Na večer, potem ko oskrbnik vzame kitaro in zapoje nekaj hribovskih, se okolica umiri. Gore se skrivnostno sklanjajo nad dolino. Oddaljeni zvoki in šumi so kakor čarobni napevi neznanih sil. Lepi so večeri med gorami.

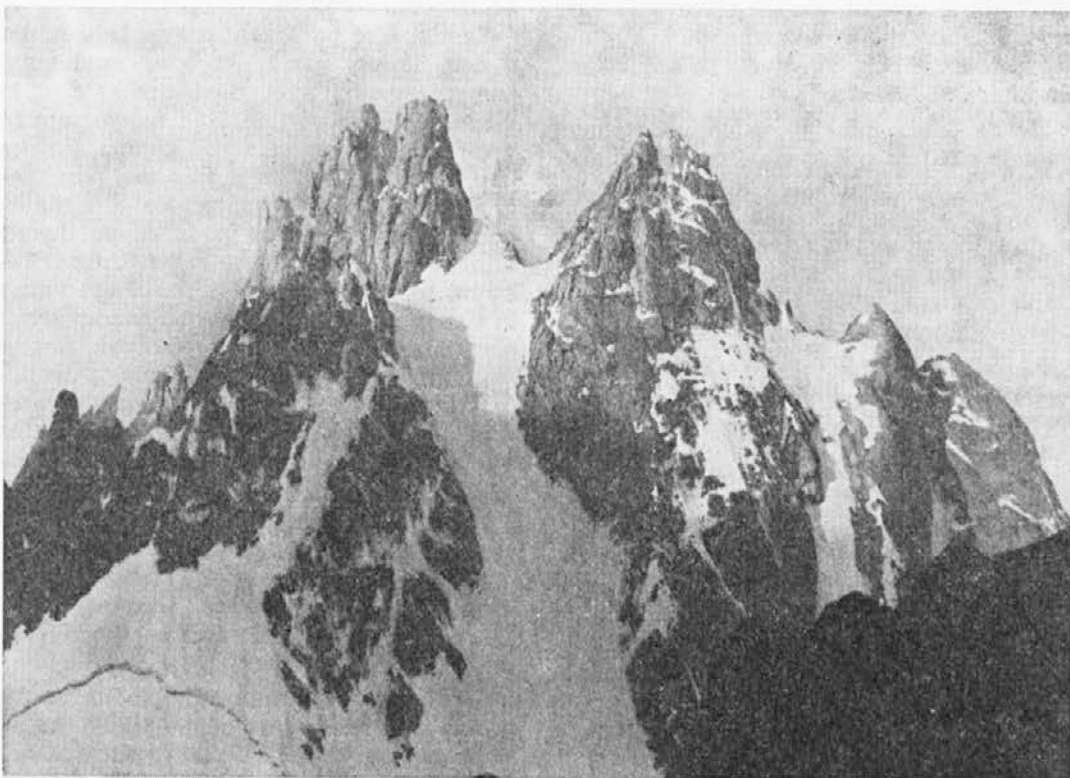
Da bi bil na Travniku dobro pripravljen, naslednji dan s Tržičani vstopim v Raz Jalovca. Čudovito plezanje, ki se z vsakim metrom stopnjuje po težavnosti in zračnosti in na vrhuncu vsega postavi pred nas še zadnji problem, previs. Enkratni so ti fantje izpod Storžiča, dobri plezalci in prijatelji. Čeprav sem se z njim doslej poznal le na videz ali po imenu, mi ni bilo težko najti stika z njimi.

V taboru me že čaka Franček. Dan se poslavlja in velike temne lise počasi prekrivajo steno Travnika. Venomer se oziram v Aschenbrenerjevo smer, v naložene plati, čez katere vodi vijugasta črta, ki kaže smer. Strah pred dejanjem se počasi utaplja v pričakovanju neznanega. Še zadnji pregled plezalne opreme in še nekaj besed s soplezalcem. Nastopi noč z rahlim spancem.

Minila je ta noč, minil je dan in še ena noč. V sončnem dopoldnevu priplezava na rob stene. Vsenaokrog se razprostira ena sama veriga gora in dolin. Modro nebo z belimi oblaki je kot zavesa s prišitimi krpami. Med oblaki počasi potuje vroče sonce. Kako sva ga pogrešala v hladni noči.

Svetloba se preliva po kamenju, po redkih drevesih in še raznih travnikih v dolini.

Sinoči je bilo drugače. Samo stal sem in skušal s pogledom povečati luknjo v steni. Tema je zapolnila okolico. V nekaj trenut-

Take so gore nad Chamonikom. Krute in lepe

Iz tabora v Tamarju. S. Frančkom se pripravljava za v steno Travnika

kih so navpične plošče pred mano postale motne, oprimki in stopi pa nevidni. Na krušljivem pragu pod luknjo sem spoznal, da je plezanje za danes končano. Vrv se je iztekla. Otikal sem razpoke in zabil nekaj klinov.

Čez rob se potegne Franček. Istih misli sva, tudi njemu ni več do plezanja. Počasi prične urejati gmoto dveh vrvi, lestvic, vponk in klinov.

Žejna sva. Meh z vodo mi je počil spodaj v kaminu in nekaj kapljic ni dovolj niti za tolažbo. Slastno pojeva vsak pol limone, lupini pa nastavlja pod kapljice, ki pronicajo s stropa. Ko razkopavam tla za sedenje, opazim droben curek, ki se zvije med kamenčki. Izdolbem luknjo, ki se takoj napolni z motno vodo. Kakšno razkošje! Voda je grenka, ampak vlivava jo vase brez prestanka. Naj bo mraz, mokrota, neudobnost, vse bova preživela to noč. Samo, da imava to lužico.

Rosno jutro naju je našlo na strmih snežišču. Hitiva pod steno. Prvič žarki svetijo na piramido Jalovca in greben Ponc. Popolnoma tiho je, oglašja se le potok, ki v divjih brzicah pada čez skale. Ogromna stena Travnika se vedno bolj sklanja nad naju, odkriva svojo divjo in razdrapano podobo. V meni se porodi napetost. Kot bi me hotelo raztrgati. Vse pogostejše se ustavlja, zijava navzgor in iščeva prehode proti vrhu.

»Madona, kako je strmo!«

»Ta stena ne nosi zastonj take slave!«

»Ampak, jo bova, boš videl!«

Zaupanje v lastne sposobnosti, v tveganje z izhodom, prijateljstvo, potrjeno v mnogih stenah. Vse to naju je pripeljalo sem, pod eno najtežjih sten v naših Julijcih. Ideja iz pogovora na prijateljevem domu postaja stvarnost. Veva, čeprav si ne upava priznati, da bo to trda preizkušnja brez umika. Preplezati osemstopetdesetmetersko navpičnost, ocenjeno s šesto stopnjo — to bo zahtevalo od naju vse. Pa vendar

bova tudi nekaj odnesla. Spomin na trepetajočo srečo.

Začelo se je. Že koj prvi metri plezanja nama povedo dovolj. Gladka in od vode izlizana skala preide v krušljivo grapo. Nazadnje le izplezava na manjši skok. Na policah, ki vodijo na drugi konec stene, se najprej zaplezava. Zmota spozna Franček, ko s skrajnimi težavami premaga gladke plošče in ves začuden ugleda pod sabo lepo prehodne gredine.

Pod velikim kaminom se nama zdi plezanje že kar nemogoče. Dolgo samo gledava previs nad sabo, nakar se ga soplezalec godrnja je loti. Nad njim je laže, le skala je mokra in spolzka. Kamin je popolnoma zaprt in v njem se počutiva dokaj varna, čeprav ni nabit s klini. Nenadoma se zapre in prehod na svetlo izsiliva po zračni in težavni prečki.

Skozi kamin in čez prečko je vodil Franček, sedaj je vrsta na meni. Sledim razčlembam in redkim klinom proti levi. Počasi gre. Neizrazito zajedo venomer prekinjajo previsi. Pridno uporablja lestvice. Tudi prijatelj raztežaj ni lažji. Takoj nad njegovim stojiščem me pričaka nov previs, kjer starim klinom dodam še dva svoja. Obstanem pod gladko platjo. To bo prva zaresna šestica po opisu, saj ugledam prvi kos železa šele visoko nad seboj. Ves razgret in z razbijajočim srcem pridem čez v tretjem poskusu, ter se zasidram za ogromno lusko.

Nadaljujeva v desno, po počeh, dobro vidnih iz doline. Zaveva se, da je že poldne in bo treba hiteti. Nazadnje je napete počile konec. Skoraj navpična zajeda, z močno izraženim desnim delom in lepo razčlenjena, vodi navzgor do votlin. Plezam in vriskam. Tako srečen sem, da je konec tistih težav. Prvič danes v vsej mogoči popolnosti uživam v plezanju, čeprav je tudi ta raztežaj solidna petka. Vrvi zmanjka tik pod razpočenim previsom, ki predstavlja zadnji problem do votlin. Frančku še ni do plezanja naprej in že visim v lestvicah v čudoviti opojni navpičnosti. Še nekaj metrov prostega plezanja po počih in že sem na lepšem, v votlini.

Svetloba se bo kmalu prevesila v mrak, v noč. Trdno upava, da bova pred temo izplezala v nižji svet. Sledi prečka z vrsto klinov do nove votline. Nad njo plezam že v mraku. Končno sem pod rampo. Že nekajkrat sem slišal, da je ta nekaj posebnega, lepega. Dokaj strma plošča — z majhnimi prijemi in stopi pa z ravno dovolj klini — me hitro vodi navzgor. Čutim, kako mi telo izžareva energijo, ki me varno in neugnano žene proti robu stene. Mrak postaja vedno gostejši. Torej biva! Raztežaj pod izstopno grapo. Ne moreva drugače. Nadaljevati v temi ali s pomočjo baterije je preveč nesmiselno in tvegano. Čez noč bova ostala v luknji, zavita v vsa oblačila. Nekako bo že, saj ni prvič.

Ob prelepem prebujanju dneva, ko so skale komaj dobile prve obris, Franček pohiti po rampi navzgor. Predremala sva mrzlo noč in sedaj morava le navzgor, na sonce, v novo, rosno življenje jutra, dneva in naju.

Sredi izstopne grape naletiva na široke police. Slediva jim in pripeljejo naju na raz, med kipeče valove sonca. Tik nad nama se boči zeleni rob stene. Ob devetih dopoldne zmečeva na njem s sebe plezalno

opremo. Izmučena, neprespana, toda srečna.

Po grebenih Mojstrovke se spuščava proti dolini. Z ledenika se še enkrat ozreva v steno Travnika. Tokrat drugače. Ne z mrkim, napetim obrazom. S sproščenim nasmehom ob spominu na težavno, nepozabno doživetje.

Prijatelji pritovorijo v tabor obilne zaloge hrane in pijače. Govoriva, govoriva in se polniva z vsemogočimi dobrotami. Nad šumečimi smrekami se vzdigujejo temna ostenja.

Duh mi ne pusti mirovati. Žene me naprej in si želi novih doživetij. Ob večernem ognju se z Janeto zmeniva za Belač — Županovo smer v Šitah.

Smer, o kateri alpinisti govorijo s spoštovanjem. Nekajkrat me je pot že vodila pod to steno in vedno sem občudoval ta mrčni, sivi kolos, ki se ponaša z najlepšimi smermi v naših Julijcih.

Še v temi me Janeta prebudi. Počasi se napotiva po lagodni stezici med grmovjem do melišča, kjer naju dohiti dan. Hitro sva pod steno. Spet je v meni tista tesnoba napetost pred neznanim, ki pa se vedno izgubi ob stiku s skaljo.

Po prvem, vstopnem raztežju, sva prepričana, da bo plezanje zahtevno in zanimivo. Prečka s prvega stojišča v levo da Janeti, ki je manjše postave, precej misliti, sam pa se močno stegnem in uspe mi najti prijem, ki mi pomaga naprej.

Še eno težje mesto naju pričaka, menda je ocenjeno s šesto stopnjo. Čeprav plezam z vrvjo, mi da obilo opravka. Pod steno se oglasi naši. Namenjeni so v Jalovec. Skušava plezati hitro, pa nama sprva nikakor ne uspeva. Strme zajede in krušljive prečke ne dopuste hitenja. Na nekem lažjem raztežju se mi odkruši luska in v zadnjem trenutku se ji ves trd od strahu umaknem na nižjo gredino.

Ustaviva se pod steno, poraslo s šopi trave. Ravno čez ta navpični travnik bo treba. Janeta pod travo odkriva kline, navzdol meče črno zemljo, medtem pa se počasi vzpenja. Vse skupaj se mi zdi čudno, da pa je tako plezanje skrajno težko, se hitro prepričam.

Okoli opoldneva sva v grapi, ki preseka celo steno. Udobno splezava na njen skrajni konec, tam pa spoznava, da tod ni izhoda. Morava se vrniti in precej daleč spodaj odkriva kline, ki vodijo na široko, strmo polico.

Iz Harnove smeri v Jalovcu se že vračajo prijatelji. Dolgo moram gledati navzdol, da le uzrem njihove postave na umazano belem snegu. Priganjajo naju, menda je že pozno.

Zgornji del police je poraščen s travo. Prvič danes si tu privoščiva počitek. Kako čudovito! Sredi stene sedeti na travnati oazi, poslušati utrip tišine, živeti z bitjem stene in vpijati panoramo razgleda. Kar ne moreva naprej. Človek pa je povsod odvisen od časa in midva tokrat še od svetlobe dneva. Moram se splaziti okrog roba, v napičnosti zajed, grabnov in gredin. Oba si želiva roba stene, vrha in vrnitve v dolino. Stena počasi le popušča in nenadoma se nad nama zariše vijugasta črta vršnega grebena.

Začudena bereva zadnje vrstice v opisu, ki napovedujejo čisto za konec s klini nabit previs. Pa vsega tega ne vidiva. Med raz-

majanimi kladami najdem lahke prehode do vetrovnega in zamegljenega grebena.

Za gorami se poslavlja sonce. Rahli obrisi rdeče barve se izgublajo v mračni sivini, ki puhti iz doline Tamarja. Le Jalovec še žari v vsej svoji večni lepoti.

Izza grebena pogleda obraz prijateljice. Končala se je ena od mnogih poti. Med mrzlimi sunki vetra si stisneva roki in se nasmehneva. Sva zadovoljna? Srečna! Vsega tega se sedaj še ne zavedava. Prišlo bo za nama v dolino, ob večerih doma, med prijatelji za veselo mizo, v šoli, kjerkoli bo bruhalo na dan. Sedaj morava le hitro spraviti opremo in zdrveti po stezici v meglo. V dolino.

S porajajočo se temo sva spet med svojimi. Presenečeni so, saj so naju v mislih že videli, kako bivakirava pod robom stene. Pozno ponoči je ugasnil ogenj.

Jutri bom spet na cesti, ki vodi proti Koroški.

Chamonix — mesto gornikov, hipijev, bogatih turistov in trgovcev.

Z dreves padajo težke kaplje in zamolklo udarjajo na platna šotorov. Prej, opoldne, je nehalo deževati. Nebo se je počasi očistilo in po nekaj otožnih nočeh spet veselo svetijo zvezde.

»Francoska dekleta so dobra!«, skušam zapeti ob izposojeni kitari, pa me naše vrle punce koj prehitijo.

»Litrski pir! Litrski pir!«, se neubranjeno derejo na ves glas. In res jih nikakor ne morem preglasiti. Sotrpini v petju, Franček, pa ne pozna besedila. Ubereva jo drugače.

»Vodi me, siva pot, na Koroško, kjer čaka eno lušno me dekle...!« Sedaj jo naše plezalke koj poberejo v zavetja šotorskih platen. Midva pa pojeva, tuliva in vriskava. Nazadnje nama dela družbo le še Milan, ki se izkaže z litrom vina. Da smo bili kar dobri, nas naslednji dan pohvali Irena (starejša). Ampak kaj, ko smo to že sami vedeli.

Skozi Italijo in Švico smo pripotovali v meko alpinistov, v Cham (chamonix) pod Mont Blancem. Utaborili smo se med množico svetovnih popotnikov — hribovcev, hipijev in potepuhov — za pokopališčem. Menda pa je bil ta čudoviti prostor pod smrekami last nekega domačina. Nekega jutra še napol v sanjah prilezem iz šotora ter se skoraj zaletim v noge policista. Morali smo se preseliti. Še dobro, da je imel Milan s sabo svojo razmajano katreo.

Chamnix. Mesto pod Mont Blancem. Mesto, ki danes živi od te gore. Od turizma in revnih gornikov. Ulice te idilične naselbine so vedno polne ljudi: turistov v barških oblačilih, planincev, alpinistov, romarskih hipijev in domačinov. Vse živi za lepote in za turizem. Vsaka stavba v ulici ima v spodnjih prostorih bodisi trgovino, restavracijo ali kak drug lokal. Pločniki so zatrpani s panoji, polnimi razglednic. Tu so še prodajalci sladoledov, sladke volne, pižame in vsemogočih spominkov.

Le redki turisti se še ozro za tabo, če se na ulici pojaviš v planinski opravi, z vrvmi, nahrbtnikom in cepinom. To je čisto vsakdanje. Gornikov je na ulicah zmeraj polno. Hitro ločiš tiste, ki so v gore namenjeni, od onih, ki so od tam prišli. Pozna se to na obrazu, na izmučenem koraku.

Nad vsem tem vrvežem pa mogočno kraljujejo gore. Eni jih gledamo hrepeneče in

s strahom, drugi le bežno, tretjim pa se zde kot nepotrební mrtvi objekti.

Ob robu ulice so se ustavili trije mladi fantje s kitaro, bendžom in violino. Zaigrali so. Najprej nežno in tiho, nato udarno in doneče. Ubrani glasovi instrumentov in pevca so me zajeli v svoj vrtinec, me nosili po zelenih dolinah in večno zasneženih gorah. Francoska narodna glasba, preprosta ter izpovedna, mi je počasi približala ta konec romarske dežele. Te ljudi, katerih trdo življenje je bilo venomer povezano z gorami, s katerimi in za katere živijo. Pred mano so se odpirale njihove skrivnosti, odpirala so se vrata njihovih lesenih hiš. Govorili so od vetra ožgani obrazi.

Dolina pastirjev, kmetov, gostilničarjev in gorskih vodnikov. Dolina nasprotij z banalnimi hoteli na eni in neizprosnimi, krutimi gorami na drugi strani. Romarska meka revežev in bogatašev. Srečnih z malim in nezadovoljnih z velikim. Čudovita glasba mladih fantov, ki so igrali za miloščino mimoidočih, mi je pokazala pravo podobo tega prelepega koščka sveta.

Milan in Franček sta se v hribe odpravila pred nami. Odšla sta v slovito steno Grand Charmona. Ostali smo se za začetek odločili za lažjo turo. Pogledat gremo, kakšno je plezanje v granitu. Izbrana smer je kratka in vodi po razu gore Aguille de M je manjša, črna granitna gmota ob vznožju velikanov. Lepo se vidi iz Chamonixa. Smeri v tej steni so že kar nekakšna modna tura. O tem se kaj hitro prepričamo. Že, ko se bližamo steni, opazimo, da je v njej zelo živahno. In to prav na našem razu. Prihajajo pa še vedno nove naveze.

»Menda ja ni povsod v Alpah podobno,« glasno razmišljam. Hrepeneče se oziram proti svetli konici Druja. Tam je gotovo drugače. Že lani so se mi oči pasle po njegovem znamenitem stebri. Postal mi je ideja. Se bo ta ideja izpolnila letos? Verjetno ne. Naših fantov ne mikajo težave v osemstometrskih pečeh, sam pa tja ne morem. Pa saj se bomo v to deželo še vrnili.

Daleč spodaj, za zelenimi oazami trave in za gozdovi, so po dolini raztresena naselja. Na drugi strani pa se spet dvigujejo siva gorovja z razneženimi kuloarji.

Navezam v razu gre sila počasi. Najraje bi misel o plezanju opustil. Vendar se mi zdi škoda zamuditi priložnost plezati po granitu.

Z Ireno vstopiva. Čez gladke plošče, presekanke s široko razpoko, splezalka spleza v razbit kamin. Vajenega apnenca, me z lišaji porasčena stena sprva hoče vreči s sebe. Gladke plošče terjajo popolnoma drugačne prijeme in način plezanja kot razčlenjene domače stene. Sprva sem razočaran in le počasi se privadam izlzanim počem.

Sledi čudna prečka v levo, kjer skoraj odletim na dva metra nižjo polico. Preklinjaje se splazim na ogromen balkon.

Pod široko kaminsko počjo dohitimo več navez. Očitno je ta ozki in gladki kamin problem smeri. Dva Japonca smo opazovali že od spodaj. Mlada sta še in videti zelo neveščja plezanja. Samo nemo se ozirata navzdol v smejoči se obraz Irene, ko mojstrsko opravi s počjo. Se pač zgodi, da je včasih ženska boljša in spretnejša in tisti, ki tega niso vajeni, tudi ne morejo prenesti brez občudovanja ali prikrite zavisti.

Milan Vošank

Sledi nekoliko lažja poč. Ko se vse naveze le spravijo čez njo, jim sledim. Po nekaj metrih težav se svet umiri. Še neizrazita, s klini nabita zajeda ostane za nami. Potem je na razbitem grebenu vsega konec. V naših gorah te na vrhu pričakajo travica, lep razgled in lagodna stezica v dolino. Tu pa je pravo nasprotje. Le rjava, mračna skala, obdelana v ostre konice, brezživljensko štrli navzgor. Razgleda ni pravega, vsenaokrog le gore in snežišča podobnih oblik. Pač po svoje zanimivo, ali kakor za koga. Steze ni, navzdol bo treba plezati. Brez volje sem.

Je pač tako, zmeraj se ti ne izpolnijo vsa pričakovanja. Vsekakor ima tudi granit svoje lepote, ki pa jih v tej kratki, obljudeni smeri nisem mogel dojeti v pravi popolnosti. In čeprav sem to smer čez nekaj dni preplezal še enkrat s Stančem, ker nama druge, zasnežene smeri niso dopustile do sebe, se občutki niso spremenili.

Zapustili smo velike in mogočne domače stene. Prišli smo sem, da bi doživeli novo, drugačno. Saj smo. Kljub vsemu se mi venomer vriva v misli: »Zakaj opraviti tako dolgo pot, porabiti ogromno sredstev, se nekaj ur pehati do stene, ki pa je tako kratka. Prekratka, da bi zadovoljila v celoti!«

Vračamo se v dolino. Po snežiščih gre hitro. Velikani ostajajo nad nami. Bela kupola Mont Blanca se sveti v soncu. Vame se vrača tesnobna sreča ob mogočni lepoti teh gora.

Med granitne grebene so zajedene zaledenele grape. Prihodnje dni gremo tja. Drugače bo. Vem!

Pripis:

1. V dneh od 22. do 27. julija smo člani AO Ravne taborili v dolini Tamar in plezali po okoliških ostenjih. V spisu opisujem naslednje smeri:

a) Jalovec: Raz; ocena IV +, V +, VI; višina 200 m, plezal v navezi s članom AO Tržič, Jožetom Rozmanom 23. VII. 1978.

Jure Skudnik

Opojna belina

V lanskim zimskih počitnicah ni in ni hotelo biti lepega vremena. Skoraj smo že obupali nad našo željo, da se za nekaj dni podamo v samoto gore — na Peco. Koča je pozimi zaprta in le nekateri (če gresta z njimi dva mladinska vodnika) dobijo ključke od karavle.

Samo trije dnevi počitnic so še ostali, ko se je vreme le izboljšalo. Šli smo trije sošolci in dve sošolki. Od Mežice do Šting smo se veselo pogovarjali, z radovednostjo ugibali, kakšna presenečenja nas čakajo, kaj novega bomo doživeli. Pot je bila pregažena in kmalu smo bili pri spodnji karavli.

Tu pa so se začeli zapletati. Iz Mežice so možje postave pozabili povedati, da peterico tudi pozimi vleče na Peco. Poleti že že, ampak pozimi so pa redki. Le za novo leto kdo gre, ali pa kakšen zagrizen alpinist tam in tam, ne pa takšni neizkušeni zelenci. Nekaj telefonskih pogovorov, in že smo lahko šli dalje. Še naprej je bila pot lepo zgažena, a ne daleč. Le do žleba, ki reži, kot bi hotel Peco deliti na vzhodno in zahodno. Naprej tudi graničarji pozimi ne hodijo, le kadar je mrzlo in sren drži. Tokrat pa je bilo mehko in udirajoče. Kot domačina so me določili, da bom gazil prvi. Od začetka sneg ni bil tako globok. Kmalu smo zapustili drčo in prišli do Tomaževe koče. Od tod naprej pa je sneg postajal vedno globlji. Vzel sem palice za oporo, kajti poleg vse »ropotije« smo za nameček vlačili s sabo še smuči. Zelo počasi smo napredovali. Pri vsakem koraku se mi je udrlo do pasu. Zimska idila je bila čudovita. Molče smo vsak zase občudovali naravo ter ob lepotah lažje prenašali napore. Čeprav za pot od Tomaževe koče do koče na Peci poleti ne rabiš več kot pol ure, smo tokrat dobri dve uri premagovali strmino in globoki sneg. Enkrat smo vmes tudi počivali, vendar je bilo tako mrzlo, da smo raje nadaljevali pot, pač malo počasneje.

Še zadnji, najstrmejši del poti in le še kakšnih tristo metrov do koče. Že od Tomaževe koče se vidita kapelica in koča, a od tod se še ni videla. Bil sem na koncu moči. Stisnil sem zobe in mislil, da bo šlo še naprej. Počasi sem gazil, delal presledke tudi med koraki, a tudi za mano niso hodili hitreje. Končno sem zagledal stre-

ho koče. Samo še malo po ravnini in rešeni bomo gaženja. Nekakšna toplota me je spreletavala, kar zaspal bi, če ne bi bil tako neznansko utrujen. Enostavno nisem mogel premakniti noge. Obstal sem do pasu v snegu, s smučmi na hrbtu in s 15 kilskim »rukzokom«. Še pasti nisem mogel, toda toliko sem se le premaknil, da sem z glavo prišel do snega in ga začel topiti v ustih. Videli so, da sem omagal in sreča, da ni bilo več daleč. Eda mi je vzel ključke in šel odpret karavlo, Štef pa je ostal pri meni. Snel mi je »rukzok« in smuči ter mi dajal čokolado kot kakšnemu razvajanemu otroku. Eta se je kmalu vrnil ter me odvelkel v kočo. Kmalu je bil skuhan čaj, ki je bil nekaj najbolj dobrega, kar sem kdaj pil. Nobenega vina tokrat ne bi zamenjal zanj. Tako smo bili utrujeni, da se nam ni dalo kaj prida jesti. Zakurili smo si v sobi in vsaki dve uri naj bi eden dežural, da ogenj ne bi ugasnil.

Zaspali smo kot ubiti in prijetneje je bilo jutraj spati v tistem hladu, ki je prodiral skozi steno. »Uzbuna« se je drl nekdo, da bi ga vrgel skozi okno, ko bi ga dosegel. »Ura je deset, pa še spite, zakuril sem vam, pripravil zajtrk in zunaj tako lepo sneži, vi pa spite,« nas je karal in metal koce s postelj. Morali smo vstati, kajti Štef ne mara poležnikov, posebej pa ne v planinah. Po zajtrku smo sklenili, da se gremo kepat. Tudi smučali smo, si naredili skakalnico in se veselili zime, ki je v dolini v takšni meri ni bilo, verjetno, kar naši dedje pomnijo. Dan je minil, kot bi trenil. Zvečer smo se dolgo pogovarjali. Nato pa je še vsak prisluhnul simfoniji vetra, dokler nismo zaspali.

Zjutraj se je začel lep, mrzel, tako čudovito jasen dan, ki te premami, da ne mo-

reš obsedeti v koči. Čudovito jasno nebo je vabilo še više. Z Etom sva se odločila, da greva na vrh.

Rekla sva jima, da greva po položnejši poti, a ko sva prišla do križpotja, naju je premamila zavarovana pot. Kako bi jih poslušala, ko bi vedeli, kaj naju mika, kako bi »rogovili« šele starši. Ob začetku je bilo v skalovju manj snega, le tu in tam je bil manjši zameť. Pot je bila vseskozi ledena in se je že rahlo topila v opoldanskem soncu. Ko sva prišla skoraj čisto do vrha, že iz zavarovanega dela, sva nameravala prečkati manjši žleb, v katerem je bilo še in še snega. Bila sva brez cepina in derez. Ugibala sva, ali naj prečkava to plazišče, nad katerim je čez skalovje visela gmota snega in ledu, ki se je lahko vsak hip zrušila in znašla bi se nekje v Topli, ali pa naj gaziva pol ure daleč okrog. Tu se je narava čudovito poigrala s snegom in ledom. Imenitna paša za oči, a verjetno ni tako trdna, kot je videti. Še in še bi gledal in občudoval takšne umetniške stvaritve, ki jih upodablja narava. Takrat mi švigne kamen, velik za pest, mimo glave. Zaril se je v beli led čisto pri vrhu žleba. Počasi se je začela kobaliti snežna gmota, dokler ni za sabo potegnila vsega plaz. Kar je naredila narava tako lepega za svoj letni čas, ne iz kamna, da bi kljubovalo, kajti prelepo je bilo, da bi ljudje občudovali to lepoto. O, da bi tu ta trenutek omagal, le nekaj korakov bi bilo, a toliko moči, ne vem od kod, kajti tisto mletje snega je bilo tako čudovito, tako je vabil, da te na svoji blazini odnese v dolino. A sem imel preveč moči, preveč radovednosti, hotel sem videti konec lepote, ki je blinila v nič in izginjala zavita med drevje nekje v dolini. Nekaj časa sva tako stala in strmela. Ta lepota naju bi lahko uničila, a se je nisem bal, toda prijatelj je bil manj romantičen. Hladno je prej vrgel kamen, ko se je napil lepih občutkov, kajti moraš še živeti, še bolj doživljati mogoče še lepše poklone — kdo ve kdaj in kje te preseneti čudovita stvaritev

V ledu francoskih Alp

b) Travnik: Aschenbrener — varianta; ocena VI; višina 850 m; plezal s Francem Pušnikom 24. in 25. VII. 1978.

c) Šite: Smer Belač — Zupan; ocena V; višina 550 m; plezal z Janeto Kodrin 26. VII. 1978.

2. V dneh od 1. VIII. do 15. VIII. pa smo taborili v Chamonixu pod Mont Blancom v Franciji. Med drugim smo preplezali tudi Severni raz v steni gore Aguille-de L M, ki ga opisujem v spisu. Ocenjen je IV—V in visok 160 m. Plezal pa sem z Ireno Komprej 3. VIII. 1978.

Lidija Ovčar

OSAMLJENOST

Noč se počasi spušča na zemljo. Poslednji žarki sonca še osvetljujejo rahlo nihajoče smreke. Narava miruje, vse je tiho, osamljeno in spokojno.

Vidim jo. Čisto mirna je. Nepremično sedi v kotu blizu okna in zre nekam v daljavo, v hladno zimsko noč. So morda tudi njene misli otožne, kot je otožna in mirna narava, ki je že legla k počitku? Mar tudi narava sočustvuje z njo?

Skozi priprta vrata, ki vodijo iz kuhinje, se kot iz daljave sliši zamolklo, monotono tik-takanje stare stenske ure, ki še stopnjuje mučno razpoloženje starke. Kazalci na uri se premikajo počasi, kot da bi hoteli vsak čas obstati.

»Mar bodo obstali — za vedno?« se vedno znova oglašja v meni misel, in se zajeda vame kot črv, ki išče v svojem sadežu hrane in opoja.

»O, ne, saj to je samo domišljija; šli bodo naprej, ker ura pač teče do konca. Ne bodo se še ustavili, še se bodo borili kot plamen sveče, ki se v vetru bori za obstanek, dokler ne ugasne za vedno in ostane le še sajasta sled!«

Opazujem staro, kot da bi hotela srkati z njenega obraza misli, ki jih pravkar premišljuje.

Ne vem, kakšne misli se prepletajo za pramenom srebrno sivih las, ki le rahlo pokrivajo zgubano čelo. Le slutim, da njene misli niso vesele in vedre, kot so bile pred mnogimi leti.

Se pomnim, ko je bila bolj zdrava, vesela in sproščena. A zdaj?

Kaj so naredila leta in skrbi z njo, da je tako zadržano molčeča?

»Mar sploh kaj premišljuje?«

Gotovo ne, nima besed, morda niti misli... zgubile so se neke v vetru, ta jih je odnesel s seboj in nikdar jih ne bo vrnil.

Nima želja, nima upov, nemo so odšli in se niso vrnili.

Toda, kako je mogoče živeti brez tega, brez volje? Kako spremeniti žalost v veselje?

Se da to spremeniti kar čez noč? Danes si žalosten, jutri, veš — boš vesel.

Tisoč je vprašanj, človek nanje ne ve vselej odgovora. Vsi hitimo le naprej, naprej, v neznani svet sanj, na pravo življenje premnogokrat pozabljamo.

Živimo v ritmu, korakamo v ritmu, hitimo mimo drugega, komaj se še poznamo, a vsi hitimo v isto smer, le razdalje med nami se razlikujejo.

Ko prideš do konca, si utrujen in nemara se šele tedaj zaveš vsega, spomniš se nase, na druge, ki so tudi že prišli do konca poti, na tiste, katerih usoda je zbrisala njih sled.

narave. Kmalu sva bila na vrhu in po položnejši poti sva se vrnili v koč. Popoldne smo se zopet smučali, o plazu pa še pisknila nisva. Večer je bil zopet tih, pomalo otožen, saj moramo jutri v dolino. Otožni, a bogati od zimske opojnosti, ki smo jo pili te dni na vsakem koraku, smo zaspali.

Drugo jutro pa le še slovo od zimske Pece. Z vsakim korakom se je oddaljevala, spomini na preživete dni pa večkrat pridejo na dan, močni so in doživljajo živa, kot bi jih živel včeraj.

Drugo je, če si žalosten in se pretvarjaš, da si srečen. Toda, kako dolgo bi se znal nekdo skrivati za takšno masko? Kako dolgo bi mogel goljufati sebe?!

Ona se ne zna pretvarjati!

Šele zdaj, po tolikem času, je spoznala življenje, njegove senčne in sončne plati, ne beži pred njim, sprejema ga, ta svet hiten in mimorežnosti.

Sploh pa, kaj ji je drugega preostalo?

Da bi se borila proti njemu in zakonom?

Ve, da v tem ni smisla, zaveda se svoje nemohi, hkrati pa se tolaži z mislijo, da smo vsi podvrženi istim zakonitostim.

Ni še dolgo tega, ko se je znala od srca prešerno nasmejati, danes je njen smeh grenak. Takrat je čutila v sebi neomajno moč, ali vse to ji je vzelo življenje, ker je preveč zahtevalo od nje.

Koliko bremen je bilo naloženih na njena ramena, koliko skrbi... Koliko noči je prebedela, da bi vsakemu izmed nas darovala toplo besedo, nam nudila pomoč.

Vse te skrbi so ji pustile dobro vidne sledove.

Vidim njen blede obraz, zgubana in upadla lica, čelo s številnimi globokimi brazdami, njene oči, ki so bile pred leti jasnega pogleda — iz njih je izžarevala vsa radost življenja — so danes knave in rdeče od dolgih, neprepanih noči. Vendar pa se mi še kdaj zazdi, da vidim v njih droban lesk, ki mi priča, da so še trenutki, ob katerih se njeno žalostno in gorja polno srce vzradosti, da se še vedno zna smejeti, ljubiti, da... ljubiti kot mati in pomagati s poslednjimi močmi, morda ne samo z dejanji marveč tudi z nasveti.

Pogled mi drsi na rahlo sklenjene, hrapave roke, telo ji je upognjeno od dela.

Kaj ji je ostalo na stara leta?

Ostala je sama, sredi dneva, sredi noči s solzami v očeh. On je odšel, tiho, brez besed.

Mar bo še kdaj srečna?

Mar bo še znala živeti za druge, kot je nekoč zanj? Ali pa ji je preostal le še vsakdanji boj z mučno samoto, boj za vsak enolični jutrišnji dan — ji naj ostanejo druge, lepše stvari le še nedosegljivi prividi?

Mora obupavati in iskati lepoto vsega živega v najskritejših kotičkih?

Komu je do takih skrivalnic?

In to naj bo plačilo za njeno zgarano, borno življenje?

To je praznina, ki bi jo lahko izpolnil le on, ki mu je nekoč dala vse.

Takrat še ni poznala praznote življenja, z njim je delila samoto. Tudi trpki so bili kdaj dnevi, danes pa lahko le reče, da so vendarle bili lepi. Takrat, ko sta bila še skupaj, sta si kljub boleznim ki ju je tlačila vse niže, dajala poguma, težave so jima minevale v dvojje, laže sta se razumela, saj je vsak po svoje mislil o drugem: »Je pač bolna!«, »Je pač bolan!«

Nihče izmed njiju pa takrat niti ni pomislil, da more življenje nuditi kdaj tudi tako prazne dni. Bala sta se, koga bo usoda prej vzela k sebi.

Vse to občuti starica, to sklepam izrazu na njenem obrazu.

V srcu čuti bolečino, ki postaja iz dneva v dan večja in boleča, kakor postaja vedno daljša in temnejša senca, ko gre sonce k zatonu in ne zaide popolnoma, da se na obzorju komaj še vidi mavrica prelivačočih se barv tenceh sončnih žarkov.

Cele dneve in noči je prepučena sebi, vendar ni vsak dan tako prazen, pridejo sosedji,

prijatelji, sorodniki, a oni zopet gredo svoji usodi naproti in starka se ponovno vrača v samoto.

Ali more človeku branje nadomestiti pogovor o vsakdanjih stvareh?

Ali ni zapisano, da človek ne živi samo od kruha, mnogo več mu lahko pomeni topla in prijazna beseda.

O pač, vsak jo zna nuditi, vsak zna tolažiti, toda daleč je tisti, kdor zna ob tem resnično čutiti.

Ne, ne obsojam nikogar, kdor tega ne zna, saj smo vsi obteženi s skrbmi, mladi težko razumemo starega človeka, čeprav si prizadevamo.

Da, težko je biti sam, ker samota ubija. Huje je, če se zbudiš sredi noči, sam, v gosti temi, nikogar nimaš poleg sebe, spoznaš grozo noči, bojiš se teme.

Kdo ti lahko pomaga, če se ti kaj zgodi? Ne samo to, tudi zdrav človek je lahko žalosten, če je sam, če nima nikogar, na katerega bi se lahko naslonil v težkih trenutkih. In naj bo ta človek še tako močan, se zgodi, da klone.

Zeliš najti prijatelja, a vselej ga ni — ni pomoči — vsem je namenjeno isto — enim prej, drugim slej.

To je praznina, ki je ne vidiš, ali jo močno čutiš, včasih se ti zazdi, da čutiš, kako te objema z jeklenimi rokami in tedaj nemara pomisliš — da boš vselej ostal v njih.

Kaj se bo zgodilo njej, ko jo bo bolečina popolnoma prerasila?

Nemo in mirno bo obstala, da si bo oddahnila od dolgega, preutrujenega in zgaranega življenja.

Ve, da je pred njo še življenje, za katerega lahko slutiti, da ji bo teklo po isti tih poti.

Sprizajnila se je z mislijo, da zanjo na svetu ni več lepih stvari.

Zdaj lahko še mirno čaka na poslednji trenutek in se spominja vsega lepega in bridkega. Vedno znova ji misli hite k njemu, ki že leto dni počiva v zemlji.

Sprva je še štela dneve, zatem tedne, mesece, zdaj je že leto, bog ve, koliko let si bo še ućakala ob mislih nanj.

Da, tudi to je ljubezen, a ne taka vsakdanja, ki jo doživlja milijone mladih po svetu, beseda, ki jo izgovarja milijone ljudi vsak dan, neizmerna sreća mladih, ta ljubezen je drugačna, večja, močnejša. Topli izvor, ki se rodi v dveh, ki ne mine, ko je eden že iztrgan življenju.

Vsaka ljubezen ni vselej enaka. Mnogokrat prenekatera hitro mine — sprva jo lahko občudujemo kot rožo v vazi, kasneje pa vene, ker ji primanjkuje vode.

To je trpljenje, ki ga ne živi vsaka žena, mati. To je trpljenje, za katerega je treba imeti pogum, moč, vero in spoštovanje.

Morda ni poznala kdaj lepih in medenih besed, kot jih danes pozna mladina, ali v sebi je nosila večji zaklad — znala je darovati, živeti za drugega, deliti dobroto.

A vse to je prekmalu poteklo, zdaj lahko živi še za nas, otroke in vnuke.

O, kako rada bi jo kaj vprašala o življenju, toda nimam poguma za take besede.

Morda bi jo prizadela in ji odprla nove rane, ki še niso zacelile.

Ne, bojim se gega koraka, raje molčim in jo še naprej opazujem skrivaj.

Zdi se mi, kot da se je prebudila iz globokega razmišljanja in tedaj se mirno obrne proti meni.

Najina pogleda se srečata.

»Je mar slutila, da jo opazujem, se vprašujem.«

Morda... in srečna postanem ob mislih, da so se najine misli srečale, daleč, ne vem, kje.

Lice ji prešine rahel nasmeš, zatem pa s počasno, negotovo hojo stopi do mene.

Prvi hip le molči, morda premišljuje, kaj bi mi rekla. Iz rosnih oči prideta dve drobni kapljici in po licih iščeta poti.

Nikar ne joči, nikar ne kloni, če tone dan!« jo vzpodbujam v mislih.

Šele čez čas s tihim glasom spregovori: »Vidiš, Lidija, kakšno je življenje, mnogo je lepega v njem, a tudi mnogo hudega!«

Zamislila sem se ob tem in danes vidim, da je res, kar mi je rekla moja stara babica.

Vem, da to niso bile prazne besede, to so bile besede dobro izkušene starke.

Za varno vožnjo

Rudi Mlinar

Med včeraj in jutri

Sneg je rahlo naletaval. Sedel sem v toplo zakurjeni sobi in s pogledom spremljal snežinke, ki so skozi veje stare hruške padale na tla. Še pred dnevi sem stopal proti Andrejevemu vrhu po suhi travi, kar čez travnike in pašnike. Danes sem držal v rokah slike vasi, ki sem jih posnel tisti dan. Ko sem zaprl oči, sem lahko še enkrat v mislih prehodil vso pot.

Bila je nedelja, dolga, dolgočasna nedelja. Mrzlo novembrsko sonce je skozi raztrgane oblake pošiljalo svoje žarke v veje dreves, na cesto, na strehe hiš.

Odločil sem se nenadoma: šele ko sem že krepko sopihal čez Papeževe travnike proti vrhu, mi je bilo jasno, da me pogled na Leše z vrha vedno znova pritegne. Četudi se nisem rodil na Lešah, ampak na Dolgi Brdi, sem občutil v sebi nekaj, kar bi lahko imenoval navezanost na kraj. Že kot otrok sem od prvega doma strmel proti dvema cerkvama med zelenimi smrekovimi gozdovi. Tako daleč sta se mi zdeli, tako visoki in skrivnostni, da sta mi že v zgodnji mladosti budili domišljijo o vsem mogočem, kar sanjamo kot otroci. Pozneje smo se preselili na Leše, spet so oživele otroške sanje. Nekaj je med temi hišami, globačami — nekaj skrivnostnega, tako davnega, da v tebi zaživi zgodovina. Leše pa so del naše zgodovine.

Kaj sem vedel o Lešah prej? Kot šolar sem pri uri zemljepisa slišal tudi o Lešah. Zvedel sem, da je bil tam rudnik premoga, ki je gnal najprej prevaljske, pozneje guštanjske fužine, da je bil to kvaliteten premog — več pa nisem vedel.

Danes, ko v kraju živim, vem o Lešah seveda že precej več. S takimi mislimi sem

Danes že nekoliko razumem tiste besede, saj sem šele začela spoznavati življenje, sem šele na poti proti življenju, razočaranjem, bridkostim, na poti proti sreči.

Ko se mnogokrat spominjam tistega trenutka in babičinih besed, se zavedam njih dragocenosti in pomena.

Tisti kratki stavek, izrečen s tako prepričljivim glasom in žalostjo, mi je povedal vse.

Spoznala sem, koliko vsega je morala prestat, pri tem pa je ostala takšna, da še zdaj mnogim priskoči na pomoč.

Daj, mirno se prepusti objemu zimskega večera, pozabi na zmedo in krik nemira preteklega dne, pozabi na vse, kar je bilo trpkoga, misli naprej, v prihodnost, pomagaj nam, ki smo šele na pragu vsega tega, kar je že za tabo, pogumno stopaj v novi dan, z novo nado v srcu!

Morda ti bo jutrišnji dan prinesel več lepega kot včeraj in danes.

Preženi samoto, ki ti greni življenje, saj veš, da bo še prišel čas, ko bo še lepši in jasnejši dan, ko bo ves gnus sveta in včerajšnjega dne očistila pomlad in sonce bo dajalo več topline in pomladni dež bo oplaknil vso umazanijo tega sveta.

Upaj... človeku je potrebno tudi to.

Ne smemo se prezgodaj predati!

Človek je nemočen proti vsem zakonitim usodam, narave.

Ali... tudi to je življenje in ni ga moč spremeniti!

se tisti dan vzpenjal proti vrhu. Za hip sem si oddahnil. Pogled na vas, stisnjeno v dno kotanje, so mi zakrivale le še smreke pod Harmonkovo kmetijo. Kako mogočne in visoke so te smreke. Zagnal sem se še tistih nekaj metrov.

Bil sem na vrhu. Svež veter je pihal z mogočne Pece, nekje je lajal pes, drugače pa je bilo tiho. Drsel sem s pogledom med strehami hiš, tja daleč, proti zelenim obronkom Pohorja. Vedno znova pa sem se vrnil s pogledom med te hribe, med hiše v kotanji.

Po prisojni strani proti Leškima cerkvama se hiše vzpenjajo daleč v hrib, bliže soncu. Soncu, ki je bilo nekoč tako skopo odmerjeno leškim knapom, da so ga nosili v rove s seboj — vsak knap je nosil del sonca v svojem srcu.

Danes so Leše le odsev nekdanjih časov. Pozornemu pogledu sicer ne uidejo pomniki zgodovine, podrti vhodi v rove, osamljeni porušeni zidovi, črni drobci premoga med prodrom leškega potoka.

Mar je to res vse, kar je ostalo od nekdanjih knapovskih Leš? Ko sem s pogledom krožil po vasi, se za hip nisem počutil najbolje, zavedal sem se, da vsega tega, kar vidim jaz, ne vidijo vsi mladi v kraju. Ne vidijo teh črnih drobcev v strugi potoka, ne vidijo drugih sledov rudnika. Morda sem se motil, morda se včasih tudi zavedo vsega tega in so celo ponosni, da so Lešani, potomci tistih črnih mož.

Vseeno premalo poznamo svoj kraj. Gledal sem in kar sam od sebe sem pritiskal na sprožilec fotoaparata. Hitro me je minila slaba volja, hušnil sem v roke in se še enkrat ozrl po hišah. Pogled je romal k le-

škima cerkvama, po kmetijah na robu kotanje, da bi se nazadnje spet ustavil med hišami v vasi.

Sonce se je bližalo vrhovom Pece, zato sem se odpravil nazaj. Takrat sem si izbral stezo, ki se spusti proti kmetiji Papež. Razmišljal sem o današnjih Lešah. Razgiban kraj so Leše. Ljudje so mnogo naredili, da je kraj danes to, kar je. Tudi v današnjem času se na Lešah dogajajo stvari, ki bodo zapisane v zgodovino.

Krajani so rekli: »Smo za samostojno krajevno skupnost, hočemo nekaj prispevati, da bo kraj res lep, da bo krajevna samouprava resnično delo nas vseh.«

Marsikdo morda ne zaupa v lepšo prihodnost kraja, v novo krajevno skupnost, ki se poraja v kraju. Vsak ima pravico, da dvomi, vendar nam dvomi ne bodo prinesli napredka. Morda se pa ljudje še spominjajo tistih prvih let v svobodi, morda prav zaradi tega dvomijo.

Takrat so Leše tudi imele svojo krajevno upravo, gradili so kulturni dom, v mislih so imeli lepe in velike načrte. Od vsega tistega ni ostalo danes ničesar. Dom se ni zgradil, jamo, ki so jo krajani skopali za temelje doma, so zasuli, ni bilo denarja, razumevanja, ni bilo enotnosti.

Danes pa mora biti drugače, mladi rod, sedaj raste na Lešah, ne sme narediti take napake.

Četudi naši dedje, očetje ne najdejo vedno najlepše besede za našo generacijo — včasih celo upravičeno — hočemo vseeno lepši jutri, lepši kraj.

Le več tistega ponosa bi moralo biti v nas, več tiste mladostne trmoglavosti: Moramo uspeti. Glej, tudi mi lahko prispevamo nekaj k zgodovini Leš. Nismo sicer knapi, ne rijemo po kolenih v nizkih rovih za premogom, ne trpimo pomanjkanja.

Res nismo knapi, pa bi včasih morda morali biti, včasih bi bilo treba zasaditi kramp v to naše samoupravno življenje, zasukati rokave pri delu v DPO, v KK SZDL, v mladinski organizaciji. Povsod tam, kjer imamo vpliv na življenje in odločanje v kraju.

Lajež psa na kmetiji mi je pretrgal misli, mimo hiše sem stopil po stari cesti, ki se od Papeža spusti proti Lešam. Cesti se precej pozna, da je po Kresnikovih travnikih speljana nova, lepša cesta.

Po tej cesti se proti Lešam ali iz Leš sem gor napoti le še kdo peš, ker je pač precej bližje kakor po novi. Na koncu ravnine se cesta strmo spusti skozi gozd proti potoku. Ob njej je nekaj njiv, če lahko tem obdelanim zaplatam travnika tako rečem. Krenil sem s ceste med njivicami proti potoku. Skozi veje grmovja se je lepo videlo, da je prav tu moral nekoč biti vhod v rov rudnika. Spomladi pa, ko bo okolica ozelenela, bo listje skrililo te razdrte zidove, zasut vhod v rov, stezo, ki se vije tam mimo.

Šel sem naprej. Skozi gozd se cesta še bolj spusti proti potoku. Ob mostu, kjer stoji stara lipa, se združita dve stari cesti; ena je še v uporabi, drugo, od Kresnika, pa že prerašča bujno grmovje. Prav tu ob križu na lipi sem se za hip ustavil. Gotovo je marsikdo v tistih knapovskih časih na tem mestu prosil boga, da bi se še živ vrnil iz rova, za lepše življenje, za več sonca, več sreče. Danes je to le še znamenje, spomin in dediščina tistega časa. Nekaj korakov naprej se v blagem ovinku ob borovem goz-

diču spusti z obronkov Kresnikovih travnikov nova cesta in se zlije s staro. Na levi, onkraj potoka, sem videl delovišče novega nogometnega igrišča. Poteklo bo še precej časa, preden bodo člani nogometnega moštva lahko zaigrali pred domačo publiko. Morda bi lahko z lastnimi silami prispevali toliko, da bi bilo igrišče resnično nared do jeseni.

Sem že doma. Tri hiše se med cesto in potokom stiskajo na ozkem pasu zemlje, zadnji je moj dom. Blizu hiše se nad potokom ob robu nogometnega igrišča stiskajo začetki mladinskega doma. Ostalo je pri začetku. Brez načrtov in razumevanja širše okolice je kljub zagnanosti nekaterih vse propadlo. Ostala je betonska plošča, ki neusmiljeno propada, žalosten spomenik našega časa. Na obronkih Popovih travnikov je športno društvo Partizan Leše postavilo vlečnico, ki bo v zimskih mesecih služila za rekreacijo krajanom. Pa ne samo njim, tudi iz drugih krajev doline se prav radi pridejo smučat na Leše, saj ostane tam sneg še potem, ko ga drugod v nižini že ni več.

Zdaj ko je Oto odprl svoje gostišče, bo smučarjev gotovo še več. V prijetnem, lepo urejenem gostišču bo za smučarje po naporu smučanju vedno tudi hrane. Na prav prijetnem kraju stoji to gostišče, pod njim je obračališče za avtobuse in precej velik parkirni prostor, tu bodo motorizirani smučarji lahko parkirali svoje jeklene konjičke.

Od gostišča do vlečnice je le okrog sto metrov, pot pa pelje mimo drsališča, kjer se bo marsikdo lahko tudi drsal, če bodo člani športnega društva naredili še preostala dela, ki so potrebna, da bo mogoče narediti ledeno ploskev. Nisem še stopil domov, ampak sem raje počasi odšel čez most pod gostiščem in naprej po Lešah. Hiše so tu kot v špalirju na vsaki strani ceste.

Pri avtobusni postaji se stekata cesti z vsake strani Leš. Tu je tudi gostilna pri Toplerju, kjer sem se osvežil in prisluhnul skupini leških dedov, kako so obujali spomine na čase, ko so kopali premog v rovih leškega rudnika. Žal mi je bilo, da sem jih tako hitro zapustil. Te spomine bi vse, kakor veljalo zapisati, saj bodo drugače utonili v pozabo in bodo izgubljeni za bodoče rodove.

S takimi mislimi sem se po klanecu vzpenjal proti leškemu središču. Bolj kot kjerkoli na Lešah se tu preteklost srečuje s sedanostjo. V enonadstropni hiši, nekdanjem »Frlescimru« — kakor so včasih imenovali to hišo, je danes vse, kar imamo na Lešah. Tu so trgovina, šola, sejna soba, knjižnica. Tu je središče našega sedanega družbenopolitičnega življenja, tu se zbiramo in si krojimo prihodnost. Majhna je sejna soba, že davno premajhna za vse želje, ki se tu rojevajo. Tu je poleg knjižnice, ki pa je še majhna, tudi naš kulturni hram. Prav v tej sobi je oživel Prežihov Svetneči Gašper, ki nam ga je lani tako doživeto zaigral Mitja Šipek. Četudi so razmere za igro daleč od primernih, pa je bil aplavz krajanov iskren, saj je tu tako malo prireditelj, da je vsak tak dogodek za ljudi veliko doživetje.

Ko sem stal sredi temačne sejne sobe, sem se spomnil ljudi, ki so mi pripovedovali, kakšno igralsko skupino so nekoč imeli na Lešah. Spomnil sem se besed ene izmed tedanjih igralcev. Ko je obujala spo-

mine na tiste čase, ni mogla skriti žalosti. »Mama so nekoč igrali Prisego, tudi jaz sem jo, tretji rod, moja sinova pa je ne moreta, saj je nimata kje.« Kako resnične in boleče so te besede.

Morda pa bo tudi tretji rod te družine le imel priložnost zaigrati Prisego. Skupina mladincev v kraju se nekaj let trudi, da kljub nemogočim razmeram ohranja odrsko besedo živo med krajani. Seveda še zdaleč ne tako uspešno kot nekoč, pa vendar, spomini na tiste čase drže te mlade skupaj. Čutijo, da so nekaj dolžni vrniti tem ljudem, nekaj tistega, kar so oni nekdanj že imeli.

Stopil sem do okna sejne sobe. Zunaj se je mračilo, prve luči so se prižigale po hišah, žarometi avtomobilov so poplesavali skozi puste veje dreves.

Spet sem se zamislil. Pravzaprav je zelo malo stvari, ki se zgodijo na Lešah, pa da se zamisli zanje ne bi porodile prav tu, v tej sejni sobi.

Če je prostor majhen, mrzel in nedomač, so misli, ki se tu porajajo, toliko lepše — upajoče... »Da bi tu zraven na trati bil zgrajen vrtec z dvorano, da bi tako krajani končno prišli do primernih prostorov za svoje kulturno življenje. Matere pa bi lahko brez skrbi odhajale na delo v dolino...« Večina krajanov si najbrž želi podobno, morda najbolj starejši, niso še pozabili na čas, ko so kopali temelje doma, ko so plačali delavce, da so zasuli, kar so sami udarniško izkopali. Po stopnicah sem se vrnil pred hišo. Stopil sem po pesku do spomenika, meni tuja imena so vklesana nanj, imena fantov in mož, ki so padli v dneh revolucije. Vsako leto se 22. julija, na dan vstaje, ki je tudi naš krajevni praznik, tu ob spomeniku poklonimo njihovemu spominu. Še so živi spomini na dneve trpljenja in negotovosti, teme in boja naših narodov, pa hkrati tudi na dneve, ki so nam prinesli svobodo. Strmo se dviga spomenik med vrhama žalujkama, strmo k soncu, k nepozabnosti, kakor so postali nepozabni vsi, ki so dali življenje za domovino.

Vedno temneje je bilo, zato nisem šel naprej po cesti proti skupini hiš na koncu naselja, ki nosijo ime Nove bajte, ampak sem se namenil proti domu.

Imeli bomo svojo krajevno skupnost, imamo organizirano mladino, športno društvo Partizan je vedno bolj aktivno. Tudi Rdeči križ postaja vedno bolj množična dobrodelna organizacija, borci so organizirani v močni in dejavni organizaciji.

Vse te organizacije pa so združene v krajevni konferenci SZDL, ki postaja resnični povezovalac dela v kraju, to pa je osnova za uspešno delo krajevnih skupnosti.

Pohitel sem mimo svetlih oken hiš. Koliko je še spominov za temi okni, skozi katera sijeta toplota in domačnost. Ob topli peči ded pripoveduje vnuku — prisluhnimo za trenutek. »Tu, vidiš, je bil nekoč rudnik, kopali pa smo tak premog, kot ga ni bilo daleč naokoli, še danes je ta kvaliteta premoga med najvišjimi na svetu. Težki časi so bili takrat, zelo težki, danes je vse drugače, danes ni več rudnika. Ko bi takrat imeli takšno mehanizacijo, kot jo imamo v rudnikih danes, bi morda še danes kopali, še je premoga v globinah, kamor zaradi vode nismo mogli...!«

Preteklost in sedanost...

Skupina mladincev je šla mimo mene, odločen je njihov korak, med besedami je bilo slišati vesel smeh, srečni so.

Gledal sem za njimi, počasi se izgubljajo v mraku. Prav zaradi njih lahko zapišem: Kraj živi, Knapovske Leše živijo. Tam, kjer je ded kopal premog, tam, kjer je sonce svetilo tako malokdaj, tam kopljemo novo brazdo v življenju kraja.

Da bi le globoka bila ta brazda, da bi seme življenja, ki ga bomo vanjo vsejali, vzklilo in zraslo v lepši jutri.

Pepca Radušnik, roj. Kokal

KAKO JE UMRL MALGAJ

Ker letos praznujejo naši borci za severno mejo svoj 60. jubilej, mi nehoti uhaja spomin nazaj v obdobje, ko je general in pesnik Rudolf Maister zbral okoli sebe oficirje-prostovoljce in se uprl Avstrijcem, ki so po propadu avstro-ogrske monarhije leta 1918 še vedno rovarili na naših mejah.

Na Koroškem se je mudila Malgajeva četa. Okoli Lampretove in sosedne Žmolakove hiše so si skopali zaščitne jarke. Zasedrali so se v te jarke, iz katerih so streljali na Avstrijce, ki so prihajali s Prevalj. Malgajeva četa je imela v naši hiši in hlevu postavljene mitraljeze. Da smo se mi zavarovali pred letečimi krogli, smo se umaknili v grapo, saj so krogle švigale vse naokoli. Naša hiša, ki je služila Malgajevcem kot glavna baza, je bila vsa preluknjana od krogel. Pri sosedu Žmolaku je padel in izkrevavel podoficir Tonček Ermenc. Sosedu so ga odpeljali na pokopališče, kjer leži v skupinskem grobu. Malgaj, ki se je tudi zadrževal pri nas, se je nato poslovil in odšel proti Lečniku. Malgaj je imel okoli pasu navezane bombe, da bi se branil, če bi ga sovražni Avstrijci napadli. Ko pa je hodil po gozdu proti Lečniku, se mu je vrvica ovila na neko vejo in sprožila bombe, ki so bile naložene okoli njegovega pasu, ter ga ubile. Ko smo zaslišali pok, smo pohiteli na kraj, od koder je bilo slišati pokanje, toda nudila se nam je žalostna slika raztelesenega Franja Malgaja. Franju Malgaju so postavili v našem kraju spomenik. Slava junaku!

MISLI

Ni človeka, ki ne bi hotel dobrega, kot ni vode, ki ne bi tekla dalje.

Meng Ce

Ne moreš biti samo delno dober.

Tolstoj

Kdor nima karakterja, ni človek, temveč stvar.

R. Chamfort

Pri večini ljudi je vest podobna angleškemu vladarjem: kraljuje, a ne vlada.

Mallock

OTVORITEV NOVE ŠOLE NA JAVORNIKU

V soboto, 25. novembra 1978, je bila otvoritev nove šole na Javorniku.

Šola nosi ime Koroški jeklarji, saj so jo zgradili delovni ljudje naše železarnice.

Ob devetih me je zbudila sestra vsa prestrašena, da ne bi zamudil prireditve. Hitro sem vstal, se umil, oblekel in pojedel kos kruha s slanino. Potem sem se napotil v trgovino po kruh in mleko. Komaj sem prišel domov, me je pred vrati že čakal Marjan. Hitro sva se odpravila v šolo. V garderobi sva se slekla in se po stopnicah napotila v razred. Kmalu so se prikazali še drugi sošolci in uredili smo učilnico. Začela se je proslava. Bila mi je zelo všeč. Najprej je zaigrala godba na pihala, nato so nastopili recitatorji in pevci, predstavniki družbenopolitičnih organizacij pa so imeli govore.

Ko je bila proslava končana, smo se odpravili v razred, da smo pokazali učilnico občanom, ko so si prišli ogledat našo šolo. Med obiskovalci šole je bila tudi moja sestra, ki se kar ni mogla načuditi lepim šolskim prostorom. V šoli smo ostali, dokler si je niso vsi ogledali, nato pa smo zaklenili razred in odšli domov.

Sedaj, ko smo dobili tako lepo šolo, smo zares lahko ponosni na svoje mame in očete, ki so nam jo zgradili.

Radovan Arnold, 6. a

MOJA POT V ŠOLO

Moja pot v šolo ni preveč dolga, je pa po svoje zanimiva. Če med potjo opazujem okoličarje, marsikaj vidim.

Večkrat opazujem odvržene predmete in smeti, ki nam resnično niso v ponos, in ugotavljam, da naš odnos do okolja ni lep in pravilen.

S sošolci se pričnemo zbirati v manjše skupine in skupaj nadaljujemo pot proti Javorniku. Če imamo dovolj časa, hodimo lepo počasi. Pogovarjamo se tako bučno, kot bi bili na sejmu. Ogledujemo si Ravne. Z vrha Javornika imamo lep razgled. Ko pridemo do šolskega poslopja, še enkrat pogledamo po čudoviti okolici, nato pa stopimo v učilnice.

Pot se je v zimskem času precej spremenila. Sedaj bomo rabili vse možnosti za tiganje čevljev in hlač. Tudi torbe se bodo v tem obdobju hitro obrabile.

Sandi Uršnik, 6. b

MOJI VTISI O NOVI ŠOLI

Ze ob vstopu v garderobo me je obšla vesela misel, da pričakujemo danes prvič pouk v tej lepi, novi šoli. V začetku so me motile žive barve v razredih, a sem se jih že navadila. Saj smo tudi mi mladi in živahni, torej mora imeti tudi šola takšen videz.

Občudovanja vredni so jedilnica, večnamenski prostor, pa tudi učilnice za razne predmete, kot so biologija, kemija, učilnica za gospodinjstvo...

Šola je zelo velika in polna stopnic, pa tudi hodnikov, tako da bo potrebno kar nekaj časa, preden bomo brez omahovanja stopili na pravo stopnišče in zanesljivo zajadrali novi naproti. Upam, da bo tudi uspeh tako lep kot naša nova šola, na katero smo lahko upravičeno ponosni in ji s ponosom lahko rečemo »naša šola«.

Andreja Strmčnik, 7. c razred

Zdi se mi, da je nova šola prelepa za nas. Je velika, prostorna in opremljena z najnovejšo opremo. Skrbi me, kako bomo pazili nanjo.

Nekoliko me motijo žive barve, ki močno bodejo v oči, namesto da bi pomirjale.

Drugače pa mi je šola zelo všeč in sem vesela, da nam je končno le omogočila enoznamenski pouk.

Irma Fink, 7. c razred

Ko sem vstopil v novo šolo in se začel vzpenjati v prvo nadstropje, je bilo na hodniku že polno učencev. Začel sem razmišljati, da to ni osnovna šola, ampak gimnazija.

Na šolo se bom težko navadil, ker je podobna labirintu. Barve v učilnicah so zelo lepe.

Divjanje pa je na naši šoli prepovedano, ker so na hodnikih drage ikebane in tudi, ker je šola čisto nova. Upam, da bo kaznovan, kdor bo poskušal divjati.

Boris Pesičer, 7. c razred

Na novo šolo smo že težko čakali, saj je bila stara že premajhna za vse. Stene so pobarvane z zelo kričnimi barvami, ki bodejo v oči.

V novi šoli sem se kar znašel, tako da vsaj približno vem, v kateri učilnici imamo pouk.

Jedilnico pa sem si predstavljal drugače. Mislil sem, da bomo hrano dobili servirano na mize, moramo pa sami ponjo.

Jože Keber, 7. c razred

Ko sem vstopila v novo šolo, se mi je srce kar smejalo. Lepe učilnice, čudovita jedilnica, skoraj vse je drugače in boljše kot prej. Sklenila sem, da se bom v novi šoli še bolj učila. Nanjo pa se bom morala šele privaditi, kajti zdaj je zame kot kakšen labirint.

Tanja Kotnik, 7. c razred

Ko sem vstopila v šolo, sem bila presenečena. Pozaravile so me lepe, svetle učilnice, velike garderobe. Bila sem vesela. Nikoli nisem pričakovala tako lepe šole. Toda strah me je, kako bomo to šolo pazili!

Jana Kamenik, 7. c razred

Dobili smo novo šolo. Vsi smo veseli, ker se nam je izpolnila dolgotrajna želja. Šola je zelo lepa, učilnice in hodniki so veliki in živih barv. Sklenili smo, da se bomo to šolsko leto bolj učili, ker lepa nova šola in slab učni uspeh ne spadata skupaj.

Sonja Kovač, 7. c razred

Danes je prvič zazvonil zvonec v novi šoli. To šolo smo že dolgo pričakovali.

Ko sem stopila v sejno dvorano, se mi je zazdelo, da sem stopila v prečudovit svet.

Barve v šoli so zelo žive, da te peko oči.

Sedaj se pogovarjamo samo še o novi šoli, kakšna je, kakšne so učilnice, v katerih se bomo to šolsko leto pridno učili.

Majda Oder, 7. c razred

Končno smo dočakali ta srečni dan, da smo stopili v novo šolo. Moje srce je polno radosti, polno ponosa.

Naša šola je res zelo lepa. Ne vem zagotovo, ali bomo sposobni vse to paziti, ohraniti čisto, da bodo tudi naši nasledniki imeli kaj od nove šole.

Oh, ta šola! Vsem nam je zmešala glave, da govorimo samo še o njej, kakšna je, kako je v tej in kako v oni učilnici. Nova šola nam veliko pomeni, zato se bomo v njej pridno učili.

Silva Navotnik, 7. c razred

Ko sem vstopil v šolo, sem bil zelo presenečen. Učilnice so lepe in velike, pa tudi zelo moderno opremljene. Žive barve na zidovih me ne motijo preveč; bojim se le to, kako dolgo bo ostala šola lepa in čista.

Rajko Novak, 7. c razred

MLADOSTNI SPOMINI MOJH STARŠEV

Proti koncu vojne so mojo babico in očeta Nemci odpeljali v taborišče v Celovec. Moj ata je bil zelo trmast in ni hotel jesti. Star je bil šele šest let. Tam bi zagotovo umrl od lakote, če ne bi prišla v Celovec na obisk k njim stara teta, ki je vodjo taborišča naprosila, da je ata odšel domov. Doma se je najedel do sita in pri priči ozdravel.

Ko je bil ata še majhen, je bila reka Meža še čista. V njej so se takrat kopali. Moj ata še ni znal plavati, a se je naredil korajžnega in zabredel je v vodo. Naenkrat mu je zmanjkalo tal pod nogami in začel se je utapljati. Gotovo bi se utopil, če ga ne bi starejši brat Stanko zgrabil za lase in ga potegnil na varno.

Nekega dne sta šla ata in njegov tri leta mlajši brat Tonček v gozd nabirat jagode. Hodila sta po gozdu in naenkrat zagledala mrtvega srnjaka. Hitro sta stekla domov in vzela žago. Nato sta se vrnila in srnjaku odžagala rogove. Vsa vesela sta jih spravila. Kmalu nato sta odšla k lovcom in jim povedala, da sta odkrila v gozdu srjaka. Lovci so si ga šli ogledat in ugotovili so, da mu manjkajo rogovi. Ata jim je rekel, da ne ve, kam so izginili. To je bila njegova prva in zadnja lovska trofeja.

Tanja Kotnik, 7. c razred

MOJ BRAT

Imam mlajšega brata. Ime mu je David in je star leto in pol. Zelo je živahen in rad ima igrače. Zaradi tega je po stanovanju zmeraj polno razmetanih igračk, ki pa jih moram, na žalost, pospravljati jaz. Toda zaradi tega se ne jezim preveč.

Zaradi njegove razigranosti tudi moji zvezki niso varni. Kadar me ni doma, vzame mojo torbo in razmeče vse knjige in zvezke. Ko se vrnem domov, se začne mučno iskanje zvezkov, knjig in ravnil. Vesel sem pa, ker sem mu vtil v glavo, da zvezkov ne sme trgati. Ko pa je njegova ura za spanje, ga mama položi v posteljo, ga nahrani, nato pa ga pusti, da zaspi. Še dolgo potem ga slišim, kako se pogovarja sam s seboj.

Zjutraj, ko še spim, vedno pridele na mojo posteljo in me zbudi. Ko sem še napol omočen od spanja, mi daje v usta bonbone in čokolado. To me hitro zbudi do konca. Ko pogledam okoli sebe, ga vidim na postelji in ga malo okregam, ker me prehitro zbudi. Toda to mu vedno znova odpustim. Čeprav je tak, kot sem ga opisal, sem vesel, da ga imam.

Zoran Zadravec, 6. b razred

SESTRA

Imam sestro, ki ji je ime Tina. Tako jo kličemo samo takrat, kadar je dobre volje. Če se razjezi, jo kličemo kar Darinka ali celo Darina, kar ji pa ni všeč.

Ima črne lase, temne oči in je po naravi zelo živahna. Rada mi ukazuje, še raje pa sprašuje, kakšne uspehe žanjam v šoli. Če pridem domov iz šole s sklonjeno glavo, takoj vidi, da je nekaj narobe. Tako prične igrati vlogo mame, ker to zna kot najboljša igralka na svetu. To mi sicer ni najbolj všeč, toda ker je starejša, jo moram ubogati. Rada ima šport, priznam, da imenitno plava. V šoli je pridna in tudi pri domačem delu ne zaostaja. Rad jem njen jabolčni zavitek, pa tudi njen zmečkan krompir.

Postala je gimnazijka in bojim se, da je malo važna. Ima me rada, saj mi je odstopila celo svoje kolo.

Drago Slavič, 6. b razred

ŠAH

Šah sem začel igrati, ko sem bil še čisto majhen. Takrat še nisem igral po pravilih; konja sem prestavljal kot trdnjavo, trdnjavo pa kot kraljico.

V prvem razredu sem začel pravilno igrati. Naučil me je oče. V tretjem razredu sem se vključil v šahovski krožek. Imel sem srečo, kar prvo leto sem prišel v ekipo. Zdaj že dve leti igram v njej. Zelo rad igram, zato so očetu prijatelji velikokrat žrtve mojega hobija.

Ker sem pogosto bolan, sta mi edina prijatelja, ki mi preganjata dolgčas, šah in knjiga.

Uroš Bezjak, 5. c

ZNAČKE

Vselili smo se v novo šolo, v kateri so začeli delovati različni krožki. Med mnogimi me zelo veseli značkarstvo, zato sem se odločil, da bom obiskoval značkarški krožek.

Značke sem začel zbirati že v drugem razredu, imam pa jih že več kot 400. Za zbiranje sem se odločil, ko mi je oče prinesel veliko značko Lenina. Značke dobivam od sorodnikov, prijateljev in z zamenjavo. Veliko mi jih kupi tudi oče.

Krožek značkarjev še ni pričel delovati, ko pa bo, ga bom redno obiskoval, saj me značkarstvo zelo veseli. Vesel sem, da značke lahko zbiram, in upam, da me od tega nihče ne bo odvrnil.

Peter Kordež, 5. c

ATLETIKA

Hodim k atletiki. To je moj najljubši šport, zato redno hodim na treninge. Atletiko imamo ob sedmi uri zjutraj. Sedaj je nekaj časa nismo imeli, ker so popravljali telovadnico. Vaje, ki jih delamo, so zelo težke, zato me večkrat bolijo mišice.

Ker zjutraj rad spim, se mi zdi, da je atletski trening malo prezgodaj.

Lojzi Hrastnik, 5. c

MLADOSTNI SPOMINI MOJE MAME

Dan pred začetkom počitnic je prišla mama vsa vesela domov. Navdušena je razlagala svoji mami: »Mama, sedaj bom dva tedna doma, imamo male počitnice. Niti naloge nimamo veliko. Samo sliko o praznovanju novega leta moramo narisati.«

V veliki vnemi, da bi imela naslednje dni zares proste, je hotela še isti dan narisati risbo. Ker pa ni imela pripravljenege belega papirja za risanje, je odšla na podstrešje, da bi ga poiskala. Ko ga je našla, se je hotela vrniti v kuhinjo. Nerodno je prestopila dve stopnici in padla s podstrešja v vežo. Zlomila si je roko in počitniški dnevi so ji potekali v bolnišnici.

Bila je vojna in v šoli so se namesto slovenščine učili nemško. Med učenci, med katerimi je bila tudi moja mama, in učiteljico je prihajalo zaradi slabega razumevanja jezika do nesporazumov. Učiteljica je bila trda Nemka in ni znala slovensko. Nekega dne je hotela učencem naročiti, naj prinesejo naslednji dan v šolo copate. Ker je bila prepričana, da učenci naročila ne bodo razumeli, ga je poskusila povedati slovensko. Toda zamenjala je črko in od učencev zahtevala, naj v šolo prinesejo lopate. Ko je mama doma povedala, kaj hoče učiteljica, sta se oče in mati samo spogledala. Oče je dejal, da bodo najbrž lopatali učiteljičin vrt.

Naslednji dan so vsi učenci prinesli v šolo lopate. Učiteljico, ki je stopila v razred in jih zagledala z lopatami, je postalo strah, zato je stekla na policijo. Ko se je vrnila, je s seboj pripeljala dva policista, ki pa sta znala tudi slovensko. V kratkem času sta razvozljala neljubo zadevo. Vsi pa so se takrat od srca nasmejali.

Majda Oder, 7. c

MOJA MAMA

Večina otrok ima svojo mamo. Otroci, ki imamo mame, smo zelo srečni, sirote pa so tiste, ki mame nimajo. Ti otroci so za marsikaj prikrajšani, saj ne občutijo mamine ljubezni.

Jaz imam mamo zelo rad. Ime ji je Rozalija. Je srednje velike postave in ima lepe rjave oči, ki se ji večkrat veselo zaskrijejo, pa tudi žalostne so včasih.

Spominjam se dogodke, ki ga bom težko pozabila. Pri tem sem spoznala, kako dobra je moja mati.

Bilo je nedeljsko popoldne. V sobi sem brala zanimivo knjigo. Nenadoma je vstopila mama. Prosila me je, da bi pomila posodo. Jezno sem zabevskala: »Pusti me pri miru! Kar sama jo pomij!« Mama ni mogla verjeti, da se ji tako izgovarjam. Bila je zelo žalostna. Zdelo se mi je, da ji

bosta zdrsnili iz oči dve debeli solzi. Težko ju je zadržala. Tiho je odšla iz sobe...

Čez nekaj časa sem odšla v kuhinjo, da bi kaj pojedla. Kuhinja je bila pospravljena, posoda pomita. Pomislila sem: »Tega ni storil nihče drugi kot mama.« Šele tedaj sem jo opazila za mizo. Stopila sem k njej in ji tiho rekla: »Oprosti!« Mama mi je oprostila.

Marta Božič, 6. b

ŠAH — MOJE VESELJE

Pred leti sem za rojstni dan dobil v lep bel papir zavito darilo. Ko sem ga odpiral, sem bil nekoliko nervozen. Presenečen sem zagledal šahovske figure, ki so se razgrnile pred mano. Z velikim veseljem sem jih gledal in otipaval.

Takrat šaha še nisem znal igrati, vendar sem se zanj zelo navdušil. K igri me je pritegnil sosed, ki me je naučil osnovnih pravil. Od takrat z njim veliko igrava. Ker sosed nima vedno časa zame, sem se vključil v šahovski krožek. Tam se učimo igrati. Hodimo na tekmovalja, ki so zares naporna. To mi lahko verjamete. Prišel sem do spoznanja, da je šah utrudljiva igra. Vsakdo igra in misli zase. Ni govorjenja in kreganja. Le minute te opozarjajo, da moraš prestaviti figuro. Tudi mat preneseš športno. Nihče se ne razburja, vsakdo ti le svetuje. To mi pri šahu zelo ugaja. Ne poznam igre, ki bi bila takšna kot je šah. Pri krožku sodelujem že dve leti. Vzdušje je vedno veselo in prijetno. K temu veliko pripomore naš mentor.

Ni mi žal časa, ki ga porabim za ta krožek, žal mi je le, da tako hitro mine.

Miran Trafela, 6. a

JESEN

Sonce sije vse slabše. Pozneje vzhaja in prej zahaja. Dnevi so zmeraj krajši in hladnejši. Začeli smo se oblačiti v toplejša oblačila. To je znak, da je prišla jesen.

Včeraj sem odšla s prijateljico v gozd. Na orumenelem drevesu sva zagledali veverico. Pridno je spravljala lešnike v svoje gnezdo. Nekaj časa sva jo opazovali, nato pa odšli po gozdni stezi. Nenadoma je prijateljica vzdihnila: »Poglej, kako lepa srna!«

Srna se je prestrašila in izginila v goščavi. Ko sva se vračali, je sonce še zlatilo vrhove dreves. Barve so bile še bolj pisane. Ker sva bili že dovolj dolgo od doma, sva se vrnili. Mama je bila zaskrbljena. Povedala sem ji o jesenskem sprehodu in ni se več jezila.

Umila sem se, povečerjala in odšla spat. Ta jesenski dan mi je ostal v prijetnem spominu.

Vanja Rožič, 3. c

Bila je jesen. Odpravila sem se v gozd, da bi nabrala nekaj listja in trave za vazo. Opazovala sem drevje in raznobarno listje na njem. Listje je bilo rjavo, rdeče, rumeno... Tla so bila pokrita s suhim listjem. Ko sem hodila po njem, je šumelo. Na nekem drevesu sem zagledala veveričko. Ne vem, ali me ni opazila, saj sem stala čisto zraven nje. Nekaj časa sem jo opazovala, nato pa se je splašila in zbežala. Odšla sem naprej in nabirala veje z listi, ki še niso odpadli. Slišala sem tudi ptičje petje. Ta sprehod se mi je vtisnil v spomin, saj sem spoznala, kako lepa je jesen.

Marjetka Pačnik, 3. c

SRNICA

Nekega dne je šel oče na lov in našel je mlado srnico, ki jo je zapustila mati-srna. Prišel jo je domov in takoj smo ji ponudili mleko. V začetku je bila zelo plaha in mleka ni hotela piti, čez nekaj dni pa se je že kar navadila. Imeli smo jo zelo radi, saj je kar naprej tekala za nami. Prišla je celo v kuhinjo. Imeli smo jo vso zimo. Spomladi pa smo se preselili na Ravne in takrat smo se morali posloviti od ljubke srnice, saj je v blok nismo mogli vzeti s seboj. Dali smo jo nekemu levcu, še prej pa smo jo slikali.

Jelka Podjavoršek, 3. c

ZALOŽENA DRUŽINA

Človek je bil namenjen v hribe, da sredi zime obišče bolnega brata in njegovo družino.

Gredoč sreča gospodarja — bogatega kmeta, ki mu je za borno stanovanje v »pavški bajti« pomagala vsa »ofarska družina« pri delih na kmetiji čez leto. Takrat so zime ponavadi za »ofarje« pomenile večmesečni dopust skozi zimo in skozi — želodec.

Človek povpraša kmeta po bratovem zdravju, po življenju družine z majhnimi otroki — kako shajajo med zimo.

»O ooo, so založeni, ob kolinah smo tudi mislili nanje,« se odpravlja dalje po poti bogati gospodar.

V temačni izbici je ujec pobaral otroke: »Ste bili veseli kolin, ste dobili vsak svojo klobaso?«

»Za župe šparajo mama kože, parkle bojo pa za krispam skuhati...«

Mici Kotnikova

Zima vse polepša

NIKO R. KOLAR

V OSRČJU SVETA

(Taškent — Buhara — Samarkand)

I.

Skoraj dve leti sem potreboval, da mi je končno letos spomladi uspelo dobiti zagotovilo, da bom lahko potoval v južno sovjetsko republiko Uzbekistan. Morda je bila ravno pravljica literatura o daljnem vzhodu odkrivala poseben svet, posebne običaje in posebno naravo ljudi, da ne omenjam zagonetne vere, ki tisočletja prevladuje v tej oddaljeni deželi. Moje nagnjenje k potovanju pa je še podkrepila klasična ruska književnost iz katere sem izvedel za lepote daljnih step, pustinj, mest, bral sem o narodih, ki jih v Evropi sploh ne poznamo. Kadarkoli sem se oziral po zemljevidih, sem ugotavljal, da so predeli Uzbekistana v neposredni bližini Kitajske, Afganistana, Iraka. Bolj ko sem iskal neko središče sveta, bolj se mi je dozdevalo, da mora biti blizu Taškenta, znamenitega mesta v Uzbekistanu. In prav to osrčje sveta se mi je zdelo tako zanimivo, da sem se odločil za dolgo in naporno potovanje.

Potovanja v Uzbekistan organizira Jugotours iz Beograda; ugodnejša od jesenskih, so potovanja v spomladanskem času. Za to navodilo sem vedel že pred potovanjem, zato sem dvakrat zapored izpustil proste termine v jesenskih obdobjih. In ko sem letos dobil vozovnice za mesec maj, sem bil zelo zadovoljen. Z zadovoljstvom sem pripravil tudi potovalno prtljago, med katero

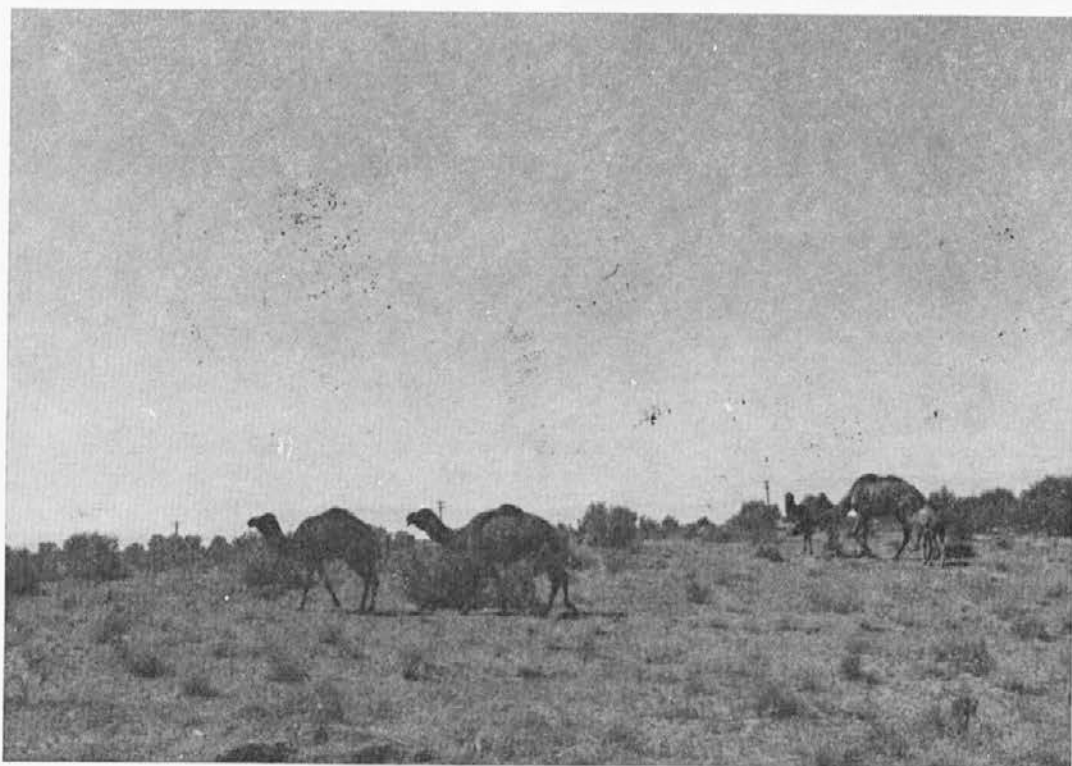
ni bilo mesta za kavbojke, ženske nogavice in še kaj, kar bi v Sovjetski zvezi z lahkoto preprodal. Nisem imel teh namenov. To-vrstne informacije mi niso nič pomenile, pač pa sem se dobro opremil z barvnimi filmi za fotografiranje, z beležkami za sprotno zaznamovanje vtisov, s prospekti Slovenije in Mislinjske doline in podobnim. Tudi slovarje sem vzel s seboj in nekaj časopisja, skratka, nič posebnega. Najprej sem se popeljal na Brnik, od koder je bil predviden avionski polet do Beograda in iz Beograda do Moskve.

Deževno in oblačno jutro me je spremljalo, ko sem se vozil z avtomobilom proti Brniku. Nekajkrat me je spreletelo, da bi se le srečno pripeljal do letališča! Nekoliko naprej od Šoštanja sem pred leti naletel v ostrih ovinkih na hudo prometno nesrečo in vedno, kadar sem se vozil po tej cesti, sem se spomnil tega. Podobno je bilo tudi to jutro, zmanjšal sem hitrost in komaj sem to storil je pripeljal izza ovinka avtobus in za njim takoj tovornjak. Navsezgodaj zjutraj, prekletu, mi je ušlo. Ko sem prišel spet na ravno, sem si šele oddahnil in se zavedel, da sem imel kar srečo. Dobro znamenje! Proti Brniku je dež prenehal in postal sem boljše volje, končno bomo tudi normalno vzleteli, samo nekoliko megle je še bilo.

Polet iz Ljubljane do Beograda je bil prijeten in miren. Sonce je prodiralo naproti in obetalo lep dan. Podobno je bilo od Beograda do Moskve. Naša skupina je štela osemindvajset članov, največ turistov pa je bilo iz Novega Sada. Sprejem v sov-

jetskem letalu je bil dokaj hladen, stevardese so se skorajda brez besed pomikale med potniki in ob serviranju vode sem se šele zamislil nad sprejemom. No, takšno stanje pa ni dolgo trajalo, ni bilo dolgo, ko se je začela običajna ponudba vin, ročnih izdelkov, vodke in drugega, kar je značilno za Sovjetsko zvezo. Ob tem so se pojavili prvi komentarji, ki so skupino vzpodbudili k živahnejšemu počutju. Prvo prijetno presenečenje, vsaj zame, je bilo, da smo dobili v avionu dober in obilen obed. Ko pa sem se oziral po potnikih ruskega porekla, se mi je vtisnila podoba konvencionalno oblečenih ljudi, zlasti moških in pa dokaj izstopajoče oblečenih žensk, ki so bile obdane z najrazličnejšim zlatim nakitom. Očitno je bilo, da jim zlato dosti pomeni. Ob takšnem razmišljanju sem se na višini 10.000 metrov nad zemljo začel vračati med naše ljudi, ki so mnogokrat prav drzno oblečeni po najnovejši modi in živijo tako raznoliko življenje. Ponovno sem spoznal, da se krepko razločujemo od drugih narodov in od drugih navad. V tiha razmišljanja se mi je prikradla tudi slovenska poezija, dotaknil sem se svojih ustvarjalnih ciljev, kot da bi ravno tisti trenutki bili prava priložnost zato.

Po skoraj dveurnem poletu smo se začeli spuščati proti letališču Šeremetjevu, ki je bilo obdano z gostimi oblaki in ob uspešnem pristanku nas je dočakalo deževje z nenavadno nizko temperaturo 4 stopinj nad ničlo. Tudi prevoz v izrabljenem avtobusu mi ni mogel popraviti hladnega ali premrzlega vtisa. Nekoliko sem si opomogel šele, ko sem se namestil v znamenitem hotelu Rusija, pa še pri tem sem se kaj kmalu spomnil, da je to tisti hotel, v katerem je lani gorelo deveto nastropje. Poslopje hotela je izjemna arhitektura, ima cel labirint hodnikov, tako da se človek komaj znajde, ko išče izhod. Sicer pa velja omeniti, da smo bili prvi dan skoraj tričetrt dneva brez programa, kar ni bilo najbolj racionalno. Pa sem se sam napotil, s taksijem, seveda, v popularni Moskovski cirkus, ki je bil uradno razprodan, vsaj tako mi je zatrjevala vodička. Kljub »razprodanosti« sem dobil najprikladnejši sedež v parterju za 2 rublja. In takoj naj poudarim, da je bila predstava odlična. Trajala je tri kratke ure, sestavljena je bila z akrobatskimi točkami, plejado nastopov z živalmi, od katerih so izstopali medvedi in sloni ter konji z jezdecem vred, ki so bili prav enkratni. Doživel sem tudi prijetno novost, da so bili na vrhu amfiteatra nameščeni filmski projektorji, ki so v kratkih premorih projicirali odlomke filmov iz revolucionarnega in narodnoosvobodilnega obdobja Sovjetske zveze. Ti dokumenti so bili komentirani z umetniško besedo gledaliških igralcev in skupaj so ustvarjali živo podobo težkih časov, ki naj bi bili za ruske državljane nepozabni. Cirkus sprejme skoraj 4.000 obiskovalcev in je bil tudi ta večer skoraj poln.

Pustinjski svet v bližini Buhare

Presenečen sem bil tudi nad tem, da je bilo na večerni predstavi, program se je začel ob 7. uri zelo veliko otrok, ki pa so pozorno in včasih tudi živahno spremljali program, ki ga je še posebej obogatil znani narodni umetnik Oleg Popov v podobi klovna. Vesel sem bil tega večernega doživetja prvega dne mojega bivanja v Moskvi.

Po dobrem in bogato obloženem zajtrku smo izvedeli, da bo dopoldne sledil ogled Moskve. Popoldne bo prosto, pripravili se bomo za nočni polet v Taškent, glavno mesto republike Uzbekistan. Te informacije nam je posredovala vodička z imenom Alla, ki je bila stara približno dvaindvajset let in govorila srbohrvatsko. Ne odlično, vendar za turistične razmere zelo dobro. Obenem je bila dokaj ljubkega videza, ko je včasih ohrabrilo kakšnega turista, da jo je vprašal tudi kaj več, kot je pričakovala. Mislim, da je bila pravo nasprotje neprijetne, neprivlačne, samozavestne in neurejene »administratorke« Jugotoursa iz Beograda, ki je prav tako spremljala našo skupino. Ko smo zvedeli za raspored, se je skupina razšla, interesi so se ločili, med nami so bili namreč tudi takšni potniki, ki so Moskvo že videli. No, sam pa sem, kljub zelo mrzlemu vremenu, sledil skupini, ki si je ta dan ogledala kremeljski zid iz 15. stoletja, Leninov mavzolej po skoraj enournem čakanju, saj ga dnevno obišče približno tri tisoč ljudi, nadalje Trg 50. obletnice z Boljšoj teatrom, Trg Veržinskega, Vrtni pristan, ogledali smo si zgodovinsko revolucionarni muzej s slabim in površnim vodstvom kustosinje tega muzeja, skratka, vožnja z avtobusom po Moskvi nam je odkrila ničkoliko znamenitosti, vendar bi se dalo o Moskvi govoriti in pisati čisto posebej. Še zlasti z vidika družbenega in individualnega standarda, šolstva, kulture, zdravstva, športa itd. Dejstvo je, da je Moskva razprostrta na površini 900 kvadratnih kilometrov in da ima čez sedem milijonov prebivalcev. Je gospodarsko in politično središče Sovjetske zveze z izjemno ureditvijo cestnega in železniškega prometa, zlasti je poznana podzemeljska železnica, ki obsega skoraj 330 kilometrov prog. Ob ogledu univerze Lomonosova sem zvedel mnogo podatkov o vseh ravneh kulturnega, političnega in gospodarskega življenja sovjetskih državljanov in o študentih, ki jih je na tej univerzi skoraj pol milijona, če prištejemo izredne študente. No, o tem kdaj drugič.

Vrnili bi se rad pripravam za nadaljnji polet, ki je bil predviden za enajsto uro ponoči z letališča Domedovega. Prvič sem zašel v »beriosko«, trgovino, ki je založena z uvoženimi in domačimi znamenitostmi, ki pa so zelo drage. Tako sem ta večer le opazoval stvari, ki so me sicer mikale in mi tudi dale razmišljati o nakupih ob vrnitvi v Moskvo, saj je program devetdnevnega bivanja v Sovjetski zvezi načrtovan tako, da se iz Samarkanda vrnemo znova v Moskvo, od koder bomo poleteli v Beograd.

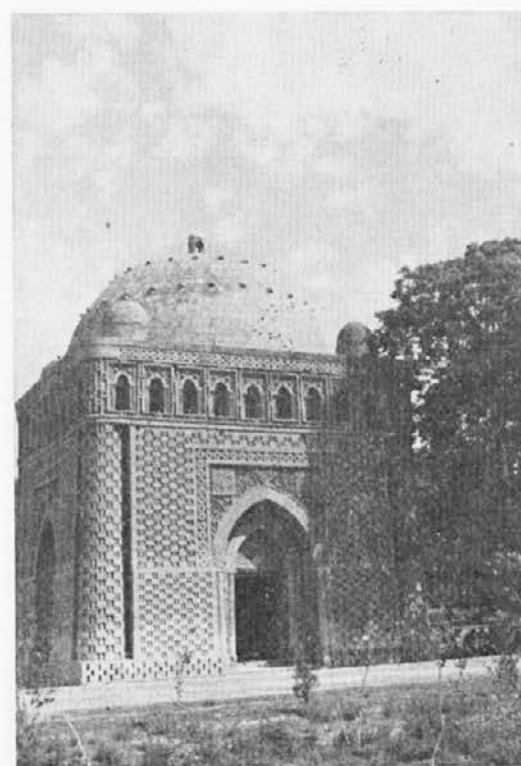
II.

Drugi dan bivanja v Sovjetski zvezi smo se okrog osmih odpeljali z avtobusom iz Moskve na letališče Domedovo. To letališče je oddaljeno od Moskve 52 km. Med vožnjo je spet začelo škropiti in kasneje deževati. Siva pokrajina, ki se je porazgubljala v nepregledni ravnini, je bila polna brezovih

gozdov. Neverjetno in čudovito. Le tu pa tam kakšno naselje, pa še te hiše so bile večinoma lesene. Ob prihodu na letališče sem bil ponovno presenečen. Letališče Domedov obdajajo gozdovi, vendar je površina letaliških steza in okolice tako velika, da si nisem mogel posebej dobro predstavljati, začuden sem bil nad številnimi avioni, ki so se spuščali in dvigovali vsakih nekaj trenutkov. Vsaj ta večer je bil promet izredno velik. Čakalnica v letališki stavbi je bila lepo urejena in polna najrazličnejših potnikov. Tukaj sem lahko spoznal, da je bilo med potniki precejšnje število tujih turistov, med njimi Kanadčani, Nemci, Avstrijci, Francozi in še drugi. Posebno pozornost je v tem prostoru zbujala precej velika signalna plošča, ki je označevala mesta v Sovjetski zvezi, ki imajo letališča; nisem jih prešteval, vendar imam občutek, da ima skoraj vsako mesto svoje letališče, pa naj bodo to mesta v Sibiriji, Gruziji, Turkmeniji ali drugod. Med čakanjem na letalo, ki nas je popeljalo v Taškent, sem prvič poskusil kavo, bilo pa je hkrati tudi zadnjič. Niti približno ni takšna, kakršno pijemo pri nas. Na žalost. In na srečo.

Okrog enajste ure zvečer smo vstopili v Iljušin, letalo, ki je nepričakovano hitro vzletelo in v tistem času sem imel kar dobre občutke. Več ali manj skrivoma smo v ožjem krogu potnikov srknili nekaj požirkov viskija, ki sem ga imel s seboj iz Beograda. Kot nalašč smo bili pravočasni, saj je nekaj hipov zatem prišla steverdosa, ki je priporočala, naj v avionu ne bi pili alkoholnih pijač. »Še sreča«, je pridal nekdo iz Radvljice. Polet iz Moskve v Taškent traja dobre tri ure. Ravno za toliko časa pa se pomaknejo urini kazalci naprej, kajti tak zračni polet vpliva tudi na spremembo časa in skoraj sem pozabil omeniti, da je enako tudi na liniji Beograd—Moskva, kjer pa se urini kazalci pomaknejo nazaj za 2 uri. Spet smo imeli miren let. V avionu je bilo slišati umirjeno in romantično glasbo, ki je potnike hitro uspavala in ni bilo pol ure, ko je še slednji šepet utihnil. Ljudje so se predali sanjam in sanjarjenju. Sam pa sem začel premišljati o Jeseninu, Lermontovu, pa še o Solženicinu navsezadnje. Zanimivo bi bilo izvedeti, kaj ruski ljudje menijo o izgnanem pisatelju. Sicer pa sem bil prepričan, da v oddaljeni Uzbekistanski republiki niso posebej obremenjeni s tem. Kasneje se je izkazalo, da sem imel v tisti noči, ko je avion nad oblaki in nad vzhajajočim soncem zapuščal za seboj tisoče kilometrov razdalje med Moskvo in Taškentom, kar prav.

Spuščanje letala nad Taškentom je bilo čudovito doživetje. Jutranje sonce je ozarilo mesto, ki ima okrog dva milijona prebivalcev. Ustanovljeno je bilo pred več kakor dvema tisočletjema na kraju, kjer so se že davno nekoč sestajale karavane, ki so povezovala Bližnji vzhod z Indijo, Azijo in Evropo. Ob pristanku nas je dočakal tople celinski val, ki je obetal vroč in soparen dan. Letališče je v neposredni bližini mesta in je po arhitektonskem videzu prava paša za oči. K temu pripomorejo tudi veliki kompleksi cvetličnih nasadov, ki tuje po svoje preseneti. Pa nastanitev v hotelu Uzbekistan, to je šele presenečenje, človek se čudi, kako je mogoče, da je v tem mestu tako imponanten in visok hotel. Ima nad

Buhara — Mavzolej Ismaila Samania iz 9. stol.

trideset nadstropij in je opremljen z vsemi dodatnimi objekti, ki pripomorejo k A kategoriji hotela. Poleg tega stoji v središču mesta, zgrajen pa je bil leta 1974.

Rad bi kratko in jedrnat opisal zgodovino in sedanje znamenitosti mesta Taškenta, zato se bom osredotočil le na tiste informacije, ki sem jih dokaj površno pridobil in povzel, na vsak način pa bom poskušal dati nekaj svojih doživetij in pogledov. Ker sem se dokaj hitro znašel med ljudmi, o katerih sem pred tem samo nekaj slišal, sem prvi dan bivanja v Taškentu posvečal vso pozornost ljudem na cestah, v trgovinah in v hotelu. Zagorela polt, živo pisana oblačila, nošnja črnih kap — vse to mi je približalo preteklost. Še pripoved o tem, da je način življenja v Taškentu in okolici do nedavnega dopuščal možnost, da ima moški štiri žene, me skoraj ni presenečal, saj je arhitektura grajenih stavb postavljala zidove tako, da na čelnih straneh ni bilo oken. Družinsko življenje se je odvijalo tako rekoč za zidovi, in kadar so se izmenjevali moški obiski, ženske niso bile navzoče. Sicer pa so ljudje precej družabni, saj je v Taškentu skoraj 5.000 čajhan (prostori, kjer pijejo čaj). Najznamenitejša je čajhana »Sinja kupola«. In ravno ob tej tradicionalni navadi, pitju čaja, se človek, ki se ustavi v Taškentu, znajde na čudnem razpotju. Razpotju preteklih navad in novodobnosti življenja. Zakaj govorim in pišem tako? Zaradi tega, ker je bil aprila 1966 Taškent žrtev silovitega potresa, ki je podrl precejšnji del mesta, zlasti pa večino starega. Ob pomoči vseh sovjetskih republik je mesto zrastle iz ruševin v slabih treh letih. Danes je Taškent velemesto z znamenitimi modernimi zgradbami. V eni izmed teh zgradb so pred leti podpisali mirovno pogodbo med Pakistanom in Indijo. Še posebej čudovite stavbe so Leninov Muzej, razstavnica paviljon uzbekistanske umetnosti, univerzitetno poslopje, športna palača in nekatere stolpnice. Vse to obdajajo široki pasovi cvetličnih nasadov, vodometov in spomenikov v nadnaravnih dimenzi-

Buhara — Minare kulan ali Veliki Minaret visok 47 metrov

jah. Domačini zagotavljajo, da imajo vodo-meti velik vpliv na vlažnost ozračja, saj bi bilo sicer v tem mestu še veliko bolj vroče, kot je. Moram pa reči, da dosega vročina v poletnem času tudi do 45° C, medtem ko pade v zimskem obdobju na 30° C pod ničlo. Ob organiziranem ogledu mesta sem bil zelo razgledanemu vodiču hvaležen, da mi je odkril čisto svojstven svet, s katerim sem se soočil v Muzeju dekorativne umetnosti Taškentu, saj sem v njem videl izjemne izdelke iz keramike, občudoval sem notranjo arhitekturo perzijskega in indijskega tipa, neprecenljivo vrednost imajo mozaično oblikovane stene in stropovi, ki so jih oblikovale roke največjih mojstrov iz Indije, Kitajske in Irana. Po zunanji arhitekturi sta me nadvse pritegnili zanimivi medresi Kukeldjaš in Borokhana, ki sta se ohranili še iz 16. stoletja. Kaj več o medresah bom spregovoril pozneje, saj se bom zaustavil tudi v Buhari, ki je center teh objektov.

Vse to ogledovanje pri temperaturi 32° C me je močno utrudilo. Kljub temu sem se še sam sprehodil do Salona umetnosti, tam sem si ogledal galerijske prostore in opazoval postavljanje razstave slik uzbekistanskih slikarjev. To slikarstvo je zares social-realistično, mislim, da to ustvarjanje ni povsem sproščeno, pogrešal sem nadrealističnih, fantastičnih, ekspresionističnih smeri, ki prevladujejo v jugoslovanskem in drugih silarstvih. Tudi trgovina s keramičnimi izdelki v istem posloplju ni razpolagala s posebnimi primerki, tako da sem tudi ta nakup odložil za pozneje. To popoldne pa sem imel več uspeha v knjigarni, kjer sem kupil obsežno monografijo o Taškentu in nekaj plošč uzbekistanske ljudske glasbe. To glasbo igrajo na ročno izdelanih glasbilih, ki so značilna za to republiko. Pomotoma in pa zaradi nepoznavanja uzbekskega jezika sem kupil tudi ploščo, na kateri so posneti ptičji glasovi najrazličnejših ptic iz visokogorskih predelov Uzbekistana. Navsezadnje mi je postalo tudi to

žvrgolenje kar všeč. Ob vrnitvi v hotel sem nakupil nekaj razglednic, ki so čisto poprečno natisnjene, kupil sem karto mesta, zemljevid republike Uzbekistan itd. Ob zemljepisnem pregledu sem ugotovil, da leži Uzbekistan na jugovzhodnem delu SZ in meri 447.000 km², šteje 14 milijonov prebivalcev in je sestavljen iz 12 pokrajin. Republika je bila ustanovljena po veliki oktobrski revoluciji, leta 1924. Za uzbeko republiko je značilno predvsem to, da živi na njenem območju okrog 100 različnih narodnosti, ki govorijo v 70. različnih jezikih. Sporazumevajo se predvsem v ruskem jeziku, saj je le-ta obvezen v osnovnem šolstvu, večina prebivalcev govori uzbeko in nekaj manj turško in arabsko.

Imel sem veliko srečo, da mi je pozno zvečer uspelo priti v znamenito restavracijo »Gulistan«, v kateri je bilo zbranih okoli 400 ljudi, ki so ob 10 članskem zabavnem ansamblu preživljali večer za bogato naloženimi mizami in v ognjevitem plesu. Skoraj nisem mogel verjeti, da so lahko ti ljudje tako sproščeni. Ker je bila sredo, sem njihovo veseljačenje še manj razumel. Nasploh je bila atmosfera v tem prostoru enkratna. Prostor je bil osvetljen z barvnimi žarometi, ki so odkrivali na stenah izjemno lepo izdelane reliefe — ti so prikazovali različne prizore. Naročil sem večerjo in prisedel k mlademu zakonskemu paru. Iz razgovora z njima sem izvedel, da je Nina učiteljica v Taškentu in da je Kostja absolvent strojništva na taškentski univerzi, oba sta priseljena, ona je doma iz Sibirije, on pa iz Alma-Ate. Ni trajalo dolgo in že smo bili sredi odkritega pogovora. Odkrivala sta mi svoje misli o SZ, o Jugoslaviji in svetu. Ob tej priložnosti sem spoznal, da so ljudje v teh oddaljenih mestih navajeni neverjetne skromnosti. Glede ambicij moram vsekakor izpostaviti Nino, ki je imela veliko več naprednih idej, zlasti jo je mikalo spoznavanje sveta in želela si je, da bi obiskala tudi Jugoslavijo, o kateri je že marsikaj slišala. On pa se je nekako vdal v usodo, češ, da je to sicer mogoče, najverjetneje pa se njima kaj takega ne bo posrečilo. Z zadovoljstvom mi je povedal, da je njegov brat pa vendarle že bil v Jugoslaviji. Ples bi naj ta večer trajal točno do 12. ure, vendar sem ob tem klepetu opazil, da se je prostor že nekaj minut pred tem skorajda potihoma nenadoma izpraznil. Od prejšnje bučne glasbe in vriskajočega ter temperamentnega plesa ni ostalo skoraj nič, v dvorano je prišlo nekaj dežurnih vojakov in že njihova navzočnost je bila dovolj za miren odhod. Še pred restavracijo, kjer se je zadrževalo nekaj bolj glasnih oseb, vojaki niso posredovali, pustili so jih, da so se porazgubili vsak na svoj dom. Naslednjega dne sem bil pokonci že zelo zgodaj, sonce, ki je vzšlo, me je vrglo iz postelje, vendar sem žalosten ugotovil, da je bila recepcija hotela s hodnikom vred čisto prazna, nobenih ljudi ni bilo, skratka, do 8. oziroma 9. ure ne bo nič, mi je razlagal nekdo, saj se pri njih delo ne začne prej. Potem sem se spomnil na glavno tržnico in se napotil tja, tam pa morajo biti ljudje v tem času, sem si mislil. Res je bilo živahno. Ljudje so prodajali čuda in pol. Največ je bilo slaščic. Potem sem začel brskati po trgovinah za svililo. In po utrudljivem iskanju nisem dobil niti metra. Vse izvažajo, so mi zatrjevali.

Nekaj malega se dobi v »beriozkah«. Žena bo ostala brez tega blaga in konec, sem sklenil sam pri sebi.

Pred avtobusno vožnjo po Taškentu smo si ogledali tudi prizorišče epicentra potresa iz leta 1966, tam stoji danes izredno lepo oblikovano spominsko obeležje. Pot nas je vodila tudi do mestne Opere, ki ima čudovito notranjščino, polno reliefov in elementov vzhodnjaške ornamentne umetnosti. Poslopje ni povsem novo, zato se bistveno razlikuje od Modernega gledališča, ki je bilo zgrajeno šele leta 1964. Zame je bilo najbolj zanimivo, da gostujejo v Taškentu tudi gledališča iz Moskve in Kijeva, med drugim tudi Boljšoj teater. Pravo nasprotje pa doživiš, ko se pelješ samo nekaj metrov iz mestnega centra. Tam vidiš še prave kolibe in skrajno skromno življenje. Verjetno je podobno tudi v sosednjih deželah Afganistana ali Irana, če ni morda še slabše...

Ko smo morali naslednje jutro že navsezgodaj zapustiti to mesto, mi še na misel ni prišlo, da sem ga dovolj spoznal, prepričan sem bil, da sem marsikaj zamudil in spregledal. Obenem pa sem zvedel, da je drugod spet čisto drugače in da so ljudje s svojimi življenjskimi navadami predani svojemu prostoru, v katerem so bolj ali manj srečni in zadovoljni. Za doumevanje takega življenja pa bom prav gotovo potreboval še dosti poti in dosti časa, veliko volje in pravega potrpljenja.

III.

Trinajstega maja je bil sončen in vroč dan. Pred vstopom v majhno letalo »Antonov 24« sem se poslednjič ozrl po Taškentskem letališču in vprašal vodičko Allo o naši nadaljnji poti. Razpoloženje skupine je bilo na višku. Ropotanje velikih propelerjev na obeh straneh letala nas je spravljalo v smeh. Kot po navadi sem se usedel k oknu in imel sem tesnobne občutke pred poletom. Še viski mi ni pomagal, da bi se otrešel nerazpoloženja. Skoraj zamalo se mi je zdelo, da so nas dobesedno strpali v tako majhno pločevinasto škatlo... In ne prestando sem imel v mislih nekatere prizore iz filmov, ki so prikazovali letalske zapletljaje s takšnimi avioni. Še sreča, da smo se kmalu dvignili, mislim, da se letalo ni dvignilo više od tri tisoč metrov. S te višine sem zelo razločno videl Taškent, ki smo ga zapuščali in kmalu zatem strnjene kolhoze na obronkih mesta, še kasneje pa namakalne kanale, ki so bili prav mojstrsko speljani po pustinskih in puščavskih predelih te republike. Jasno nebo in grebenčasti vrhovi brezgozdnatih hribovskih pobočij so me v dveh urah in pol krepko utrudili, vročina v letalu mi ni dopuščala spati, dremanje pa je bilo vražje klavirno. Le pričakanje nečesa novega, kar bom videl v mestu Buhari, me je kolikor toliko držalo pokonci. Vedel sem, da leži Buhara približno 650 km od Taškenta, da šteje okrog 150 tisoč prebivalcev in da je to največja pokrajina v Uzbekske republiki. V Buhari živi največ Uzbekov in Tadžikov ter še vrsta drugih narodov.

Že od daleč sem zagledal mesto Buharo, najprej se mi je zdelo kot kakšna naselbina, postopoma pa je le postajalo večje mesto z vsemi značilnostmi mestne arhitekture. Med spuščanjem letala sem podrobneje opazoval zelo urejene površine v okolici

Buhare. Na noben način si nisem znal razložiti, kaj pomenijo te obdelane peščene površine, šele kasneje sem izvedel, da so to polja »belega zlata«, kot temu pravijo domačini. V resnici pa so to bombažni nasadi. V Buhari je ena največjih tovarn bombaža, ki zaposluje nad dva tisoč delavcev. Sicer pa Uzbeki pridelajo čez 5 milijonov ton bombaža na leto. To pa je za prebivalce buharske pokrajine pravo bogastvo.

Ob prihodu v Buharo sem imel zelo ugoden vtis. Letališče je majhno, uslužbenci pa so izjemno ljubeznivi in pristrčni. Podobno sem občutil v hotelu Buhara, kjer smo se dokaj hitro namestili in vsi povprek spraševali za pijačo. Poskušal sem piti pivo, ki pa me ni moglo zadovoljiti. Še eno razočaranje. V hotelu sem izvedel, da so v Buhari vroča poletja in kratke ter ostre zime. Podnebje je celinsko, nedaleč stran od mesta pa se začnajo prave puštinje. V programu našega tridnevnega bivanja v Buhari je bil tudi izlet v puščino.

Nismo se še dobro odpočili, ko je že sledil prvi ogled mesta. Po kratki vožnji z avtobusom smo prispeli v Letni dvorec, ki je bil v preteklih stoletjih namenjen vladarjem Buhare za oddih. Zадnji uporabniki tega dobro ohranjenega in vzdrževanega objekta so bili emirji, ki so malo pred oktobrsko revolucijo pobegnili na Kitajsko in kasneje v Indijo. V tem dvorcu je prav čudovit osrednji prostor, ki ga nazivajo »bela dvorana«, saj je okrašen z enkratnimi vzorci po stenah in na stropu na beli površini. Sicer pa je tukaj pravo razkošje preprog, keramike, nakita, orodja, vezenin in zlatih niti. Tukaj se srečujejo različne smeri rokodelstva, pojavljajo se tudi evropski vplivi, zlasti pri oblikovanju kamninov in pri upodabljanju na posodi. Prav v tem dvorcu sem prvič v življenju videl prekrasne kitajske vaze in vrče, ki so bili poldrugi meter visoki in so me naravnost očarali. Po ogledu notranjosti poslopja smo se kratek čas zadrževali tudi v okolici, ki razpolaga še z dodatnimi prostori in le s težavo sem izvedel, da naj bi bili ti prostori namenjeni sanatoriju za duševne bolnike, menda jih sprejme okrog 120. Sam pa sem videl nekaj otrok, ki so nezainteresirano blodili po dvorišču. Za prvi dan je bilo spoznavanja Buhare dovolj, sem si mislil, ko sem delal poslednje posnetke s fotoaparatom...

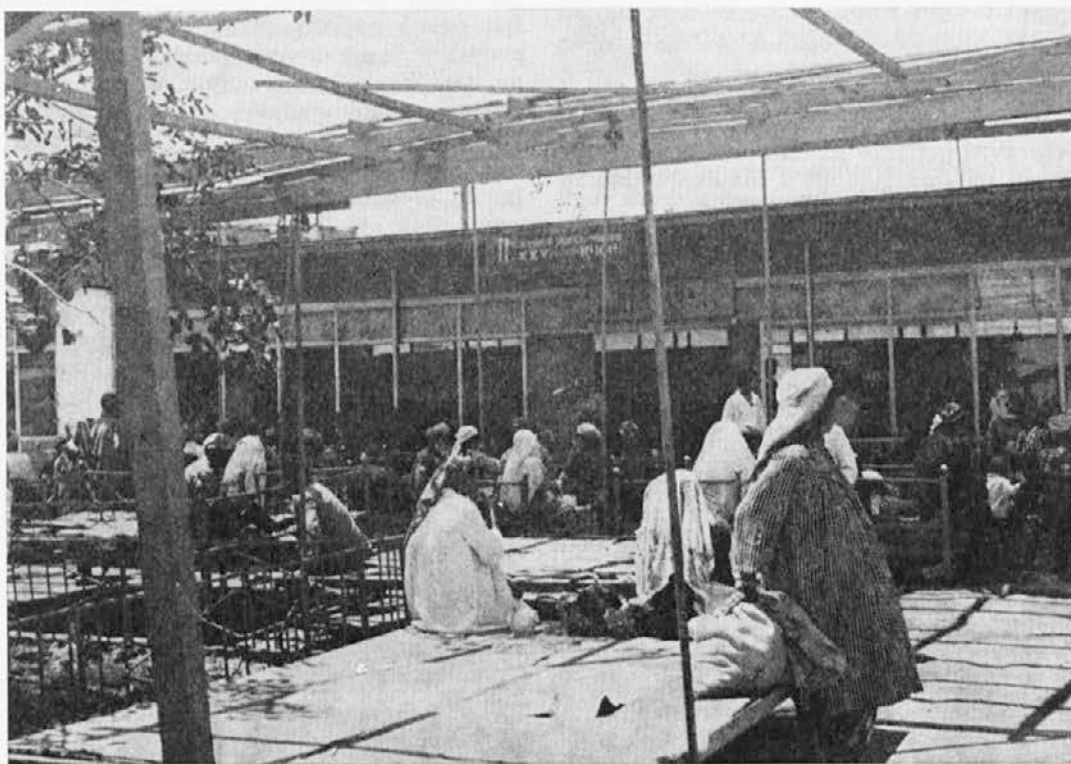
Pozno popoldne smo se ustavili na obronkih mestnega obzidja, ki se je kar dobro ohranilo še iz 16. stoletja. Obzidje je bilo 12 km dolgo in je imelo 11 vhodov. Ob zahodnem delu obzidja smo se ustavili pri znamenitem vodnjaku Časma-aju iz 12. stoletja. Baje je bil nekoč napolnjen s »sveto vodo«, ki je ozdravljala ljudi. Na tem mestu je bilo v preteklih stoletjih veliko zbirališče romarjev, ki so verjeli v legendo o zdravlilni vodi. Nedaleč stran stoji mavzolej, ki te pritegne s svojimi gradbenimi rešitvami. To je mavzolej Ismaila Samanija iz 9. stoletja, ki je pod zaščito UNESCO in je hkrati grobišče znanih predstavnikov dinastije Samaninov. Temu mavzoleju pravijo tudi »sedmo čudo sveta«. Prav je, da je nekaj te arhitekture ostalo skoraj nedotaknjeno, saj so se ravno na tem območju srečevali Skiti, Parti, Grki, Mongoli, Kitajci, Turki in Arabci. Tukaj so se bile težke bitke. Tudi Aleksan-

der Veliki je šel kot vihar skozi te kraje na poti v Indijo. Za seboj je puščal zasilne utrdbe, ki so jih puščavska plemena ropala in podirala. Prava razdejanja je zapuščal Filip Makedonski, ki je v 4. stoletju pred našim štetjem prodiral skozi puščino ob mestu Buhari, da ne omenjam vseh grozot, ki jih je veliko pozneje, v 13. stoletju, prizadejal muslimanskim dinastijam Džingis Kan. Ta je požgal in porušil vse do tal. Ampak v zgodovini in v življenju je tako, da so ljudje iz ruševin začeli graditi nova naselja, nove mošeje, medrese z značilnimi pročelji, obzidja in mavzoleje s smaragdnimi kupolami.

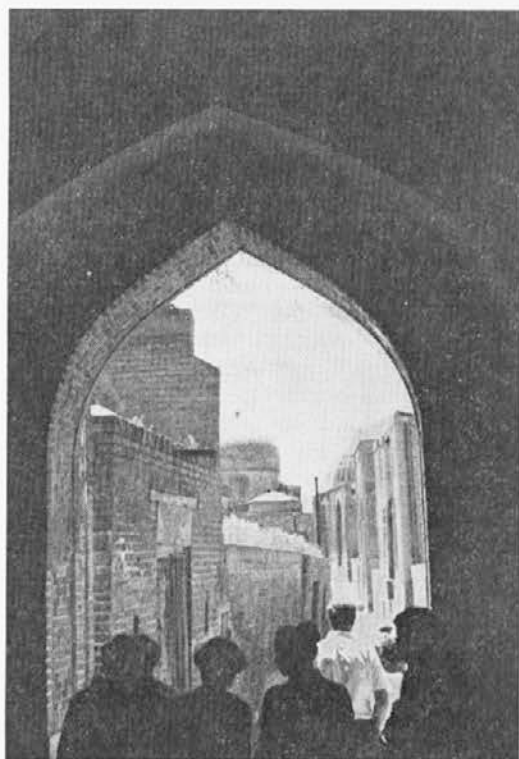
V soparnem večeru sem se sprehodil do sosednjega hotela. S terase na vrhu hotela se je slišala moderna glasba in prav začuden sem se povzpел po stopnicah. Kakšno presenečenje! Tukaj je bila zbrana mladež iz Buhare. Po magnetofonu je poslušala »zapadnjaško muziko« in plesala. Okrog in okrog pa so bile postavljene postelje, prekrite s preprogami in na teh »pogradih«, bi človek rekel, so sedeli in poležavali domačini in pili vodko. Med njimi je bilo nekaj kar precej okroglih, vendar niso bili niti preglasni niti prepirljivi. Občutek sem dobil, da s precejšnjim zadovoljstvom in užitek popivajo in jedo pozno v noč. Ko pa sem se vrnil v svoj hotel, sem mimogrede zašel v hotelski bar, ki ni bar v pravem pomenu besede. To je le moderno opremljen prostor, v katerem strežejo samo tujim gostom. Za točilno mizo je mogoče dobiti skoraj vse vrste pijač, ki jih točijo na »zahodu«, poleg najboljših in najdražjih ruskih pijač. Plačilno sredstvo so samo devize. Drugače povedano, za domači rubelj se ne dobi nič. Ravno ta večer je v baru skupina Avstrijcev proslavljala rojstni dan. Med njima sta bili tudi mati in hči iz Celovca, ki sta imeli veliko pripomb čez ruski sistem, zganjali sta nekakšno nezadovoljstvo, brili norce na račun kolhozništva in še marsikaj drugega. Ob poslušanju že skoraj nemogoče nemščine sem si tudi mislil svoje, zlasti ob misli

na II. svetovno vojno. Pa naj bo, me je obšlo, ko sem se spravljал spat, medtem ko se zunaj nikakor ni hotelo povsem znočiti.

Izlet v puščino je bil kratek in živahen. Mimogrede smo spravili v dir krdelo kamel, ki se še fotografirati niso pustile. Naredil sem sicer nekaj posnetkov, kakšni bodo, pa nisem vedel. Puščinja me ni prevzela, vendar pa sem spotoma videl nekaj neobičajnih prizorov, ki sem si jih posebej zapomnil. Eden takšnih se je odvijal pri asfaltiranju ceste skozi puščavski svet, kjer so ročna opravila, ob velikih strojih, opravljale samo ženske. Nisem mogel povsem razumeti. Tudi ljudskega optimizma, ki ga izražajo ljudje v zvezi z najnovejšimi odkritji plina in nafte, nisem čisto dobro razumel, saj so taisti ljudje zelo zelo skromni v svojih željah in življenjskih navadah. Še posebej velja to za ljudi iz kolhozov. Ti živijo v hišah iz ilovnate opeke, prekritih s slamo in puščavskim peskom. Kolhozniki delajo ves dan, njihovo delo pa je zelo lagodno in počasno, saj ni čudno, si mislim, če je pa tako obupno vroče. Drug prizor, ki sem ga videl, je bil spet posledica vročine; kar iznenada se je iz polja dvignil vrtnec peska in se razpršil naokrog. Pa ni bilo nobenega vetra. Takšnih vrtncev sem ob vračanju iz puščine videl še nekaj, dosegli so višino skoraj dvajsetih metrov. Spotoma smo se ustavili na mestni tržnici, ki je bila spet dobro založena s sadjem, rižem, začimbami, kolači in kruhom. Ob dolgotrajnem zadrževanju med Uzbeki so začeli nekateri mladeniči spraševati po »kavbojkah«, srajcah, krilih in podobnem, vse bi kupili, kar so videli na običajno oblečenih turisti. Res pa je, da se turisti bistveno ločijo od domačinov. Kasneje smo si gledali tudi nekaj medres, ena izmed njih še deluje. Tukaj študirajo Koran, študentje pa prihajajo predvsem iz oddaljenih sovjetskih republik. Ta medresa ima tudi svojo džamijo, ki je zgrajena na desni strani poslopja. Pred odhodom iz Buhare smo si

Samarkand — pitje čaja pred čajarno

Samarkand — ulica v Šami — Zindi

ogledali mestno trdnjavo Ark, staro 1500 let. V notranjščini trdnjave je etnografski muzej, v katerem zelo nazorno in pod strokovnim vodstvom spoznaš obdobja pred ustanovitvijo Turkestana in kasneje Uzbekistana. Trdnjava Ark je bila nekajkrat porušena in ponovno zgrajena, najbolj pa je značilna po velikem predprostoru pri glavnem vhodu, kjer so vladarji kaznovali ubogo ljudstvo na najgrozovitejše načine, ki si jih je umišljal človeški um v takratnih časih.

Buhara je ohranila starodavni videz. Največji razcvet je doživljala v 9. in 10. stoletju, ko so vladali Samanidi. Le-ti so zapustili Minaret Kulan ali Veliki minaret, visok 47 metrov, ki ga še danes imenujejo »stolp smrti«, ker so z vrha nekoč metali na smrt obsojene in nezveste žene. Buharo si bom zapomnil še po tem, da sem tu prvič uspel kupiti ročno izdelan vrč, ki se razlikuje od običajno graviranih krožnikov, kakršne prodajajo v vseh trgovinah po Buhari.

Po utrudljivem dnevu smo morali spet pripraviti prtljago za na pot. Tik pred večerom pa smo vstopili v majhno letalo in poleteli proti Samarkandu.

IV.

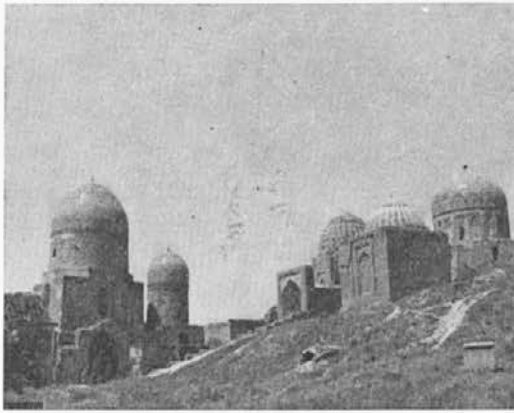
Samarkand. Mesto, starejše od Rima, starejše od Aten. Mesto, ki se že stoletja in stoletja ponaša z nazivom »biser Vzhoda«. Samarkandska pokrajina, v kateri se človek težko znajdeš, saj si neprestano razpet med zgodovinsko pomembnimi objekti, ki so še zelo dobro ohranjeni. Ko govorim in pišem o Samarkandu, sem resnično v zadregi. To je mesto, katerega sem si posebej želel ogledati. Že prej sem imel določene predstave o samarkandski zgodovini in kulturi, o ljudeh in pokrajini. In reči moram, da se skorajda nisem motil. V dobrih dveh dneh sem videl toliko originalnih podob in toliko tradicionalnosti iz življenja Uzbekov kot še nikjer drugod na tem potovanju. Še najbolj so se mi vtisnili v spomin pogovori, ki sem jih imel

z domačini na veliki samarkandski tržnici. Tukaj so pripovedovanja in pripovedke dobile potrditev, da Uzbeki niso spremeniili svojega posebnega načina življenja. Še vedno so dobrodušni, zaviti v turbane, še vedno pijejo čaj, takorekoč pod milim nebom, še vedno sedijo na posteljah pred čajarnami in še vedno so prežeti s svojo muslimansko kulturo. Na kratko povedano, ohranili so svojo nacionalno identiteto. In ne bojijo se ničesar. Radi govorijo o Leninu, pravijo, da je njihov »veliki brat«, ki jim je postavil temelje za gospodarski razvoj, jih povezal z drugimi sovjetskimi republikami in jim prepustil nacionalno tradicijo, ki jim je posebej v ponos. Sicer pa statistični podatki dokazujejo, da je Uzbekistan ena najbolj razvitih republik v Sovjetski zvezi. Pri tem je zaskrbljujoča Moskva, saj ugotavljajo, da se muslimanski del SZ zelo hitro razmnožuje in da se starostna meja prebivalcev iz teh območij vidno vzpenja. V življenju Uzbekov igra cerkev pomembno vlogo, to pa zaradi tega, ker se je znala prilagoditi potrebam sodobnega življenja. Islamska duhovščina je prešla na stran oblasti, ki na bogve kakšen način povezuje islam s komunizmom ter zagotavlja versko svobodo v demokraciji SZ. Danes se v Samarkandu poroke opravljajo po islamsko, ljudi pokopujejo po islamski šegi »v njihovo zemljo«, oziroma v grob, ki je obrnjen proti Mekki. To pa ne bi bilo nič hudega, če bi tod živeli samo Uzbeki. Dejstvo je, da je še iz časov carskega osvajanja Uzbekistana in sosednjih republik, tukaj tudi precej Rusov, ki so ob zadnjem kulturnem in političnem razcvetu domačinov že krepko prizadeti in zategadelj je tudi Moskva v zadregi, ko se odloča za modernjšo industrializacijo v tej republici ter razmišlja o tem, kako bi »socialistična vsebina« nadvladala »nacionalno vsebino«.

V Samarkandu pa so kljub vsemu zbrani ostanki nekdanje veličine. Čudovite džamije z visokimi minareti, medrese s sinjimi kupolami in mavzoleji legendarnih vojskovodij Timurja, Usug bega in drugih. Na kratko in izčrpno bom poskušal označiti nekaj najbolj značilnih zapažanj in podatkov iz zgodovinskih dogodkov enega najstarejših mest na našem planetu. Prvi dokumentirani podatki zadevajo prihod Aleksandra Makedonskega v 4. stol. pred n. š. Že v 7. stoletju so prodrla do Samarkanda arabska plemena, ki so prinesla s seboj islam. Mesto se še ni utegnulo pošteno razviti, ko je leta 1220 prihrumel s svojimi vojščaki Džingis Kan. Njemu ni bilo posebej mar za utrjeno mesto, dal ga je porušiti in zbrisati s tal. Toda že v naslednjem stoletju, pod vladavino Timurja, je mesto znova zraslo, se razširilo in obogatilo z najrazličnejšimi spomeniki, ki so bili okrašeni in opremljeni z umetninami, prinesenimi tudi iz Indije in Kitajske, saj je bil Timur znan vojskovodja, ki je s svojimi četami osvojil skoraj vso Srednjo Azijo. Temu vladarju je posvečen mavzolej Gur-Emir, ki je po notranji arhitekturi in opremitvi edinstven primer in mu verjetno v svetu ni para, saj so stropne obloge in rezbarije obdane s pravim zlatom. Nekaj metrov pod zemljo, kamor se pride po posebnem hodniku, so na ogled kamnite grobnice z ostanki velikega Timurja, njegovega vnuka Ulug bega in še drugih

sorodnikov. Človek se ob ogledovanju tega mavzoleja čutiš povsem majhnega, ko zveš, kaj vse so ti ljudje v času svojega življenja zgradili. Za primer bom označil delo samarkandskega matematika, astronoma in pomembnega državnika Ulug bega, ki si je že v času vladavine francoskega kralja Karla VI. dopisoval z njim in mu razlagal svoje poglede na gibanje planetov v vesolju. Z raziskovanjem astronomije je ta človek šel tako daleč, da je v bližini Samarkanda zgradil svoj astronomski observatorij. Izračunal je gibanje mnogih planetov, še posebej zemlje, to pa je opravil z neverjetno preciznostjo in natančnostjo, tako da se je v primerjavi z današnjimi najmodernejšimi izračuni zmotil samo za nekaj malenkosti. Temu se ljudje res lahko čudimo. Pa tudi drugače je imel Ulug beg zelo napredne nazore, vse to pa ga je stalo življenje in je bil skrivoma usmrčen na najbolj krut način. Ubili so ga njegovi sovražniki, religiozni fanatiki in nestrpneži.

Osrednji prostor v Samarkandu je prav gotovo Registan. To je ploščad, ki jo obdajajo tri najlepše medrese na svetu. Pa ne samo to. Na tem prostoru so leta 1924 uzbeške žene prvič snele svoje feredže in se odkrile svetu v duhu svobode in enakopravnosti z moškimi; bilo jih je kakšnih trinajst tisoč in v znak dokončnega obračuna so feredže tudi na trgu sežgale. Registan je bil leta 1970 prizorišče proslavljanja 2500-letnice mesta Samarkanda. Najbolj všeč so mi bili mavzoleji Šahi-Zinda. Ti mavzoleji so na obrobju Samarkanda in so opremljeni s čudovito barvno keramiko. Stebri in pročelja grobnic so tako prefinjeno izdelani, da jim ni enakovrednih. Ob vhodu je še miniaturni muzej, ta na zelo lep način ponovno prikazuje rast Samarkanda od pradavnih časov do oktobrske revolucije. Davno nekoč so Šahi-Zindo imeli za »sveto mesto«, ki je štel 13 mavzolejev; vhod v to mesto je zasnoval sam Ulug beg. Ta dan je bilo na tem kraju tudi izredno veliko turistov. Nasploh sem dobil občutek, da je Samarkand svobodno mesto, preplavaljeno s tujimi in domačimi turisti. Vse se giblje. Življenjski utrip je prav nenavaden. Orient, mi roji po glavi. Ne, nekaj drugega je, preiščujem. Še hladni Nemci, s katerimi se zvečer pogovarjam na terasi hotela »Samarkand«, so navdušeni. Ne morejo verjeti, da je to v Sovjetski zvezi. Mene pa bolj zanima, kaj meni vodička, ki jih vodi, o nemških turistih. Nič jasnega in natančnega mi noče reči, in zdi se mi, kot da se ne bi hotela izneveriti priletni receptorki v istem hotelu, ki mi je popoldne razlagala o revolucionarnosti sovjetskega človeka, o pripravljenosti na največje žrtve, če bi se kdorkoli dotaknil njihovega ozemlja, ni in ni hotela pozabiti II. svetovne vojne. Kasneje sem tudi izvedel, da je prav azijski predel dal veliko žrtev za svobodo. Zato ni bilo nič čudnega, ko sem srečal ostarelega kmeta, ki me je radovedno vprašal, od kod sem, ko pa sem mu odgovoril, se je najprej spomnil na Makedonijo, malo kasneje pa mi je povedal, da je bil na fronti na Poljskem in da je že slišal za Jugoslavijo in za tovariša Tita. Takšni so ti Uzbeki. Zategadelj sem jih pustil s spraševanjem bolj pri miru, pač pa sem opazil, da so vodičke, ki so zadol-

Samarkand — Šami — Zinda, nekdanje mesto 13. mavzolejev

žene za nič koliko turističnih skupin, različno zgovorne. Mlajše ti ne posredujejo dosti informacij, nekoliko starejše pa si verjetno že bolj upajo in ravno pri nemških turistih sem izvedel, da so dobili občutek, da jim ne prikriva veliko, bili so zadovoljni. Zakaj ne, sem si mislil, saj se še ne zavedajo, da so se jim zares na široko odprla vrata.

Samarkand je mesto davnine in mesto sodobnih vplivov. Toda novodobni vplivi le s težavo spreminjajo navade ljudi. Kot da jim televizor nič ne pomeni, kot da jim avtomobil nič ne pomeni. Počasi, zelo počasi hitijo naprej. Radi posedijo pod krošnjami dreves in pokramljajo med seboj. Radi in z zavzetostjo si ogledujejo z odri obokane minarete in stolpe, vedo, da jih obnavljajo. Radi zahajajo v muzeje, od pastirjev iz planinskih okolišev do mestnih veljakov. Bojijo se za zidove, ki se rušijo od starosti in zaradi potresov. Živijo s svojo zgodovino. Cenijo čaj in ne marajo alkohola. Radi imajo prijaznega turista in veselijo se Evropejcev. Tudi prodajati znajo. Iz majhnih stvari naredijo velike. Moderna poslopja gradijo na moderan način, pri zunanji in notranji opremi pa ne pozabijo na umetnika. Na kiparja, slikarja, keramičarja. Ne pozabijo na to, da so samo člen v verigi, kajti za 21. stoletjem bo prišlo 22. stoletje. Ni jim vseeno; učil jih je Timur, naučila jih je preteklost, da smo kultura okolja, kultura arhitekture in kultura ljudi zagotavljajo narodu in narodom njihovo identiteto. To novo, praktično spoznanje mi je v celoti izpolnilo moja pričakovanja, ki so se me držala pred odhodom v ta daljni svet. Zaradi te izpolnitve se mi je zazdelo, da je prav, da svoja opažanja zapišem in s tem omogočim, da se tudi naši ljudje približajo tistemu neznaneu, ki je toliko tisoč kilometrov daleč, ni pa skoraj nič oddaljeno od našega vsakdanjega življenja, ker se tudi pri nas dogaja, da je potrebno vložiti vse sile za ohranitev tradicionalnih vrednot, pa naj bodo to običaji, zidovi, ljudje ali narodi.

MISLI

Talent se oblikuje v tišini, karakter v viharju sveta. Goethe

Kot lahko dnevno svetlobo vidiš skozi male luknjice, tako se tudi človekov značaj kaže v malih stvareh. S. Smiles

Ivan Modrej

Rokovnjači v naših krajih

Nekako do sredine preteklega stoletja so bile gore in gozdovi dom čudnih ljudi, ki so bili izobčeni iz tedanje družbe in so živeli v nasprotju z zakoni tedanjih svetnih in duhovskih oblasti.

Tudi v naših krajih okrog Pece, Smrekovca in Uršlje gore so si iskali zatočišča v starih, že opuščenih rudarskih rovih ali pa v naravnih votlinah. Ta zatočišča so večkrat menjali, zlasti kadar so bili v nevarnosti, da jih biriči izsledijo in polove. Ljudje so jih imenovali »rokovnjači«, v naših krajih pa so jim rekli »ravbarji«.

Bili so strah in trepet bogatih kmetov, ki so iz strahu pred njimi vzdavali močne železne križe v okna hiš in kašče. Vrata so obili z debelo pločevino, jih nataknilo na močne tečaje, vsak večer pa so jih skrbno zaklepali in zapahovali s težkimi zapahi.

Na notranji strani vhoda v hišo so bile štiri luknje v zidu, na vsaki strani vrat dve. Te odprtine so bile na eni strani vrat dolge blizu dva metra, na nasprotni pa okoli pol metra. V teh zidnih luknjah so bili močni macesnovi tramiči, debeli okoli 10 × 15 cm, dolgi pa približno meter več, kot je znašala širina vrat v prostorno kmečko vežo. Zvečer, ko so zaklepali vrata, so te macesnove tramiče potegnili iz odprtin ter zgoraj in spodaj vodoravno zapahnili z njimi vrata.

Še dandanes lahko marsikje na bolj samotnih kmetijah vidimo te lesene zapahe.

Dogajalo se je tudi, da so ti rokovnjači med revnejšimi kmeti in bajtarji večkrat našli naklonjenost in podporo.

Med njimi je vladalo načelo, da rokovnjači jemljejo samo bogatim kmetom, revnim pa celo pomagajo v stiskah in težavah. Zato se je marsikdo povezal z njimi, jim dajal zatočišče, jih obveščal o nevarnosti ali celo osebno sodeloval z njimi.

Rokovnjači so se rekrutirali skoraj vsi iz vojaških beguncev. Nedvomno pa je marsikaterega delomrzneža gnala mednje strast do ropanja.

Ime »rokovnjači« ali »rokovni tatovi« so dobili menda zato, ker so nosili s seboj suho otroško ročico. O uporabi te roke je krožila med ljudmi tale zgodba:

K nekemu bogatemu kmetu je prišel neznanec s težkim kovčkom in poprosil za prenočišče. Po stari kmečki navadi so ga povabili k mizi na večerjo in mu obljubili prenočišče.

Po večerji so ga peljali spat v podstrešno sobo. Videz tega popotnika je bil bolj gosposki, zato so mu namenili posteljo v sobi, berači so navadno prenočevali v hlevu.

Tej kmečki družini pa je bil sumljiv težki kovček, ki ga je tuji človek nosil s seboj. Še preden je tujec šel spat, so naročili domačemu hlapcu, ki je bil močan hrust, naj se splazi pod posteljo, na kateri bo spal tujec in naj budno opazuje in prisluškuje. Sredi noči, ko je tujec sodil, da je v hiši vse pospalo, je vstal, ležal je kar oblečen,

potegnil iz kovčka suho otroško roko in pričel prižigati prste na tej ročici. Kakor svečice so se prižigali vsi razen enega. »Vsi spijo, samo eden še bedi, a upam, da mi en sam ne bo delal preglavic!« je spregovoril tujec, ki je bil očitno rokovnjač, potem je stopil k oknu, ga odprl in zapiskal na piščalko. Več ni utegnil, ker ga je že zgrabil hlapec od zadaj kakor s kleščami in ga zavihtel skozi okno. Ko je zunaj treščil na tla, je negibno obležal. Zunaj so se pojavili štirje neznanci, ki so pograbili onega na tleh in z njim brez sledu izginili. Hlapec je sklical vse domače in odprli so težki kovček: bil je poln vitrihov, nekaj pištol ter ostro brušenih nožev.

Bilo je na sveti večer, 24. decembra okoli leta 1840, ko je v gostilni pri Vokcu, pozneje pri Štularju v Črni, danes je v tej hiši poštni urad, sedel za krušno pečjo, ki je ogrevala gostilno, berač in si grel premraženo telo.

Ko je nastopil mrak, so prišli v to gostilno štirje neznani ljudje in naročili jedat in pijačo. Govorili so med seboj italijansko in nemško. V tistih starih časih je pri nas malokdo razumel oba jezika. Ta berač pa je nekoliko razumel oba jezika, ker je bil v mladih letih »žolnir« dvanajst let, potuhnil se je, kot bi dremal, ter napeto poslušal, kaj so se ti neznanci pogovarjali med seboj. Iz njihovega pogovora je slišal, da bodo to noč »ostrigli« kmeta Jedlovčnika v Zgornjem Javorju. Ker je bil ta berač večkratni obiskovalec te trdne javorske kmetije, si je štel za svojo dolžnost, da to ropanje prepreči. Začel se je premikati, kot bi se prebudil iz dremavice, pustil je svojo malho za pečjo ter odšel iz gostilniške sobe, kot bi šel na stranišče. Ko je bil zunaj, se je podvizal, kolikor je mogel in so mu dopuščala leta, ter jo mahnil proti Javorju, k Jedlovčniku.

Zmučen je prispel k tej kmetiji. Kmetova družina je ravno večerjela, takoj je zapal samo gospodarju, kaj je slišal v gostilni v Črni.

Po večerji pa je ukazal kmet vsem hlapcem in deklam ter svoji družini, naj vsi grejo v Javorje k polnočnicam, da bo že sam čuval s puško svojo domačijo. Družbo mu bo delal berač.

Ko so vsi odšli v Javorje k maši, se je podal gospodar h kašči in na lesenem ganku, ki je obkrožal to shrambo, je s puško čakal rokovnjače. Bila je jasna, mesečna noč, da je imel dober razgled na stezo, ki je vodila iz doline h kmetiji. Kmalu zagleda štiri moške postave, ki so šli navkreber po stezi. Pri plotu, ki je obkrožal kmečko dvorišče, so obstali ter odprli lesa. Bili so dovolj blizu, da jih je lahko slišal, ko so se pogovarjali, kdo bo šel prvi k hiši. Zadnji se je ojunail ter dejal: »Jaz sem že več obnov ostrigel, pa bom tudi tega bogatina.« Ko gre skozi lesa, pa poča puška, rokovnjač

se prekopicne in mrtev obleži. Ostali trije ga dvignejo ter odnesejo nazaj v dolino.

Spodaj pri mlinu je bilo zunaj orodje, kramp, lopata in motika, to orodje so uporabili ti rokovnjači, in so na drugi strani potoka, kjer dela cesta ovinek, pokopali svojega tovariša. Nekdaj je bila od mlina čez javorski potok na cesto lesena brv. Imenovani berač, ki je preprečil to »rokovnjaško« ropanje in morda tudi smrt gospodarja, je bil nagrajen tako, da je lahko celo zimo preživel na Jedlovčki domačiji. Ta nekdanji Jedlovčnik je zgradil sedanjo hišo okoli leta 1815. Hiša je že po svoji močni zgradbi dokazovala, da je bil ta kmet dober gospodar in je daleč naokoli slovel kot bogat kmet. Nekdanji Kuzjan je še mojemu očetu pokazal kraj, kjer je bil na božično noč pokopan rokovnjač, ki ga je ustrelil njegov ded. Nekdaj je bila na kmetih navada, da so šli k polnočnici vsi razen gospodarja, ki je buden čakal s puško, položeno na mizo, da so vsi domači prišli domov.

V Črni je pred 80 leti živel star »furman«, Očan so ga imenovali. V mladih letih so ga ujeli biriči, ki so lovili fante za vojaščino, in pri vojaki je srečno odslužil to dvanajstletno dobo.

Bil je med drugim tudi stražar v trdnjavi Spilberk v mestu Brno na Češkem. Tam je stražil razne hudodelce in med njimi je bil tudi nekdanji rokovnjač iz naših krajev. Obsojen je bil na dosmrtno ječo. Ta rokovnjač je nekoč zaupal stražarju Očanu, da je zakopal glinast lonec, poln denarja, pod znamenjem na križpotju ceste Koprivna—Helena.

Rokovnjač je prosil tega stražarja, da če bo zdrav in bo srečno prišel po odsluženju vojaščine v naše kraje, naj izkoplje ta zaklad in naj ga razdeli v dobrodelne namene, da bi imel mir v svojem srcu. Res se je ta Očan vrnil zdrav domov, zaposlil se je kot »furman« v Črni.

Izkopal je ta lonec »križanih tolarjev«. Čeprav je imel bogastvo, ga to ni premotilo v njegovi poštenosti, ampak je živel skromno s svojo plačo. Ta denar pa je polagoma uporabljal, da je revnim otrokom kupoval obleke in čevlje ter za razna druga dobra dela. Že umrla krajana Peter Leskovec in Flori Pečovnik iz Šmelca sta bila v mladosti tudi deležna te dobrotljivosti. Obema je kupil obleko in čevlje. Pred smrtjo pa je zaupal tem svojim mladim prijateljem, od kod njemu denar.

Še na stara leta so se ti nekdanji obdarovanci hvaležno spominjali »furmana« Očana.

Gostilničar Mežnar v Javorju je imel v zgornji hiši železno blagajno, priklenjeno z debelo verigo.

Bahal se je, koliko ima v njej tolarjev in cekinov, ki naj jih kar ukrade tisti, ki jih more. Neko noč pa so rokovnjači prepili mrežo v oknu in verigo, ki je varovala to blagajno. Dvignili so blagajno in jo vrgli skozi okno na kup rženih snopov, ki so jih nabrali na pravkar požeti njivi. To so naredili zato, da se ne bi kdo prebudil. Hitro so jo odpeljali na garah proti Šent Vidu, tam so menda kar s klobukom delili tolarje med seboj.

V gostilno pri Šent Vidu je nekoč prišel rokovnjač in zahteval suho svinjsko meso, kruha in vina.

Ko se je najedel in odžejal, je rekel tedanjemu gostilničarju, naj mu da motiko. Šel je in izkopal poldrugi sto »križavcev« — srebrnih goldinarjev — pri cerkvenem zidu. Ko se je vrnil in plačal račun, je dejal: »Kadar si bil brez denarja, bi ga bil lahko tam za cerkvenim zidom izkopal. Sedaj pa moram takoj izginiti, da ne boš ti gor plačal. Dobro vem, kako udelujejo in sprašujejo za menoj.«

Pri kmetijah Petrič in Hlevnik v Jazbini so neke spomladanske noči oropali kašče, pobrali so meso in klobase. Odtrgali so železni križ na malem oknu kašče in skozi to odprtino porinili otroka, ki so ga imeli s seboj. Ko je bil v kašči, jim je kar skozi to majhno odprtino dajal mesene dobrote.

Nekateri rokovnjači so bili tako predrzni, da so kar pri belem dnevu prišli v kmečko kuhinjo, se uprli ob debele in koničaste gorjače ter revsknili: »Daj kruha,

Ignac Zdovec

IZLET NA GORENJSKO

Naša delovna organizacija šteje 100 delavcev, vendar med njimi ni niti enega člana Zveze borcev. Zato želimo vsaj nekaj storiti za borce v naši občini. Ker ne moremo drugega, jih enkrat na leto peljemo na izlet.

Tako je povedal ravnatelj potniškega prometa pri Viatorju na Prevaljah. Ta redni, vsakoletni izlet za borce iz Mežiške doline je bil lani 18. novembra. Avtobus je odpeljal iz Črne in spotoma pobiral borce iz vseh krajev naše občine. Takrat so šli na izlet na Gorenjsko.

Najprej so se izletniki ustavili na Brniku, nato so se peljali v Begunje, kjer so si ogledali muzej v nekdanjih zloglasnih nacističnih zaporih. Obiskali so grobove v Dragi in pred spomenik talcev položili vence. Na grobovih žrtev iz Mežiške doline so prižgali sveče ter se poklonili njihovega spomina.

Obisk v Begunjah ni smel miniti, ne da bi si ogledali tovarno Elan. Borce sta sprejela Slavko Knafelj — Editor in predsednik aktiva zveze borcev v Elanu — Jože Cvenkelj. Opisala sta nastanek in razvoj te znane tovarne športne opreme pri nas. Po vojni, leta 1945, so pričeli z delom v zadrugi. Iz desetčlanske delovne skupine je nastal mogočen kolektiv, ki šteje več kot 900 delavcev.

Predsednik aktiva borcev je povedal:

Partizanska smučarska delavnica v Cerknem na Primorskem je že v letu 1944 oskrbovala enote IX. korpusa s smučmi. Na 800 parih smučih so se že borili naši borci proti okupatorju. Takoj po vojni so isti ljudje, ki so začeli v Cerknem, nadaljevali v Begunjah, kjer so ustanovili zadrugo za izdelavo športnih potrebščin. Od takrat je Elan rasel do današnjih razsežnosti — velike in moderne tovarne športnega orodja, ki so si jo borci z zanimanjem ogledali.

Zatem jih je Viatorjev avtobus popeljal v Bohinj. V hotelu Zlatorog so imeli kosilo, nato pa jih je serpentinasta pot peljala v

mesa, slanine in masla!« In toliko časa so stali sredi hiše, oprti na gorjače, da so dobili. To se je zgodilo nekoč pri Robniku in Gutovniku v Zgornjem Javorju, ko so bile same gospodinje doma.

Zaradi strahu pred rokovnjači so v starih časih skrivali denar v razna stara drevesa, ki so bila rogovilasta in imela duplje. Pri hiši so se pa bali ognja, ker so bile nekdanj tudi po naših krajih kmečke hiše lesene.

Ko se je pozneje v stari Avstriji znižala vojaška obveznost od 12 na 8 let in pozneje na tri ali štiri leta, je bilo vedno manj teh vojaških ubežnikov.

Organiziralo se je orožništvo, s tem pa je bilo konec te stare, a žalostne rokovnjaške slave.

Le v spominih starejših krajanov še živijo ti rokovnjaški časi.

Dražgoše. Tu so si borci iz Mežiške doline ogledali moderen spomenik in se poklonili padlim in dražgoškim žrtvam.

Od tod so se borci pričeli voziti nazaj proti domačim krajem. Peljali so se po ozki soteski proti Škofji Loki, naprej v Kamnik, ustavili so se šele v Gornjem gradu.

Tu so večerjali in se ob razigrani harmoniki veselili še dolgo v noč. Veselje je bilo na višku, ko so se po 33 letih prepoznali trije borci s Svinje planine. Namestnik komisarja Severnokoroškega bataljona Roman Kogelnik in Ignac Zdovec sta prepoznala nekdanjega soborca Janka Štriglica, gostilničarja v Gornjem gradu.

Snidenje je bilo nadvse pristrčno, saj so si imeli toliko povedati.

Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Ravne in vse krajevne organizacije ZB in vojaških invalidov občine Ravne se Viatorju s Prevalj najtopleje zahvaljujejo za izlet in lepa doživetja. Ravno tako se borci zahvaljujejo vsem, ki so jih spremljali in skrbeli za pristrčno razpoloženje na vsej poti. Mladi ljudje iz Viatorja so pokazali res veliko razumevanja in prijateljske topline do starejših tovarišev — borcev.

MISLI

Kako je včasih težko iskreno se veseliti tujemu uspehu.

Ivan Šibl

Duhovitost

Najmočnejši je, kdor je duhovit.

Hugo

Še nisem srečal človeka, ki se ne bi smatral za duhovitega.

Shaw

Ni težko biti duhovit, če človek ne spoštuje nobene stvari.

Harold Macmillan

Ušno je polet...

Marija Knez

NJEN 8. MAREC

Brinjeva gora se je kopala v jutranjem soncu. Ob njenem vznožju so žuboreli številni potočki in si utirali pot v dolino. Stara zapuščena koliba je bila najin dom. Okrog nje se je razprostiral položen močvirnat svet na katerem so se že v zgodnji spomladi prikazali zvončki, teloh in trobentice. Rasli so z menoj in se veselili življenja. Ozirajoč se po hribih in strminah sem se zagledal v svet, svet, ki je podoben mojemu in ki se tudi drugače ujema z mojim življenjem. To je dom samorastnikov, tistih mladih junakov, ki mi na vsakem koraku vlivajo vero in upanje v življenje.

To pomlad sem jih imel komaj trinajst, pa me je usoda že prišla v svoje trdne roke. Sam sebi nisem mogel in še manj želel verjeti in vendar se je zgodilo...

Jutri moram v bolnišnico — za nekaj dni, mi je tega večera dejala mama. Zadnje dni je bila tako molčeča in zaskrbljena in vse moje norčije, ki sem jih čez dan zganjal okrog najine koče je niso razvedrile. Tudi moja obljuba pred bližajočim se praznikom mater in žena, da ji bom nabral najlepših zvončkov za njen praznik, je ni razveselila. Od tega večera naprej sem ostal sam s svojo grozno slutnjo.

Obiskal sem jo v bolnišnici — še zadnjič. Ni me spoznala. Široko odprtih oči je strmela nekam v daljavo, kakor da išče prostora zame kjer bom moral odslej živeti in delati za svoj obstanek.

Za njen praznik — osmi marec sem ji nabral zvončkov — tistih zvončkov, ki jih je tako rada videla cveteti. Naj ji krasijo njen sedanji dom, dom, ki je samo njen, saj je name pozabila, pozabila mi je povedati, da bom ostal sam — za vedno, brez svoje mame.

Letos jih štejem že štirinajst, zato ne skrbi več zame — mama, saj že dolgo nisem več otrok in če se samo z mislijo pomudim ob kaki otroški igri, se sam sebi zdim naiven in nezrel. Tudi družba je lepo poskrbela zame in tako bo moje življenje teklo dalje in moja prva pot k tolažbi, bo pot k tebi — mama.

Rado

M. Suhodolčan

NOVOSTI NAŠE ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE

Med 4648 knjigami, ki jih je študijska knjižnica dobila v letu 1978, so tudi te:

SPLOŠNO — BIBLIOGRAFIJA — SPLOŠNE ENCIKLOPEDIJE — ZBORNIKI

Samić Midhat: Kako nastaje naučno djelo. 4. izd. Sarajevo, 1977.
Štambuk Vladimir: Kibernetika. Mogućnosti i stvarnost. Beograd, 1976.

Bibliografija

Zigon Vlasta: Bibliografija akademika Maksa Samca. Ljubljana, 1977.
Ivan Cankar v prevodih. Murska Sobota, 1977.
Jelčić Dubravko: Literatura o A. G. Matošu. 1896—1974. Zagreb, 1976.
Bibliografsko kazalo Cerkvenega glasbenika. (1878—1945). Ljubljana, 1978.
Bibliografija učiteljev in sodelavcev univerze v Mariboru za leta 1973—1975. Maribor, 1977.
Geografska bibliografija Slovenije za leto 1976, 1977. Ljubljana, 1978.
Anotirana bibliografija usmjerenog obrazovanja. God. 3. 1978. Zagreb, 1978.
Povšić Jože: Bibliografija Franca Hočevarja. Ljubljana, 1978.
Šimičić Zelimir: Croatica u časopisu »Vijenac« za Senoina uredništva (od 1874—1881). Zagreb, 1978.
Očak Jelena: Teorija bibliografije croaticice. Zagreb, 1977.
Perica Branko: Hrvatska književnost u godini 1974. Zagreb, 1978.
Bibliografija rednih učiteljev pedagoške akademije v šolskem letu 1977/78. Maribor, 1978.
Horvat A. — Jelić Z.: Croatica u godini 1974. Zagreb, 1978.
Stanojević Ana: Croatica u godini 1972. Zagreb, 1978.
Ručević J. — Bakarić N.: Hrvatska književnost u godini 1975. Zagreb, 1978.
Šarac Petar: Croatica u godini 1972. Zagreb, 1978.
Tenžera J. — Petrač B.: Croatica u godini 1975. Zagreb, 1978.
Katalog rokopisov univerzitetne knjižnice Maribor. Ms 1 — Ms 300. Maribor, 1978.
Slovenska slikanica in knjižna ilustracija za mladino. 1948—1978. Ljubljana, 1978.
Katalog serijskih publikacija u bibliotekama Jugoslavije 1976. Beograd, 1978.

Knjižničarstvo

Šircelj Martina: O knjigah in knjižnicah za mladino. Ljubljana, 1977.
Knjižnica. Glasilo društva bibliotekarjev Slovenije. Letnik 22. St. 1—2. 1978. Ljubljana, 1978.
Poročilo o delu Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani v letu 1977. Ljubljana, 1978.
Hartman Bruno: Univerzitetna knjižnica Maribor. Maribor, 1978.
Trideset let študijske knjižnice v Ptuj. Ptuj, 1978.
Bralne značke v osemnajstem letu. 1961—1977. Ljubljana, 1978.
Otrok in knjiga. 6., 7. Maribor, 1977, 1978.
Novosti UDK s področja družbenih ved. Ljubljana, 1977.

Enciklopedije

Meyers Neues Lexikon. 2., völlig neu erarb. Aufl. in 18. Bänden. Band 16. Leipzig, 1978.
Bol'shaja sovetskaja enciklopedija. 3. izd. 27., 28., 29. Moskva, 1978.
Guinnessova knjiga rekordov. Ljubljana, 1978.
Ežegodnik Bol'soj sovetskoj enciklopedii. 1977. Moskva, 1977.

Periodika — zborniki

Mladje. 29., 30., 31., 32. 1978. Celovec, 1978.
Slovenski almanah 1978. Ljubljana, 1978.
Goriški letnik. Zbornik Goriškega muzeja. 3. Nova Gorica, 1977.

Die Brücke. Kärntner Kulturzeitschrift. 7.—8. Klagenfurt, 1978.

Petinsedemdeset let po ustanovitvi Slovenskega prosvetnega društva za Kostanje in okolico. (1903—1978). Kostanje, 1978.

Muzeji — novinarstvo

Zbornik radova Narodnog muzeja. 7. Čačak, 1976.
Boj za Maribor in severno mejo 1918—1920 na območju štajerskega obmejnega poveljstva. Razstavni katalog. Maribor, 1978.
Zgodovinski mejniki za priključitev Primorske k Jugoslaviji. Koper, 1978.
Osemdesetletnica Slovenskega šolskega muzeja. Ljubljana, 1978.
Dular Jože: Skozi zbirke Belokranjskega muzeja in slovenskega gasilskega muzeja v Metliki. Metlika, 1978.
Koren Vlasta: Etnografski oddelk Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti. Maribor, 1978.
Okamnelo življenje v jeseniškem prostoru. Vodnik po Tehniškem muzeju železarne Jesenice, 1978.
Kraška muzejska zbirka. Postojna, 1975.
Gorjup Mitja: Samoupravno novinarstvo, Ljubljana, 1978.

Filozofija

Aristotel: Politika. 3. izd. Beograd, 1975.
Bergson Henri: Esecj o smehu. Ljubljana, 1977.
Bošnjak Branko: Sistematika filozofije. Zagreb, 1977.
Vorländer Karl: Zgodovina filozofije. 1. knj., 3. knj. 1. del. Ljubljana, 1977.
Wilson C. — Holroyd S.: Rätsel des menschlichen Geistes. London, 1978.
Šter Jože: Filozofija. Ljubljana, 1978.
Akvinski Tom: Dvije filozofske rasprave. Sarajevo, 1976.
Corbin Henry: Historija islamske filozofije. 1. Sarajevo, 1977.
From Erih: Bekstvo od slobode. 4. izd. Beograd, 1978.
Windelband Wilhelm: Povijest filozofije. 14., dop. izd. Knj. 1., 2. Zagreb, 1978.
Veljačić Čedomil: Razmeđa azijskih filozofija. Knj. 1., 2. Zagreb, 1978.
Jerman Frane: Iz filozofije znanosti. Ljubljana, 1978.
Majer Boris: Strukturalizam. 2., dop. izd. Ljubljana, 1978.

Marksizem

Stojković Andrija B.: Dialektičnost prirode, družbe in človeka. Ljubljana, 1977.
Sešić Bogdan: Razvoj i savremeni problemi filozofije marksizma. Beograd, 1976.
Sodobno naravoslovje in dialektični materializem. 2. del. Ljubljana, 1978.
Čepo Zlatko: Temelji marksizma. 2. izd. Ljubljana, 1978.
Justinek Ivan: Marksizem in delavski razred. Ljubljana, 1978.
Labriola Antonio: Izbrana dela. Ljubljana, 1977.
Ziherl Boris: Nastanek in razvoj dialektičnega materializma. — Majer Boris: Osnove dialektičnega materializma. Ljubljana, 1978.
Vuković I. — Bjeletić D.: Pregled osnova marksizma. Beograd, 1977.
Vranicki Predrag: Historija marksizma. 1., 2. 3. knj. Zagreb, 1978.
Ziherl Boris: Izbrana poglavja iz temeljev marksistične obče sociologije. Ljubljana, 1978.
Priročnik za delo v marksističnih krožkih. Ljubljana, 1978.
Merhar V.: Ekonomska teorija marksizma. — Žun A.: Struktura in značilnosti jugoslovanske družbe. Ljubljana, 1978.
Šter Jože: Temelji filozofije marksizma. Maribor, 1978.
Kirn Andrej: Marxovo razumevanje znanosti in tehnike. Ljubljana, 1978.

Psihologija

- Musek Janek: Simbolizem v odnosu do osebnostnih lastnosti. Ljubljana, 1977.
 Musek Janek: Osnove psihologije osebnosti. Ljubljana, 1977.
 Ryzl Milan: Parapsihologija. 2. izd. Zagreb, 1978.
 Petković S. — Magdalenic I.: Elementi socialne psihologije. Zagreb, 1977.
 Skobrne Vesna: Psihologija. Ljubljana, 1978.
 Tomeković Tomislav: Psihologija rada. Zagreb, 1978.
 Oman Ivan: Psihologija dela. Kranj, 1978.
 Posvetovanje psihologov Slovenije. Portorož, 1977.
 Jaspers Karl: Opšta psihopatologija. Beograd, 1978.
 Bukvić Džihan: Sugestija i hipnoza. Sarajevo, 1978.

Logika — etika

- Hegel G. W. F.: Nauka logike. 2. deo. Beograd, 1977.
 Petrović Gajo: Logika. 11. izd. Zagreb, 1977.
 Pavičević Vuko: Osnovi etike. 2. prošir. izd. Beograd, 1974.

VERSTVO

- Verstva sveta. Enciklopedija verstev v zgodovini človeštva. Ljubljana, 1977.
 Janžeković Janez: Izbrani spisi. 1., 2., 3., 4., 5. zv. Celje, 1977—1978.
 Avguštin Avrelij: Izpovedi. Celje, 1978.
 Zgodovina katoliške Cerkve. 1., 2. del. Celovec, 1975.
 Ojnik Stanko: Zakon — ustanova in zakrament. Maribor, 1977.
 Pripravljanje novega katehetskega načrta. Ljubljana, 1977.
 Letopis slovenskih škofij 1978. Ljubljana, 1978.
 Truhlar Vladimir: Hoja za Kristusom. Celje, 1978.
 Cajnkar Stanko: Očenaš. Od človeka do kristijana. Celje, 1978.
 Vera in svoboda. Zbornik predavanj. Ljubljana, 1978.
 Njanadivako Bikhu: Budizam. Beograd, 1977.
 Rode Franc: Teologija zgodovine. Ljubljana, 1978.
 Das Alte Testament hebräisch — deutsch. 16., verb. Aufl. Stuttgart, 1974.
 Jenko Janez: Škof Slomšek. Ljubljana, 1978.
 Perko Franc: Verstva v Jugoslaviji. Celje, 1978.
 Mali obrednik. Nekatera sveta opravila na domu. Ljubljana, 1978.

DRUŽBENE VEDE — SOCIOLOGIJA — STATISTIKA — POLITIKA — POLITIČNA EKONOMIJA — PRAVO — JAVNA UPRAVA — SOCIALNO SKRBSTVO IN VARSTVO — ŠOLSTVO — TRGOVINA — PROMET — NARODOPISJE**Sociologija — sociografija**

- Caratan Branko: Tradicije oktobra i suvremenost. Zagreb, 1977.
 Rječnik sociologije i socialne psihologije. Zagreb, 1977.
 Fiamengo Ante: Osnove opće sociologije. 13. izd. Zagreb, 1977.
 Mladenović Marko: Porodica između usamljenosti i društvenosti. Beograd, 1976.
 Jogan Maca: Sociologija reda. Maribor, 1978.
 Pivec Franci: Teme iz sociologije vasi. Maribor, 1978.
 Mastnak Miro: Razvoj in struktura družbe z izborom socioloških tekstov. Maribor, 1978.
 Južnič Stane: Socialna in politična antropologija. Splošni del. Ljubljana, 1978.
 Kidrič Boris: Izbrano delo. 2. izd. 1., 2., 3. knj. Ljubljana, 1978.
 Jugoslavija danes. Ljubljana, 1978.
 Področje dežel v razvoju. Mali. — Rwanda. — Jugovzhodna Afrika. — Gabon. — Slonokoščena obala. Ljubljana, 1978.
 Gorjup Mitja: Kitajski dnevnik. Ljubljana, 1977.
 Gorjup Mitja: Kineski dnevnik. Zagreb, 1978.

Statistika

- Statistični letopis SR Slovenije. 16. let. 1977. Ljubljana, 1977.

- Statistički godišnjak Jugoslavije. God. 24., 25. 1977, 1978. Beograd, 1977, 1978.
 Statistični koledar Jugoslavije 1978. 21. let. Beograd, 1977.
 Statistični podatki po občinah SR Slovenije. Zv. 1—12. 1978. Ljubljana, 1978.
 Mesečni statistični pregled za občine: Dravograd, Radlje, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec. St. 9., 10., 11., 12/1977 in št. 1.—2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9. Ravne na Koroškem, 1977, 1978.
 Statistisches Jahrbuch der Landeshauptstadt Klagenfurt. Berichtsjahr 1976, 1977. Klagenfurt, 1977, 1978.
 Andrejčič Radovan: Matematična statistika. Kranj, 1976.
 Statistične metode. Izbrana poglavja za študij gozdarstva. 2. zv. Ljubljana, 1977.
 Blejec Marijan: Uvod v statistiko. 2. izd. Ljubljana, 1978.

Politika

- Nesvrstani. Zagreb, 1977.
 Kardelj Edvard: Zgodovinske korenine neuvrčenosti. Ljubljana, 1978.
 Petković Ranko: Balkan ni »bure baruta« ni »zona mira«. Zagreb, 1978.
 Šetinc Franc: Socialistične sile, religija in cerkev. Ljubljana, 1978.
 Mićunović Veljko: Moskovske godine. 1956 do 1958. Zagreb, 1977.
 Socializem in demokracija. Ljubljana, 1978.
 Agee Philip: Cia. 2. izd. Zagreb, 1977.
 Božič Jože: Jug Afrike in narodnoosvobodilni boj. Ljubljana, 1978.
 Verbič M.: Investiciona izgradnja u zemljama u razvoju. Ljubljana, 1977.
 Stevanović Gordana: Bitka za istinu o Jugoslaviji. Beograd, 1978.
 Bibić Adolf: Politična znanost, ideologija, politika. Ljubljana, 1978.
 Beyme Klaus: Suvremene političke teorije. Zagreb, 1978.
 Broz Josip-Tito: Nacionalno vprašanje in revolucija. Izbor iz del. 3. knj. Ljubljana, 1978.
 Tito na Kitajskem. Beograd, Ljubljana, 1978.
 Pulancas Nikos: Klase u savremenom kapitalizmu. Beograd, 1978.
 Kuljić Todor: Fašizam. Beograd, 1978.
 Sitte Fritz: Krizno žarišče Panama. Ljubljana, 1978.
 Verbič Boris: EGS pred razpotjem. Ljubljana, 1978.
 Kenda Vladimir: Mednarodni ekonomski odnosi. Maribor, 1977.
 Kenda Vladimir: SEV v mednarodni menjavi. Ljubljana, 1978.
 Jugoslavija i investiciona izgradnja u zemljama u razvoju. 1975—1976. Ljubljana, 1977.
 Osolnik Bogdan: Mednarodna politika SFRJ. Ljubljana, 1977.
 Ačimović Ljubivoje: Problemi bezbednosti i saradnje u Evropi. Beograd, 1978.
 Jambrek Peter: Zgradba in razvoj družbe. Ljubljana, 1976.
 Dolinar Dušan: Sivo jutro Amerike. Ljubljana, 1978.

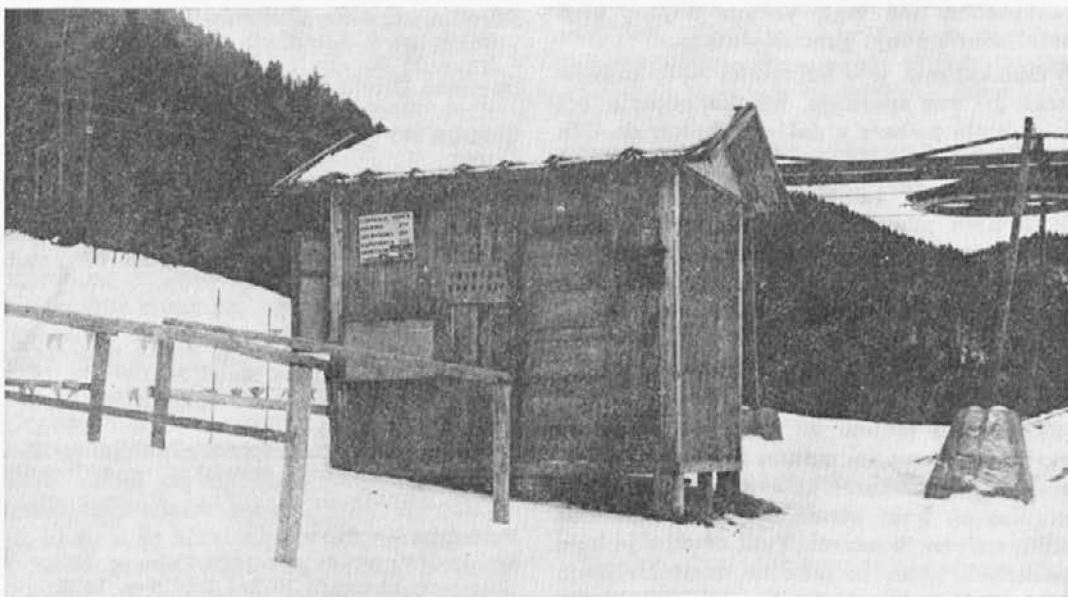
- Gilles Camille: 400.000 dolarjev za umor Kennedyja v Parizu. Ljubljana, 1978.
 Lešnik Avgust: Spor med Jugoslavijo in informbirojem. Ljubljana, 1978.
 Mojsav Lazar: BRP(k) i makedonskoto nacionalno prašanje. Skopje, 1978.
 Britanska politika prema jugoistočnoj Evropi u drugom svjetskom ratu. Zagreb, 1976.

Narodne manjšine

- Haas H. — Stuhlpfarrer K.: Österreich und seine Slowenen. Wien, 1977.
 Razprave in gradivo Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani. St. 6. 1974. Ljubljana, 1976.
 Petrič Ernst: Mednarodno varstvo narodnih manjšin. Maribor, 1977.

Komunistična partija

- Broz Josip-Tito: Referati s kongresov KPJ (ZKJ), Ljubljana, 1978.
 Broz Josip-Tito: Delavski razred in Zveza komunistov Jugoslavije. Ljubljana, 1978.
 Broz Josip-Tito: Zveza komunistov Jugoslavije v boju za nadaljnji razvoj socialistične, samoupravne in neuvrčene Jugoslavije. Beograd, 1978.
 Broz Josip-Tito: Zbrana dela. 1. knj. Maj 1926 — avgust 1928. — 2. knj. Avgust 1928 — marec 1935. Ljubljana, 1978.
 Referat predsednika Tita. Resoluciji. Statut ZKJ. XI. kongres ZKJ. Beograd, 1978.
 Referat predsednika CK ZK Slovenije. VIII. kongres ZKS. Ljubljana, 1978.
 Idejnopolično usposabljanje v Zvezi komunistov Slovenije. Ljubljana, 1977.
 Univerza v Ljubljani in 40 let komunistične partije Slovenije. Ljubljana, 1977.
 SR Slovenija med VII. in VIII. kongresom ZKS. Ljubljana, 1978.
 Statistični pregled gibanja in strukture članov ZKS med VII. in VIII. kongresom. Ljubljana, 1978.
 Resolucija VIII. kongresa Zveze komunistov Slovenije. Ljubljana, 1978.
 Poročilo CK ZKS o delovanju ZKS med VII. in VIII. kongresom ZK Slovenije. Ljubljana, 1978.
 Predlog statuta ZK Slovenije. Ljubljana, 1978.
 Poročilo o delu statutarne komisije ZKS... med VII. in VIII. kongresom ZK Slovenije. Ljubljana, 1978.
 Predlog resolucije za VIII. kongres ZK Slovenije. Ljubljana, 1978.
 Predlog sprememb in dopolnitev statuta ZKS. Predlog resolucije za VIII. kongres ZK Slovenije. Ljubljana, 1978.
 Modic Lev: Od kongresa do kongresa. Ljubljana, 1978.
 XI. kongres SKJ. Poročilo o delu SKJ. Ljubljana, 1978.
 Poročilo o delu nadzorne komisije ZKJ od X. do XI. kongresa ZKJ. Beograd, 1978.
 Poročilo o delu komisije za statutarne vprašanja ZKJ. Beograd, 1978.
 Poslovnik o delu XI. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije. Beograd, 1978.

Ni je več

V topilnici

Statut Zveze komunistov Jugoslavije. Predlog sprememb in dopolnitev. Beograd, 1978.
Program Zveze komunistov Jugoslavije. Ljubljana, 1978.

Tomšič Vida: Komunistična partija Jugoslavije v boju za emancipacijo žensk. Ljubljana, 1978.

Justinek Ivan: Idejnopolično usposabljanje v osnovnih organizacijah zveze komunistov. Ljubljana, 1978.

Bitka, kakor življenje dolga. 2. izd. Ljubljana, 1978.

Konferenca KPS v Šmiglovi zidnici. Ljubljana, 1978.

Kutoš Aleksander: Ustanovitev in razvoj ZKJ. 3. izd. Ljubljana, 1978.

Britovšek Marjan: Delavski razred — avantgarda — partija. Ljubljana, 1978.

Engels Fridrih: Položaj radniške klase u Engleskoj. Beograd, 1977.

Engels F.: Principi komunizma. Mostar, 1978.
Marks K. — Engels F.: Manifest komunističke partije. Mostar, 1978.

Božič B.: Delavsko gibanje in socialistična revolucija v Jugoslaviji. — Vlač S.: Od ideje do prakse samoupravljanja. Ljubljana, 1978.

Spominski dom na Knežcu. Ljubljana, 1978.

Stanič G. — Muratović M.: Komunisti in mladina. Ljubljana, 1978.

Marković D. — Kržavac S.: Liberalizam od Dilasa do danas. 1., 2. Beograd, 1978.

Naloge komunistov v razvoju socialistične samoupravne demokracije v splošnem razvoju SRS. Ljubljana, 1978.

Stanič Janez: Zahodnoevropske poti v komunizem. Ljubljana, 1978.

Divjak Milan: Vzgoja mladine za razumevanje med narodi. Ljubljana, 1978.

Četrto srečanje mladine »Bratstvo in enotnost« Ravne na Koroškem. 16.—18. junija 1978. Ravne na Koroškem, 1978.

Politična ekonomija

Vasić Velimir: Ekonomska politika Jugoslavije. 8., izmenj. i dop. izd. Beograd, 1977.

Vasić Aleksandar M.: Principi i politika dohotka. Beograd, 1976.

Marsenić Dragutin V.: Privredni sistem Jugoslavije. 2. izd. Beograd, 1978.

Marx Karl: Kapital. Poljudna izdaja. Priredil J. Borchardt. 4., pregl. in dop. natis. Ljubljana, 1977.

Šoškić Branislav: Ekonomske doktrine. 2. izd. Beograd, 1976.

Gavrilović Predrag J.: Položaj male zemlje u svjetskoj privredi. Beograd, 1977.

Vrišer Igor: Industrializacija Slovenije. Ljubljana, 1977.

Baran P. A. — Swezzy P. M.: Monopolni kapital. Zagreb, 1978.

Mrakar Cveta: Ekonomski problemi naše graditve socializma. Ljubljana, 1978.

Škerjanec Janez: Družbenoekonomski odnosi v SFRJ. Ljubljana, 1978.

Obrt

Osma razstava industrijskih in obrtnih izdelkov. Slovenj Gradec, 1978.

Druga slovenska razstava domače obrti. Slovenj Gradec, 1978.

Razvoj malega gospodarstva v občini Ptuj. Ptuj, 1977.

Delo — samoupravljanje

Združeno delo. 9., 10., 11., 12., 13., 14. Ljubljana, 1977, 1978.

Zakon o združenem delu s stvarnim kazalom. Ljubljana, 1978.

Komentar zakona o združenem delu. 1. del. 2. knj. Ljubljana, 1978.

Kardelj Edvard: Svobodno združeno delo. Ljubljana, 1978.

Možina Stane: Sociologija organizacij združenega dela. Maribor, 1977.

Posvetovanje o problemih aplikacija dohodkovnih odnosov v združenem delu. Maribor, 1977.

Delovna skupnost v organizacijah združenega dela. Maribor, 1977.

Možina S. — Florjančič J.: Planiranje in razvoj kadrov v organizacijah združenega dela. Kranj, 1977.

Kardelj Edvard: Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. 2. izd. Ljubljana, 1978.

Šinkovec J. — Ribičič C.: Volitve v organizacijah združenega dela. Ljubljana, 1978.

Funkcija usposabljanja v sistemu zaposlovanja. Ljubljana, Zagreb, 1977.

Šurbatović G. J.: Priručnik o uređivanju i ostvarivanju samoupravne radničke kontrole. Beograd, 1977.

Božić Vojislav: Sistem merjenja rezultata rada. Beograd, 1977.

Kavčič B. — Antončič V.: Samoupravna urejenost in gospodarska uspešnost delovnih organizacij. Ljubljana, 1978.

Albrecht Roman: Dohodek in dohodkovni odnosi. Ljubljana, 1978.

Sindikati in uveljavljanje dohodkovnih odnosov v združenem delu. Ljubljana, 1978.

Minović Ž. — Maticki M.: Berilo o samoupravljanju. Ljubljana, 1978.

Četrto posvetovanje o samoupravnem družbenem planiranju. 1., 2., 3. knj. Portorož, 1978.

Konec Jože: Uveljavljanje samoupravne delavske kontrole. Ljubljana, 1977.

Mrakar Jernej: Pravna ureditev varstva pri delu. Ljubljana, 1978.

Tehnologija in samoupravljanje. Ljubljana, 1978.

Pravilniki in zakoni Zavoda SR Slovenije za varstvo pri delu. 1., 2. Ljubljana, 1978.

Uresničevanje dohodkovnih odnosov v združenem delu. Maribor, 1978.

Predpisi o delovnih razmerjih s stvarnim kazalom. 2., dop. izd. Ljubljana, 1978.

Zakon o delovnih razmerjih s komentarjem. Ljubljana, 1978.

Zakon o delovnih razmerjih. Ljubljana, 1977.

Marek E. — Gortnar P.: Vrednotenje zahtevnosti dela in ugotavljanje njegove sestavljenosti. Ljubljana, 1978.

Komuniciranje in odločanje v delegatskem sistemu. Ljubljana, 1978.

Šinkovec Janez: Samoupravno pravo v organizacijah združenega dela. Ljubljana, 1978.
Možina S. — Florjančič J.: Spodbujanje ustvarjalne dejavnosti v organizacijah združenega dela. Ljubljana, 1978.

Kakovost in samoupravna organiziranost v organizacijah združenega dela. Portorož, 1978.

Delegat v samoupravni družbi. Temeljni program. 1978—1982. Ljubljana, 1978.

Kristan Ivan: Samoupravljanje. Dopolnjena 3. izd. Ljubljana, 1978.

Ilešič Miro: Pregled ureditve delovnih razmerij v naših republiških zakonih. Ljubljana, 1978.

Kralj Janko: K proučevanju politike samoupravne organizacije združenega dela. Maribor, 1978.

Finance

Hren Tone: Investicijska graditev. Ljubljana, 1977.

Kersnič L.: Financiranje in obračunavanje inovacij v organizacijah združenega dela. Ljubljana, 1977.

Predpisi o kreditnem in bančnem sistemu s komentarjem. Ljubljana, 1977.

Norčič Oto: Obresti in faktorji obrestne mere. Maribor, 1977.

Namensko združevanje sredstev. Maribor, 1978.

Galbraith John K.: Novac. Zagreb, 1978.

Nemec Janez: Vrednostni papirji. Maribor, 1978.

Pravo

Finžgar Alojzij: Družbena lastnina v jugoslovanskem pravu. Ljubljana, 1977.

Cigoj Stojan: Pomorska in letalska judikatura. Ljubljana, 1977.

Nemec Janez: Splošno gospodarsko pravo. 1. Maribor, 1977.

Registar pravnih propisa objavljenih u »Službenom listu SFRJ« 1945—1977. Beograd, 1978.

Zbirka volilnih zakonov. Ljubljana, 1978.

Cigoj Stojan: Transportno pravo. Ljubljana, 1978.

Ustav (osnovni zakon) Saveza sovjetskih socialističkih republika. Beograd, 1978.

The Yugoslav legal system. Ljubljana, 1978.

Dorđević Jovan: Politički sistem. Novo dopunj. i izmenj. izd. Beograd, 1977.

Ribičič Ciril: Skupščinski sistem v občini in delovanje izvršilne funkcije v njem. Ljubljana, 1978.

Ribičič Ciril: Razvoj skupščinskega sistema v Jugoslaviji. Ljubljana, 1978.

Strobl M. — Kristan I. — Ribičič C.: Ustavno pravo SFR Jugoslavije. Ljubljana, 1978.

Strohsack Boris: Disciplinska odgovornost. Ljubljana, 1978.

Strohsack Boris: Odškodninsko pravo. Ljubljana, 1978.

Ivanjko Š. — Zabel B.: Statusno pravo organizacija združenega dela. Ljubljana, 1978.

Sajović B.: O družbenih pravnih osebah. Ljubljana, 1978.

Temeljni podatki o Združenih narodih. Ljubljana, 1978.

Kušej Gorazd: Uvod v pravoznanstvo. Maribor, 1978.

Cigoj Stojan: Obligacijska razmerja. Ljubljana, 1978.

Dedovanje. Ljubljana, 1976.

Modić Heli: Temeljni pojmi o državi in pravu. Ljubljana, 1978.

Požar Dušan: Osnove kazenskega prava SFRJ. Splošni del. Maribor, 1978.

Bavcon L. — Selih A.: Kazensko pravo. Splošni del. Ljubljana, 1978.

Nemec T. — Ivanjko Š.: Osnove pravnega oblikovanja samoupravnih splošnih aktov. Maribor, 1978.

Igličar Albin: Pravni sistem in družbeni interesi. Ljubljana, 1978.

Kyovsky Rudi: Delovno pravo. 1. knj. Ljubljana, 1978.

Sajović B.: Prikaz nekaterih družbenolastniških razmerij (stvarne narave). Ljubljana, 1978.

Berden Andrej: Pogodba o leasingu. Ljubljana, 1978.

Javna uprava — vojne vede

Supek Rudi: Ova jedina zemlja. 2., dop. izd. Zagreb, 1978.

Cigoj Stojan: Pravica do prijaznega okolja. Ljubljana, 1978.
 Broz Josip-Tito: Vojna dela. 5. 1972—1976. Beograd, 1977.
 Ratna mornarica, pomorstvo i riječno brodarstvo Jugoslavije. Split, 1977.
 Ljubičić Nikola: Splošna ljudska obramba. Strategija miru. Ljubljana, 1977.
 Naoružanje i razoružanje u nuklearnom dobu. Zagreb, 1978.
 Vojasliki slovar. Ljubljana, 1977.
 Družbena samozaščita — sestavina samoupravljanja. Ljubljana, 1978.
 Naloge subjektivnih sil v razvoju družbene samozaščite v SR Sloveniji. Ljubljana, 1978.
 Prizadevanja za uveljavljanje družbeno usmerjene stanovanjske gradnje. Ljubljana, 1977.
 Šturm Lovro: Vprašanja upravne delavnosti. Ljubljana, 1977.
 Godec Rupko: O problemih uprave. Ljubljana, 1978.
 Šturm Lovro: Upravno pravna delavnost. Ljubljana, 1978.
 Korošci pod Čreto. Glasilo enote TO občine Ravne na Koroškem na rednih vajah v Kokarju. Kokarje, 1978.

Socialno skrbstvo in varstvo

Zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja s pojasnili. Ljubljana, 1978.
 Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Ljubljana, 1978.
 Milošević Vida: Uvod v socialno delo. Ljubljana, 1977.
 Svobodno odločanje o rojstvu otrok. Ljubljana, 1977.
 Valant Milan: Zgodovina socialnega zavarovanja v Sloveniji do leta 1945. Ljubljana, 1978.

Šolstvo

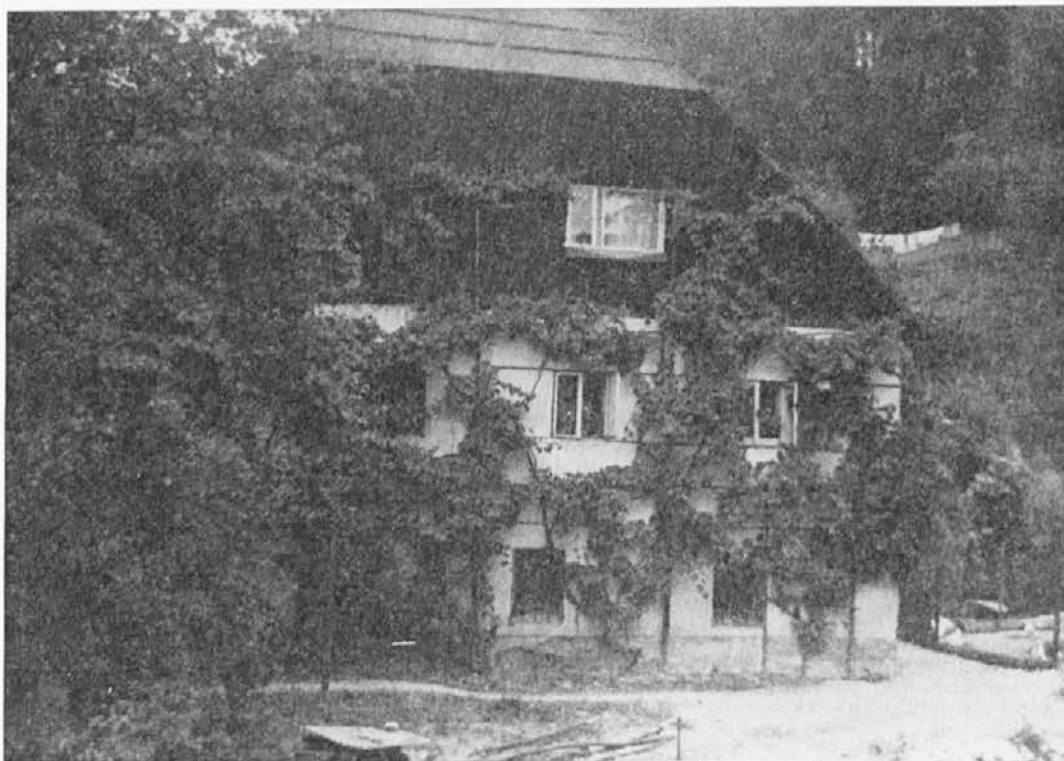
Kranjc Ana: Andragoški pogovori s predavatelji. Ljubljana, 1978.
 Rojc Emil: Prispevki k teoriji vzgoje v sistemu socialističnega samoupravljanja. Ljubljana, 1978.
 Kranjc Ana: Izobraževanje — naša družbena vrednota. Ljubljana, 1977.
 Smerkolj Borut: Pravna fakulteta. Ljubljana, 1977.
 Vovko Andrej: Prekmursko šolstvo skozi stoletja. Ljubljana, 1977.
 Sagadin Janez: Poglavlja iz metodologije pedagoškega raziskovanja. 1. del. Ljubljana, 1977.
 Ob naši obletnici. Zavod za delovno usposabljanje mladine Črna na Koroškem. Črna na Koroškem, 1977.
 Trideset let goriške gimnazije. 1947—1977. Nova Gorica, 1977.
 Toličić I. — Zorman L.: Okolje in uspešnost učencev. Ljubljana, 1977.
 Knol V. — Serpan E.: Otroci v prometu. Ljubljana, 1978.
 Rodari Gianni: Srečanje z domišljijo. Ljubljana, 1977.
 Golli Danica: Razvijalna in dopolnilna funkcija individualizacije pouka v osnovni šoli v prvem razredu usmerjenega izobraževanja. Ljubljana, 1977.
 Kolar Nuša: Uvajanje in spremljanje programa za intenzifikacijo priprave otrok na šolo v širši mreži vzgojnovarstvenih ustanov. Ljubljana, 1977.
 Širec Jože: Razsežnosti osnovnošolskega učnostorilnostnega primanjkljaja ob prehodu na srednje šole in možnosti za njegovo odpravljanje. Ljubljana, 1977.
 Kremžar Božidara: Pomoč nerodnemu učenec. Ljubljana, 1977.
 Bezić Krešimir: Metodika nastave prirode i društva. Zagreb, 1975.
 Kranjc Ana: Motivacija odraslih za izobraževanje. Ljubljana, 1977.
 Poklici in šole. Ljubljana, 1978.
 Strmčnik Franc: Sodobna šola v luči programiranega pouka. Ljubljana, 1978.
 Celodnevna osnovna šola. Prispevki s posvetovanja. Ljubljana, 1977.
 Zerovnik A.—Golli D.: Priročnik z vajami za delo z učenci, ki imajo specifične učne težave. Ljubljana, 1978.
 Moj šolar. Ljubljana, 1977.
 Igrača — otrokova potreba. Ljubljana, 1978.
 Ciciban se igra in telovadi. Ljubljana, 1978.

Kadar imamo težave pri vzgoji. Ljubljana, 1978.
 Skupna programska osnova v usmerjenem izobraževanju. Predmetnik in učni načrti. Ljubljana, 1978.
 Geschichte — Politik. Unterrichtsbeispiele für die Grundschule. Köln, 1978.
 Razvoj šolske telesne vzgoje na Slovenskem. Katalog razstave. Ljubljana, 1978.
 Ferbar J. — Plevnik F.: Metodično-didaktično gradivo za pouk fizike v osmem razredu osnovne šole. Ljubljana, 1978.
 Osnovne šole na začetku šolskega leta 1977/78 po krajevnih skupnostih. Ljubljana, 1978.
 Zlebnik Leon: Obča zgodovina pedagogike. 6., neizprem. izd. Ljubljana, 1978.
 Naše kmetijske šole. Št. 15. Maribor, 1978.
 Sagadin Janez: Poglavlja iz metodologije pedagoškega raziskovanja. 1. del. Ljubljana, 1977.
 Bezdanov Stevan: Tito o vzgoji in izobraževanju. Ljubljana, 1978.
 Cicibanove urice v krajevni skupnosti. Ljubljana, 1978.
 Predmetniki za srednje šole organizirane po zakonu o poklicnem izobraževanju in urejanju učnih razmerij. Ljubljana, 1978.
 Kolar Nuša: Primeri metodičnih enot za izvedbo programa priprave otrok na šolo. Ljubljana, 1978.
 Zbornik ideja usmeravanja u sistemu usmerenog obrazovanja i školski savetodavni rad. Ljubljana, 1978.
 Maretič-Požarnik Barica: Prispevek k visokoškolski didaktiki. Ljubljana, 1978.
 Novak Helena: Analiza nekaterih socialnih in pedagoških dejavnikov, ki so v osnovni šoli vplivali na preobremenjenost učencev z domačimi nalogami. Ljubljana, 1978.
 Kunst-Gnamuš Olga: Vloga jezika v spoznavnem razvoju šolskega otroka. Ljubljana, 1978.
 Virant Ciril: Dinamika razvoja »poklicnih« interesov osnovnošolcev. Ljubljana, 1978.
 Andoljšek Ivan: Naš začetni bralni pouk in učbeniki zanj. 1. 1550—1869. 3. 1918—1945. Ljubljana, 1978.
 Franković Dragutin: Bistvene oznake socialistične idejnosti in političnosti pouka. Ljubljana, 1978.
 Kolar Nuša: Programske smernice predšolske vzgoje v krajevni skupnosti. Ljubljana, 1978.
 Zbornik za historiju školstva i prosvjete. 11. Zagreb, 1977.
 Vončina Drago: Kronika šolstva med NOB v Beli krajini. Ljubljana, 1978.
 Jurman Benjamin: Načrtovanje življenja in dela osnovne šole. Ljubljana, 1978.
 Smerkolj Borut: Pravna fakulteta. 2., izpop. izd. Ljubljana, 1978.

Študenti 1977—1978 in diplomanti 1977. Ljubljana, 1978.
 Universität für Bildungswissenschaften Klagenfurt. Verzeichnis der Lehrveranstaltungen. Sommersemester 1978. Klagenfurt, 1978.
 Die Vollendungen des ersten Teiles der Ausbaustufe der Universität für Bildungswissenschaften Klagenfurt. (1973—1977). Klagenfurt, 1978.
 Letno poročilo gimnazije v Novem mestu za šolsko leto 1976/1977. Novo mesto, 1977.
 Dvajset let Ekonomske šole Trbovlje. Poročilo. 1956—1976. Trbovlje, 1977.
 Šestnajsto poročilo Šolskega centra za gospodarstvo in upravo »Jože Lacko« Ptuj. Šolsko leto 1975/76. Ptuj, 1977.
 Letno poročilo Ekonomskega šolskega centra Celje. Leto 1977/78. Celje, 1978.
 Letno poročilo Tehniške šole v Celju. 2. 1977/78. Celje, 1978.
 Letno poročilo Pedagoškega šolskega centra v Celju za šolsko leto 1977/78. Celje, 1978.
 25. letopis Šolskega centra za blagovni promet v Celju. 1976—1977. Celje, 1978.
 Letno poročilo Gimnazije v Celju. 1977—1978. Celje, 1978.
 21. letno poročilo zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu. Šolsko leto 1977/78. Celovec, 1978.
 Vresje '78. Almanah ravnstvenih maturantov. Ravne na Koroškem, 1978.
 Ingot. Almanah maturantov srednje tehniške strojne šole. 1978. Ravne, 1978.
 Klub koroških študentov. 1952—1977. Ljubljana, 1978.

Trgovina — promet

Novi zunanjetrgovinski predpisi v neposredni praksi. Ljubljana, 1978.
 Priročnik za turistično-informativno službu. Beograd, 1977.
 Gusel Leo: Zunanjetrgovinski sistem Jugoslavije. Maribor, 1978.
 Mejak Miran: Mednarodno trženje v odnosih z deželami v razvoju. Maribor, 1978.
 Gusel Leo: Zunanjetrgovinsko poslovanje. Popr. izd. Maribor, 1978.
Narodopisje
 Zenitovanske šege na Primorskem. Nova Gorica, 1977.
 Kapfhammer Günther: Brauchtum in den Alpenländern. München, 1977.
 Kumer Zmaga: Etnomuzikologija. Ljubljana, 1977.
 Slovenski etnograf. 29. letnik. 1976. Ljubljana, 1978.
 Etnologija in sodobna slovenska družba. Brežice, 1978.
 Folklorna skupina kulturnoprosvetnega društva Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem.

Kefrov mlin na Ravnah

škem. XI. mednarodni folkorni festival Zakopane. VIII. mednarodni festival Zielona góra. Ravne na Koroškem, 1978.
Makarovič Marija: Kmečko gospodarstvo na Slovenskem. Ljubljana, 1978.
Benker Gertrud: Altes bäuerliches Holzgerät. München, 1976.

MATEMATIKA — PRIRODOSLOVNE VEDE — ASTRONOMIJA — FIZIKA — KEMIJA — GEOLOGIJA — BIOLOGIJA — BOTANIKA — ZOOLOGIJA

Varstvo narave

Varstvo narave. 10. Ljubljana, 1977.
Varujmo vode. Ljubljana, 1978.
Carinthia II. 167. Jahrg. der Gesamtreihe. 87. Jahrg. der Carinthia II. Klagenfurt, 1977.
Raziskovanje onesnaženosti zraka v Sloveniji. Ljubljana, 1977.
Haramija Đuro: Onesnaženost in pristopi k očiščenju reke Meže. Ravne na Koroškem, 1977.

Matematika

Uvod v višjo matematiko. Ljubljana, 1977.
Ažman F. — Klavžar A.: Trgovinsko računstvo. Ljubljana, 1978.
Cokan Aleksander: Zaporedje. Končne vrste. Limita zaporedja. Ljubljana, 1978.
Brockstedt Håkan: Z igro v matematiko. 1., 2. Ljubljana, 1978.
Bohte Zvonimir: Numerične metode. Ljubljana, 1978.
Vidav Ivan: Višja matematika. 1. 6., nespremenj. izd. Ljubljana, 1978.
Struik Dirk J.: Kratka zgodovina matematike. Ljubljana, 1978.
Bronštejn J. N. — Semendjajev K. A.: Matematični priročnik. Ljubljana, 1978.
Poslovna matematika. Ljubljana, Maribor, 1978.
Skubic Tomislav: Višja matematika. 1. del. Ljubljana, 1978.
Polya György: Kako rešujemo probleme. Ljubljana, 1976.

Astronomija

Kartografija u prostornom planiranju. 1. Ljubljana, 1977.
Muminović Muhamed: Astronomija. 3. izd. Sarajevo, 1977.
Beust Theo: Unser Sternenhimmel. Melsungen, Basel, Wien, 1969.
Kilar Bogdan: Približna določitev astronomskih geografskih koordinat in azimuta. Ljubljana, 1978.

Fizika

Kladnik Rudolf: Osnove fizike. 2. del. 2., popr. in dop. izd. Ljubljana, 1977.
Oprešnik Miran: Termodinamika zmesi. 2., popr. in dop. izd. Ljubljana, 1978.
Poberaj Savo: Fizika snovi. Ljubljana, 1976.
Avsec Dušan: Tehnična mehanika. 1., 2. del. Ljubljana, 1976.
Siminoff Robert: Bioelektrika. 1. del. Ljubljana, 1977.
Strnad Janez: Fizika. 2., 3. del. Ljubljana, 1978.
Koškin N. J. — Širkevič M. G.: Priročnik elementarne fizike. Ljubljana, 1978.
Škerlj Marko: Mehanika. Trdnost. 2. izd. Ljubljana, 1977.
Škerlj Marko: Mehanika. Statika. Ljubljana, 1977.
Isaković S. — Klopčar F.: Statika. Ljubljana, 1978.
Trauner Ludvik: Koncept vaj iz mehanike tal in temeljenja. 1. Maribor, 1978.
Herbig Jost: Verižna reakcija. Ljubljana, 1978.

Kemija

Glavič Peter: Priročnik o merskih enotah, simbolih in številih v kemiji. Maribor, 1978.
Ajdič Peter: Fotografirana kemija za poklicno fotografsko šolo. Ljubljana, 1978.
Šesto jugoslovansko posvetovanje iz splošne in uporabne spektroskopije. Vol. 2 Ljubljana, 1977.
Modic Roman: Osnove kemijskega inženirstva. Termične in difuzijske operacije. Ljubljana, 1978.
Mihailović M. Lj.: Osnovi teorijske organske hemije i stereochemije. Beograd, 1975.

Geologija

Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in aneolita v Sloveniji. 5. Ljubljana, 1976.
Geologija. Razprave in poročila. 20., 21. knj. 1977, 1978. Ljubljana, 1977, 1978.
Drobne K. — Pavlovec R. — Drobne F.: Paleogeenske velike foraminifere s področja med Mežico in Slovenjim Gradcem. Ljubljana, 1977.
Ribarič Vladimir: Uvod v metode meritev mikroseizmičnih oscilacij v inženirski seismologiji. Ljubljana, 1977.

Biologija

Spominski zbornik biotehniške fakultete univerze v Ljubljani. 2. 1947—1977. Ljubljana, 1977.
Biološki vestnik. Letnik 25. 1977. Št. 1., 2. Ljubljana, 1977.
Grupe Hans: Biologie. Didaktik. 4., ergänzte u. erw. Aufl. Köln, 1977.
Kreft Ivan: Biologija. 3. Genetika. Ljubljana, 1977.
Golčer T. — Sušnik F. — Vesel B.: Biologija. 1. Ljubljana, 1978.

Botanika — zoologija

Amann G.: Bäume und Sträucher des Waldes. 12. Aufl. Melsungen, 1976.
Amann G.: Kerfe des Waldes. Taschenbildbuch. 7. Aufl. Melsungen, 1976.
Kult Karl: Kosmos Pilzfibel. Stuttgart, 1978.
A field guide to the orchids of Britain and Europe. London, 1978.
H. C. D. de Witt: Rastlinski svet. 1., 2., 3. Ljubljana, 1978.
Makatsch Wolfgang: Vogel unseres Gartens. 7. Aufl. Melsungen, Basel, Wien, 1970.
Petrič Meta: Botanika. Ljubljana, 1977.
Ingwersen Will: Manuel of alpine plants. Eastbourne, 1978.
Leskovec Boris — Slavec Boris: Naše mačke. Ljubljana, 1978.

UPORABNE VEDE — MEDICINA — TEHNIKA — KMETIJSTVO, GOZDARSTVO, SADJARSTVO, ŽIVINOREJA, ČEBELARSTVO — GOSPODINSTVO — ORGANIZACIJA TRGOVINE, INDUSTRIJE IN PROMETA — GRADBENISTVO

Heureka! Ilustrirana zgodovina izumov. Ljubljana, 1978.

Medicina

Tvoj otrok od A—Ž. Ljubljana, 1977.
Človek in zdravje. Ljubljana, 1977.
Ljudje v stiski. Ljubljana, 1977.
Pokazatelj o delu zdravstvene službe v SR Sloveniji za leta 1972—1976. Ljubljana, 1977.
Voda. Zivliski dnevi '77. 3. knj. Ljubljana, 1977.
Plesničar Stojan: Radiologija in onkologija. Splošni del. Ljubljana, 1977.
Ginekologija za zdravstvene šole. 2., dop. izd. Ljubljana, 1977.
Milovanović Dimitrije P.: Anksioznost, neuroze, psihosomatski poremečaji i njihovo lečenje. Ljubljana, 1977.
Brauner Klaus: Rauchen, ein Problem der Gesundheitserziehung. Köln, 1977.
Zbornik predavanj 10. podiplomskega tečaja iz kirurgije za zdravnike splošne prakse medicine. Ljubljana, 1974.
Bovet Theodor: Mladi, seks, ljubezen. Celje, 1977.
Borisov Peter: Od ranocelnštva do začetkov znanstvene kirurgije. Ljubljana, 1977.
Tadić Radoje: Higijena za medicinske šole. 11. izd. Beograd, 1978.
Lotrič-Pentek S. — Lenart L. — Serbec-Logar B.: Nosečnost in novorojenček. Ljubljana, 1977.
Anestezijologija in intenzivna terapija. 4. podiplomski seminar. Ljubljana, 1977.
Zbornik radova o ankilozantnom spondilitisu. Ljubljana, Zagreb, 1974.
Sakelšek Ljudmila: Zdravstvena vzgoja. Ljubljana, 1978.
Willfort Richard: Ljekovito bilje i njegova upotreba. 2. izd. Zagreb, 1978.
Bras Stanislav: Izbrana poglavja iz psihoterapije. Ljubljana, 1977.
Od ideje do zdravlja. 2. redna skupščina delegatov Slovenskega zdravniškega društva. Rogaška Slatina, 1977.

Sušnik J. — Verhovnik S.: Ekološka in fiziološka analiza delovnih mest rudarjev v rudniku Mežica. Ljubljana, 1977.
Dunphy J. E. — Way L. W.: Hirurgija. Savremena dijagnostika i lečenje. Beograd, 1977.
Shizofrenija v meni in tebi. Ljubljana, 1978.
Delo dispanzerjev za pljučne bolezni in tuberkulozo v Sloveniji za leto 1976. Golnik, 1977.
Epidemiološki podatki o tuberkulozi in drugih pljučnih boleznih za leto 1976. Golnik, 1977.
Hospitalna oskrba pljučnih boleznih in tuberkuloze na bolnišničnih oddelkih v Sloveniji leta 1976. Golnik, 1977.
Zdravstveno varstvo v vzgojnovarstvenih zavodih, Ljubljana, 1978.
Kostnapfel Janko: Katamnistični izvid bivših borcev z duševnimi motnjami po petih letih. Ljubljana, 1978.
Bradić Ivan: Kirurgija. Zagreb, 1977.
Napotki za triažo in neodložljivo prvo pomoč. Ljubljana, 1978.
Rintoul R. F.: Farquharson's textbook of operative surgery. 6. ed. London, New York, 1978.
Sušnik Janko: Delovanje nizkih koncentracij vdihanega ogljikovega dioksida na nekatere fiziološke parametre delavca pri srednje težkem fizičnem delu. Ravne na Koroškem, 1977.
Jelačić Olga: Osnove sudske medicine za studente prava. Beograd, 1977.
Capone Cesare: Mati in otrok. Beograd, 1977.
Košuta S. — Pirc J.: Sladkorna bolezen in dieta za sladkorno bolne. Ljubljana, 1978.
Neuthaler Heinrich: Zdravilna zelišča. Trst, 1977.
Willfort Richard: Zdravilna zelišča in njih uporaba. Maribor, 1978.
Sevnik Srdan: Splošna higijena za sanitarne tehnike. Ljubljana, 1978.
Kahn-Nathan J.: Kontracepcija v 10 lekcijah. Ljubljana, 1978.
Nega bolnika. 18-urni tečaj. 2., dop. izd. Ljubljana, 1978.
Medicinska elektrotehnika. Ljubljana, 1978.
Higijski minimum. Ljubljana, 1978.
Tekavčič Bogdan: Kaj mora moški vedeti o sebi in ženski. Ljubljana, 1978.
Rüdt Ulrich: Essen wir Gift? Stuttgart, 1978.
Požarnik Hubert: Kako ohranimo duševno zdravje. Ljubljana, 1978.
Hauser Gayelord: Moja pot k zdravju in mladosti. Ljubljana, 1978.
Psihiatrija. Ljubljana, 1978.
Zbornik ob 50-letnici porodniško-ginekološkega oddelka v Mariboru. 1928—1978. Maribor, 1978.
Lindemann Hannes: Autogeni trening. 2. izd. Zagreb, 1978.
Mc Kenna Marylon: Mladostni po petintridesetem. Ljubljana, 1978.
Polivalentna patronaža v SR Sloveniji. Ljubljana, 1978.
Travmatizem s posebnim poudarkom na prometnih nesrečah v SR Sloveniji. Ljubljana, 1978.
Košček Marijan in Tea: Ljubezen, spolnost, sreča. Ljubljana, 1978.
Lenné Raphael: Depresija, bolezen našega časa. Ljubljana, 1978.
Neuthaler Heinrich: Das neue Kräuterbuch. Salzburg, 1978.
Plavšić Čedomil: Bolesti srca i krvotoka. 4. izd. Beograd, Zagreb, 1978.
Stefanović Stanoje: Bolesti jetre i žučne kesice. 4. izd. Beograd, Zagreb, 1978.
Jajić Ivo: Reumatske bolesti s vježbama za reumatičare. Beograd, Zagreb, 1978.
Statistično poročilo o delu zdravstvene službe za leto 1977 v SR Sloveniji. Ljubljana, 1978.
Bartenjev Mitja: Preventivno in otroško zobozdravstvo. 1. del. Ljubljana, 1978.
Tabor Ludvik: Oris rentgenološke diagnostike skeletnih obolenj. Ljubljana, 1977.
Medved Radovan: Sportska medicina. Beograd, 1977.
Tretji mednarodni simpozij o apiterapiji. Ljubljana, 1978.
Batis J. — Brglez I.: Mikrobiologija za veterinarje. Ljubljana, 1978.
Jelar Ivan: Kozmetika. Ljubljana, 1977.

Gasilstvo

Sto let gasilskega društva na Ravnah na Koroškem. 1878—1978. Ravne, 1978.

Tehnika

- Horvat B. — Greif Š.: Elektronika. Maribor, 1977.
- Jeglič Anton: Procesna merilna tehnika. Ljubljana, 1977.
- Vodovnik L. — Reberšek S.: Uvod v digitalno tehniko. Ljubljana, 1977.
- Ogorelec Anton: Relejni zaščitni sistemi. Ljubljana, 1977.
- Željeznov Milutin: Osnove teorije elektromagnetnega polja. Ljubljana, 1977.
- Suvorov J. — Savnik V.: Strojni elementi. 1/1. Ljubljana, 1978.
- Pregrad Boris: Spoznavanje tehnoloških procesov. Zv. 1., 2. Maribor, 1977.
- Steidle Hans-Günther: Transistorske priročne tabele. Ljubljana, 1978.
- Oprešnik Miran: Termodinamika. 2., popr. izd. Ljubljana, 1978.
- Seliger Matija: Polprevodniki in ostali elektronski elementi. Nova Gorica, 1978.
- Tretji jugoslovanski simpozij o aluminiju. 1., 2. del. Ljubljana, 1978.
- Rogač R. — Saje F.: Priročnik za dimenzioniranje armiranobetonskih konstrukcij. 1. del. 2. izd. Ljubljana, 1977.
- Mohorič Ivan: Problemi in dosežki rudarjenja na Slovenskem 1., 2. Maribor, 1978.
- Jurković Berislav: Elektromotorni pogoni. Zagreb, 1978.
- Kako deluje? 1., 2. knj. Ljubljana, 1978.
- Pogačar Ivan: Motorji z notranjim zgorevanjem in vozila. Izpop. izd. Ljubljana, 1978.
- Knjiga o avtu. Ljubljana, 1978.
- Rajar Rudi: Hidromehanika. Ljubljana, 1978.
- Perme Bojan: Razsvetljava. Ljubljana, 1978.
- Zbornik referatov, 6. jugoslovansko posvetovanje o mikroelektroniki. Zagreb, 1978.
- Strojnotehnološki priročnik. Ljubljana, 1978.
- Savnik Viktor: Tehniško risanje za elektrostroko. 3., popr. izd. Ljubljana, 1978.
- Asimov Isaac: Biografska enciklopedija znanosti in tehnike. Nova, predel. izd. Ljubljana, 1978.
- Uporaba mikroprocesorjev v merilni tehniki. Ljubljana, 1978.
- Alujevič Andro: Numerične metode. 1. Maribor, 1978.
- Zbornik objav. 1., 2. knj. Dvanajsto jugoslovansko posvetovanje proizvodnega strojništva. Maribor, 1978.
- Yutel 78. Dvanajsti jugoslovanski simpozij o telekomunikacijah. Ljubljana, 1978.
- Jugoslovanski simpozij Vodenje in avtomatizacija elektroenergetskih sistemov. Ljubljana, 1978.

Kmetijstvo

- Hočevr Jelka: Pleveli in herbicidi. Ljubljana, 1977.
- Novak Milan: Škropilna tehnika. Ljubljana, 1977.
- Valenčič Vlado: Žitna trgovina na Kranjskem in ljubljanske žitne cene od srede 17. stoletja do prve svetovne vojne. Ljubljana, 1977.
- Kmetijski priročnik 1978. Ljubljana, 1977.
- Zbornik biotehniške fakultete univerze v Ljubljani. Zv. 28., 29. Kmetijstvo. Ljubljana, 1977.
- Jakovljević Miroslav: Gajenje krompira. Beograd, b. l.
- Pridelovanje sladkorne pese. Ljubljana, 1978.
3. jugoslovanski simpozij o krmnom bilju. Bled, 1978.
- Vadnal Katja: Temelji agrarne ekonomike. Ljubljana, 1978.
- Opremljenost kmetij s stroji v letu 1977. Ljubljana, 1978.
- Četrty jugoslovanski simpozij za hmeljarstvo. Zalec, 1978.
- Semenarske informacije za leto 1978. Žito. Ljubljana, 1978.
- Šilc J. — Vimer A.: Sorte kornu za pridelovanje silaže v Sloveniji. Ljubljana, 1978.

Gozdarstvo — sadjarstvo — vrtnarstvo

- Snovanje novega gozda v Sloveniji. Ljubljana, 1978.
- Čokl Martin: Merjenje sestojev in njihovega potenciala. Ljubljana, 1977.
- Kordiš Franjo: Vitalnost in konkurenca v mešanem gozdu bukve in plemenitih listavcev na rastišču Abieti-Fagetum dinaricum. Ljubljana, 1977.

- Urleb Franjo: Stanje, gibanje in potrebe po strokovnih kadrih v gozdarstvu Slovenije. Ljubljana, 1977.
- Remic Ciril: Stanje mehanizacije v izkoriščanju gozdov SR Slovenije koncem leta 1976. Ljubljana, 1977.
- Vardjan F. — Čermak J.: Sobne okenske in balkonske rastline. Ljubljana, 1977.
- Kromdijk G.: 200 sobnih rastlin v barvah. Ljubljana, 1977.
- Vrtnarski dnevi 1977. Ljubljana, 1977.
- Doberšek Tit: Vinogradništvo. Ljubljana, 1978.
- Jelnikar M. — Vardjan F.: Moj vrt — moje veselje. Ljubljana, 1977.
- Schubert Margot: Cvetje doma. Ljubljana, 1977.
- Rezultati strokovne kontrole pridelovanja sadnih sadik v letu 1977. Ljubljana, 1977.
- Jelnikar Marko: Mala enciklopedija vrtnarstva. 2. izd. Zagreb, 1978.
- Böhmig Franc: Delo v vrtu. Maribor, 1978.
- Jelnikar Marko: Pomagamo vam vrtnariti. Ljubljana, 1978.
- Zgonec Slavko: Moderne in privlačne ananasovke. Ljubljana, 1978.
- Hage Jaap: Ukrasno bilje. Zagreb, 1978.

Živinoreja — čebelarstvo — ribištvo

- Cizej Dolfe: Reja prašičev. Ljubljana, 1977.
- Znanost in praksa v govedoreji. 2. zv. Ljubljana, 1978.
- Pogačar Janez: Metode ocenjevanja plemenstvene vrednosti govedi. Ljubljana, 1978.
- Koritnik M. — Banožić S.: Uzgoj kunića. Zagreb, 1974.
- Bauer Majda: Male živali v našem domu. Ljubljana, 1977.
- Vošnjak Mitja: Propolis — zdravilo jutrišnjega dne. Ljubljana, 1977.
- Vošnjak Mitja: Propolis. Ljubljana, 1978.
- Mencej M. — Kolenc F.: Priročnik za čebelarstvo. Ljubljana, 1978.

- Dolenc Bojan: Sami naredimo akvarij. Ljubljana, 1977.
- Bensch Hans: Wo, wann, wie fängt man Fische. 2. Aufl. Neudamm, 1976.

Gospodinjstvo

- Grum Andreja: Vsakdanje in praznične jedi. Ljubljana, 1977.
- Ivačić Ivan: Kuharska knjiga. Maribor, 1977, 1978.
- Zakonjšek-Zagar Pavla: Praktična kuharica. 13. izd. Ljubljana, 1977.
- Mathiot Ginette: Znam kuhati. Ljubljana, 1978.
- Grum A. — Levstek P.: Kuharstvo za gostinske šole. Ljubljana, 1978.
- Grum A. — Kovačić E.: Konzerviranje in zamrzovanje v gospodinjstvu. Ljubljana, 1978.
- Grum Andreja: Slovenske narodne jedi. Ljubljana, 1978.
- Toplak Marija: Prehrana. Ljubljana, 1978.
- Šumi Janez: Ocena življenjskih stroškov po tipih gospodinjstev. Ljubljana, 1978.
- Pečjak Marinka: Gobje jedi. Ljubljana, 1978.
- Ribe in raki v mednarodni kuhinji. Ljubljana, 1974.

Vodstvo in organizacija industrije, trgovine in prometa

- Arhar F. — Grušovnjak J.: Gospodarsko poslovanje. 4. Ljubljana, 1977.
- Vremec N. — Forte D.: Organizacija in ekonomika organizacij združenega dela. Ljubljana, 1977.
- Integrirano planiranje. Naloge, prijemi in problemi. Ljubljana, 1976.
- Gusel Leo: Sistemi in instrumenti mednarodne menjave. Maribor, 1978.
- Deželak Bogomir: Marketing v nabavni politiki. Maribor, 1978.
- Turk Ivan: Podatki in informacije v poslovnem sistemu. Ljubljana, 1978.

Odkriva se
planinski svet

Po lovu — Pavše Matevž »Kanc«, Niko Kristan, Ignac Stermec, Ludvik Pavše, Matija Apohal, Filip Osojnik

Ivanko Stefan: Analiza za projektiranje organizacije. Maribor, 1977.
 Prins Tomas R.: Informacioni sistemi za organizovanje planiranja i kontrole. Beograd, 1978.
 Kaltnekar Zdravko: Organizacija proizvodnje. Kranj, 1978.
 Žaja Marko: Organizacija proizvodnje. Zagreb, 1976.
 Predpisi o celotnem prihodku, dohodku in sredstvih s pojasnili. Ljubljana, 1978.
 Meško Ivan: Mrežno planiranje. 1. del. Maribor, 1977.
 Almanah. Ob dvajsetletnici organizacije računovodskih in finančnih delavcev v SR Sloveniji. Ljubljana, 1977.
 Melave Dane: Upravljalna ekonomika. Maribor, 1977.
 Vaje za upravljalno ekonomiko. Maribor, 1977.
 Novak B. — Srakar F.: Osnove knjigovodstva za gostinstvo. Ljubljana, 1978.
 Dobeč M. — Dobeč E.: Knjigovodstvo. 1. del. Ljubljana, 1978.
 Knjigovodstvo v samoupravnih interesnih skupnostih. Ljubljana, 1978.
 Zbornik 10. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Ljubljana, 1978.
 Požar Danilo: Mednarodni transport s transportnim zavarovanjem. Maribor, 1978.
 Požar D. — Ogorelec A.: Železniški transport. Maribor, 1978.
 Kapor V. — Carić S.: Ugovori robnog prometa. 3. dop. i prer. izd. Beograd, 1976.
 Dinić Jovan: Saobraćajna geografija. Beograd, 1976.
 Varnostni predpisi o cestnem prometu. Ljubljana, 1978.
 Družbena samozaščita v cestnem prometu. Ljubljana, 1978.
 Arko Andrej: Zbirka toka zgodovine slovenskega naroda od tlačenja do svobode. Poštne znamke od 1850 naprej. Kočevje, 1978.
 Michel Briefmarken-Kataloge. Übersee-Ergänzungen 1976. München, 1976.
 Michel Europa-Katalog 1978. West. (CEPT-Länder). München, 1977.
 Michel Europa-Katalog 1978. Ost. München, 1977.
 Michel. Mittel- und Nordamerika. 1976/77. Übersee. Band 1. München, 1975.
 Michel. Südamerika 1976/77. Übersee-Katalog. Band 2. München, 1976.
 »Austria«. Netto-Katalog. Spezialgebiete: Österreich, Deutschland, Schweiz, Liechtenstein, Europamarken. 33. Aufl. 1979. Wien, 1978.
 Katalog poštanskih maraka jugoslovenskih zemalja. 1., 2. Beograd, 1978.
 Razvoj prometnih zvez v panonskem prostoru do leta 1918. leta. Maribor, 1977.

Cermak Werner: Lehrbuch für den Siebdrucker. 7., bearb. Aufl. Leipzig, 1976.

Razne industrije in obrti

Podržaj Feri: Preparacija kose i njeni problemi. Ljubljana, 1977.
 Bernt Walther: Altes Werkzeug. 2., durchgesehene Aufl. München, 1977.
 Göck Roland: Sam svoj obrtnik. 2. ponatis, Ljubljana, 1978.
 Grimm Claus: Alte Bilderrahmen. München, 1978.
 Mühe R. — Vogel H.M.: Alte Uhren. München, 1978.
 Trinajsti strokovni simpozij o novitetah v tekstilni industriji. Ljubljana, 1978.
 Rozman Vinko: Osnove oblikovanja. Ljubljana, 1977.
 Stopetdeset let slovenske tekstilne industrije. Ljubljana, 1978.

Računalništvo

Hauc Anton: Osnove računalniškega programiranja. Ljubljana, 1973.
 Hartman Bernhard: Sistemi organizacije elektronske obrade podatka u poduzećima. Zagreb, 1973.
 Bratko I. — Raiković V.: Uvod v računalništvo. Ljubljana, 1978.
 Šuhel P. — Virant J.: Mikroračunalnik. Ljubljana, 1978.
 Informatica 78. Ljubljana, 1978.
 Jezernik Anton: Računalništvo v inženirski praksi. Maribor, 1978.
 Greif Š. — Horvat B.: Osnove digitalne tehnike. Maribor, 1977.

Gradbeništvo

Zbirka predpisov o graditvi objektov. Ljubljana, 1977.
 Petindvajset let Monter Dravograd. Dravograd, 1978.

UMETNOST — URBANIZEM — LIKOVNA UMETNOST — ROČNA DELA — FOTOGRAFIJA — GLASBA — FILM — IGRE — GLEDALIŠČE — ŠPORT

Umetnost. Udžbenik za 1. raz. srednjeg usmerenog obrazovanja. Beograd, 1977.
 Varstvo spomenikov. 21. letnik. 1977. Ljubljana, 1977.
 Propyläen Kunstgeschichte. Lucie-Smith E. — Hunter S. — Vogt A. M.: Kunst der Gegenwart. Supplementband 2. Frankfurt am Main, Berlin, Wien, 1978.

Urbanizem

Pogačnik Andrej: Prostorski informacijski sistem za oblikovanje vidnega okolja. Ljubljana, 1977.

Dokumentation des Raumplanungsgespräches Südkärnten. Wien, 1977.

Urbanistični načrt mesta Maribor. 1., 2. Maribor, 1977.

Smernice za pripravo prostorskega plana območja občine Ravne na Koroškem. Ravne, 1978.

Vrišer Igor: Regionalno planiranje. Ljubljana, 1978.

Mlinar Zdravko: Urbanizacija, urbanizem, sociologija. Ljubljana, 1978.

Raziskovalna skupnost Urbanističnega inštituta SR Slovenije. Ljubljana, 1977.

Sumi Nace: Prenova Ljubljane. Ljubljana, 1978.

Arhitektura

Stopar Ivan: Razvoj srednjeveške grajske arhitekture na Slovenskem Štajerskem. Ljubljana, 1977.

Rozman Ksenija: Breg pri Predvoru. Ljubljana, 1977.

Kurent Tine: Kozmogram romanske bazilike v Stični. Ljubljana, 1977.

Proštijska cerkev sv. Jurija. Vodič. Ptuj, 1978.

Reisp Branko: Grad Krumperk in Tabor nad Ihanom. Maribor, 1978.

Curk Jože: Mariborska stolnica. Maribor, 1978.

Stopar Ivan: Svetina. Maribor, 1978.

Manastir Ravanica. Senje kod Čuprije, 1976.

Umetnički spomenici u Jugoslaviji. Petković S.: Arilje. Beograd, 1965. Subotić G.: Crkva svetog Dimitrija u Pečkoj patrijaršiji. Beograd, 1977. — Đubinković R.: Crkva svetih apostola u Pečkoj patrijaršiji. Beograd, 1977. — Đurić V.: Savina. Beograd, 1977. — Mijović P.: Dečani. Beograd, 1977. — Ivančević R.: Beram. Beograd, 1965. — Radojčić S.: Kalenić. Beograd, 1964. — Radojčić S.: Lesnovo. Beograd, 1971.

Pejaković Mladen: Broj iz svjetlosti. Starohrvatska crkva svetog Križa u Ninu. Zagreb, 1978.

Bogdanović Dimitrije: Hilandar. Beograd, 1978.

Njegošev mavzolej na Lovčenu. Cetinje, 1977.

Gebhard Torsten: Alte Bauernhäuser. Von den Halligen bis zu den Alpen. München, 1977.

Likovna umetnost

Mikuž Stane: Maksim Gaspari. Monografija. Ljubljana, 1977.

Lah Avguštin: Razstava likovnih del. Slovenj Gradec, 1977.

Höfler Janez: Osnove likovne umetnosti. Ljubljana, 1977.

Slikarska kolonija Ravne 77 in Ravne 78. Ravne na Koroškem, 1977, 1978.

Jugoslovenska grafika 1900—1950. Beograd, 1978.

Stojan Batič. Monografija. Ljubljana, 1977.

Ljubomir Belogaski. Monografija. Skopje, 1978.

Baur-Heinhold Margarete: Bemalte Fassaden. München, 1975.

Ritz J.M. — Ritz G.M.: Alte bemalte Bauernmöbel. 9. Aufl. München, 1977.

Ritz Gisliind M.: Hinterglasmalerei. München, 1975.

Kriss-Retenbeck Lenz: Bilder und Zeichen religiösen Volksglaubens. 2., unveränd. Aufl. München, 1971.

The Collectors Encyclopedia of antiques. London, Sydney, 1978.

Ročna dela — fotografija

Dieci Guiliana Ramelli: Bod do boda. Zagreb, 1977.

Ročna dela. Ljubljana, 1978.

Graef W in K. W.: Pletemo in kvačkamo. Ljubljana, 1978.

Hedgecoe John: Sve o fotografiji i fotografiranju. Zagreb, 1977.

Glasba

Samec Smiljan: Operni spevi. Ljubljana, 1977.

Stanič Fran. Glasbena vzgoja. Ljubljana, 1977.

Klobučar Josip: Instrumenti za vokalno-instrumentalne sastave. 3. izd. Beograd, 1974.

Muzikološki zbornik. Zv. 13. 1977. Ljubljana, 1977.

Osmo svetovno prvenstvo pihalnih orkestrov Kerkrade, Holandija. Pihalni orkester ravninskih železarjev. Ravne na Koroškem, 1978.

Vres Prevalje. Sedmi letni koncert. Prevalje, 1978.

Peta obletnica obstoja zbora. Mislinja, 1978.

Höfler Janez: Glasbena umetnost pozne renesanse in baroka na Slovenskem. Ljubljana, 1978.

Prek Stanko: Teorija glasbe. Ljubljana, 1978.

Antesberger Günther: Klagenfurter Musikleben in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts. Klagenfurt, 1978.

Film — igre

Reynolds Clyde: The photoquide to cameras. London, New York, 1976.

Clauss H. — Mensel H.: Filter practice. London, New York, 1971.

The focal encyclopedia of photography. London, New York, 1976.

Sajko M. — Rački T.: Filmska ustvarjalnost mladih. Ljubljana, 1977.

Belan Branko: Obdobja filmske umetnosti. 7. zv. Ljubljana, 1977.

Antonić Aleksandar: Ideje i knjige snimanja za amaterske filmove. Beograd, 1977.

Peterlić Ante: Obdobja filmske umetnosti. 8. zv. Ljubljana, 1978.

Vrabec M. — Težak S. — Borčić M.: Metode filmske vzgoje. 11. zv. Ljubljana, 1978.

Dvestosedam festivalskih dana u Puli. 1954 do 1978. Pula, 1978.

Landsberg Herbert: Die Bridge-Fibel. Völlig neubearb. Aufl. Wiesbaden, 1971.

Weiss Josef: Spielend Bridge lernen. Niederhausen, 1976.

Rakić Branislav: Kako su ratovali. Beograd, b. 1.

Matanović Aleksandar: Šah je šah. Beograd, 1977.

Averbah J. K. — Kotov A. A. — Judovič M. M.: Put ka majstorstvu. Moskva, Beograd, 1977.

Musil — Šošarić — Majerić: Spoznavajmo skrivnosti šahovske igre. Maribor, 1977.

Bjelica Dimitrije: Na potezu je Boris Spaski. Beograd, 1977.

Gledališče

Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. St. 30., 31. Ljubljana, 1977, 1978.

Stanislavski K. S.: Igralec in njegovo delo. 1., 2. del. Ljubljana, 1977.

Meyerhold V. E. — Tairov A. Z. — Vahtangov E. B.: Gledališki oktober. Ljubljana, 1977.

Mađarević Vlado: Otvorene igre. Zagreb, 1978.

Trekman Borut: Iz oči v oči. Maribor, 1978.

Oton Župančič v slovenskem gledališču. Razstavni katalog. Ljubljana, 1978.

Repertoar slovenskih gledališč. 1972—1977. Drugo dopolnilo h knjigi Repertoar slovenskih gledališč. 1867—1967. Ljubljana, 1978.

Šport

Ivović S. — Žarković B.: Igre za škole, sport i rekreaciju. Beograd, 1977.

Pflüger Albrecht: Karate. Band 1., 2. Wiesbaden, 1969.

Enciklopedija fizičke kulture. 1., 2. A—O. P—Ž. Zagreb, 1975, 1977.

Bolković Toni: Prvi koraki v športni gimnastiki za deklice. 1. selekcija. Ljubljana, 1977.

Pavlović M. — Dežman B. — Drvarić J.: Košarka. Ljubljana, 1977.

Jurca Maks: Ritmične vaje. Ljubljana, 1978.

Razvoj šolske telesne vzgoje na Slovenskem. Ljubljana, 1978.

Vračarić Ljubomir: Aikido. Beograd, 1977.

Pinholster Garland: Enciklopedija košarkaških vežbi. Beograd, 1977.

Mićović M. S.: Košarkaški pivotmen. Beograd, 1977.

Mraz Jaroslav: Rukomet. Zagreb, 1966.

Lysebeth Andre van: Učim jogu. Zagreb, b. 1.

Buggel E.: Kako se rekreiramo. Beograd, 1972.

Kump Andrej: Tenis. Ljubljana, 1975.

Marinković Aleksandar M.: Atletika za najmlađe. Beograd, 1977.

Primo Dankarlo: Košarka — odbrana. Beograd, 1975.

Kremžar Božidara: Telesna vzgoja gibalno motenih otrok. Ljubljana, 1978.

Ski Atlas. Deutscher Skiverband. Stuttgart, 1978.

Counsilman J. E.: Nauka o plivanju. Beograd, 1978.

Nikitović Dragan: Mate i drugovi. Beograd, 1978.

Antonov L.: Preskoci za žene. Ljubljana, 1975.

Kornberg V. B.: Vežbe na gredi. Ljubljana, 1976.

Bohinc Janez: Športno strelstvo. Ljubljana, 1978.

Subić Peter: Judo taktika. Ljubljana, 1978.

Vries Herbert A.: Fiziologija fizičkih napora u sportu i fizičkom vaspitanju. Beograd, 1976.

Ripić Aleksandar: Praktična knjiga o sportskom ribolovu. Beograd, 1977.

Stergar Janez: Oris zgodovine počitniške zveze Slovenije. Ljubljana, 1978.

Auto-moto i karting sport 1978. Beograd, 1978.

Strojin Tone: Oris zgodovine planinstva. 2., dop. izd. Ljubljana, 1978.

Ficko Peter: Kamniške in Savinjske Alpe. 2. izd. Ljubljana, 1977.

Pokorn D. — Drašlar K. — Malešič F.: Prehrana v gorah. Ljubljana, 1978.

Segula Pavle: Nevarnosti v gorah. Ljubljana, 1978.

Bernot France: Vremenoslovje za planince. Ljubljana, 1978.

Kmecl Matjaž: S prijatelji pod macesni. Maribor, 1978.

Dnevnik koroške planinske transverzale. Ravne na Koroškem, 1978.

Četrto tekmovalje mladih kovačev Jugoslavije. Ravne na Koroškem, 13.—14. 10. 1978. Ravne, 1978.

Nogometni klub Korotan Prevalje. 1933 do 1978. Prevalje, 1978.

Petdeset let odbojke na Ravnah na Koroškem. 1928—1978. Ravne, 1978.

JEZIKOSLOVJE — KNJIŽEVNOST

Jezikoslovje

Seorbischer Sprachatlas. 1., 2., 3., 4., 5. Bautzen, 1965—1972.

Pfuhl Chr. Tr.: Oberserbisches Wörterbuch. Fotomechanischer Neudruck. Bautzen, 1968.

Filipović Marijan: Rječnik stranih riječi. Zagreb, 1975.

Slovnica sodobnega nemškega jezika. Ljubljana, 1977.

Ivić Milka: Pravci u lingvistici. 4. izd. Ljubljana, 1978.

Antoš Antica: Osnove lingvističke stilistike. Zagreb, 1974.

Pranjić Krunoslav: Jezik i književno delo. Zagreb, 1968.

Linguistica. 17. Ljubljana, 1978.

Slavistična revija. Letnik 25. St. 4. 1977. Letnik 26. St. 1., 2., 3. 1978. Ljubljana, 1977, 1978.

Braz T.: Italijanski priročnik za gostinstvo. Predelani natis. Ljubljana, 1978.

Sturm Vida: Italijanščina. 2. knj. Izpop. izd. Ljubljana, 1978.

Toporišić Jože: Slovenski knjižni jezik. 2. Maribor, 1978.

Štirinajsti seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana, 1978.

Jug-Kranjec Hermína: Slovenščina za tujce. Ljubljana, 1978.

Vigotski Lav: Mišljenje i govor. Beograd, 1977.

Kotnik Janko: Slovensko-francoski slovar. 5. izd. Ljubljana, 1978.

Kotnik Janko: Slovensko-angleški slovar. 8. izd. Ljubljana, 1978.

Megiser Hieronymus: Thesaurus polyglottus. Iz njega je slovensko besedje z latinskimi in nemškimi pomeni za slovensko-latinsko-nemški slovar izpisal in uredil Jože Stabéj. Ljubljana, 1977.

Splošni tehniški slovar. 1. del. A—O. 2. izd. Ljubljana, 1978.

Andelković Ivana: Ruski jezik za ekonomiste. 6. izd. Beograd, 1978.

Škerlj Stanko: Italijanski u 100 lekcija. Beograd, 1978.

Šare Milan: Francuski u 100 lekcija. 10. izd. Beograd, 1978.

Špis L. — Gavela B.: Ruski u 100 lekcija. Beograd, 1978.

Palazzi Fernando: Novissimo dizionario della lingua italiana. Milano, 1978.

Vinterberg H. — Axelsen J.: Engelsk-dansk ordbog. Copenhagen, 1978.

Vinterberg H. — Axelsen J.: Dansk-engelsk ordbog. Copenhagen, 1978.

Grad Anton: Francosko-slovenski in slovensko-francoski slovar. Ljubljana, 1978.

Grad A. — Škerlj R. — Vitorović N.: Veliki angleško-slovenski slovar. Ljubljana, 1978.

Čop B. — Cvetko V. — Rasmussen J. E.: Collectanea indoeuropea. 1. Ljubljana, 1978.

Turecko-russkij slovar'. Moskva, 1977.

Češko-russkij slovar'. 1. A—O. 2. P—Ž. Moskva, 1976.

Tolstoj I. I.: Serb'skohorvatsko-russkij slovar'. 4. izd. Moskva, 1976.

Duden. Bedeutungswörterbuch. Duden — Band 10. Mannheim, Wien, Zürich, 1970.

Duden. Das grosse Wörterbuch der deutschen Sprache in 6 Bänden. Band 3. G — Kal. Mannheim, Wien, Zürich, 1977.

Schenkel Wolfgang: Zur Bedeutungsstruktur deutscher Verben und ihrer Kombinierbarkeit mit Substantiven. Leipzig, 1976.

Helbig G. — Ricken H.: Die Negation. Leipzig, 1977.

Grimm H. J.: Probleme der semantischen Beschreibung deutscher Substantive für den Fremdsprachenunterricht. Leipzig, 1975.

Grimm H. J. — Heinrich G.: Der Artikel. Leipzig, 1976.

Helbig G. — Kempter F.: Die uneingeleiteten Nebensätze. Leipzig, 1976.

Kempter Fritz: Von Wortgruppen abgeleitete Adjektive auf »-ig«. Leipzig, 1978.

Forstren E. — Egerer-Möslein K.: Die Präpositionen. Leipzig, 1978.

Helbig G. — Kempter F.: Das Zustandspassiv. Leipzig, 1978.

Helbig G. — Heinrich G.: Das Vorgangspassiv. Leipzig, 1978.

Schmeller Johann Andreas: Bayerisches Wörterbuch 3. Neudruck der von G. Karl Frommann bearbeiteten 2. Ausgabe. München, 1872—77. Band 1., 2. Aalen, 1973.

Gramatika savremenog nemačkog jezika. Ljubljana, 1978.

Kinesko-srpskohrvatski rečnik. Cetinje, 1978.

Književnost

Hartman Bruno: Celjski grofje v slovenski dramatik. Ljubljana, 1977.

Simpozij o Ivanu Cankarju. Ljubljana, 1977.

Štih Bojan: Faustove improvizacije Margueriti. Ljubljana, 1977.

Scherber Peter: Slovar Prešernovega pesniškega jezika. Maribor, 1977.

Kos Janko: Pregled svetovne književnosti. Ljubljana, 1978.

Zorn Aleksander: Iskanje slovenske umetne proze. Ljubljana, 1978.

Zdovc Pavel: Dunaj in njegovi Slovenci. Dunaj, 1978.

Janež Stanko: Vsebine slovenskih literarnih del. Maribor, 1978.

Filipič Lojze: Gledališče, kultura, družba. Ljubljana, 1978.

Kermauner Taras: Dialektika ideje od skrivnosti do jezika. Maribor, 1978.

Literatura. Leksikoni Cankarjeve založbe. Ljubljana, 1978.

Stefanović D. — Stanislavjević V.: Osnovi istorije književnosti jugoslovanskih naroda i narodnosti i svetske književnosti. Beograd, 1977.

Medenica Radisav: Naša narodna epika i njeni tvorci. Cetinje, 1975.

Povijest svjetske književnosti. Knj. 2. Zagreb, 1977.

Bogičević Miodrag: Književnost i angažovanje. Mostar, 1977.

Stoena sevdalinka. Mostar, 1978.

Lukač Đerd: Istorija razvoja moderne drame. Beograd, 1978.

Popović Vladimir: Razmatranja. Zagreb, 1977.

Karovski Lazo: Makedonskata narodna pesna za narodnoosloboditelna borba. Skopje, 1978.

Bahtin M.: Stvaralaštvo Fransa Rablea. Beograd, 1978.

Jauss Hans R.: Estetika recepcije. Beograd, 1978.

Mogućnosti čitanja. Izbor iz savremenog slovenačkog eseja. Beograd, 1978.

Istorija na blgarskata literatura. 4. knj. Sofija, 1976.

Das grosse Buch der Witze. Niederhausen, 1977.

Ošven je še spomladi zanimiv

Kokot Andrej: Die Totgegläubten. Darmstadt, 1978.
 Ošlak Vinko: Seizmograf čutov. Maribor, 1977.
 Prežihov Voranc — Šipek Matija: Judenburg. Drama po romanu Doberdob. Ravne na Koroškem, 1978.
 Suhodolčan Leopold: Zgodilo se je šestega aprila. Ljubljana, 1978.
 Suhodolčan Leopold: Piko dinosaver. Ljubljana, 1978.
 Suhodolčan Leopold: Umejka zašejka. Moskva, 1978.
 Suhodolčan Leopold: Linse & Lupe, die Meisterdetektive. Göttingen, 1978.
 Sušnik Franc: Vorančeva pot. Dopolnj. izd. Ravne na Koroškem, 1978.
 Opomnje dr. Franca Sušnika. Izbral, uredil in uvodno besedo napisal Miro Osojnik, bibliografijo sestavila Marija Suhodolčan. Šipek Mitja: Šentanelška kronika. Kronika šentanelške partizanske zgodovine v igralški recitacijski obliki. Prevalje, 1978.

DOMOZNANSTVO — ZEMLJEPIS — BIOGRAFIJE — ZGODOVINA

Domoznanstvo

Komelj Bogo: Novomeški Sokol. 1887—1945. Novo mesto, 1977.
 Loški razgledi. 24. leto. 1977. Škofja Loka, 1977.
 Snežnik. Ilirska Bistrica, 1977.
 Bezek Vanda: Analitični inventar fonda občine Izola. 1. del. Obdobje 1775—1848. Koper, 1977.
 Slovenski kraji in naselja v preteklosti. Ljubljana, 1978.
 Celje. Celje, 1978.
 Dular Jože: Metlika skozi stoletja. 2., pregled. in dop. izd. Metlika, 1978.
 Gradivo za zgodovino Maribora. 3. zv. Listine 1310—1335. Maribor, 1977.
 Gestrin Ferdo: Pomorstvo srednjeveškega Pirana. Ljubljana, 1978.
 Novo mesto skozi čas. Novo mesto, 1978.
 Maribor. Maribor, 1978.
 Savinjski zbornik. 4. Zalec, 1978.
 Stopar Ivan: Bistrica ob Sotli z okolico. Maribor, 1978.
 Trajković Nikola: Stari Beograd. Beograd, 1977.
 Deroko A.: Sveta Gora. Beograd, 1977.
 Zbornik Đakovštine. 1. Zagreb, 1970.
 Korda J. — Puškar S.: Vinkovački kraj na putu u slobodu i socijalizam. 1895—1945. Vinkovci, 1976.
 Kreuzer Anton: Noricum — Karantanien — Kärnten. 4. Aufl. Klagenfurt, 1978.
 Devid Vladimir: Japan. Tradicija i savremenost. Zagreb, 1978.
 Vukovarska komuna. 1945—1975. Zagreb, 1976.
 Slovensko morje in zaledje. Koper, 1977.

Zemljepis

Odkritja in raziskovanja. 4. knj. Skrivnostni celini. 5. knj. Zadnje meje. Ljubljana, 1977, 1978.
 Geografski vestnik. 49. letnik. 1977. Ljubljana, 1977.
 Zgonik Mavricij: Dravska dolina. Maribor, 1977.
 Medved Jakob: Afrika. Ljubljana, 1978.
 Lah Avguštin: Slovenija sedemdesetih let. Ljubljana, 1977.
 Oglejmo si svet. Severna in severozahodna Evropa. Ljubljana, 1978.
 Severna in Južna Amerika. Ljubljana, 1978.
 Zgornje Posočje. 10. zborovanje slovenskih geografov. 1975. Ljubljana, 1978.
 Meze D. — Ramovš A.: Logarska dolina. Maribor, 1978.
 Ratitovec. Vodniki po Loškem ozemlju. 2. Skofja Loka, 1978.
 Socialnogeografski aspekti obmejnih območij Slovenije. Ljubljana, 1978.
 Habe France: Postojnska jama in druge turistične jame Slovenije. Postojna, 1978.
 Italija. Turistični vodnik. Ljubljana, 1978.
 Nametak Fehim: Jugoslaven u Turskoj. Sarajevo, 1969.
 Führer durch die Karawanken und die Steiner Alpen. Klagenfurt, 1974.
 China. 2. Aufl. München, 1976.
 Pavičević Miodrag: Saobraćajno ekonomske regije Europe. Leskovac, 1974.
 Polyglott Reiseführer. Oberbayern. Westlicher Teil. 5. Aufl. München, 1975. — Oberbayern. Östlicher Teil. 6. Aufl. München, 1975. — Tschechoslowakei. 8. Aufl. München, 1975. — Bayerischer Wald. Donaubene. 6. Aufl. München, 1975. — Liechtenstein. München, 1974.
 Tržaško ozemlje. Seznam imen. Ljubljana, Trst, 1978.

Biografija

Korsch Karl: Karl Marx. Maribor, 1978.
 Vilfan Joža: Delo, spomini, srečanja. Koper, 1978.
 Svedočanstva o Moši. Beograd, 1978.
 Grah Stane: Publicistično delo Miška Kranjca. Murska Sobota, 1978.
 Kajzer Janez: Macesen. Roman o Ivanu Groharju. Ljubljana, 1978.
 Scaduto Anthony: Bob Dylan. Murska Sobota, 1978.
 Zivljenje in delo Adolfa Jakhla. Zalog, 1977.
 Baranin Dušan: Milan Obrenović, kralj Srbije. Beograd, 1977.
 Rudan Othmar: Im Wandel unwandelbar. Der Kärntner Dichter und Politiker Adolph Ritter von Tschabuschnigg. 1809—1977. Klagenfurt, 1977.
 Sponzel Heinz: Zdravniki velikih ljudi. Ljubljana, 1977.
 Druon Maurice: Aleksander Veliki. Maribor, 1977.
 Brežnjev Leonid Iljič: Memoari. Zagreb, 1978.
 Kocijan Gregor: Dr. France Prešeren. Ljubljana, 1978.
 Signoret Simone: Hrepenenje ni več, kar je bilo. Ljubljana, 1978.
 Tomašević Nebojša: Tisnikar. Svet obujenih mrtvecev. Beograd, Ljubljana, 1978.
 Stepišnik Drago: Stanko Bloudek. Ljubljana, 1971.
 Jasnaja poljana. Moskva, 1978.
 Klaus Gina: Katarina Velika. Ljubljana, 1978.
 Život i djelo Vladimira Čopića. Rijeka, 1978.
 Petričević Jozo: Ivo Lolo Ribar — ponos generacij. Beograd, 1978.
 O knezu Lazaru. Naučni skup u Kruševcu. 1971. Beograd, 1975.
 Đuro Salaj: Slavonski Brod, 1968.
 Vandenbergh Philip: Nofretete. Arheološka biografija. Zagreb, 1978.
 Sands Frederick: Charlie in Oona. Maribor, 1978.
 Stojković Andrija B.: Lenin humanist in dialektik. Ljubljana, 1978.
 Mitić Svetolik: Mladost Josipa Broza. Beograd, 1978.
 Hronologija revolucionarne delatnosti Josipa Broza Tita. Beograd, 1978.
 Tito štirideset let na čelu ZKJ. 1937—1977. Ljubljana, 1977.
 Mitrović Bogosav Šumar: Ob vrhovnem komandantu. Beograd, 1977.
 Stefanović Momčilo: Titov putokaz. Beograd, b. l.

Josip Broz Tito u bibliografiji Jugoslavije. Beograd, 1977.
 Tito — četrdeset godina na čelu SKJ. 1937 do 1977. Beograd, 1977.
 Blažević Jakov: Tražio sam crvenu nit. Zagreb, 1976.

Arheologija

Arheološki vestnik. 27. letnik. 1976. Ljubljana, 1977.
 Arheološki vestnik. 28. letnik. 1977. Ljubljana, 1977.
 Tasić N. — Tomić E.: Crnokalačka bara. Naselje starčevačke in vinčanske kulture. Kruševac, Beograd, 1969.
 Plesničar-Gec Ljudmila: Keramika emonskih nekropol. Ljubljana, 1977.
 Petru S. — Petru P.: Nevidunum. (Drnovo pri Krškem). Ljubljana, 1978.

Zgodovina

Zgodovinski časopis. Letnik 32. 1978. Ljubljana, 1978.
 Kacin-Wohinz Milica: Narodnoobrambno gibanje primorskih Slovencev. 1921—1928. 1., 2. knj. Koper, 1977.
 Vodnik po župnijskih arhivih na območju SR Slovenije. 2. Ljubljana, 1975.
 Zgodovina v slikah. 11. (1454—1600). — 12. (1600—1714). — 13. (1714—1790). — 14. (1790—1850). Ljubljana, 1977, 1978.
 Ude Lojze: Boj za severno mejo. 1918—1919. Maribor, 1977.
 Prunk Janko: Pot krščanskih socialistov v osvobodilno fronto slovenskega naroda. Ljubljana, 1977.
 Kermauner Dušan: Temeljni problemi primorske politične zgodovine (zlasti v letih 1918—1921). Ljubljana, 1977.
 Turk Ernest: Dobrovoljci proti Avstro-ogrski med prvo svetovno vojno 1914—1918. Ljubljana, 1978.
 Časopis za zgodovino in narodopisje. 49. leto. 1978. Maribor, 1978.
 Grafenauer Bogo: Zgodovina slovenskega naroda. 1. knj. 3. izd. Ljubljana, 1978.
 Nešović Slobodan: Jugoslavija — Bugarska, ratno vreme. Beograd, Sarajevo, 1978.
 Nešović Slobodan: Velika zarota. Ljubljana, 1978.
 Propyläen Geschichte Europas. Band 4. Weis Eberhard: Der Durchbruch des Bürgertums. 1776—1847. Frankfurt/M., Berlin, Wien, 1978.
 Band 5. Schieder T: Staatensystem als Vormacht der Welt. 1848—1918. Frankfurt/M., Berlin, Wien, 1977.
 Ferenc Tone: Akcije organizacije TIGR v Avstriji in Italiji spomladi 1940. Ljubljana, 1977.
 Valvasor Janez Vajkard: Slava vojvodine Kranjske. 1. ponatis. Ljubljana, 1978.
 Schmid Aley P.: Churchillova zasebna vojna. Ljubljana, 1978.
 Brissaud A. — Mabire J.: Noč i magla. 1. Gestapo nad Evropom. 2. Gestapo u Jugoslaviji. Zagreb, 1977.
 Prikril Boris: Pekel na Pacifiku. Ljubljana, 1978.
 K. F. — Selin Marko: Nič več strogo zaupno. 1., 2. Ljubljana, 1978.
 Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark. 69. Jahrgang. 1978. Graz, 1978.
 Fürnberg Friedl: Österreichische Freiheitsbattallione. Österreichische Nation. Wien, 1975.
 Schausberger Norbert: Der Griff nach Österreich. Der Anschluss. München, 1978.
 Österreich. Die zweite Republik. 1., 2. Graz, Wien, Köln, 1972.
 Živojinović Dragoljub R.: Vatikan i prvi svetski rat. Beograd, Cetinje, 1978.

Zgodovina NOB

Mišković Ivan: Pregled narodnooslobodilačkog rata u Slavoniji. Slavonski brod, 1968.
 Hanson Per: Oktobar 1941. Kragujevac, 1977.
 Dragutinović Milan: Oči u oči s odmetnicima. 3., dop. izd. Zagreb, 1977.
 Čačanski kraj u NOB. 1941—1945. Pali borci i žrtve. Čačak, 1977.
 Čačanski kraj u narodnooslobodilačkoj borbi. 1941—1944. Hronologija događaja. Čačak, 1968.
 Lagator Š. — Čukić M.: Partizanke Prve proletarske. Beograd, 1978.
 Sattler Miran: Bitka na Neretvi. Ljubljana, 1978.

Lazić Dragomir: Spomenici revolucije u kruševačkom kraju. Kruševac, b. l.
 Slavonija u narodnooslobodilačkoj borbi. Slavonski Brod, 1967.
 Gregorić Pavle: Narodnooslobodilački pokret u zapadnoj Slavoniji, Moslavini i Bjelovarskom okrugu 1941. godine. Slavonski Brod, 1969.
 Šovagović Đ. — Cvetković J.: Valpovština u revoluciji. Valpovo, 1970.
 Roksandić R. — Cvetković Z.: 18. slavonska brigada. Beograd, 1974.
 Zagrebački partizanski odred. Zagreb, 1978.
 Tajna i javna saradnja četnika i okupatora. 1941—1944. Beograd, 1976.
 Sutjeska — dolina heroja. Ljubljana, Beograd, Tjentište, 1978.
 Peni Lojze: Partizansko Pohorje. Maribor, 1977.
 Slovenska partizanska plačilna sredstva. Ljubljana, 1977.
 Vidic Jože: Sedem krst za Ronkarjevo družino. Ljubljana, 1978.

Spomenik Pohorskemu bataljonu. Ljubljana, 1978.
 Poslovilna pisma žrtv za svobodu. 3., razširj. in dop. izd. Maribor, 1978.
 Gala Aleksander-Peter: Partizanska bolnišnica pod Krnom leta 1943. Nova Gorica, 1978.
 Zbornik spomenikov narodnoosvobodilnega boja v občini Slovenska Bistrica. Slovenska Bistrica, 1978.
 Jarc Janko: Rog, središče slovenskega narodnoosvobodilnega boja. Ljubljana, 1978.
 Žgajnar Matija: Spominski kraji na Kočevskem. Ljubljana, 1978.
 Klun Albert: Iz Afrike v narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije. Ljubljana, 1978.
 Derganc France: Okrvavljena roža. 2., dop. izd. Ljubljana, 1978.
 Vodnik po partizanskih poteh. Ljubljana, 1978.
 Hotuljski tabor — 35 let. 1943—1978. Ravne na Koroškem, 1978.

Ajznik:

HUDOPISKA NI VEČ

Gosta, mlada trava, ki se neprekinjeno vali izpod nožev kosilnice, v hudi vročini hitro omaga in skoraj bi lahko s prostim očesom videl, kako jo prijemljejo krči zaradi močnega in hitrega izparevanja soka. Če ne bo nevihte, bo jutri iz nje lepo, prvovrstno seno, ki ga živina ne bo nezaupno ovohavala in potiskala po koritu sem in tja. Kosilnica enakomerno brni in ropoče, njeno tresenje se prenaša v mišice na roki; duh po gorivu, mazivu in izpušnih plinih je v tej vročini še bolj oster in izrazit. Podoba je, kakor da daje sonce vse od sebe. Kdor le more, se ob takem vremenu umakne v senco, a za ljudi na travniku to ne velja. Kadar namreč vreme tako streže, je treba pritisniti, da ujameš čim več lepega, s hranilnimi snovmi bogatega sena pod streho.

Vendar, treba si je tudi odpočiti. Ne le človek, tudi stroj je potreben oddaha. Če stroj teče in vleče v tej vročini dve, tri ure, se zračno hlajen motor le preveč segreje, pride do čezmernega raztezanja kovine, kar ima lahko hude posledice. Zavlečem se pod senco stare lesnjače, ki stoji obraščena z grmovjem tu pod robom, na Hudopiskovem. Kosim namreč na Čebulovem, kjer imamo košenino v najemu. Za senco si še dobra ti stara, že davno odslužena lesnjača, mi pride na misel. Že tiste čase, ko je imel most še veljavo, niso bile lesnjače posebno priljubljene, zdaj, v dobi piva, pa se za ta drobiž, ki mu pravimo tudi 'češenamarija', nihče več ne zmeni.

Zagledam se v podrtijo nekdanje Hudopiskove domačije, ki je prav tu pod menoj, slabih petdeset korakov daleč. Zamislil se, spomini ožive...

Kako stara je bila Hudopiskova hiša, tega prav gotovo nihče ni vedel. Očitno je bilo, da ni bila zgrajena cela hkrati, ampak so jo dograjevali. Bila je namreč mešana stavba z raznimi prizidki, ki niso bili na isti višini, lahko bi rekli, da je bila medetažna. Imela je majhna okna, kakor parna veliko lopo je pokrival grob, brunast pod; prostori so bili raztreseni, danes bi rekli — nefunkcionalno razporejeni. Kakšnih dvajset metrov dolga hiša je bila še podaljšana v gospodarsko poslopje s hlevom. Vsa zgradba ni bila čisto v ravni vrsti, na sre-

dini je bila malo preščipnjena; tu od zgoraj je bila videti kot suha, pretegnjena krava. Hudopiskov grunt ni preveč steažen, zaradi tega je čudno, zakaj so cimprovje postavili tu pod robom, čisto blizu sosedove meje. Zategadelj je bilo na gorici tesno za hojo in vožnjo. Aher, ki je služil za dovoz na gumno in za shranivo raznega orodja, je silil na ozko vozno pot, ki je bila speljana do hiše.

Kar pomnim, so bili lastniki Hudopiskovega Brundulovi trgovci in gostilničarji iz Guštanja. Na gruntu so imeli vseskozi oskrbnike — majerje, le zadnji je bil najemnik — štantman. Se pravi, če so imeli oskrbnike, so takorekoč gospodarili sami, majerji so bili le za delo. Ob prelomu stoletja so postavili zidan, za takratne razmere moderen hlev, ki stoji še zdaj.

Hudopiskovo, spet en zapuščen grunt več! Koliko jih je, koliko jih še bo!? Že od tukaj, kjer počivam, jih vidim devet: Hu-

dopiskovo, Čebulovo, Medvedovo, na Strazišču Klajbarjevo, pod Brinjevo goro Španerjevo, na Suhem vrhu Mavčevo in na severni strani, na najvišji točki Tolstega vrha, so kar trije zaporedoma: Jakoplje, Purkovo in Štekeče! Devet jih torej vidim že kar s tega mesta, koliko jih je v celi občini, koliko v Sloveniji!? Ne vem števila, vem le to, da niso zadnji, tem bodo sledili še drugi, kajti za beg z zemlje so še vedno dobri pogoji...

Grunti so se začeli prazniti že za časa dobre stare Avstrije, saj je takrat marsikateri gospodar prišel na kant. Po drugi svetovni vojni je šlo propadanje kmetij s pospešeno naglico naprej.

Mnogi pregnanci se niso vrnili iz taborišč, nekateri povratniki se niso marali vrniti na porušene domove; zaposlili so se, grunt pa je propadel.

Ko je naš družbeni red dokončno opravil z zemljiško gospodo, je veliko gruntov prišlo v last splošnega ljudskega premoženja. Nekateri so vzele v najem zadrage, na drugih so ostali najemniki in gospodarili naprej. Z leti je ene kot druge »utručalo« kmetovanje; zemlja se nabira v zemljiškem skladu in Kmetijska zemljiška skupnost pravzaprav ne ve, kam z njo. Cimplovja, kjer so še, propadajo, znotrjnja se zarašča; obdelovalna zemlja dobiva spet svojo nekdanjo podobo. Zgodovina namreč poroča, da so pred šeststo leti bili naši hribi brez ljudi, bili so zaraščeni z lesom. Dolgo je trajalo, da so si naši davni predniki izsekali les, izkopali panje in kamenje ter si tako pridobili orno zemljo, ki jih je potem preživljala. Obenem so vodili tudi borbo za lastninske pravice. Kaj se pravi iztrebljati in reguliti zemljo, ve le tisti, ki je že kdaj imel opravka s težakim delom z zemljo! Upoštevati moramo tudi to, da naši predniki pri tem težkem delu niso imeli nobene mehanizacije in da so bili več lačni kot siti.

Že samo to nas svari, da zapravljamo kmetijsko zemljo zelo neodgovorno! Lahkomiselno namreč zapravljamo to, kar so

Stara Hudopiskova hiša pred leti. Tedaj je že močno »cvetela« — zdaj je ni več

Hudopiska res ni več

si naši predniki s krvavimi žulji in z nadčloveškimi naporji pridobili; s tem je bil namreč dan pogoj za njihov obstoj in seveda tudi za obstoj našega naroda! So pa še drugi vzroki, ki nam narekujejo in nas obvezujejo, da se nad lahkomišelnim zapravljanjem kmetijske zemlje bolj zamislimo in tudi kaj ukrenemo.

Majhen narod smo. Vrh tega živimo na takšni geografski legi, ki je na prepihu, ali drugače povedano, smo na pragu Evrope. Naša mala dežela je bila vseskozi skomina drugim, močnejšim, zaradi tega smo bili Slovenci vedno pod tujim jarmom, ki smo se ga v zadnji revoluciji dokončno otresli. Težko pridobljeno bomo znali ohraniti in če bo treba, tudi braniti, pa naj pride kdorkoli!

Koncept splošnega ljudskega odpora predvideva, da moramo imeti mejo živo, kajti le živa meja je najbolj trdna. Če hočemo torej imeti trdno mejo, moramo tiste, ki še žive na zemlji, obdržati. To ni naloga samo zadruga ali gozdne, to vprašanje bodo morale temeljito obravnavati in kaj ukreniti tudi družbenopolitične organizacije! V ta namen smo sicer že dobili nekaj zakonov, toda vprašanje je, kako se uresničujejo. Ljudem, katere hočemo obdržati na zemlji, moramo dati tudi pogoje. Čeprav so se razmere na kmetih zadnje čase neverjetno izboljšale, je še vedno prevelika razlika med kmeti in drugimi delovnimi ljudmi. Nujno je kmetom zagotoviti večjo socialno varnost, urediti štipendijsko politiko, jim omogočiti kulturnoprosvetno udejstvovanje, jim nuditi ugodne kreditne pogoje za gradnjo in popravilo hiš! Ne navsezadnje, tudi odnos do kmečkega človeka je treba marsikje spremeniti!

Upam, da bo šel razvoj v to smer in ne bomo poslušali tistih, ki so mnenja, da če ni ekonomske računice, naj se zemlja izprazni in zaraste. Če pride do tega, naša na vse mile viže puklasta Zemlja ne bo propadla. Zemlja je stara štiri in pol milijarde let — znanstveniki tako trdijo — zato naj mi nobeden ne zameri, če sem se za kakšno leto zmotil! V tej dolgi dobi, ki je že cela

večnost, je šeststo let, kar so bili naši hribi naseljeni, samo bežen trenutek...

Znanost in tehnika nezadržno napreduje. Že v dobi naše generacije sta dosegla nesluten razvoj. Toda pridelovanje živeža je v bistvu še vedno takšno kot na začetku: zraste samo v zemlji. Seveda, načini pridelovanja so drugačni. Veliko kritike se čuje na račun umetnih gnojil in škropiv, to da povzroča nekatere bolezni. Znanstveniki nimajo o tem enotnega mnenja, nihče ne ve kaj gotovega, toda gotovo je eno: brez uporabe umetnih gnojil in škropiv bi si moralo človeštvo krepko zategniti pas, prav gotovo bi bila lakota. Ravnotežje se namreč ruši: na eni strani manj ljudi pri pridelovanju živeža, na drugi strani se vedno bolj razmnožujejo ljudje, ki radi dobro jedo. Zanimiva je ta primerjava. Za

vstop v veselje in za nekaj izletov na Luni, so bile porabljene fantastično velike vsote denarja, vendar zaradi tega nimamo niti enkrat kaj dati v usta!...

Spet se zagledam v podrtijo Hudopiskove domačije. Hudopiska torej ni več! Ta ugotovitev me nenadoma spelje na drugo, bolj veselo misel. Spomnil sem se namreč nekega smešnega dogodka.

Zadnji štantman pri Hudopisku je bil Franc Levovnik, ki je prišel z Bukovja pri Dravogradu. Znan je bil po svoji darežljivosti; v svoji dobromuotnosti je šel dostikrat le predaleč, saj je čestokrat komu kaj naravnost vsilil. To njegovo brznost so znali nekateri dobro izkoristiti.

Med tistimi, ki so Hudopiskovo darežljivost dobro izkoriščali, je bila Gustlnova banda. Pripomniti moram, da izraz banda ni žaljiv; v našem kraju smo namreč včasih pravili muzikantom kar banda. V Gustlnovi bandi so bili navadno trije: mehač Gustl, trompetič Jaka in klarinetist Franci. Večkrat, posebno na ovsetih, so imeli tudi basista, ki pa se je večkrat menjaval. Če bomo zdravi, se bomo o tej bandi, posebno o Gustlnu, ki ima za seboj rekordno število ovseti, še posebej pomenili.

Ko je bil za štantmana Levovnik, so pri Hudopisku čudno radi gavdali. Vzrok za to so že našli: ob končanem velikem delu, na pošledno nedeljo po pustnih dneh, prav gotovo vsakokrat, kadar je imel kdo pri hiši god. Samo da je bil mošt v kleti, mesa in kruha je Levovnik rad dal; Gustlnova banda je bila vselej pripravljena in pri Hudopisku takorekoč doma.

Sestav te bande je bil res posrečen. Za špase so bili vsi trije; niso se dali ugnati v kozji rog, poleg tega so imeli še nekaj, s čimer so se večkrat bajžali. Bilo je res čudno. Jakova trompeta in Francijev klarinet sta se čudno ujemala; njuni zvoki so se lepo zlivali v tri ali štiričetrtinskem taktu, bodisi v pesmi, nista se pa ujemala godca sama. No, v špasih sta se že ujemala, nasprotna sta si bila le v svetovnem nazoru.

Novo naselje pri Čebulu

Smonkarjev Franci: »Če ni ničesar, tudi Hudopiska ni!«

Francijevi strogi krščanski nazori so se namreč vedno križali z marksističnimi idejami, ki jih je rad zagovarjal Jaka. To je bila voda na mlin za Gustlno, ki je imel to nalogo, da je kibiciral. Zaradi tega je večkrat prišlo do debate, ki je imela že ostrino, vendar se je vsakokrat končalo brez posledic. Kako tudi ne, saj so bili muzikanti.

Enkrat pa je vzel Franci stvar le preveč resno. Slučaj je nanesel, da sem bil pri tem dogodku navzoč.

Bilo je na večer osemindvajsetega januarja dvainštiridesetega leta. Točen datum

moram navesti zategadelj, ker je drugi dan god sv. Frančiška, ki ga je imel za patrona tudi Hudopiskov štantman. Ta večer sem bil po opravkih pri sosedu Blajmižu. Tam sem našel Gustlno bando, ki se je pripravljala za pohod k Hudopisku. Čeprav nisem bil navdušen, so me vseeno prepričali, da sem šel z njimi. Imen drugih, ki so še bili zraven, se ne spominjam več.

Ko smo z reške ceste zavili na poljsko pot po Čebulovem travniku, pride nazaj mimo mene — bil sem namreč zadnji v koloni — Franci, ki je bil očitno uježen. Na moje vprašanje, kam gre, je odločno rekel, da domov. Razburjeno mi je pravil, da sta imela z Jakom spet razpravo, v kateri je Jaka trdil, da ni ničesar, ne Boga, ne hudiča!

»Če ni ničesar, tudi Hudopiska ni. Zakaj bi potem hodili gor?!«

Ko je to povedal, se je namenil s svojim klarinetom nazaj proti Guštanju. Francija so seveda pobajžali, da se je spet pridružil.

Tega dogodka nisem mogel pozabiti, ob pogledu na ruševine Hudopiskove hiše pa mi je spet stopil živo pred oči, čeprav so od tega minila že desetletja. Ta preprosti in logični zaključek se mi zdi prav posrečen. Kljub letom Francija še nista zapustila vedrina in zdrav humor, s katerim se je znašel ob vsaki priložnosti. Če kdo želi spoznati tega zanimivega moža, mu to ne bo težko. Ob nedeljah pri drugem ali tretjem opravilu ga bo našel v naši farni cerkvi. Komu to ni mogoče, si lahko še drugače pomaga. Po opravilu gre Franci obvezno k Upokojujencu na svoj deci vina.

Naj mi novi lastnik, ki je medtem kupil Hudopiskov grunt in gradi novo hišo, ne zameri! Podoba porušene Hudopiskove domačije mi je takrat potrdila, da je imel Smonkarjev Franci prav.

Zorko Kotnik

Zorko Kotnik je skrbno popisal svoj rod: — saga o Kotnikih se je rojevala izpod njegovega peresa; če bi še živel, bi popisal celo »dobrijsko republiko«!

Čeravno je Zorko Kotnik najraje ostajal v svojem Šmartnem, je bil s Koroško vsekozi v tesnih stikih. Tudi v študijsko knjižnico so včasih prispela njegova pisma. Tu in tam je odkril kako zanimivo staro knjigo, spet drugič dokaj tehten rokopis.

Zdaj pisma z Žigom pošte Šmartno ob Paki ne bodo več prihajala. V knjižničnih arhivih pa bo ostal pisan njegov dokument! V srcih Korošcev bosta ostala vtisnjena sled in spomin na zvestega, dobrega človeka!

Miroslav Osojnik

ZORKU KOTNIKU V SPOMIN

(14. 2. 1904 — 22. 12. 1978)

Kotniki so doma z Dobrij. Zdrave in močne so njihove korenine: naturnost in modrost sta se vselej pretekali v njihovih življenjskih sokovih.

Tudi Zorko je bil tak — z dušo in telesom Kotnik! 14. februarja 1904. leta je kot najmlajši sin zagledal luč sveta pri Županu na Dobrijah. Hodil je v osnovno šolo Tolsti vrh in se, vedoželjen — svoje vzornike je imel v starejših bratih Kotnikih — vpisal na humanistično gimnazijo v Celovcu. Resnicoljuben in svobodomiseln je iskal svojo pot, se prešolal na meščansko šolo v Velikovcu...

Razpad avstrijskega cesarstva — in z njim tisočletne vladarske tradicije — je močno omajal hrbtenico dežele. Negotovitost, dvomi, obup in strah so načeli vest, čustva in razum ljudi...

V šolskem letu 1919/20 se je Zorko vpisal v 1. letnik novo ustanovljenega učiteljskega v Velikovcu. Plebiscit pa je presekjal ljubljeno Koroško na dvoje: oktober 1920 je bil usoden tudi za mladega Zorka. Zagnan in delaven je odšel v Maribor in tam

z uspehom dokončal učiteljske. Dr. Franc Kotnik, njegov najstarejši brat, ga je vzpodbudil in mu svetoval. Ob tem bratu je rasel, se oblikoval in zaokrožil tudi Zorkov lik, ponosen na častitljivi rod in izvor.

Gorica pri Rečici ob Savinji mu je bila prvo učiteljsko mesto; tu je tudi spoznal svojo ženo Danico, hčer učitelja Pulka. Dobro leto ali kaj je bil upravitelj šole v Kotljah. Živa srečanja s Prežihovim Vorancem in župnikom Serajnikom krasijo to dobo učiteljevanja.

Ko se je vrnil v Savinjsko dolino, v Rečico ob Savinji, ga je tu zatekla okupacija. Izgubil je službo, vseeno pa je nesebično pomagal ljudem v stiski in bolečini. Na osvobojenem ozemlju v Zgornji Savinjski dolini je organiziral šolstvo in odšel leta 1944, ko so Nemci spet zasedli savinjski okoliš, v partizane.

Po osvoboditvi je postal ravnatelj šole v Šmartnem ob Paki. Tu se je uveljavil kot viden šolnik, družbenopolitični delavec in pisec. Pet otrok — Marjan, Zore, Dare, Cvetka, Lenka — je sad njegove družinske zveze.

Slike za to številko so prispevali: Broman, ki je prispeval tudi naslovno fotografijo, Rotar, Wlodyga, Sloj-Jeromel, Kamnik, Zdovc, Modrej, Vošank, N. Kolar, Viltušnik, M. Potočnik in fotoarhiv KF.

Popravek

Pri članku »Voda — čuden mineral« (stran 67 KF št. 4 z dne 27. novembra 1978) se mora drugi stavek 6. odstavka pravilno glasiti: »To pa ne pomeni, da je sedaj konec tovrstnega prizadevanja...«

Avtorju se za napako opravičujemo.

Izdaja delavski svet Železarne Ravne. Ureja uredniški odbor: Silva Breznik, Jože Kert, Fanika Korošec, Rudi Mlinar, Jože Šater, Mitja Šipek, Maks Večko, Dušan Vodeb in Jože Žunec. Glavni in odgovorni urednik: Jože Šater. Telefon 861 131, interni 497. Lektor Marija Potočnik. Tiska ČGP Mariborski tisk, Maribor.

V svetu Koroškega fužinarja so poleg članov uredniškega odbora tudi: Stanko Bodner, Jurij Glavica, Ivan Leitenger, Filip Jelen, Marija Kolar, Ladislav Kuček, Janez Mrdavšič, Franc Rotar in Ivan Žunko.

Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Uradni list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS, 421/72 prosto plačila prometnega davka.